

STATISTIKOS DEPARTAMENTAS
STATISTICS LITHUANIA

SMULKIŲ IR VIDUTINIŲ ĮMONIŲ VERSLO SEKMĖS VEIKSNIAI

2006

Vilnius 2007

Sutartiniai ženklai

- – tokio reiškinio (rodiklio) atitinkamu laikotarpiu nebuvo
- 0,0 – rodiklio dydis yra mažesnis negu nurodyti matavimo vienetai
- ... – nėra duomenų, nors toks reiškinys (rodiklis) atitinkamu laikotarpiu buvo

Galimi nedideli nukrypimai dėl skaičių apvalinimo.

Naudojant Statistikos departamento duomenis, būtina nurodyti duomenų šaltinį.

© Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2007

TURINYS

I. TYRIMO VERSLO SĖKMĖS VEIKSNIAI METODOLOGINIAI PRINCIPAI	8
II. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ VIETA LIETUVOS EKONOMIKOJE.....	10
2.1. Veikiančių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių skaičiaus kitimo tendencijos	11
2.2. SVV įmonės ir Bendrasis vidaus produktas	16
III. VERSLO PRADŽIA.....	19
3.1. Verslininko socialiniai-demografiniai bruožai	19
3.1.1. Verslininkai pagal lytį.....	19
3.1.2. Verslininkai pagal pilietybę	25
3.1.3. Verslininkų amžius	27
3.1.4. Verslininkų išsilavinimas.....	31
3.1.5. Verslininkų patirtis versle.....	34
3.1.5.1. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje	34
3.1.5.2. Verslininkų patirtis steigiant įmones	40
3.1.5. Verslininkų poreikis papildomai mokytis verslo administravimo	43
3.1.6. Verslininkų ankstesnė socialinė profesinė padėtis	45
3.1.7. Papildomas verslininkų darbas (ne savo įmonėje)	46
3.2. Įmonių steigimo būdai ir darbuotojų skaičius verslo pradžioje	48
3.2.1. Įmonių steigimo būdai	48
3.2.2. Samdomų darbuotojų turėjimas verslo pradžioje	50
3.3. Veiksniai, paskatinę pradėti savo verslą	53
3.4. Verslo finansavimo šaltiniai.....	57
3.5. Verslo pradžios sunkumai.....	59
3.6. Verslo konsultavimosi šaltiniai	62
IV. SVV ĮMONIŲ VALDYMO BŪDAI.....	65
4.1. SVV įmonių valdymas tyrimo metu	65
4.2. SVV įmonių darbuotojų skaičiaus pokyčiai	67
4.3. Įmonių apyvarta	68
4.4. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos	73
4.5. SVV įmonių pelningumo vertinimas	76
4.6. Inovacijų taikymas svv įmonėse	80
4.7. Veiksniai įtakoję produkcijos ar paslaugų pardavimą.....	85
4.8. Pagrindinės svv plėtros kliūtys.....	88
4.9. Informacinių technologijų panaudojimas versle	90
V. SVV ĮMONIŲ ATEITIES PLANAI	95
5.1. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams	95
5.2. Verslo pokyčių prognozės ateinantiems metams.....	98
VI. PARAMA VERSLUI.....	107
6.1. Reikalingiausia parama verslui	107
6.2. ES struktūrinių fondų panaudojimas SVV plėtrai	109
IŠVADOS	114

* * *

Tarptautiniai tyrimo rezultatai bus publikuojami vėliau, nes šiuo metu EUROSTAT'as juos tikslina.

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Tyrimo imtis pagal apskritis.....	9
2 lentelė. Tyrimo imtis pagal ekonominės veiklos rūšis.....	9
3 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją.....	10
4 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas Lietuvoje.....	10
5 lentelė. Veikiančios SVV įmonės pagal ekonomines veiklas 2007 m. sausio 1 d.....	13
6 lentelė. Veikiančios SVV įmonės ir jų darbuotojų skaičius, palyginti su visomis veikiančiomis įmonėmis ir bendru darbuotojų skaičiumi 2007 m. sausio 1 d.....	15
7 lentelė. SVV įmonių skaičius apskrityse pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių) 2007 m. sausio 1 d.....	15
8 lentelė. Veikiančios SVĮ bendrąjį įregistruotų SVĮ skaičių 2007 m. sausio 1 d.....	16
9 lentelė. Verslo sukurta bendroji pridėtinė vertė pagal įmonių dydį ir veiklos rūšį 2004 m.....	18
10 lentelė. Verslininkai pagal išsilavinimą, lytį ir apskritis.....	32
11 lentelė. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal apskritis.....	41
12 lentelė. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių).....	42
13 lentelė. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal ekonomines veiklas.....	42
14 lentelė. Įmonių įsteigimo būdai pagal verslininkų išsilavinimą.....	50
15 lentelė. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų lytį.....	60
16 lentelė. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų amžių.....	61
17 lentelė. SVV įmonių apyvartos dydis ir įmonių skaičius pagal verslininkų lytį.....	70
18 lentelė. SVV įmonių apyvartos dydis ir įmonių skaičius pagal verslininkų lytį.....	71
19 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų lytį.....	74
20 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų amžių.....	74
21 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų išsilavinimą.....	74
22 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal apskritis.....	75
23 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal ekonomines veiklas.....	75
24 lentelė. Veiksmų, įtakojančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal verslininkų lytį.....	85
25 lentelė. Veiksmų, įtakojančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal apskritis.....	86
26 lentelė. Veiksmų, įtakojančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal ekonomines veiklas.....	86
27 lentelė. Per didelės konkurencijos, kaip veiksmo, įtakojančio produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal apskritis.....	87
28 lentelė. Per didelės konkurencijos, kaip veiksmo, įtakojančio produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal ekonomines veiklas.....	87
29 lentelė. Įmonės, turinčios savo interneto puslapį, pagal verslininkų lytį ir apskritis.....	93
30 lentelė. Įmonės, teikiančios paslaugas internetu, pagal verslininkų lytį ir apskritis.....	93
31 lentelė. SVV įmonės, turinčios savo interneto puslapį, pagal verslininkų lytį ir ekonomines veiklas.....	94
32 lentelė. SVV įmonės, teikiančios paslaugas internetu, pagal verslininkų lytį ir ekonomines veiklas.....	94
33 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal verslininkų amžių.....	96
34 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal verslininkų išsilavinimą.....	96
35 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal ekonomines veiklas.....	97
36 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal apskritis.....	97
37 lentelė. Pagrindinių ūkinės finansinės veiklos rodiklių pokyčių prognozės ateinantiems metams pagal verslininkų lytį.....	98
38 lentelė. Papildomo pelno paskirstymo prioritetai pagal verslininkų amžių.....	105
39 lentelė. Papildomo pelno paskirstymo prioritetai pagal verslininkų išsilavinimą.....	106
40 lentelė. Tikslingiausias, verslininkų nuomone, paramos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai kryptys pagal verslininkų amžių.....	108
41 lentelė. Tikslingiausias, verslininkų nuomone, paramos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai kryptys pagal verslininkų išsilavinimą.....	109
42 lentelė. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal darbuotojų skaičių.....	111
43 lentelė. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal apskritis.....	112
44 lentelė. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal veiklas.....	112
45 lentelė. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo kryptys pagal apskritis ir verslininkų lytį.....	113

Diagramų sąrašas

1 diagrama. Įregistruotų ir išregistruotų įmonių skaičius 2002–2006 m.....	11
2 diagrama. Įregistruotų ir išregistruotų individualių įmonių dalis, palyginti su visomis įregistruotomis ir išregistruotomis įmonėmis 2000–2006 m.....	11
3 diagrama. Įregistruotos įmonės pagal įmonės teisinę rūšį 2002–2006 m.....	12
4 diagrama. Išregistruotos įmonės pagal įmonės teisinę rūšį 2002–2006 m.....	12
5 diagrama. Veikiančios SVV įmonės pagal ekonomines veiklas 2003–2006 m.....	13
6 diagrama. Veikiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių 2003–2006 m.....	14
7 diagrama. Veikiančių įmonių ir darbuotojų skaičius 2005 ir 2006 m.....	14
8 diagrama. Veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičius pagal apskritis 2007 m. sausio 1 d.....	15
9 diagrama. Verslo sukurto bendrosios pridėtinės vertės struktūra 2004 m.....	16
10 diagrama. Verslo sukurta pridėtinė vertė pagal įmonių dydį 2003–2004 m.....	17
11 diagrama. Smulkių ir vidutinių įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė, palyginti su visa bendrąja pridėtine verte.....	17
12 diagrama. Bendroji pridėtinė vertė pagal ekonomines veiklas 2004 m.....	18
13 diagrama. Verslininkai pagal lytį.....	20
14 diagrama. Verslininkai pagal lytį ir ekonomines veiklas.....	20
15 diagrama. Verslininkai pagal ekonomines veiklas ir lytį.....	21
16 diagrama. Verslininkai pagal lytį ir apskritis.....	22
17 diagrama. Verslininkai pagal apskritis ir lytį.....	23

18 diagrama. Verslininkai pagal lytį ir įmonės dydį (darbuotojų skaičių).....	24
19 diagrama. Verslininkai pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir lytį.....	24
20 diagrama. Verslininkai pagal pilietybę ir lytį	25
21 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal amžiaus grupes	25
22 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal amžiaus grupes	26
23 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal išsilavinimą	26
24 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal išsilavinimą	27
25 diagrama. Verslininkai pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir amžių	27
26 diagrama. Verslininkai pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir amžių	28
27 diagrama. Verslininkai pagal amžių ir ekonomines veiklas	29
28 diagrama. Verslininkai pagal ekonomines veiklas ir amžių	29
29 diagrama. Verslininkai pagal amžių ir apskritis	30
30 diagrama. Verslininkai pagal apskritis ir amžių	30
31 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal lytį	31
32 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal amžiaus grupes	31
33 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal apskritis	32
34 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal ekonominės veiklos rūšį.....	33
35 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal įmonės dydį	34
36 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal lytį.....	34
37 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal amžių.....	35
38 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal išsilavinimą	35
39 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal apskritis	36
40 diagrama. Verslininkai, turėję patirties įmonės ekonominės veiklos srityje, pagal apskritis ir lytį.....	36
41 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal ekonomines veiklas	37
42 diagrama. Verslininkai, turėję patirties įmonės ekonominės veiklos srityje pagal ekonomines veiklas ir lytį.....	38
43 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių).....	39
44 diagrama. Verslininkai, turėję patirties įmonės ekonominės veiklos srityje pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir lytį.....	39
45 diagrama. Verslininkų patirtis steigiant įmones pagal lytį.....	40
46 diagrama. Verslininkų patirtis steigiant įmones pagal amžių.....	40
47 diagrama. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal verslininkų išsilavinimą	41
48 diagrama. Verslininkų mokymasis prieš steigiant įmonę pagal lytį.....	43
49 diagrama. Verslininkų mokymasis prieš steigiant įmonę pagal amžių.....	43
50 diagrama. Verslininkų mokymasis prieš steigiant įmonę pagal verslininkų išsilavinimą	44
51 diagrama. Verslininkų socialinė profesinė padėtis prieš įsteigiant įmonę pagal lytį	45
52 diagrama. Verslininkų socialinė profesinė padėtis prieš įsteigiant įmonę pagal amžių	45
53 diagrama. Verslininkų socialinė profesinė padėtis prieš įsteigiant įmonę pagal išsilavinimą	46
54 diagrama. Papildomas verslininkų darbas (ne savo įmonėje) pagal lytį	46
55 diagrama. Papildomas verslininkų darbas (ne savo įmonėje) pagal amžių	47
56 diagrama. Papildomas verslininkų darbas (ne savo įmonėje) pagal išsilavinimą.....	47
57 diagrama. Tyrimo dalyvavusių įmonių sukūrimo būdai.....	48
58 diagrama. Įmonės įsteigimo būdai pagal verslininkų amžių	49
59 diagrama. Samdomų darbuotojų turėjimas verslo pradžioje pagal verslininkų lytį.....	50
60 diagrama. Samdomų darbuotojų turėjimas verslo pradžioje pagal verslininkų amžių.....	51
61 diagrama. Samdomų darbuotojų turėjimas verslo pradžioje pagal verslininkų išsilavinimą	51
62 diagrama. Samdomų darbuotojų skaičius verslo pradžioje pagal verslininkų lytį.....	52
63 diagrama. Samdomų darbuotojų skaičius verslo pradžioje pagal verslininkų išsilavinimą.....	52
64 diagrama. Samdomų darbuotojų skaičius verslo pradžioje pagal verslininkų išsilavinimą.....	53
65 diagrama. Veiksnių įtakos verslo pradžiai vertinimai.....	54
66 diagrama. Veiksniai, paskatinę pradėti verslą pagal verslininkų lytį	55
67 diagrama. Veiksniai, paskatinę pradėti verslą, pagal verslininkų amžių	56
68 diagrama. Verslo pradžios finansavimo būdai pagal verslininko lytį.....	57
69 diagrama. Verslo pradžios finansavimo būdai pagal verslininko amžių.....	58
70 diagrama. Verslo pradžios finansavimo būdai pagal verslininko išsilavinimą	58
71 diagrama. Sunkumų, steigiant įmonę, vertinimas	59
72 diagrama. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų lytį.....	60
73 diagrama. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų amžių.....	61
74 diagrama. Verslo konsultavimosi šaltiniai steigiant įmonę pagal verslininkų lytį.....	62
75 diagrama. Verslo konsultavimosi šaltiniai steigiant įmonę pagal verslininkų amžių.....	63
76 diagrama. Verslo konsultavimo šaltiniai steigiant įmonę pagal verslininkų išsilavinimą.....	64
77 diagrama. Įmonės valdymo formos pagal verslininko lytį	65
78 diagrama. Įmonės valdymo formos pagal verslininko amžių.....	66
79 diagrama. Įmonės valdymo formos pagal verslininko išsilavinimą	66
80 diagrama. SVV įmonių darbuotojų skaičiaus pokyčiai pagal ekonomines veiklas	67
81 diagrama. Darbuotojų skaičiaus pokyčiai apskrityse (nuo veiklos pradžios)	68
82 diagrama. Įmonių apyvartos vidurkis pagal ekonominės veiklos rūšis	69
83 diagrama. Įmonių apyvartos vidurkis pagal apskritis.....	70
84 diagrama. Apyvartos vidurkis pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių)	71
85 diagrama. Užsakovų skaičius pagal verslininkų lytį	72
86 diagrama. SVV įmonių užsakovų skaičius pagal verslininkų amžių	72
87 diagrama. Užsakovų skaičius pagal verslininkų išsilavinimą.....	73
88 diagrama. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų lytį	73
89 diagrama. Įmonės pelningumo rodiklio vertinimas pagal verslininkų lytį	76

90 diagrama. Įmonės pelningumo rodiklio vertinimas pagal verslininkų amžių	76
91 diagrama. Įmonės pelningumo rodiklio vertinimas pagal verslininkų išsilavinimą	77
92 diagrama. Įmonės pelningumo vertinimo rodikliai apskrityse	77
93 diagrama. Įmonių pelningumo vertinimas ekonominėse veiklose	78
94 diagrama. Pelningiausios veiklos pagal verslininkų lytį	79
95 diagrama. Verslininkų, dalyvavusių inovacinėje veikloje, dalis pagal verslininkų lytį	80
96 diagrama. Verslininkų, dalyvavusių inovacinėje veikloje, dalis pagal ekonomines veiklas	81
97 diagrama. Verslininkų, dalyvavusių inovacinėje veikloje, dalis pagal apskritis	82
98 diagrama. Inovacinės veiklos kryptys pagal verslininkų lytį	83
99 diagrama. Inovacinės veiklos kryptys pagal ekonomines veiklas	84
100 diagrama. Veiksnių, įtakančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, svarba	85
101 diagrama. Pagrindinių SVV plėtros kliūčių svarba	88
102 diagrama. SVV plėtros kliūčių svarbos vertinimai pagal verslininkų lytį	89
103 diagrama. Informacinių technologijų (IT) taikymas SVV pagal verslininkų lytį	90
104 diagrama. IT taikymas SVV pagal verslininkų lytį ir apskritis	91
105 diagrama. IT taikymas SVV pagal verslininkų lytį ir ekonomines veiklas	92
106 diagrama. Informacinių technologijų (IT) taikymas SVV pagal verslininkų lytį	93
107 diagrama. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal verslininkų lytį	95
108 diagrama. Pagrindinių ūkinės finansinės veiklos rodiklių pokyčių prognozės ateinantiems metams	98
109 diagrama. Apyvartos pokyčių prognozės pagal apskritis	99
110 diagrama. Darbuotojų skaičiaus pokyčių prognozės pagal apskritis	99
111 diagrama. Parduodamų prekių ir paslaugų asortimento pokyčių prognozės pagal apskritis	100
112 diagrama. Pelningumo pokyčių prognozės pagal apskritis	100
113 diagrama. Apyvartos pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas	101
114 diagrama. Darbuotojų skaičiaus pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas	102
115 diagrama. Parduodamų prekių ir paslaugų asortimento pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas	103
116 diagrama. Pelningumo pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas	104
117 diagrama. Papildomo pelno paskirstymo prioritetai pagal verslininko lytį	105
118 diagrama. Tikslingiausios, verslininkų nuomone, paramos SVV plėtrai kryptys pagal verslininkų lytį	108
119 diagrama. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal verslininkų lytį	110
120 diagrama. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal verslininkų amžių	110
121 diagrama. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal verslininkų išsilavinimą	111
122 diagrama. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo kryptys pagal apskritis	113

Smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) reikšmė šalies ūkyje kasmet vis didėja – auga dirbančiųjų skaičius šiame ekonomikos sektoriuje, didėja SVV indėlis į šalies ekonomiką. Tačiau vis dar lieka nemažai problemų, kurioms spręsti Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė Smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo programą. Sėkmingam minėtos programos įgyvendinimui ypač svarbi yra išsami informacija apie SVV įmonių verslo sąlygas, plėtros tendencijas ir pagrindinius veiksnius, turinčius įtakos verslo sėkmei.

Siekdamas aprūpinti vartotojus tokio pobūdžio informacija, Statistikos departamentas kasmet atlikdavo verslo sąlygų tyrimus, inicijuotus ne tik Europos Bendrijų statistikos tarnybos (Eurostato), bet ir Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos. Tačiau šie tyrimai, pateikę daug unikalių duomenų apie SVV tarptautinei lyginamajai analizei, negalėjo atsakyti į daugelį principinių klausimų: kokie veiksniai pozityviai veikia verslo plėtrą, kokiomis konkrečiomis ekonominės politikos priemonėmis galima kurti palankų verslui ekonominį, teisinį ir socialinį klimatą, leidžiantį laisvai reikštis individualiai iniciatyvai ir didinantį verslo konkurencingumą.

Šios aplinkybės lėmė Eurostato sprendimą 2006 m. atlikti naują tyrimą, kurio objektu buvo pasirinktos 2002 m. susikūrusios, tyrimo metu veikusios įmonės, nuo įmonės egzistavimo pradžios valdomos to paties verslininko (įmonės savininko arba vieno iš savininkų, įsteigusią įmonę ir aktyviai dalyvavusių jos valdyme). Penkerius metus rinkoje išsilaikiusio verslininko atsakymai turėjo suteikti svarbios informacijos apie SVV įmonių padėtį ES šalyse, verslo finansavimo šaltinius, priežastis, paskatinusias pradėti verslą, kliūtis ir riziką pirmaisiais veiklos metais, numatyti verslo plėtros prognozes.

Tyrimą, naudodamos vienodą klausimyną ir metodiką, atliko 12 ES šalių: Čekija (CZ), Danija (DK), Estija (EE) Italija (IT), Lietuva (LT), Latvija (LV), Liuksemburgas (LU), Austrija (AT), Portugalija (PT), Švedija (SI), Slovėnija (SE), Slovakija (SK), ir dvi tuo metu dar kandidatės šalys: Bulgarija (BG) ir Rumunija (RO).

Įvedus duomenis, gauta didelė duomenų bazė, kurios duomenis grupuojant įvairiais būdais, buvo bandoma rasti sąsajas tarp įvairių veiksnių, turinčių įtakos įmonių veiklai. Kadangi verslininko asmenybė yra vienas iš svarbiausių verslo sėkmės veiksnių, tyrimo duomenų analizė leidinyje pateikiama pagal verslininkų lytį, amžių, išsilavinimą.

Leidiny susideda iš dviejų didelių dalių. Pirmoje dalyje pateikiami mūsų šalies SVV įmonių pagrindiniai tyrimo rezultatai, apimantys verslo pradžią, verslo būklę tyrimo metu, ateities planus ir paramos verslui būtinumą. Antroje dalyje pateikiami tarptautiniai tyrimo rezultatai. Toks duomenų pateikimo būdas, mūsų nuomone, leidžia išsamiau analizuoti su verslu susijusius procesus – tiek objektyvius, tiek ir subjektyvius, geriausiai parodo smulkaus ir vidutinio verslo įmonių verslininkų nuomones, apie verslo pradžią, plėtros sąlygas, verslo prognozes bei jam reikiamos paramos rūšių svarbą.

Leidinyje pateiktos diagramos ir komentarai, apibendrinančios išvados sudaro puikias galimybes ne tik verslininkams, bet ir tyrėjams, politikams ir plačiai visuomenei detaliau susipažinti su smulkaus ir vidutinio verslo problemomis iš verslininkų pozicijų, palyginti Lietuvos verslininkų verslo sąlygų vertinimus su kitų Europos Sąjungos šalių verslininkų nuomonėmis ir vertinimais. Kaip tai pavyko padaryti ir kiek toks metodas padėjo priartėti prie realios verslo situacijos vertinimo ir pristatymo – tepsprendžia skaitytojai.

Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
generalinis direktorius

Algirdas Šemeta

I. TYRIMO VERSLO SĖKMĖS VEIKSNIAI METODOLOGINIAI PRINCIPAI

Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygų tyrimo organizavimą sąlygojo keletas aplinkybių. Pirmą, smulkios ir vidutinės įmonės – tai pati mobiliusia, nuolat besikeičianti įmonių grupė, kurios egzistavimas ir, juolab, jos ekonominė būklė yra viena iš esminių rinkos santykiais pagrįstos ekonomikos komponentų, turinti lemiamą poveikį bendram ekonominiam augimui ir socialiniam stabilumui. Šio ūkio sektoriaus reikšmė ypač svarbi šalyse, kur vyksta esminiai sisteminiai ir struktūriniai pertvarkymai. Antra, šioje įmonių grupėje, ypač priklausančiose smulkioms, individualioms (personalinėms) įmonėms, vykstančius procesus sudėtinga stebėti, naudojant tradicinius metodus – ataskaitų surinkimą etc. Trečia, ypatingai svarbu sužinoti verslininkų nuomonę apie verslo finansavimo šaltinius, priežastis, paskatinusias pradėti verslą, kliūtis ir riziką pirmaisiais veiklos metais, detaliau pažvelgti į smulkių ir vidutinių įmonių problemas, numatyti verslo plėtros prognozes, gauti unikalios informacijos apie tai, kokios paramos jų verslui labiausiai reikėtų.

Šios aplinkybės lėmė EUROSTAT'o sprendimą 2006 m. atlikti naują tyrimą, kurio objektu buvo pasirinktos 2002 m. susikūrusios, tyrimo metu veikusios įmonės, nuo įmonės egzistavimo pradžios valdomos to paties verslininko (įmonės savininko arba vieno iš savininkų, įsteigusios įmonę ir aktyviai dalyvavusių jos valdyme). Tyrimui atlikti Eurostatas parengė specialų klausimyną ir metodiką. *Siekiant giliau pažvelgti į Lietuvos smulkių ir vidutinių įmonių problemas, gauti unikalios informacijos apie tai, kokios paramos jų verslui labiausiai reikėtų, o taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimta Smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo programa lėmė Statistikos departamento sprendimą į Eurostato klausimyną įtraukti papildomus klausimus.*

Tyrimą, naudojant vienodą klausimyną ir metodiką, atliko 12 Europos Sąjungos šalių: Čekija (toliau CZ), Danija (DK), Estija (EE) Italija (IT), Lietuva (LT), Latvija (LV), Liuksemburgas (LU), Austrija (AT), Portugalija (PT), Švedija (SI), Slovėnija (SE), Slovakija (SK), ir dvi tuo metu dar kandidatės šalys: Bulgarija (BG) ir Rumunija (RO).

Tyrimo imties suformavimas. Tyrimo sėkmė didžiaja dalimi priklauso nuo teisingai suformuotos imties, todėl tam procesui buvo skiriamas ypatingai didelis dėmesys. Imties suformavimui panaudotas statistinis įmonių registras. Iš jo buvo atrinktos 2002 m. susikūrusios įmonės, eliminuotos visos žemės ūkio, nepelno ir neveikiančios įmonės. Taip suformuotą duomenų bazę sudarė 3870 įmonių.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslus, tyrimo imties formavimas buvo atliekamas duomenų bazę grupuojant pagal tokius požymius:

- įmonių rūšį,
- įmonių dydį (dirbančiųjų skaičių),
- ekonominės veiklos rūšį (pagal NACE ekonominės veiklos klasifikatorių),
- geografinę padėtį (miestas / rajonas).

Grupuojant įmones pagal jų geografinę padėtį, buvo siekiama įtraukti įmones iš visų šalies regionų. Pagrindinis tokio grupavimo tikslas – regioninės smulkaus ir vidutinio verslo duomenų bazės suformavimas.

Pagal darbuotojų skaičių įmonės buvo suskirstytos į tokias grupes:

0 darbuotojų (tik savininkas);

nuo 1 iki 9 darbuotojų;

10 ir daugiau darbuotojų.

Grupuojant įmones pagal ekonominės veiklos rūšį, buvo siekiama į imtį įtraukti įmones, reprezentuojančias šias ekonominės veiklos rūšių grupes:

- 1) Verslo ekonomika: C–K sekcijos (išskyrus 74.15);
- 2) Pramonė: C–E sekcijos;
- 3) Statyba: sekcija F;
- 4) Prekyba: sekcija G;
- 5) Mažmeninė prekyba: skyrius G52;
- 6) Viešbučiai ir restoranai: sekcija H;
- 7) Transportas, sandėliavimas ir ryšiai: sekcija I;
- 8) Finansinis tarpininkavimas: sekcija J;
- 9) Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kitos veiklos: sekcija K, išskyrus 74.15;
- 10) Specialusis grupavimas: verslo paslaugos: 72–74 skyriai, išskyrus 74.15.

Taip suformuotą tyrimo imtį sudarė 2000 įmonių. Pasirinktos imties dydis sudarė 52,6 procento 2002 m. susikūrusių ir 2006 m. sausio 1 d. veikusių įmonių.

1 lentelė. Tyrimo imtis pagal apskritis

Apskritis	2002 m. registruotos įmonės	Imtis	Dalis
Iš viso	3822	2000	0,52
Alytaus	89	58	0,65
Kauno	635	333	0,52
Klaipėdos	475	258	0,54
Marijampolės	83	52	0,63
Panevėžio	212	127	0,60
Šiaulių	252	147	0,58
Tauragės	61	42	0,69
Telšių	94	66	0,70
Utenos	76	50	0,66
Vilniaus	1845	867	0,47

2 lentelė. Tyrimo imtis pagal ekonominės veiklos rūšis

EVRK kodas	Ekonominės veiklos rūšis	2002 m. registruotos įmonės	Imtis	Dalis
Iš viso		3822	2000	0,5
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	2	2	1,00
D	Apdirbamoji gamyba	632	391	0,62
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	25	18	0,72
F	Statyba	292	145	0,50
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	1551	752	0,48
H	Viešbučiai ir restoranai	191	101	0,53
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	363	199	0,55
J	Finansinis tarpininkavimas	71	44	0,62
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	695	348	0,50

Tyrimas atliktas 2006 m. sausio ir vasario mėnesiais, apklausiant įmonių vadovus ar savininkus tiesioginės apklausos būdu, t. y. apklausą atliko klausėjai. Duomenims apdoroti buvo panaudota programinė įranga, sukurta, naudojant BLAISE/CADI programą (speciali programa, skirta duomenims iš klausimynų įvesti ir kontroliuoti).

Suvedus duomenis, gauta didelė duomenų bazė, iš kurių, mūsų nuomone, svarbiausi pateikiami šiame leidinyje. Dauguma duomenų grupuojami pagal verslininkų lytį, amžių, išsilavinimą, ekonominės veiklos rūšį ir regioną. Verslininkų vertinimai ir nuomonės didžioje daugumoje lentelių ir diagramų pateikti procentais.

II. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ VIETA LIETUVOS EKONOMIKOJE

Vienas pagrindinių ekonomikos augimo veiksnių yra smulkaus ir vidutinio verslo (toliau – SVV) įmonių veiklos plėtra. SVV tenka pagrindinis vaidmuo įgyvendinant Lisabonos strategijoje numatytus tikslus, skatinančius naujovių diegimą, partnerystės, konkurencingumo ir užimtumo plėtrą.

Verslo politikos prioritetai tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniu lygmeniu yra verslumo ir įgūdžių skatinimas, SVV įmonių galimybių patekti į rinkas (įskaitant viešojo sektoriaus sutartis) gerinimas, biurokratijos mažinimas, SVV augimo potencialo didinimas (sustiprinant jų mokslinių tyrimų ir naujovių diegimo gebą), dialogo bei konsultacijų stiprinimas ir būtinybė visada atsižvelgti į SVV interesus bei poreikius, skatinti ne tik naujų įmonių steigimą, bet ir sudaryti kuo palankesnes sąlygas jau esamų sėkmingai veiklai vykdyti.

Kalbant apie SVV reikšmę ekonomikai labai svarbu išsiaiškinti, kaip apibrėžiamas smulkus ir vidutinis verslas. Pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją (pradėtą taikyti 2005 m. sausio 1 d.) **SVV įmonės apibūdina šie kriterijai – įmonės darbuotojų skaičius, metinė apyvarta arba balansinė turto vertė ir įmonės savarankiškumas.**

3 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją

	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos arba	Turto balansinė vertė
Vidutinė įmonė	< 250	= 50 mln. EUR	= 43 mln. EUR
Maža įmonė	< 50	= 10 mln. EUR	= 10 mln. EUR
Mikroįmonė	< 10	= 2 mln. EUR	= 2 mln. EUR

Ši Europos Komisijos SVV įmonių samprata yra tik rekomendacinio pobūdžio, tačiau ji tampa privaloma, kai kalbama apie valstybės paramą SVV, siekiant išvengti konkurencijos pažeidimų kitų įmonių atžvilgiu.

SVV įmonių sampratą Lietuvoje apibrėžia 2002 m. spalio 22 d. priimtas Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas apibrėžia, **jog smulkaus ir vidutinio verslo subjektai yra vidutinės ir mažos įmonės (tarp jų ir mikroįmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.**

4 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas Lietuvoje

	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos / turto balansinė vertė	Savarankiškumas
Vidutinė įmonė	mažiau kaip 250	metinės pajamos neviršija 138 mln. Lt arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 93 mln. Lt	yra savarankiška*
Maža įmonė	mažiau kaip 50	metinės pajamos neviršija 24 mln. Lt arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 17 mln. Lt	yra savarankiška*
Mikroįmonė	mažiau kaip 10	metinės pajamos neviršija 7 mln. Lt arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 5 mln. Lt	yra savarankiška*

* Savarankiškomis įmonėmis laikomos visos įmonės, išskyrus tas, kurių 1/4 ar daugiau įstatinio kapitalo ar balsavimo teisių priklauso vienai ar kelioms įmonėms, kurios nėra mažos ar vidutinės įmonės. Ši riba gali būti viršyta, jei įmonė priklauso investicinėms bendrovėms, fondams ar kitiems juridiniams asmenims, investuojantiems rizikos kapitalą į SVV.

SVV įmonių svarbą Lietuvos ekonomikai lemia didelė tokių įmonių lyginamoji dalis, palyginti su visomis įmonėmis, ir pagamintos pridėamosios vertės dalis bendrame vidaus produkte (toliau – BVP). Trumpai paanalizuosime kiekvieną kriterijų atskirai.

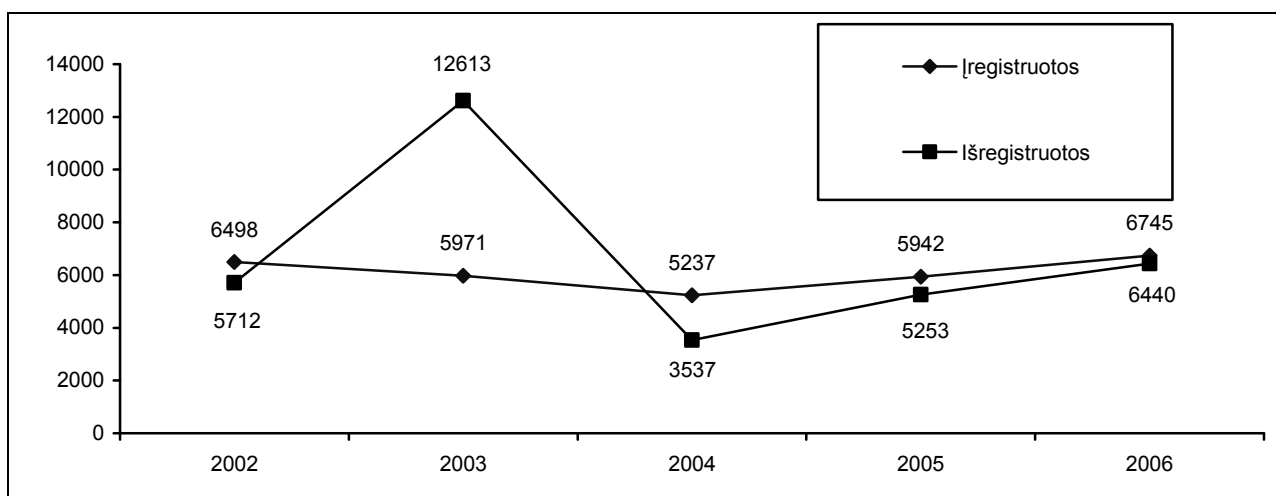
2.1. VEIKIANČIŲ SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ SKAIČIAUS KITIMO TENDENCIJOS

2007 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo 60 094 veikiančios įmonės. Iš jų 59 712 buvo SVV įmonės, tai sudarė 99,4% visų veikiančių įmonių. Tūkstančiui Lietuvos gyventojų teko 17,6 veikiančių SVV įmonių, o viename kvadratiname Lietuvos ploto kilometre jų veikė 0,91.

Kiekvienais metais įmonių registre buvo įregistruojama po daugiau nei 5 tūkst. įmonių. 2006 m. buvo įregistruotos 6745 įmonės, o tai 13,5% daugiau nei 2005 m.

Išregistruojamų įmonių skaičius kito skirtingai. Maksimalus išregistruotų įmonių skaičius buvo užfiksuotas 2003 m. – net 12 613 įmonių. Tokį didelį išregistruotų įmonių skaičių daugiausia lėmė nevykdančių veiklos įmonių priverstinis išregistravimas ir gyventojams suteikta galimybė verstis individualia veikla neįregistravus įmonės.

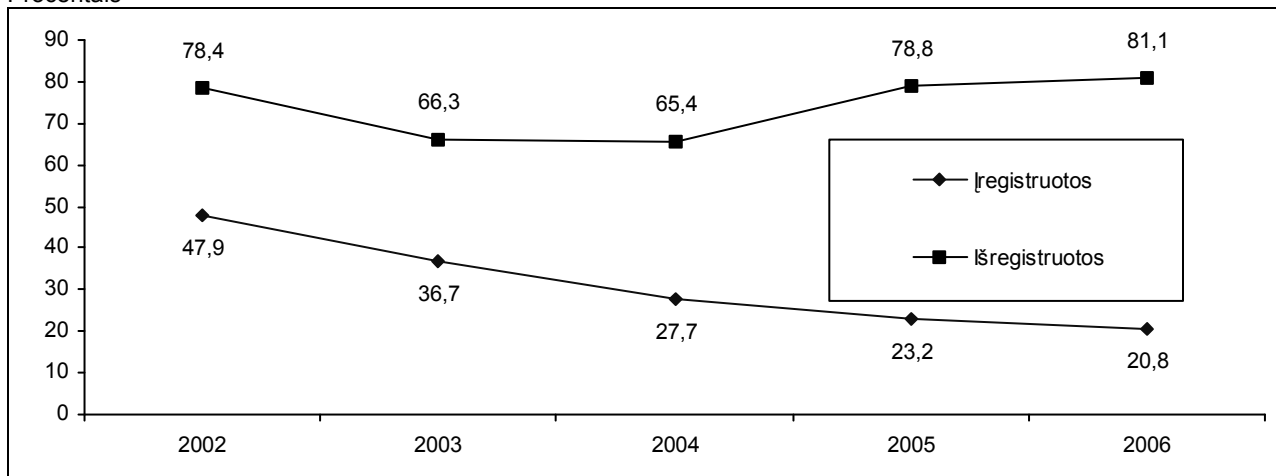
1 diagrama. Įregistruotų ir išregistruotų įmonių skaičius 2002–2006 m.

Analizuojant įmonių kaitą per 2002–2006 m. laikotarpį išryškėjo individualiųjų įmonių (toliau – II) mažėjimo tendencija – kasmet įregistruojamų II skaičius vis mažėjo, o išregistruojamų – nuo 2004 m. nuolat augo.

2 diagrama. Įregistruotų ir išregistruotų individualių įmonių dalis, palyginti su visomis įregistruotomis ir išregistruotomis įmonėmis 2000–2006 m.

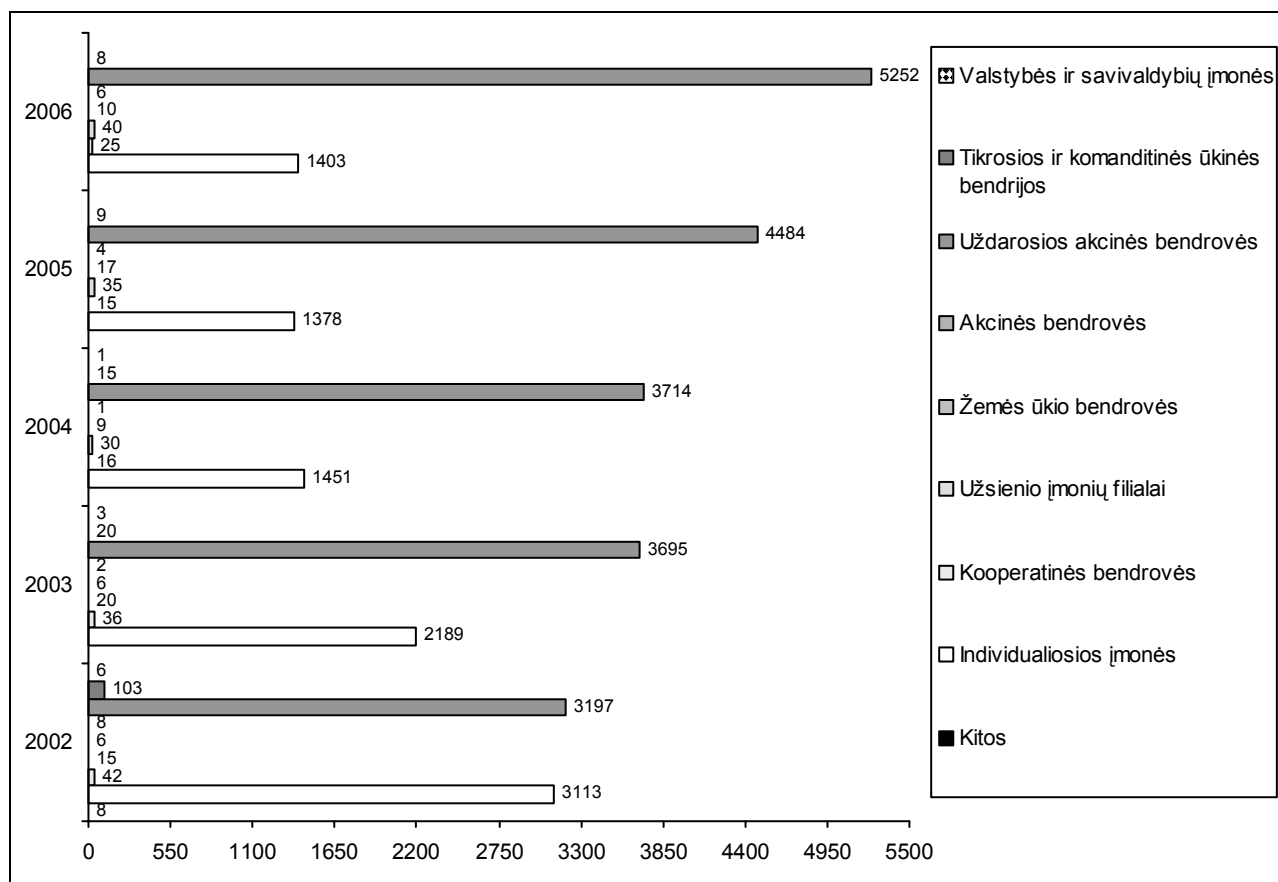
Procentais

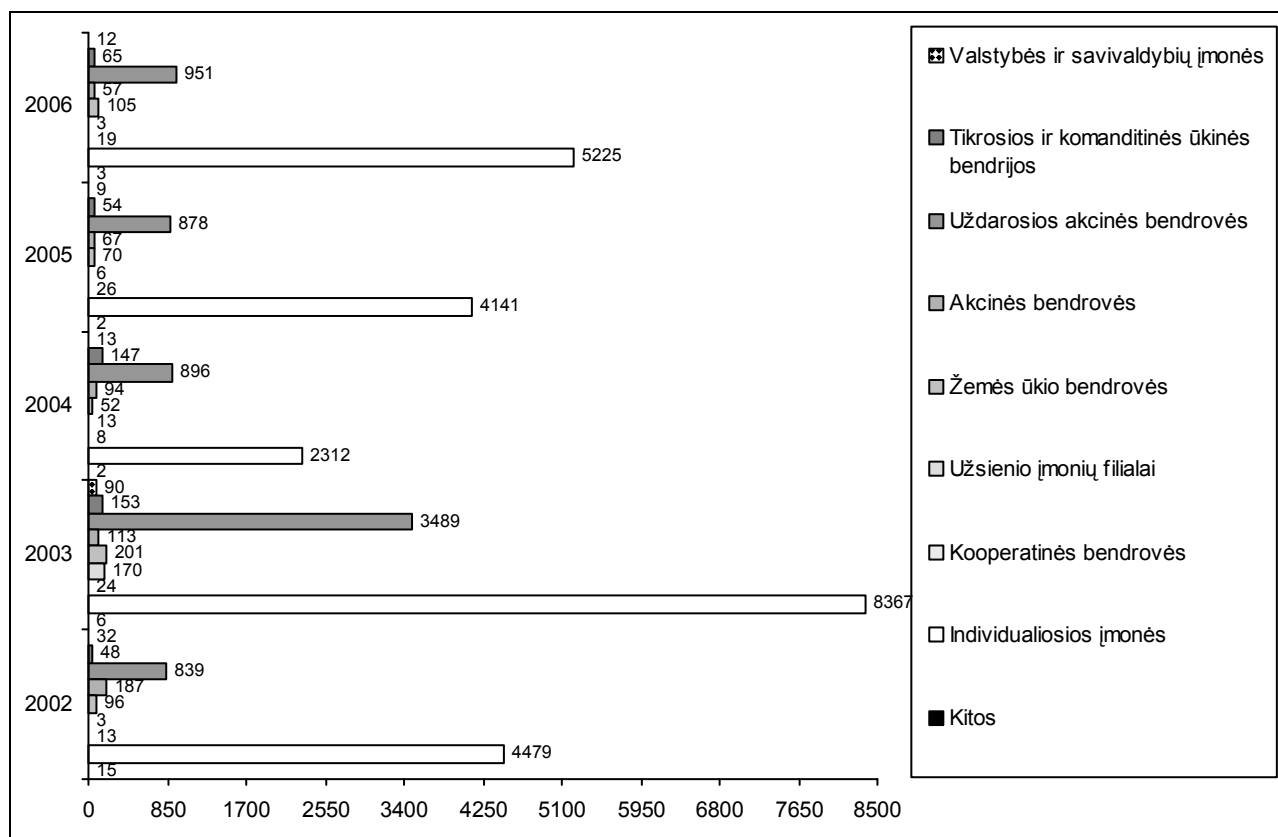
Diagramoje pateikti duomenys rodo, kad individualiosios įmonės yra populiarumą prarandanti įmonių teisinė rūšis.

Iš 2006 m. įregistruotų įmonių didžiąsą dalį (77,9%) sudarė UAB. Skirtingai nuo IĮ, UAB skaičius nuosekliai didėjo.

3 diagrama. Įregistruotos įmonės pagal įmonės teisinę rūšį 2002–2006 m.

4 diagrama. Išregistruotos įmonės pagal įmonės teisinę rūšį 2002–2006 m.

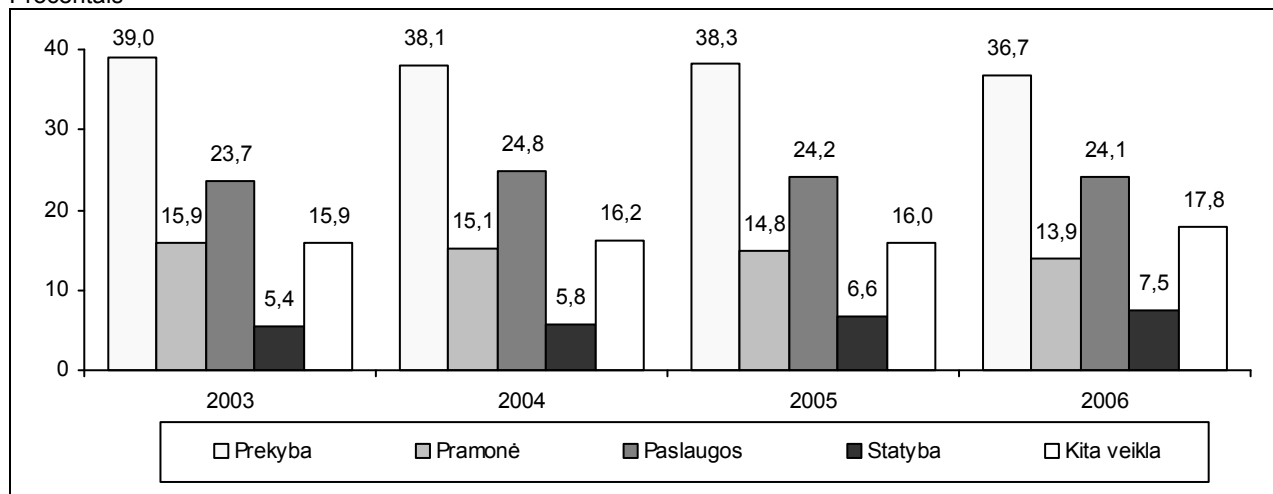
IĮ skaičiaus mažėjimui daugiausia įtakos turėjo:

- savininkų, nelinkusių rizikuoti savo turtu verslo nesėkmės atveju, todėl mieliau steigiančių kitų teisinių formų (dažniausiai UAB) įmones arba pasinaudojančių įstatymų suteikta galimybe pertvarkyti IĮ į UAB, skaičiaus didėjimas.
- 2002 m. priimtos kelios nepalankios IĮ įstatymų pataisos: pakeista IĮ savininkų įmokų papildomai pensijos daliai apskaičiavimo tvarka, apribotos galimybės pasinaudoti lengvatiniu 13% pelno mokesčio tarifu, reikalavimas registruojant IĮ parengti nuostatus ir kt.
- atsiradusi galimybė vykdyti individualią veiklą pagal verslo liudijimus, taip išvengiant papildomų įmonės steigimo procedūrų ir išlaidų.

Analizuojant veikiančių SVV įmonių struktūrą pagal ekonominės veiklos rūšis 2003–2006 m., galima pastebėti spartų statybos sektoriaus dalies didėjimą, paslaugų sektoriaus dydžio stabilumą, pramonės ir prekybos sektorių dalies mažėjimą. Prekybos SVV įmonių dalies mažėjimą lėmė didžiųjų prekybos centrų plėtra ir su tuo susijęs smulkiųjų prekybininkų išstūmimas iš rinkos.

5 diagrama. Veikiančios SVV įmonės pagal ekonomines veiklas 2003–2006 m.

Procentais

5 lentelė. Veikiančios SVV įmonės pagal ekonomines veiklas 2007 m. sausio 1 d.

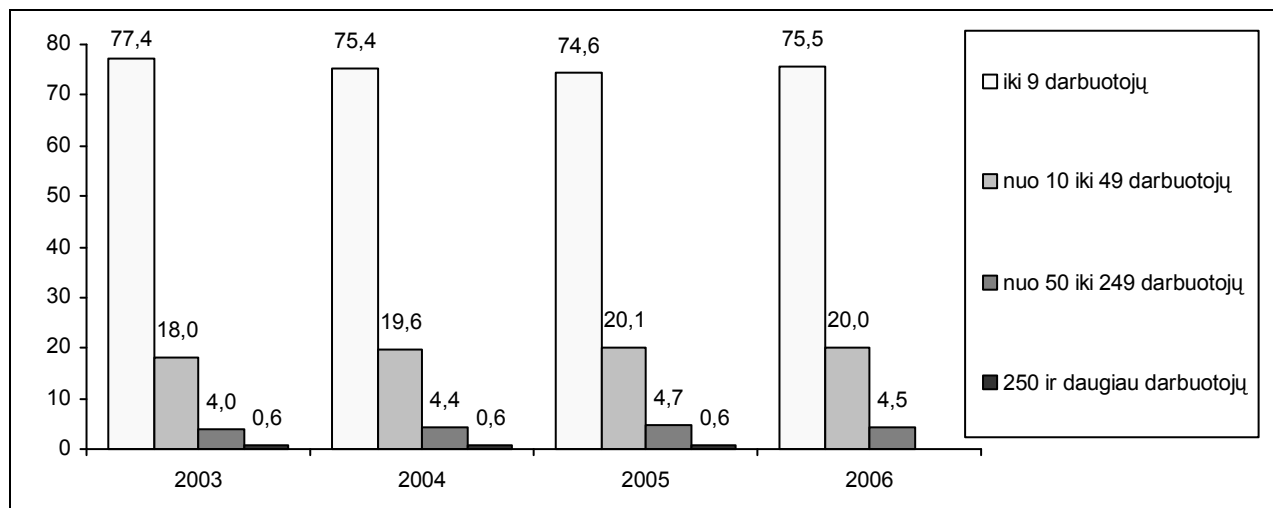
Ekonominės veiklos rūšis	SVĮ skaičius	SVĮ dalis iš visų SVĮ, %	Visų įmonių skaičius	SVĮ dalis iš visų įmonių vienoje veikloje, %
Iš viso	59712	100	60094	99,4
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	1929	3,2	1940	99,4
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	71	0,1	72	98,6
Apdirbamoji gamyba	7981	13,4	8142	98
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	228	0,4	249	91,6
Statyba	4465	7,5	4514	98,9
Prekyba	21910	36,7	21957	99,8
Viešbučiai restoranai	2951	4,9	2957	99,8
Transportas ir sandėliavimas	5377	9	5403	99,5
Paštas ir nuotoliniai ryšiai	387	0,6	393	98,5
Finansinis tarpininkavimas	627	1,1	641	97,8
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	9945	16,7	9971	99,7
Viešasis valdymas	10	0	10	100
Kitos veiklos rūšys	3831	6,4	3845	99,6

Įmonių dydžio pagal darbuotojų skaičių analizė parodė, kad gausiausia įmonių grupė 2006 m. sudariusią 75,5% visų veikiančių įmonių buvo mikroįmonės, tai yra įmonės, turinčios iki 9 darbuotojų. Šios grupės įmonių dalis, po kelių metų trūkuso mažėjimo, 2006 m., palyginti su 2005 m., padidėjo 0,9%.

2006 m. 2 procentiniais punktais sumažėjo įmonių, turinčių nuo 50 iki 249 darbuotojų, dalis ir visiškai nebuvo įregistruota didžiųjų įmonių, turinčių daugiau kaip 250 darbuotojų.

6 diagrama. Veikiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių 2003–2006 m.

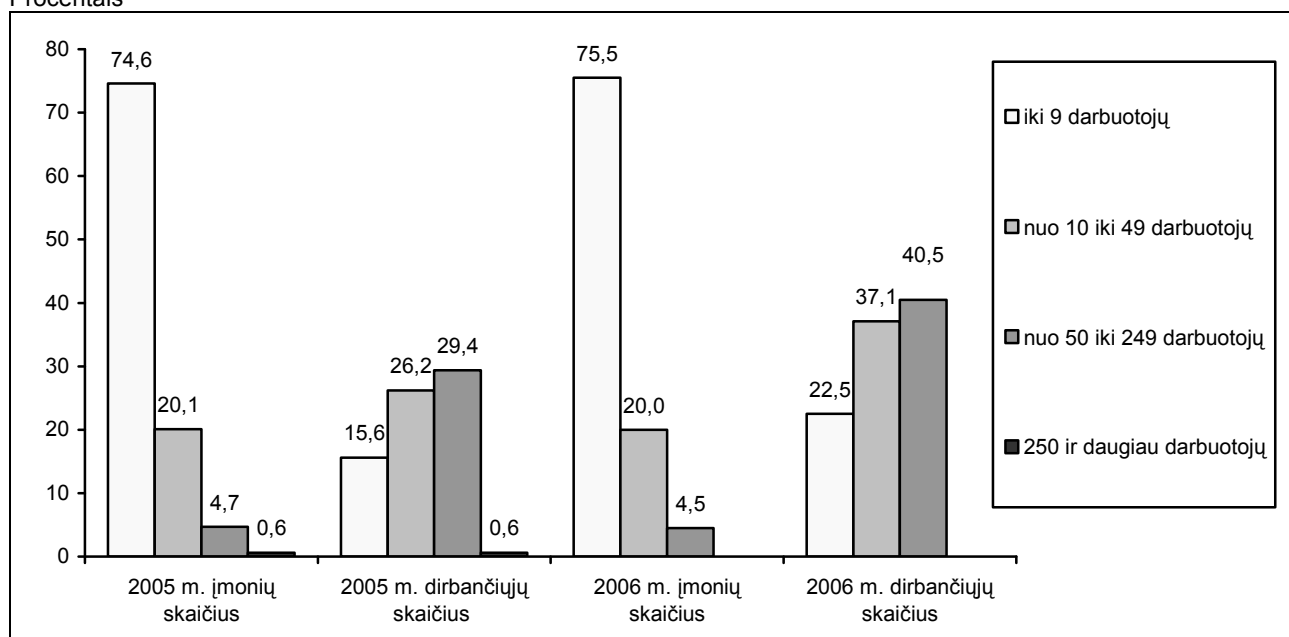
Procentais

Analizuojant skirtingo dydžio įmones pagal jose dirbančių darbuotojų skaičių, matomas kontraversiškas vaizdas – didžiausią veikiančių įmonių dalį (2006 m. – 75,5%) sudarančiose mikroįmonėse dirbo tik 22,5% visų dirbančiųjų. Tuo tarpu mažiausią (2006 m. – 4,5%) lyginamąją dalį sudarančioje įmonių grupėje (nuo 50 iki 249 darbuotojų) dirbo net 40,5% visų darbuotojų.

7 diagrama. Veikiančių įmonių ir darbuotojų skaičius 2005 ir 2006 m.

Procentais

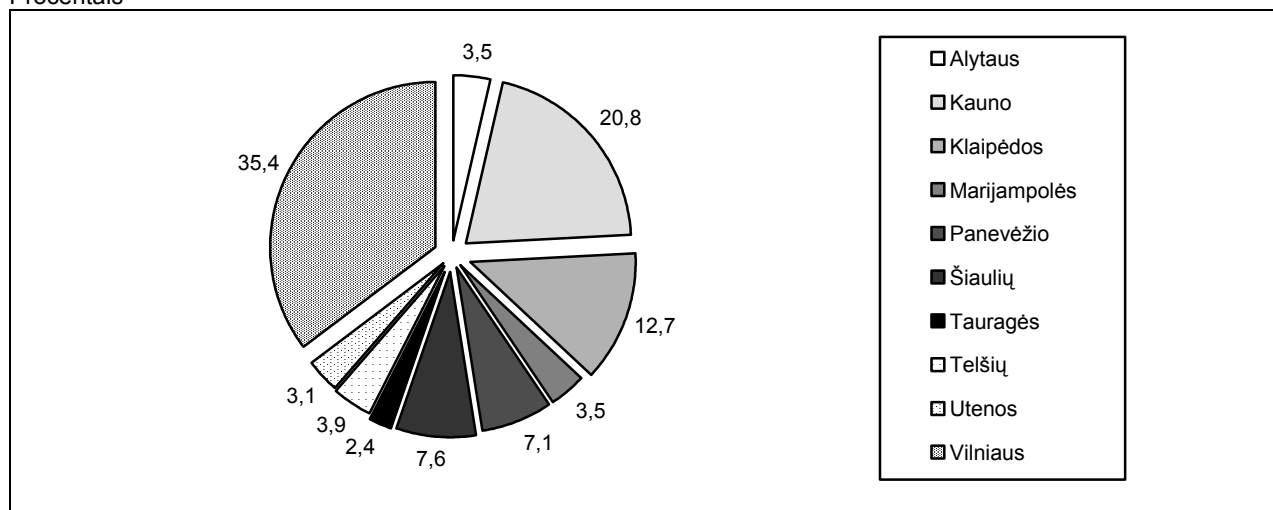
6 lentelė. Veikiančios SVV įmonės ir jų darbuotojų skaičius, palyginti su visomis veikiančiomis įmonėmis ir bendru darbuotojų skaičiumi 2007 m. sausio 1 d.

Ekonominės veiklos rūšis	SVĮ skaičius	SVĮ darbuotojų skaičius, tūkst.	SVĮ darbuotojų dalis nuo visų SVĮ darbuotojų, %	Darbuotojų skaičius įmonėse, tūkst.	SVĮ darbuotojų dalis nuo visų įmonių darbuotojų, %
Iš viso	59712	647	100	917	70,6
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	1929	30	4,6	36	83,3
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	71	3	0,5	4	75
Apdirbamoji gamyba	7981	162	25	260	62,3
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	228	7	1,1	26	26,9
Statyba	4465	84	13	104	80,8
Prekyba	21910	172	26,6	226	76,1
Viešbučiai restoranai	2951	30	4,6	35	85,7
Transportas ir sandėliavimas	5377	55	8,5	78	70,5
Paštas ir nuotoliniai ryšiai	387	4	0,6	16	25
Finansinis tarpininkavimas	627	5	0,8	17	29,4
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	9945	63	9,7	78	80,8
Viešasis valdymas	10	1	0,2	1	100
Kitos veiklos rūšys	3831	31	4,8	36	86,1

Didžiausia SVĮ, kaip ir visų 2007 m. sausio 1 d. veikusių, įmonių dalis buvo Vilniaus (35,4%), Kauno (20,8%) ir Klaipėdos (12,7%), apskrityse.

8 diagrama. Veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičius pagal apskritis 2007 m. sausio 1 d.

Procentais

7 lentelė. SVV įmonių skaičius apskrityse pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių) 2007 m. sausio 1 d.

Apskritis	Įmonių dydis pagal darbuotojų skaičių							Iš viso SVĮ
	0–4	5–9	10–19	20–49	50–99	100–149	150–249	
Alytaus	1184	365	240	189	69	19	19	2085
Kauno	6547	2683	1559	994	380	142	97	12402
Klaipėdos	4319	1550	870	574	161	54	32	7560
Marijampolės	1177	394	246	168	76	22	18	2101
Panevėžio	2464	793	453	340	140	22	24	4236
Šiaulių	2489	810	575	428	165	59	32	4558
Tauragės	827	255	149	113	46	15	11	1416
Telšių	1350	434	250	197	65	22	16	2334
Utenos	1101	319	223	140	65	21	12	1881
Vilniaus	11626	4383	2598	1644	565	185	138	21139
Iš viso	33084	11986	7163	4787	1732	561	399	59712

Analizuojant SVV įmonių duomenis, reikia pažymėti, kad veikiančios įmonės sudaro tik 45,5% visų įregistruotų tokių įmonių. Šis rodiklis nekinta jau keletą metų iš eilės ir rodo, kad kurdamos pridėtinę vertę prie ekonomikos plėtros prisideda tik mažiau kaip pusė visų Lietuvos SVV įmonių, likusios tiesiog „vegetuoja“, nevykdydamos jokios veiklos.

8 lentelė. Veikiančios SVĮ bendrame įregistruotų SVĮ skaičiuje 2007 m. sausio 1 d.

Apskritis	Veikiančios SVĮ	Įregistruotos SVĮ	Proc. nuo įregistruotų SVĮ
Iš viso	59712	131344	45,5
Kauno	12402	27915	44,4
Klaipėdos	7560	16471	45,9
Marijampolės	2101	3832	54,8
Panevėžio	4236	8286	51,1
Šiaulių	4558	9875	46,2
Tauragės	1416	2565	55,2
Telšių	2334	4330	53,9
Utenos	1881	3982	47,2
Vilniaus	21139	49848	42,4

Kaip rodo lentelėje pateikti duomenys, mažiausias veikiančių įmonių skaičius, palyginti su visomis įregistruotomis, 2007 m. pradžioje buvo tokiose ekonomiškai stipriose apskrityse kaip Vilniaus (42,2%), Kauno (44,4%) ir Klaipėdos (45,9%).

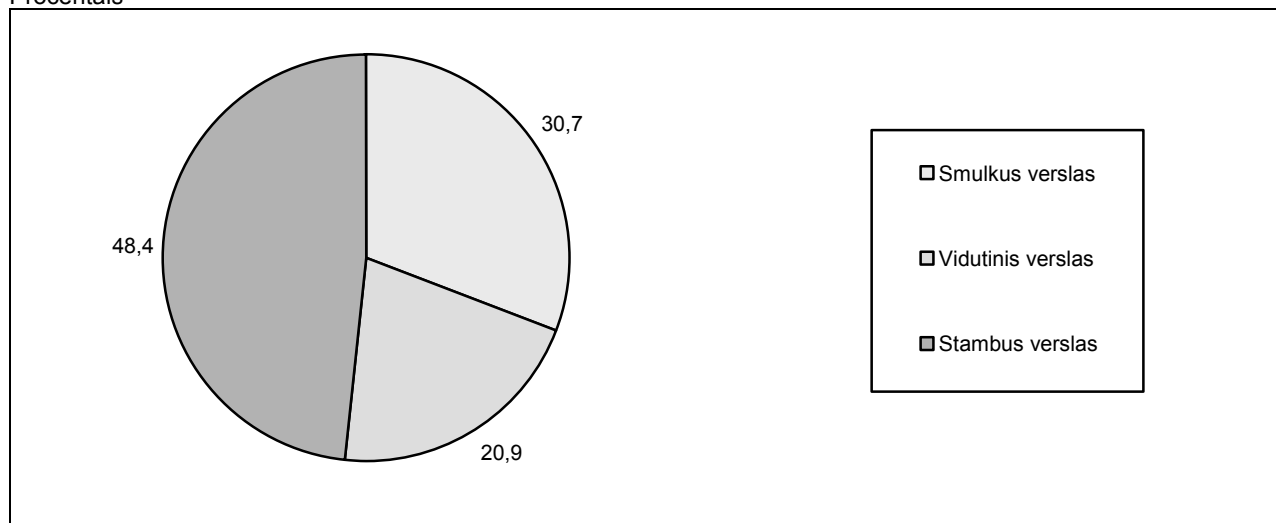
2.2. SVV ĮMONĖS IR BENDRASIS VIDAUS PRODUKTAS

Bendrasis vidaus produktas (BVP) yra vienas iš svarbiausių rodiklių, kuriuo remiamasi vertinant šalies arba atskiro ūkio sektoriaus ekonominės veiklos efektyvumą. **BVP yra visų prekių ir paslaugų, sukurtų šalyje per ataskaitinį laikotarpį, bendroji pridėtinė vertė, apskaičiuota rinkos kainomis.** BVP augimo tempai rodo šalies ekonomikos plėtrą. Lietuvos ekonomikos augimas ir toliau išlieka vienas sparčiausių Europoje – 2004 m. BVP padidėjo 7,3%, o 2005 m. – 7,6%. Didžiausią įtaką tokiam sparčiam ekonomikos augimui paskutiniaisiais metais turėjo palankiomis sąlygomis teikiami bankų kreditai, ES finansinė parama, mokesčių mažinimas ir darbo užmokesčio kilimas, didėjančios gyventojų pajamos ir dėl to padidėjęs vartojimas.

SVV dalis bendroje pridėtinėje vertėje 2004 m., palyginti su 2003 m., padidėjo 0,5% ir sudarė 51,6%. SVV įmonių sukurta prekių ir paslaugų vertė kasmet vis auga, o tai reiškia, kad SVV vaidmuo Lietuvos ekonomikoje darosi vis svarbesnis.

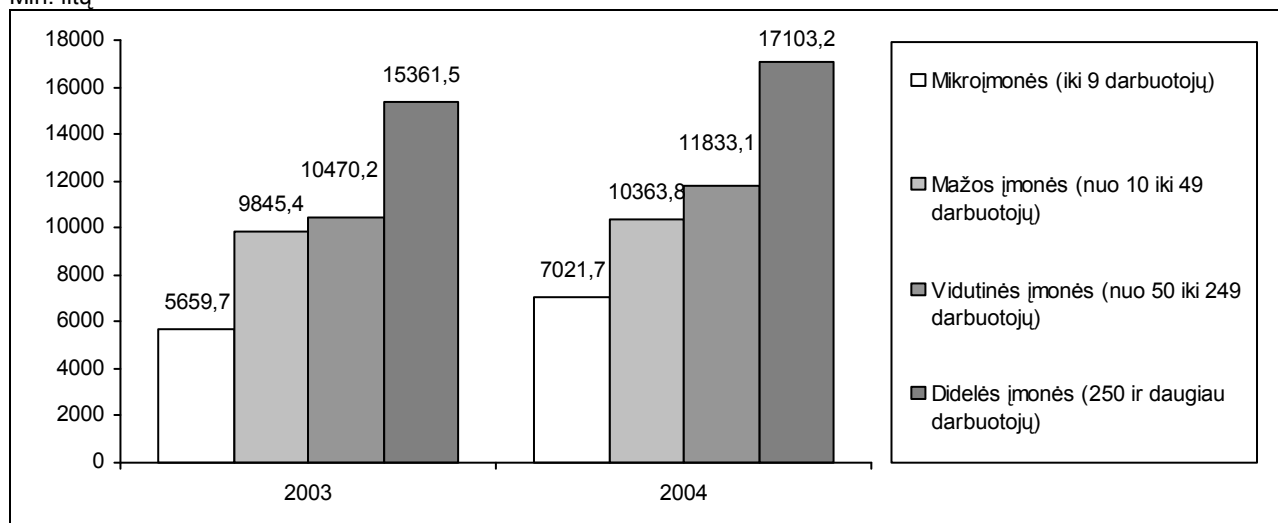
9 diagrama. Verslo sukurtos bendrosios pridėtinės vertės struktūra 2004 m.

Procentais

10 diagrama. Verslo sukurta pridėtinė vertė pagal įmonių dydį 2003–2004 m.

Mln. litų

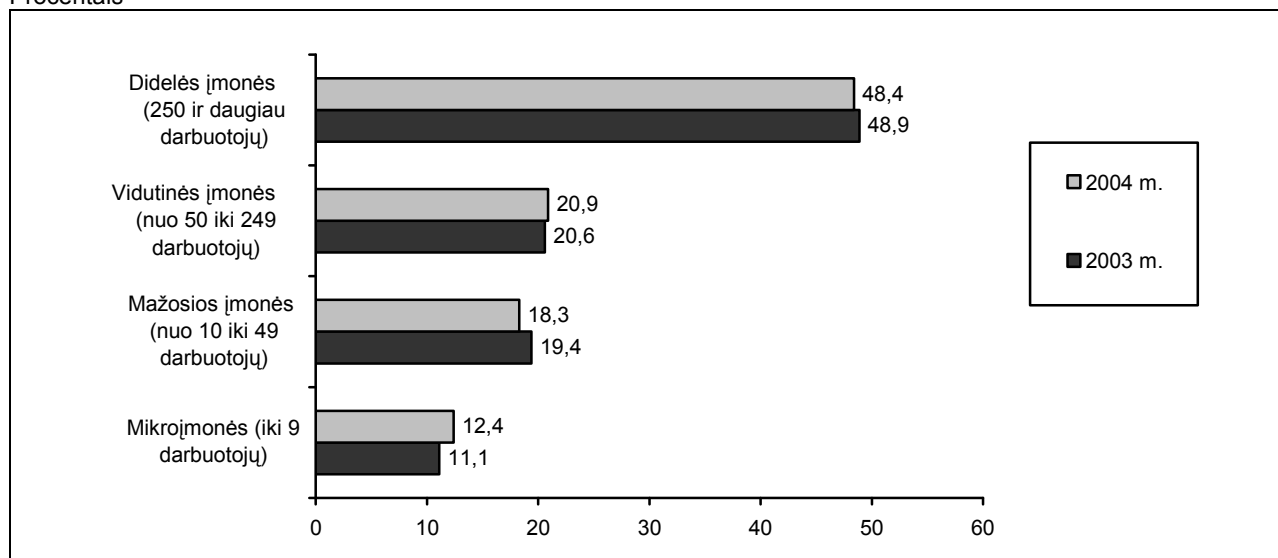

SVV įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė 2004 m., palyginti su 2003 m., padidėjo 3243,3 mln. Lt, tai yra 12,5%. Tuo tarpu didžiųjų įmonių sukurta pridėtinė vertė padidėjo tik 1741,7 mln. Lt, tai yra 11,4%.

Skirtingo dydžio įmonėse augimo tempai buvo nevienodi. Mikroįmonės (iki 9 darbuotojų) ir vidutinės (nuo 50 iki 249) įmonės 2004 m. sukūrė atitinkamai 1,3 ir 0,3 procentais daugiau pridėtinės vertės, o mažųjų įmonių (nuo 10 iki 49 darbuotojų) sukurta pridėtinė vertė buvo mažesnė 1,1%.

11 diagrama. Smulkių ir vidutinių įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė, palyginti su visa bendrąja pridėtinė verte

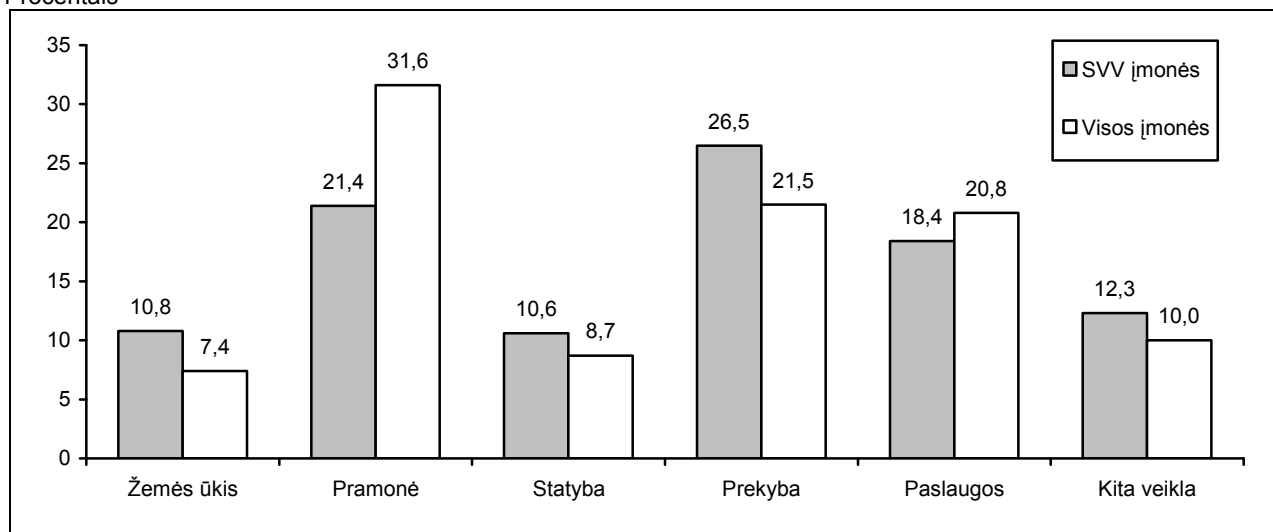
Procentais

Skirtingų ekonominės veiklos rūšių įmonėse buvo sukurta skirtingo dydžio pridėtinė vertė. Didžiausią viso verslo sukurto bendrosios pridėtinės vertės dalį 2004 m. sudarė apdirbamosios gamybos (31,6%) sukurta pridėtinė vertė. Nemažos dalys teko didmeninei ir mažmeninei prekybai (21,5%), paslaugų sektoriui (20,8%) kitam verslui (10,0%). Iš SVV įmonių didžiausia bendroji pridėtinė vertė buvo sukurta didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje – 26,5%. Po jos sektų apdirbamojoje gamyboje sukurto pridėtinės vertės dalis – 21,4%, paslaugų sektoriuje – 18,4%, kitame versle – 12,3%.

12 diagrama. Bendroji pridėtinė vertė pagal ekonominės veiklas 2004 m.

Procentais

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad visa (100,0%) kasybos ir karjerų eksploatavimo, švietimo ir privačių namų ūkių pridėtinė vertė buvo sukurta SVV įmonių. 96,1% žemės ūkio, 94,4% sveikatos priežiūros ir socialinio darbo, 91,0% nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos sukurtos pridėtinės vertės priklauso taip pat SVV įmonėms. Mažiausia pridėtinės vertės dalis buvo sukurta finansinio tarpininkavimo veikla užsiimančiose SVV įmonėse – 38,2%.

9 lentelė. Verslo sukurta bendroji pridėtinė vertė pagal įmonių dydį ir veiklos rūšį 2004 m.

Veiklos rūšis	Bendroji pridėtinė vertė pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių), mln. Lt					SVĮ dalis visame versle, %
	Iki 9	10–49	50–249	SVĮ	Viso verslo	
Verslo bendroji pridėtinė vertė, iš viso	7021,7	10363,8	11833,1	29218,6	46321,8	63,1
Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	1510,8	785,4	839,1	3135,3	3262,5	96,1
Žuvininkystė	3,6	9,9	4,5	18,0	45,6	39,5
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	1,2	57,1	243,6	301,9	301,9	100,0
Apdirbamoji gamyba	412,9	1614,3	3549,8	5577,0	11838,4	47,1
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	27,5	166,6	172,7	366,8	2497,9	14,7
Statyba	364,0	927,5	1812,5	3104,0	4018,7	77,2
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	2054,2	3396,1	2290,3	7740,6	9940,7	77,9
Viešbučiai ir restoranai	116,8	320,9	290,3	728	835,6	87,1
Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	522,8	1374,0	1174,5	3071,3	7181,5	42,8
Finansinis tarpininkavimas	189,4	68,5	177,6	435,6	1140,8	38,2
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	1236,0	1098,6	827,8	3162,4	3493,2	91,0
Švietimas	113,6	58,3	22,0	193,9	193,9	100,0
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	59,2	37,0	52,5	148,7	157,5	94,4
Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	335,1	449,7	375,8	1160,6	1339,2	86,7
Privačių namų ūkių veikla	74,4	-	-	74,4	74,4	100,0

Apibendrinant statistinius duomenis, galime teigti, kad SVV įmonės sudaro pačią didžiausią ir dinamiškiausią įmonių grupę, sukuriančią 51,6% bendrosios pridėtinės vertės. Dėl šios priežasties SVV įmonių skatinimas yra vienas svarbiausių ekonomikos plėtros uždavinių, juolab, kad pagrindiniai šalies ūkio raidos tikslai – kurti naujas darbo vietas, stiprinti viduriniąją klasę, spartinti BVP augimą, mažinti socialinius-ekonominius regionų skirtumus. Minėti tikslai negali būti pasiekti neišplėtojus SVV įmonių tinklo, nesudarius palankaus teisinio, ekonominio bei finansinės paramos verslo plėtrai klimato.

III. VERSLO PRADŽIA

Vien puikios verslo idėjos ir noro kaip galima greičiau ją įgyvendinti nepakanka verslui pradėti. **Verslo pradžia yra sudėtingas ir labai kompliktuotas procesas, apimantis keletą etapų: verslo idėjos pagrindimą** (tai rinkos nišos ir prekės (paslaugos), kuri užpildytų šią nišą, nustatymas), **verslininko asmeninių savybių, verslo organizavimo sąlygų įvertinimą, įmonės juridinės formos parinkimą, verslo organizavimo projekto parengimą, įmonės steigimo dokumentų parengimą ir įmonės registravimą.** Vienas iš pagrindinių rodiklių pradedant verslą – verslo aplinkos išaiškinimas. Turint informaciją apie verslo aplinką, jai įtaką darančius veiksnius galime sėkmingiau numatyti naujo verslo kūrimo galimybes ir veikiančių įmonių konkurencingumą. Praktikoje įrodyta, kad sėkmingą įmonės veiklą lemia trys svarbiausi dalykai: naujos idėjos privalumai, verslininko sugebėjimai ir finansinės galimybės.

Šioje leidinio dalyje pateikti duomenys supažindins su verslininkų, įveikusių verslo pradžios sunkumus ir penkerius metus sėkmingai plėtojusių savo verslą, nuomone ir vertinimais, susijusiais su įmonės steigimo sunkumais, verslo pradžios finansavimo šaltiniais bei priežastimis, paskatinusiomis pradėti savo verslą. Vertinimai pateikiami pagal verslininko lytį, amžių, išsilavinimą, ekonominės veiklos rūšį, įmonės dydį ir apskritį.

3.1. VERSLININKO SOCIALINIAI-DEMOGRAFINIAI BRUOŽAI

Sėkmė smulkiame versle labai priklauso nuo verslininko gabumų, verslininko pažiūrų (galvosenos), verslo motyvų ir asmenybės savybių. Praktika rodo, kad mažos ir vidutinės įmonės dažniausiai žlunga dėl verslininko nesugebėjimo vadovauti. Iš daugelio vadovui būtinų bruožų mažoje įmonėje ypač reikia organizatoriaus talento, kuris gali būti apibūdintas kaip nusiteikimas ne ilgai svarstyti, o greitai spręsti (dažnai remiantis ne visapusiška padėties analize, o intuicija ir patirtimi). Pagaliau reikia gebėti perteikti savo mintis, duoti nurodymus ir kontroliuoti, kaip jie vykdomi.

Visomis šiomis savybėmis turėjo pasižymėti tyrime dalyvavę verslininkai, sugebėję išsilaikyti penkerius metus rinkoje didelės konkurencijos sąlygomis, aktyviai dalyvauti verslo plėtroje, taikydami naujus valdymo metodus ir diegdami naujus gamybos procesus. Verslininkų socialinius-demografinius bruožus geriau padės atskleisti atsakymai į jiems pateiktus klausimus: kokios priežastys paskatino pradėti savo verslą, kokie finansavimo šaltiniai buvo panaudoti, su kokiais sunkumais susidurta, koks išsilavinimas, amžius, pilietybė ir kokia verslo patirtis. Atsakymus į šiuos ir kitus klausimus paanalizuosime detaliau.

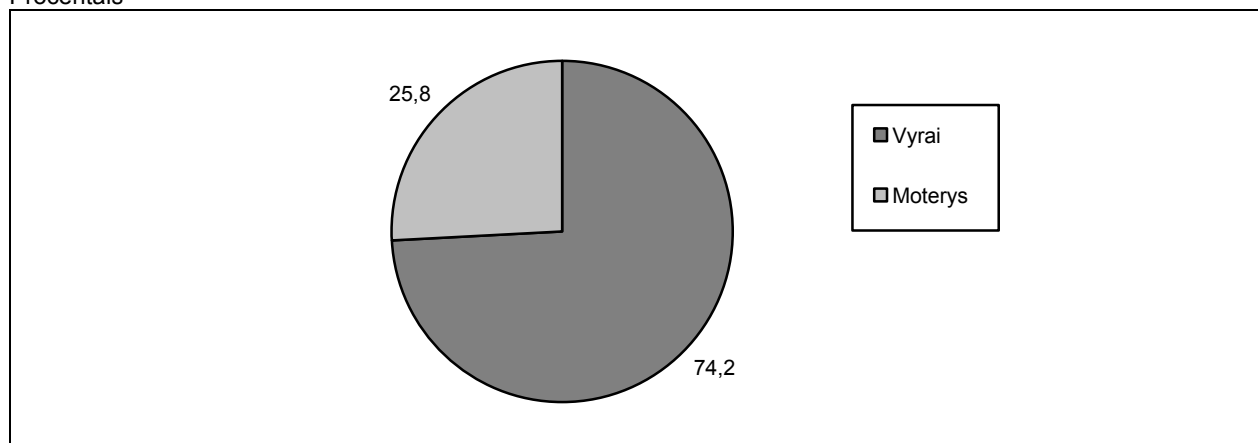
3.1.1. VERSLININKAI PAGAL LYTĮ

Analizuojant tyrimo duomenis pagal verslininkų lytį, buvo siekiama išsiaiškinti, kokią dalį tarp sėkmingų verslininkų sudarė moterys. Paskutiniaisiais metais didėja moterų užimtumas ir vaidmuo šalies ekonomikoje. Tačiau, kaip parodė tyrimo duomenys, sėkmingų verslininkų tarpe moterų dalis buvo nedidelė ir sudarė 25,8%, tuo tarpu vyrų – 74,2%. Panašus moterų ir vyrų verslininkų santykis būdingas ir daugeliui ES šalių (žr. VII šio leidinio dalyje pateiktus tarptautinius duomenis).

Tyrimai parodė, kad moterys, pradėdamos ar plėtodamos verslą, susiduria su daugybe sunkumų. Dauguma problemų yra bendros vyrams ir moterims, tačiau dažnai jos būna reikšmingesnės moterims verslininkėms nei vyrams. Tai lemia verslo aplinka, ribotas verslo rūšių ir sričių pasirinkimas, informacijos, kontaktų stoka, lyčių diskriminacija ir stereotipai, nelankstus vaikų priežiūros įstaigų darbo grafikas, šeimos ir verslo suderinamumo problemos, vyrų ir moterų požiūrio į verslą skirtumai.

13 diagrama. Verslininkai pagal lytį

Procentais

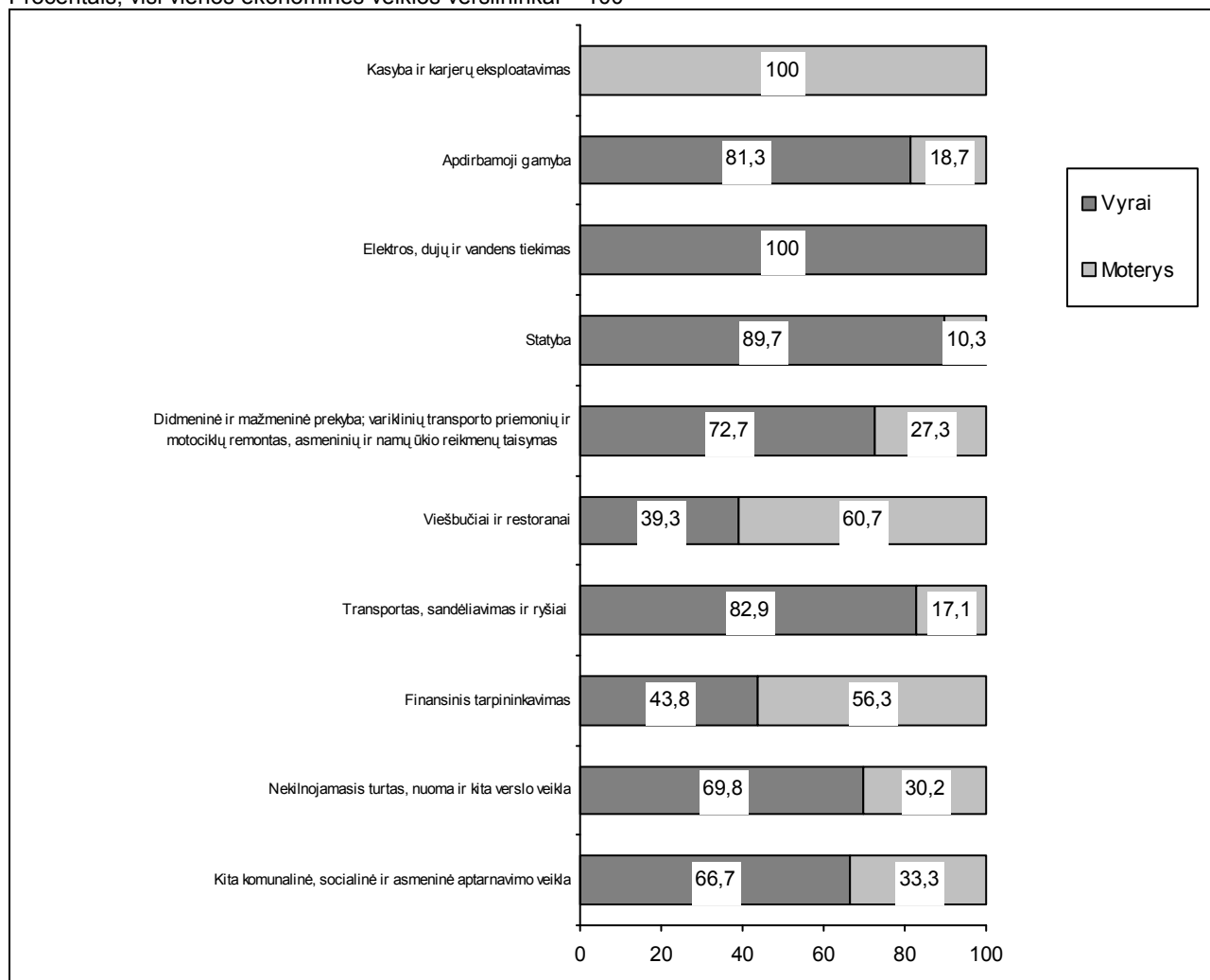

Nors tarp verslininkų moterų dalis nėra didelė, tačiau jos turi didelį kūrybos ir idėjų realizavimo potencialą. Tai rodo tas faktas, kad moterys verslininkės pasižymi ne tik tradicinėse „moteriškose“ ekonominėse veiklose, bet ir netradicinėse – kasyboje ir karjerų eksploatavime (100,0%), apdirbamojoje gamyboje (18,7%), statyboje (10,3%), transporte (17,1%). Didžiausia moterų verslininkų dalis buvo viešbučių ir restoranų (net 60,7% visų šios veiklos verslininkų) ir finansinio tarpininkavimo (56,3%) veiklose.

Tuo tarpu vyrai dominuoja daugelyje kitų, ypač elektros, dujų ir vandens tiekimo, veiklų.

14 diagrama. Verslininkai pagal lytį ir ekonomines veiklas

Procentais, visi vienos ekonominės veiklos verslininkai – 100

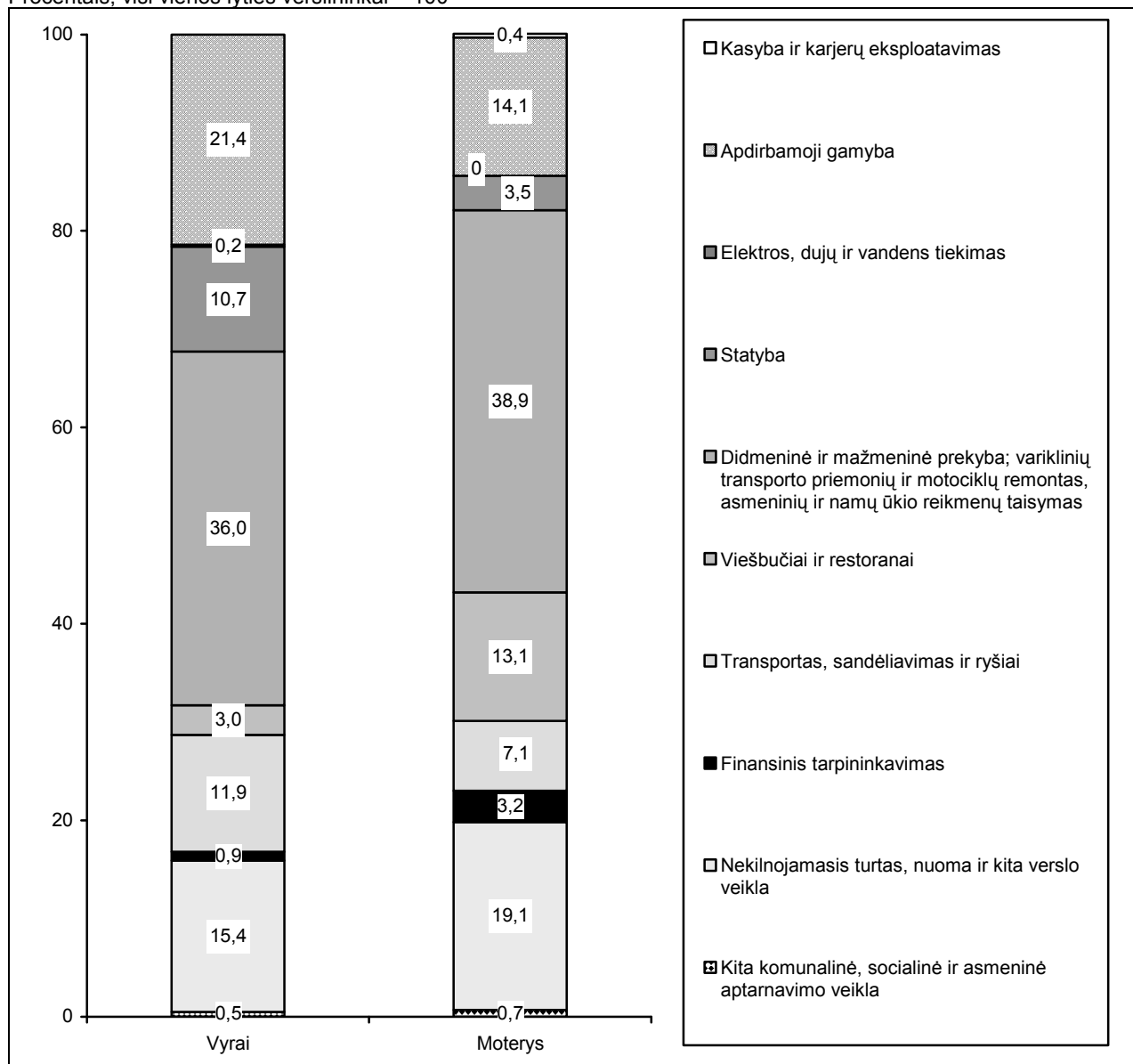
Analizuojant ekonominės veiklos rūšių populiarumą tarp verslininkų pagal lytį, pastebimas kontraversiškas vaizdas: kasybos ir karjerų eksploatavimo įmonėms, susikūrusioms 2002 m., vadovavo tik moterys, tačiau jų dalis šioje veikloje sudarė tik 0,4% visų moterų verslininkų. Analogiškas vaizdas matomas ir tarp vyrų – nors elektros, dujų ir vandens tiekimo veiklai vadovauja tik vyrai, tačiau jų dalis minėtoje veikloje sudaro tik 0,2% visų vyrų verslininkų.

Dažniausia moterų verslininkės užsiima didmenine ir mažmenine prekyba – 38,9%, nekilnojamuoju turtu, nuoma ir kita verslo veikla – 19,1%, apdirbamąja gamyba – 14,1%, bei viešbučių ir restoranų veikla – 13,1% visų moterų verslininkų.

Tarp vyrų populiariausia didmeninė ir mažmeninė prekyba – ja užsiima 36,0% visų vyrų verslininkų, apdirbamąja gamyba – 21,4%, nekilnojamuoju turtu, nuoma ir kita verslo veikla – 15,4%, transporto, sandėliavimo ir ryšių veikla – 11,9%.

15 diagrama. Verslininkai pagal ekonomines veiklas ir lytį

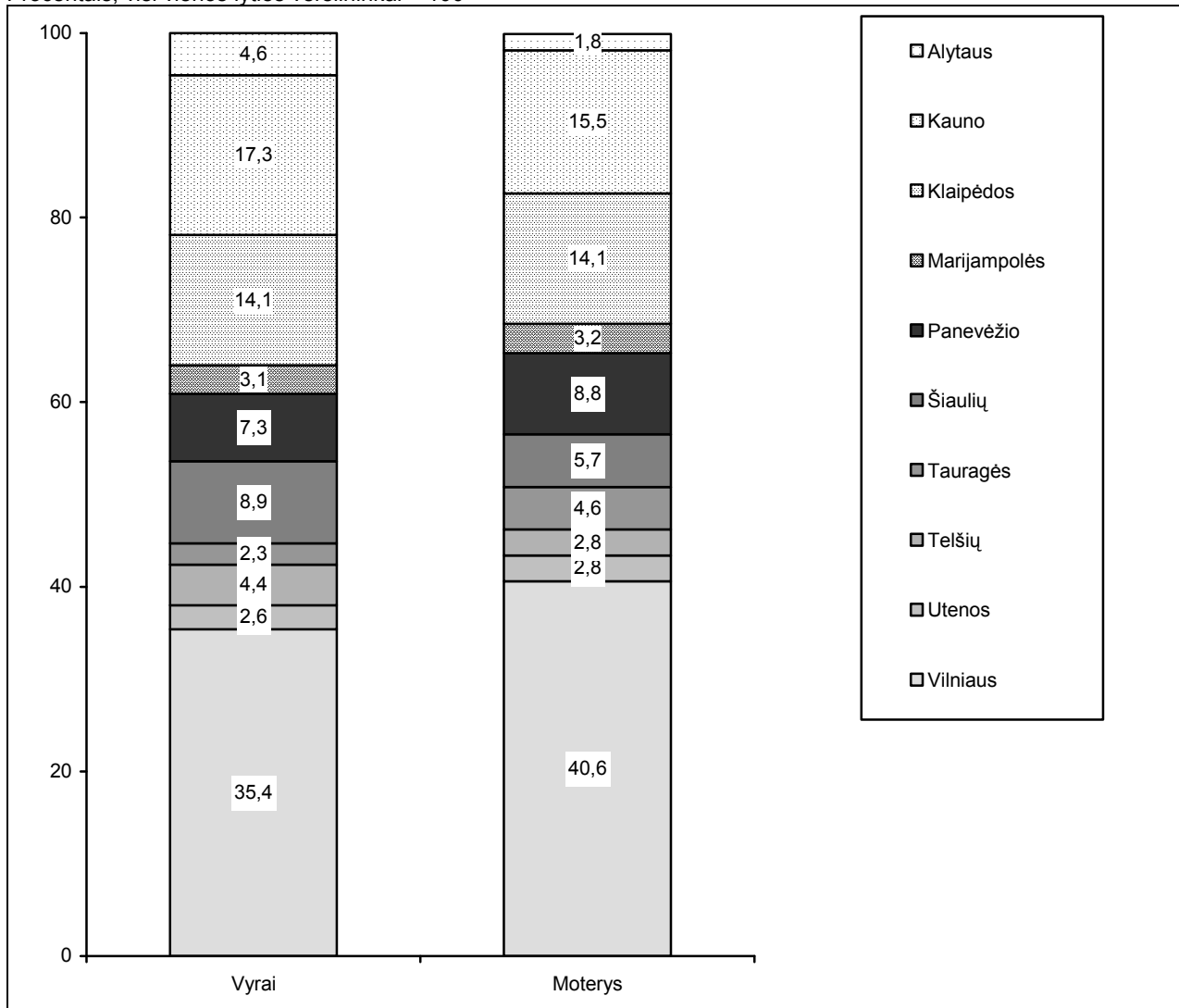
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Analizuojant tyrimo duomenis regioniniu lygmeniu, matome, kad daugiausia sėkmingų verslininkų (tiek moterų, tiek vyrų) buvo daugiausiai SVV įmonių turinčiose apskrityse: Vilniaus (36,8%), Kauno (16,9%) ir Klaipėdos (14,1%).

16 diagrama. Verslininkai pagal lytį ir apskritis

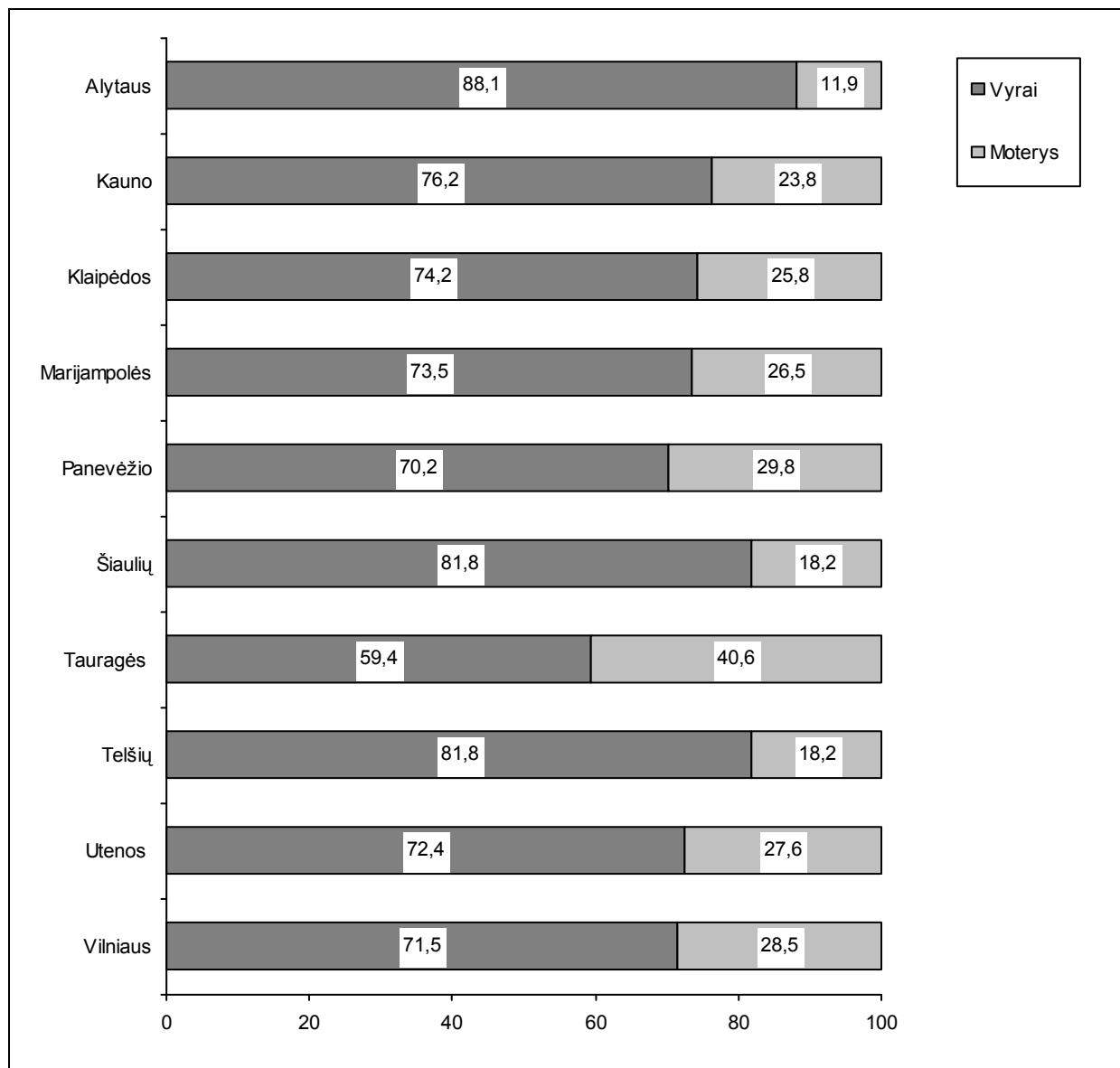
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Kiekvienos apskrities lygmeniu, moterų ir vyrų dalys labai skiriasi. Didžiausia moterų verslininkų dalis buvo Tauragės apskrityje. Jos sudarė net 40,6% visų šios apskrities verslininkų. Tuo tarpu Alytaus apskrityje moterų dalis buvo mažiausia ir sudarė tik 11,9%.

17 diagrama. Verslininkai pagal apskritis ir lytį

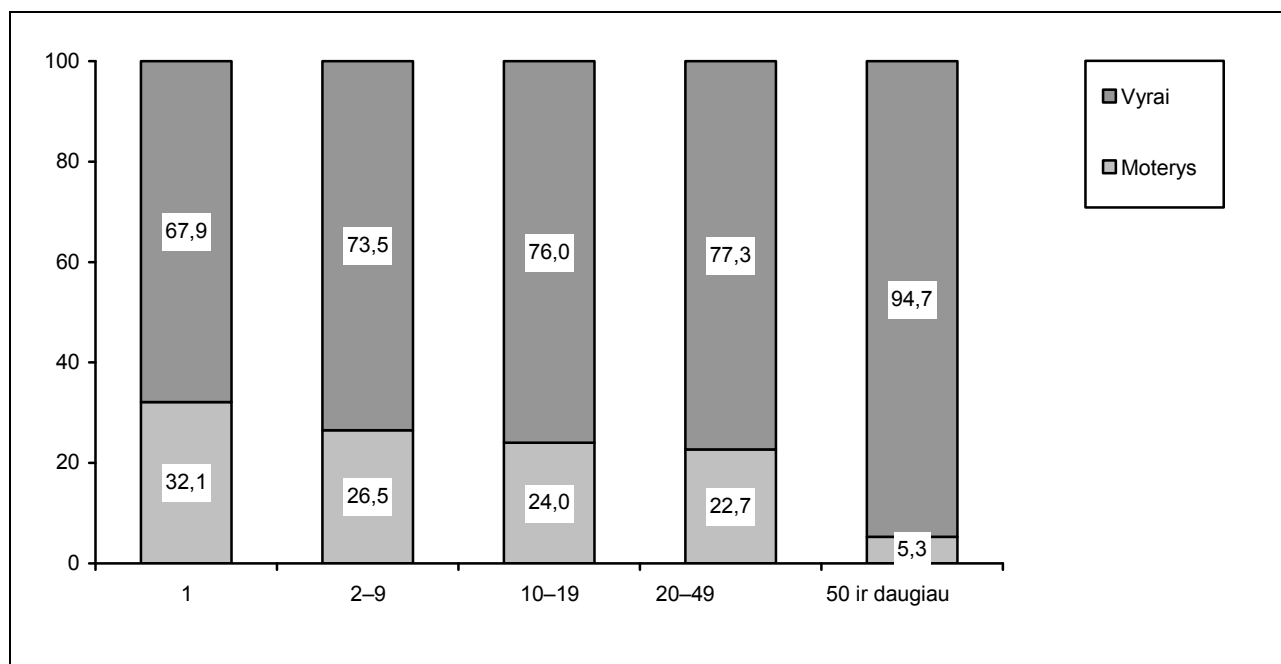
Procentais, visi vienos apskrities verslininkai – 100

Kokio dydžio įmonėms vadovauja vyrai ir kokio – moterys? Į šį klausimą padeda atsakyti duomenys apie verslininkų pasiskirstymą pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių). Didžiausia moterų verslininkų dalis vadovavo individualioms įmonėms, kuriose veiklą vykdo pats įmonės savininkas, – 32,1%. Didesnėms įmonėms, turinčioms 50 ir daugiau samdomų darbuotojų, vadovavo tik 5,3% moterų, visi likusieji – net 94,7% – buvo vyrai.

18 diagrama. Verslininkai pagal lytį ir įmonės dydį (darbuotojų skaičių)

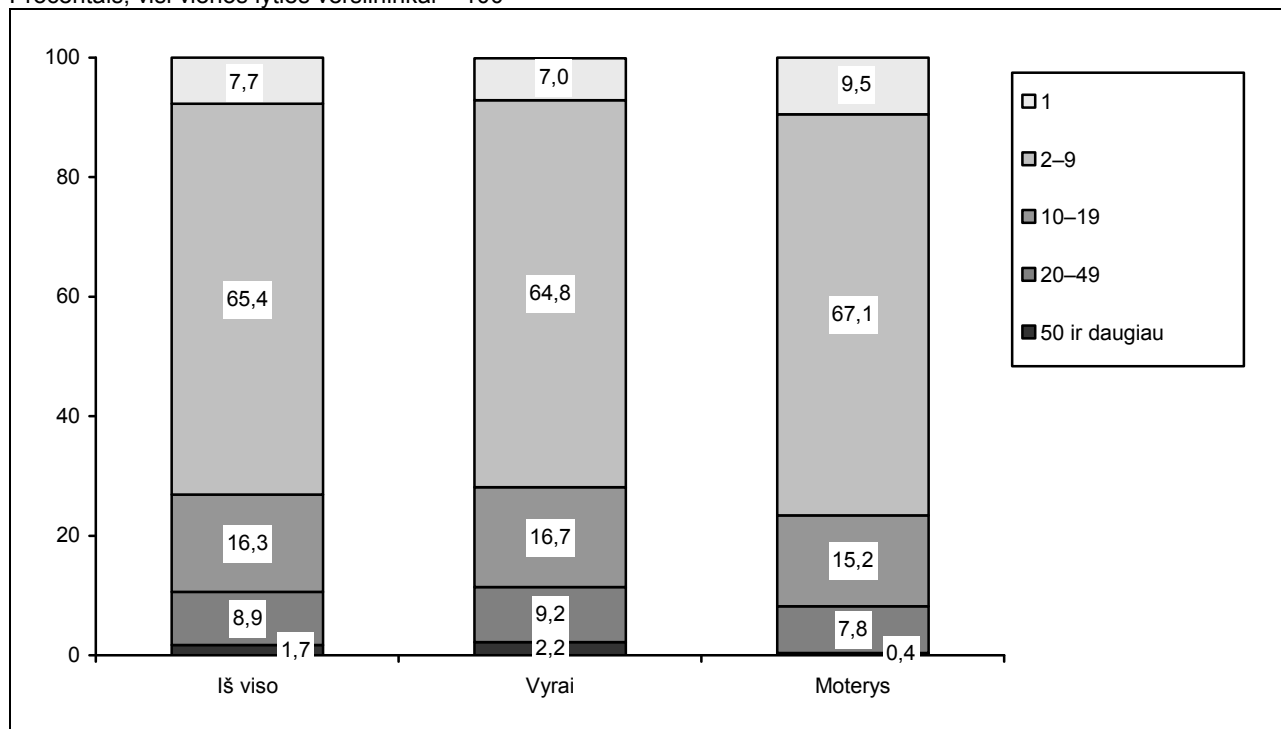
Procentais, visi vieno dydžio įmonių grupės verslininkai – 100

Tyrimo duomenys parodė, kad dažniausia tiek vyrai, tiek moterys vadovavo įmonėms, turinčioms nuo 2 iki 9 samdomų darbuotojų. Tokio dydžio įmonėms vadovavo net 67,1% visų moterų verslininkių ir 64,8% visų vyrų verslininkų. Įmonėms, turinčioms nuo 10 iki 19 darbuotojų vadovavo 15,2% visų verslininkių moterų ir 16,7% visų verslininkų vyrų. Tuo tarpu didžiausioms pagal darbuotojų skaičių, turinčios 50 ir daugiau darbuotojų, įmonėms vadovavo mažiausia verslininkų dalis – atitinkamai 2,2% vyrų ir 0,4% moterų.

19 diagrama. Verslininkai pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir lytį

Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

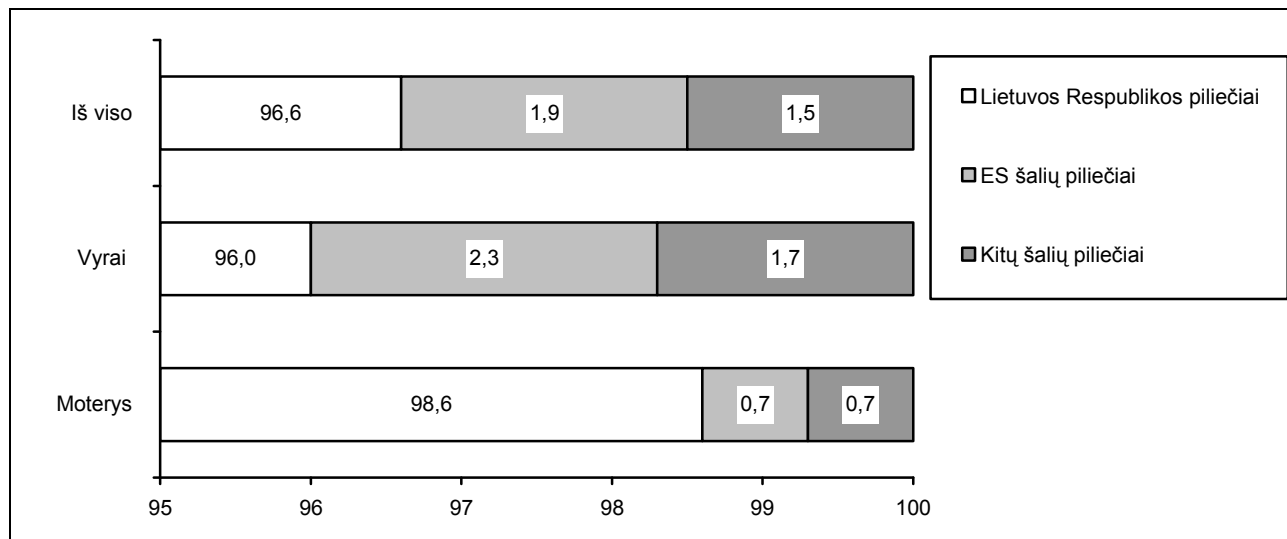
3.1.2. VERSLININKAI PAGAL PILIETYBĘ

Norint išsiaiškinti, kaip aktyviai užsienio šalių piliečiai kuria savo verslą Lietuvoje, į tyrimo klausimyną buvo įtrauktas klausimas apie verslininko pilietybę. Tyrimo duomenys parodė, kad užsienio šalių piliečiai sudarė tik 3,4 procentus visų verslininkų, iš jų 1,9% – ES šalių ir 1,5% – kitų šalių piliečiai. Daugiau užsienio piliečių buvo tarp verslininkų vyrų – 4,0%, tarp moterų verslininkų užsieniečių buvo tik 1,4%.

Dauguma verslininkų – net 96,6% buvo Lietuvos piliečiai. Moterų verslininkų, turinčių Lietuvos pilietybę, dalis buvo 2,6% didesnė (98,6%) nei vyrų (96,0%).

20 diagrama. Verslininkai pagal pilietybę ir lytį

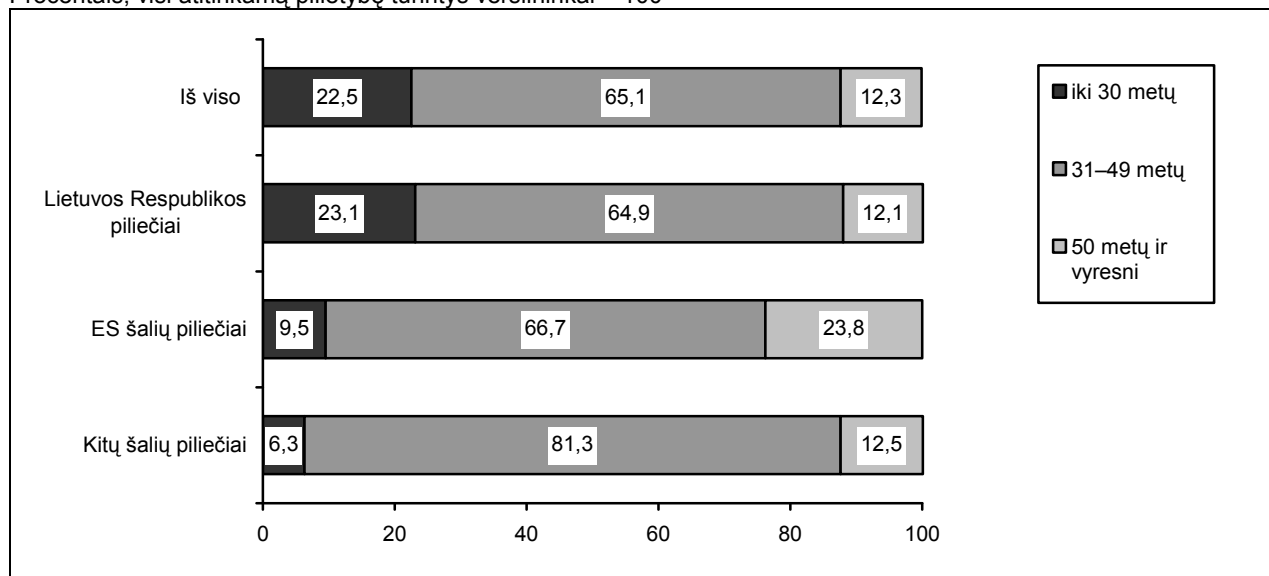
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Tarp Lietuvos Respublikos piliečių daugiausia buvo 31–49 metų amžiaus verslininkų – 64,9%. Šios amžiaus grupės verslininkų daugiausia buvo ir tarp ES šalių (66,7%) bei kitų šalių pilietybes turinčių verslininkų (81,3%).

21 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal amžiaus grupes

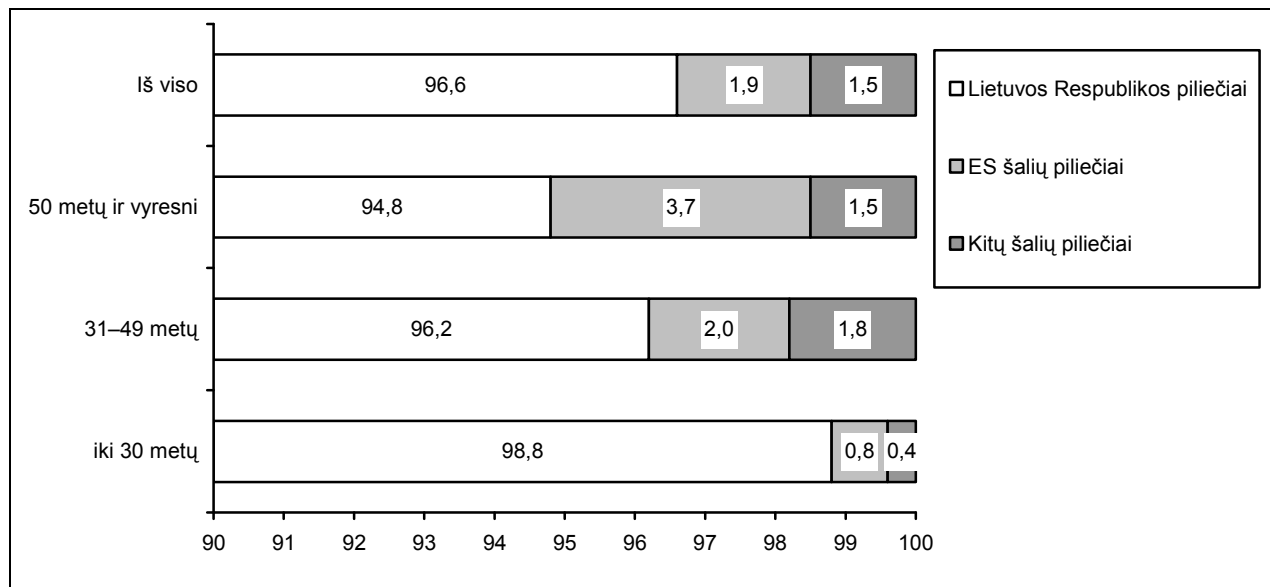
Procentais, visi atitinkamą pilietybę turintys verslininkai – 100

Dauguma (98,8%) verslininkų iki 30 metų amžiaus – Lietuvos piliečiai. Užsienio šalių piliečių daugiausia buvo tarp 50 ir daugiau metų verslininkų – 3,7% ES šalių, 1,5% kitų šalių piliečių.

22 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal amžiaus grupes

Procentais, visi atitinkamos amžiaus grupės verslininkai – 100

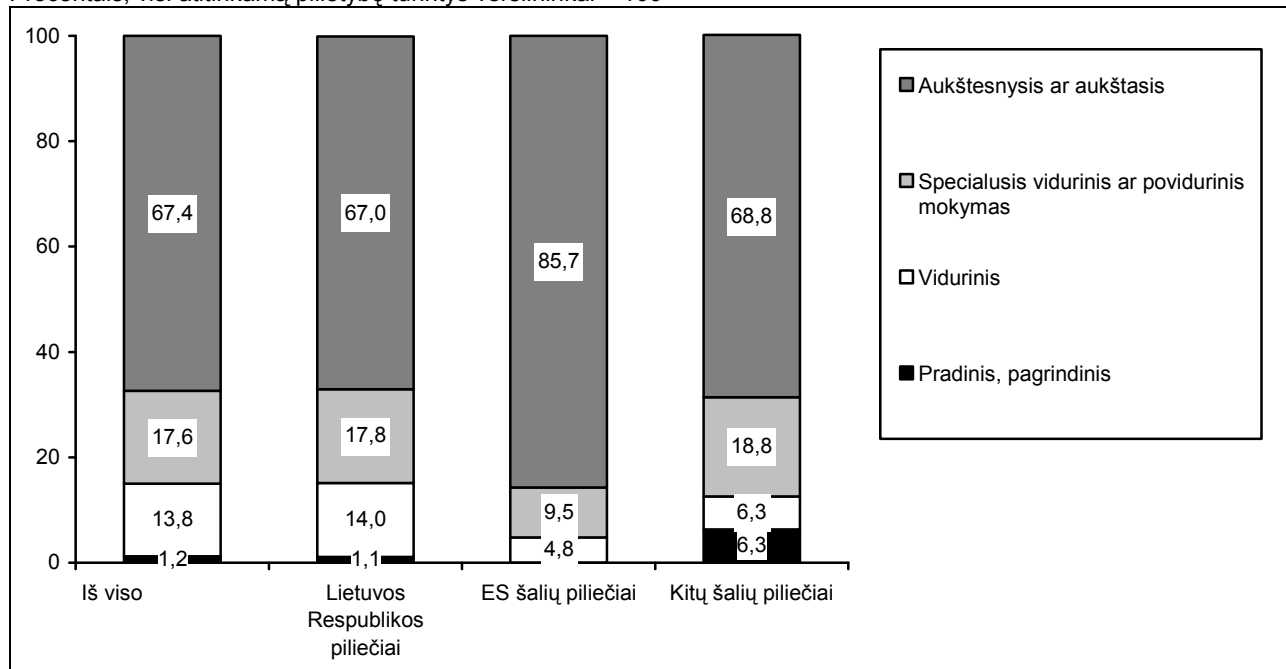

Analizuodami tyrimo duomenis apie Lietuvos ir užsienio šalių pilietybes turinčių verslininkų išsilavinimą, matome, kad 67,0% Lietuvos Respublikos pilietybę turinčių ir net 85,7% ES šalių pilietybę turinčių verslininkų turėjo aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą.

Tyrimas atskleidė naują reiškinį, kurio nebuvo ankstesnių metų tyrimuose – tarp sėkmingų verslininkų 1,2% turėjo tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą. Šio išsimokslinimo lygio svoris buvo didžiausias tarp kitų užsienio šalių (ne ES šalių) verslininkų – 7,7%.

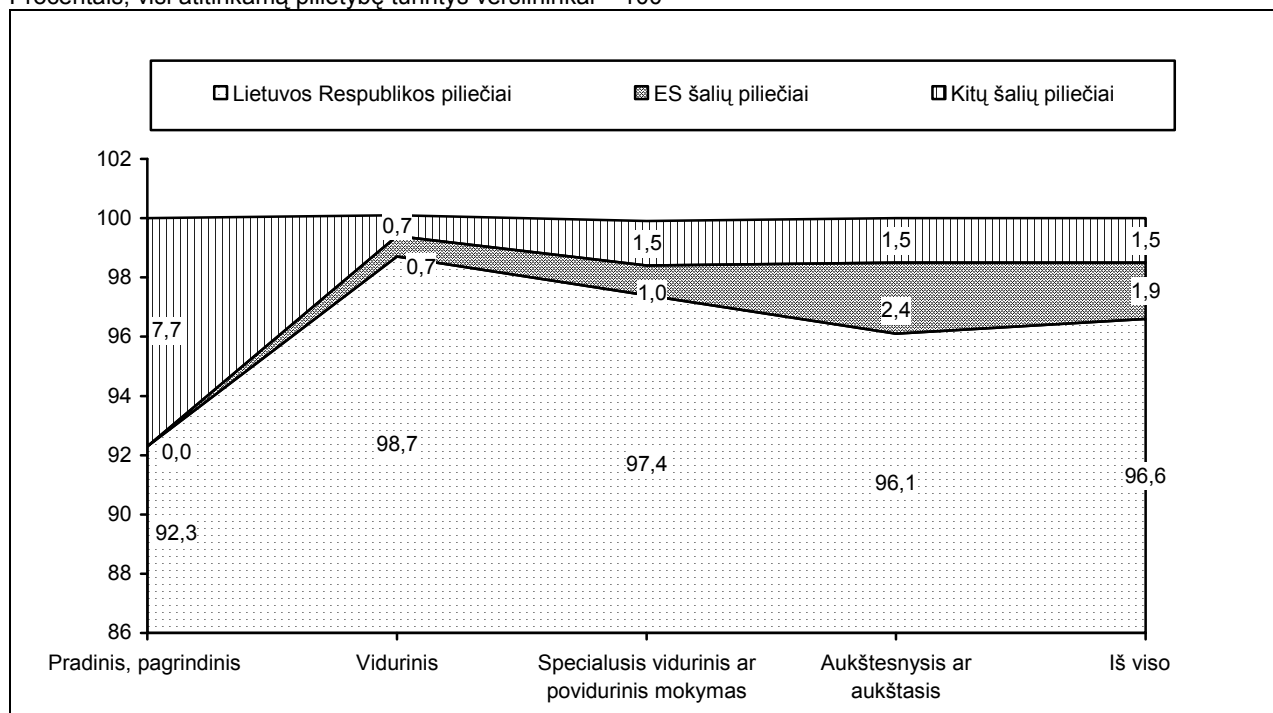
23 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal išsilavinimą

Procentais, visi atitinkamą pilietybę turintys verslininkai – 100

24 diagrama. Verslininkų pilietybė pagal išsilavinimą

Procentais, visi atitinkamą pilietybę turintys verslininkai – 100

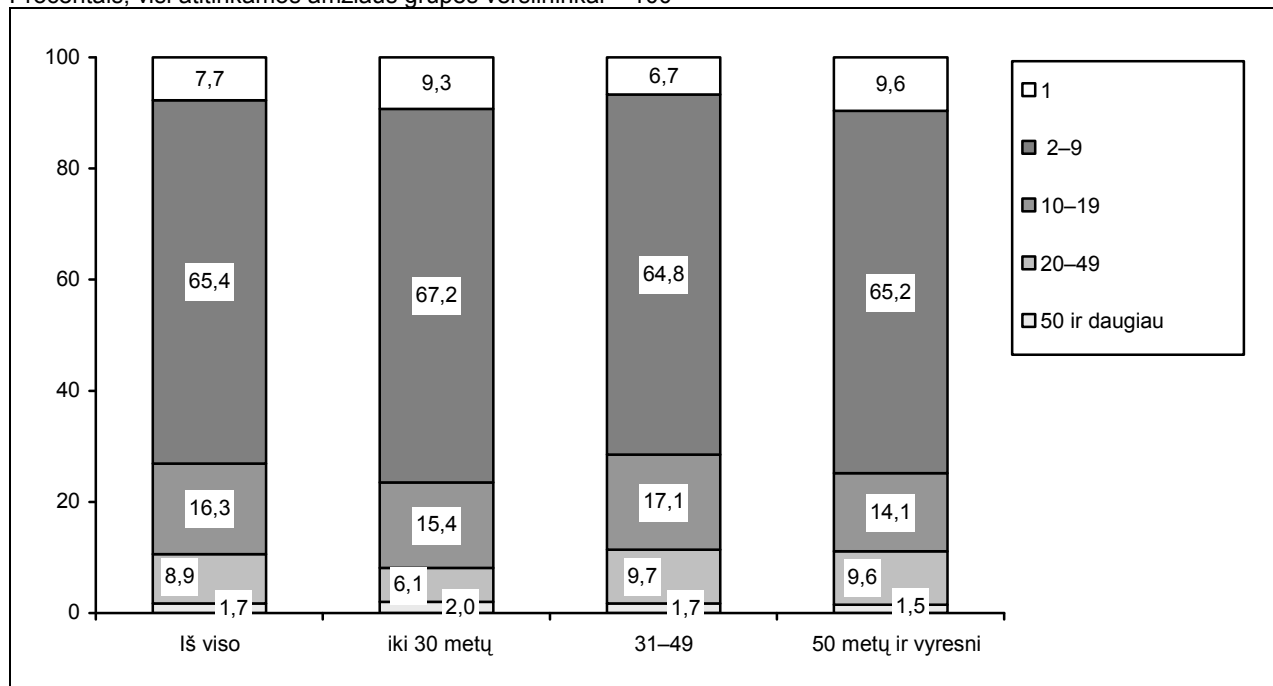

3.1.3. VERSLININKŲ AMŽIUS

Tyrimo duomenys parodė, kad populiariausios visose verslininkų amžiaus grupėse buvo įmonės, turinčios nuo 2 iki 9 darbuotojų. Didžiausia dalis (67,2%) jaunų (iki 30 m.) verslininkų vadovavo būtent tokio dydžio įmonėms. Individualių įmonių (neturinčių samdomų darbuotojų) buvo daugiausiai tarp vyriausių verslininkų (50 ir daugiau metų) – 9,6%.

25 diagrama. Verslininkai pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir amžių

Procentais, visi atitinkamos amžiaus grupės verslininkai – 100

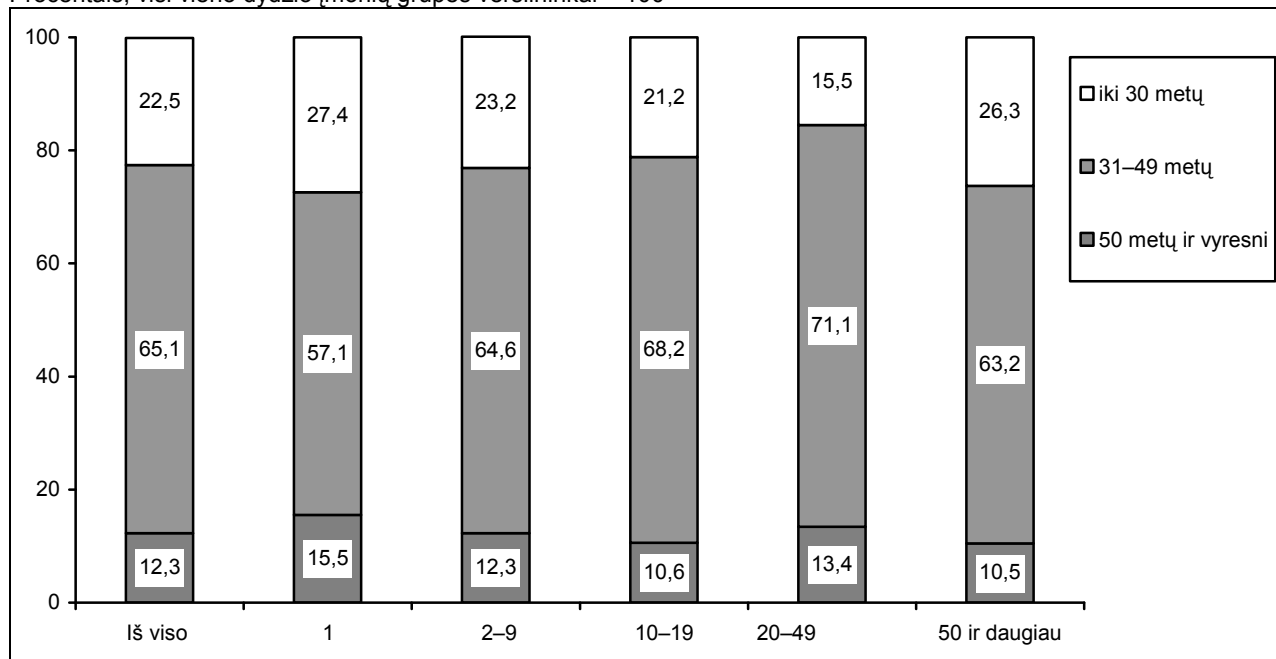

Dauguma sėkmingų verslininkų buvo 31–49 metų amžiaus. Jie sudarė net 65,1% visų verslininkų. Šios amžiaus grupės verslininkai vadovavo įvairaus dydžio įmonėms ir jų dalis svyravo nuo 57,1% individualiose įmonėse iki 71,1% – turinčiose nuo 20 iki 49 darbuotojų.

Kiek daugiau (15,5%), palyginti su kitų rūšių įmonėmis, vyresnių (50 ir daugiau metų) verslininkų turėjo individualias įmones.

26 diagrama. Verslininkai pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir amžių

Procentais, visi vieno dydžio įmonių grupės verslininkai – 100

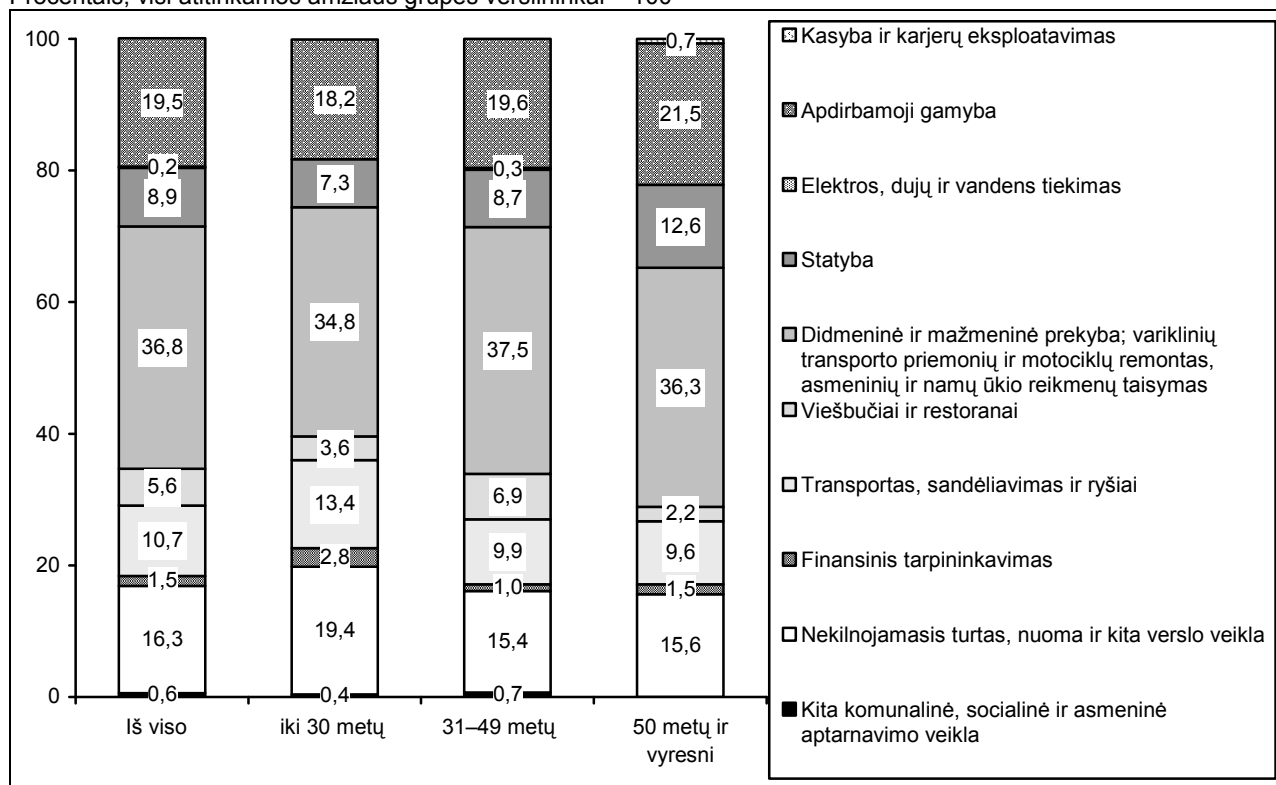
Analizuodami tyrimo duomenis apie verslininkų amžiaus įtaką verslo sėkmei, galime teigti, kad amžius turėjo tam tikros įtakos verslo sėkmei. Šią įtaką geriausiai atskleidžia duomenys apie tai, kokia būtent ekonominė veikla užsiima skirtingo amžiaus verslininkai. Vyresnio amžiaus (50 metų ir daugiau) grupėje daugiausia buvo verslininkų, užsiimančių tokiais patirties ir profesionalumo reikalaujančiomis veiklomis, kaip apdirbamoji gamyba, statyba, kasyba ir karjerų eksploatavimas. Pvz., apdirbamąją gamybą užsiimančių verslininkų jauniausio amžiaus (iki 30 metų) grupėje buvo mažiausia – 18,2%, vidutinio amžiaus (31–49 metų) – 19,6%, o vyriausio amžiaus (50 ir daugiau metų) grupėje – 21,5%. Panašus vaizdas matomas ir statybos veikloje – tarp jauniausio amžiaus verslininkų statybos veikla užsiėmė 7,3%, vidutinio amžiaus – 8,7%, o vyriausio – 12,6% verslininkų.

Tuo tarpu jauni, iki 30 metų, verslininkai dažniau užsiėmė veikla, reikalaujančia didesnės fizinės ištvermės ir lankstumo, t. y. transporto, sandėliavimo ir ryšių bei nekilnojamojo turto, nuomos ir kitu verslu. Pvz., verslininkų, užsiimančių transporto sandėliavimo ir ryšių veikla, dalis su amžiumi nuosekliai mažėja – nuo didžiausios jauniausio amžiaus verslininkų grupėje (13,4%) iki mažiausios vyriausio amžiaus grupėje (9,6%).

Kadangi didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonių skaičius Lietuvoje yra didžiausias, todėl yra natūralu, kad ši veikla sudaro didžiausią lyginamąjį svorį tarp įvairaus amžiaus verslininkų.

27 diagrama. Verslininkai pagal amžių ir ekonomines veiklas

Procentais, visi atitinkamos amžiaus grupės verslininkai – 100

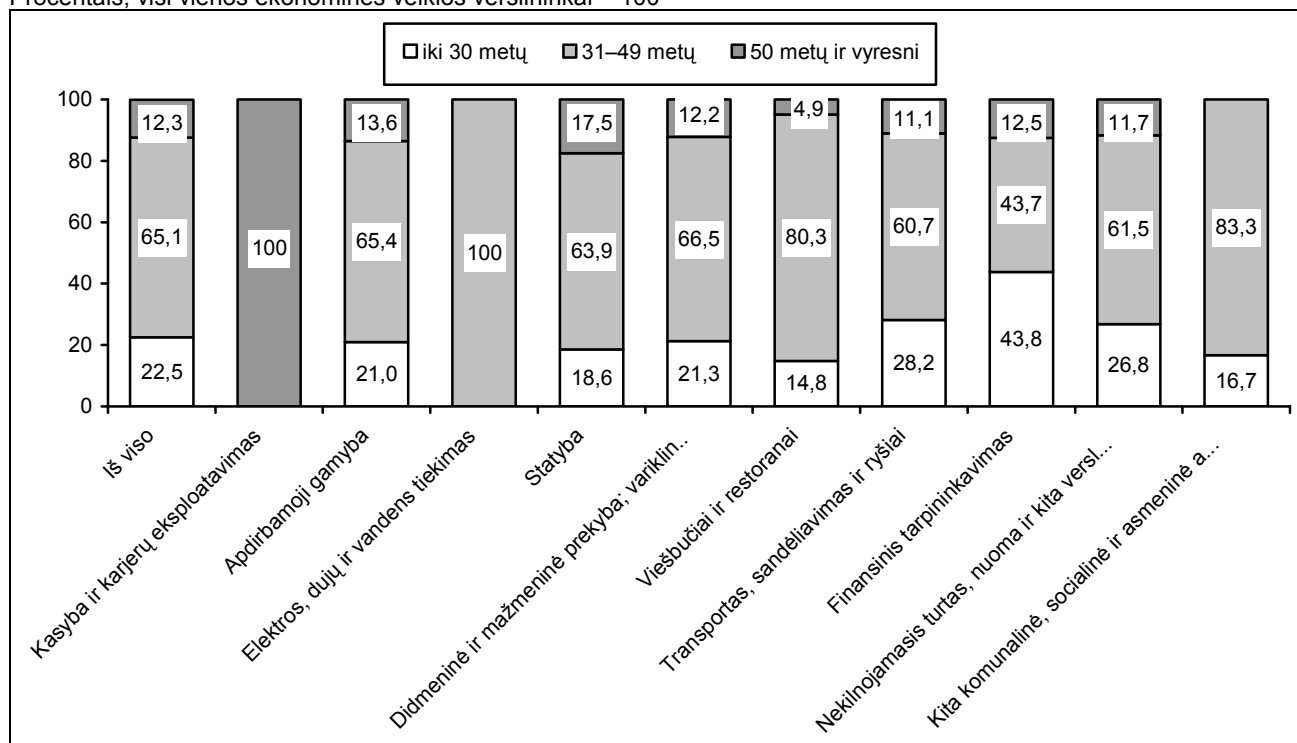

Iš diagramos matyti, kad visi kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla užsiimantys verslininkai buvo 50 ir daugiau metų. Visose kitose veiklose daugiausia buvo 31–49 metų amžiaus verslininkų, jų dalis kito nuo didžiausios elektros, dujų ir vandens tiekimo veikloje (100,0%) iki mažiausios (43,7%) finansinio tarpininkavimo.

Didžiausia, palyginti su kitomis ekonominės veiklos rūšimis, jaunų, iki 30 metų, verslininkų dalis buvo finansinio tarpininkavimo – 43,8%, ir transporto, sandėliavimo ir ryšių – 28,2%, veiklose.

28 diagrama. Verslininkai pagal ekonomines veiklas ir amžių

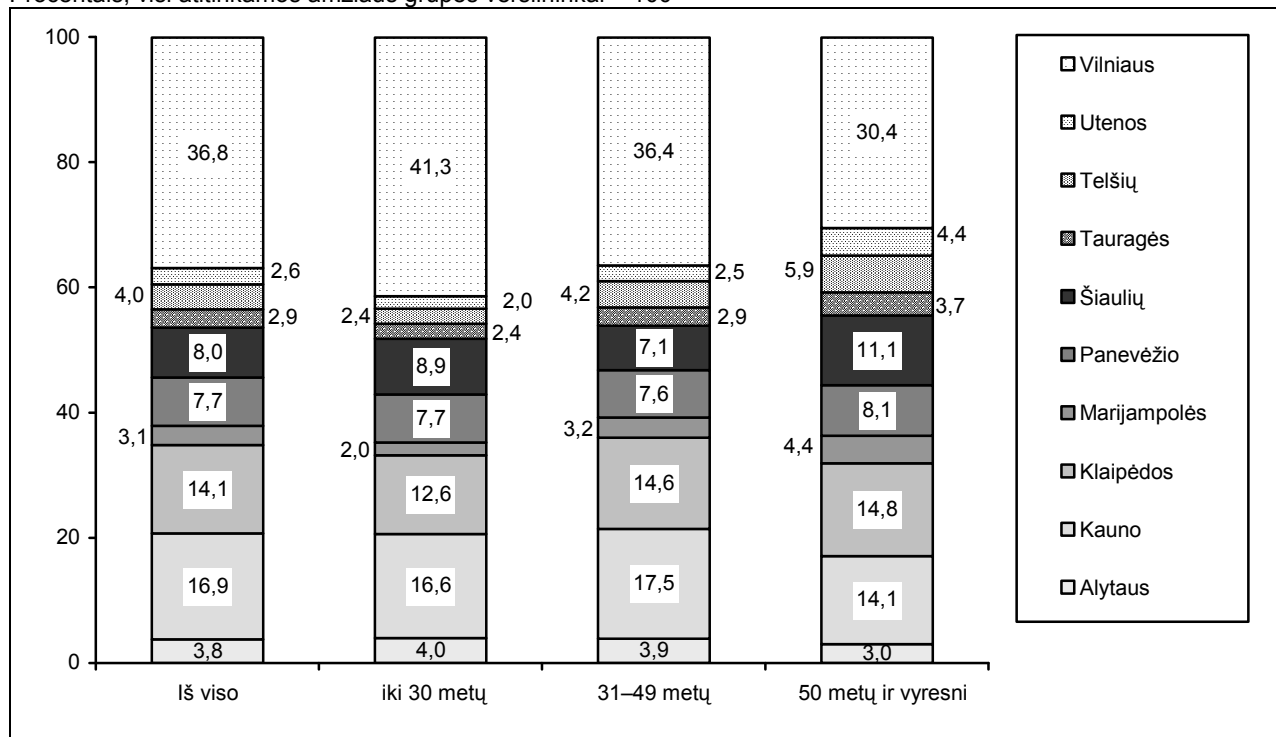
Procentais, visi vienos ekonominės veiklos verslininkai – 100

Kadangi didžioji dalis įmonių buvo sukoncentruota didžiuose šalies miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, tai ir sėkmingai veikiančių įmonių dalis šiose apskrityse buvo didžiausia, skyrėsi tik vienos amžiaus grupės verslininkų pasiskirstymas tarp apskričių: daugiausiai jaunų, iki 30 metų, amžiaus verslininkų buvo Vilniaus apskrityje – net 41,3%, daugiausia verslininkų nuo 31 iki 49 metų buvo Kauno apskrityje – 17,5%, o 50 ir daugiau metų turinčių daugiausiai buvo Klaipėdos apskrityje – 14,8%.

29 diagrama. Verslininkai pagal amžių ir apskritis

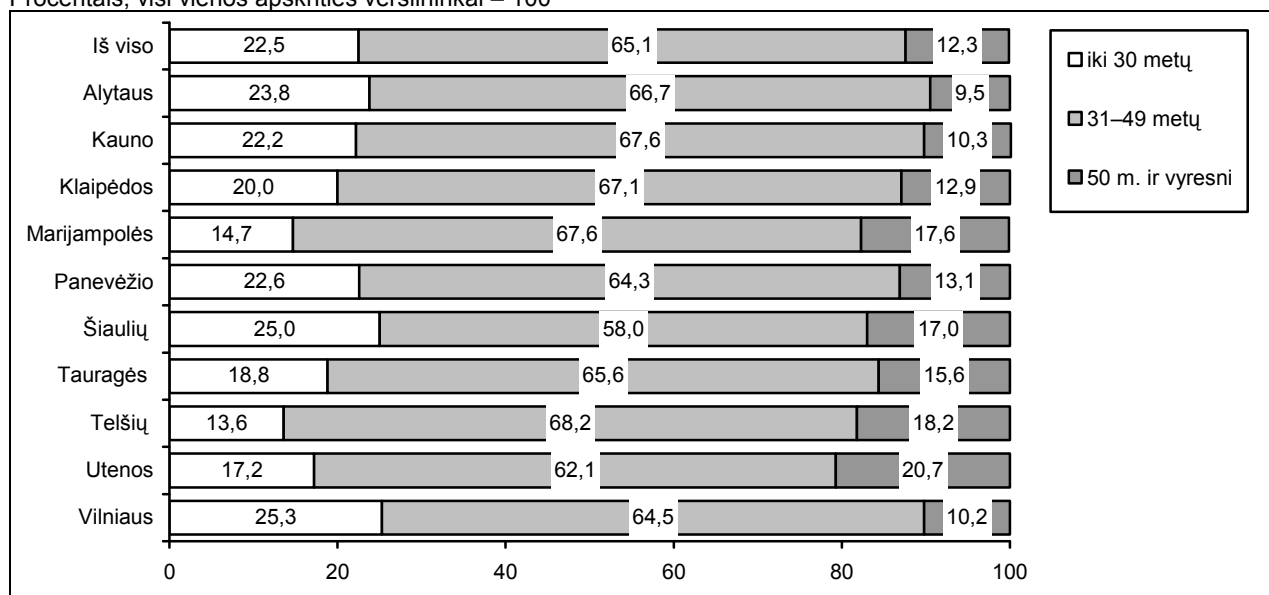
Procentais, visi atitinkamos amžiaus grupės verslininkai – 100

Analizuojant duomenis, kaip pasiskirsto skirtingo amžiaus verslininkai apskričių lygmenyje matome, kad didžiausią verslininkų dalį (65,1%) visose apskrityse sudaro verslininkai nuo 31 iki 49 metų amžiaus. Šio amžiaus verslininkų dalis skirtingose apskrityse svyruoja: nuo mažiausios – 58,0% – Šiaulių apskrityje iki didžiausios – 68,2% – Telšių apskrityje. Didžiausia jaunų, iki 30 metų verslininkų dalis, palyginti su visais šios apskrities verslininkais, buvo Vilniaus – 25,3%, ir Šiaulių – 25,0%, apskrityse. Didžiausia 50 ir daugiau metų amžiaus verslininkų dalis buvo Utenos apskrityje – 20,7%.

30 diagrama. Verslininkai pagal apskritis ir amžių

Procentais, visi vienos apskrities verslininkai – 100

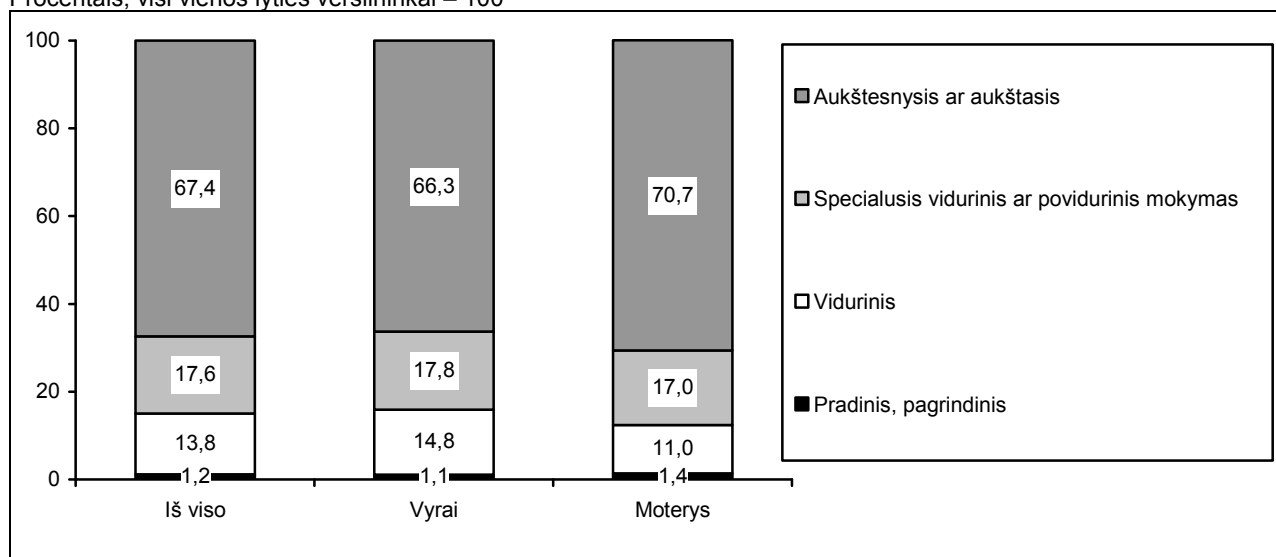
3.1.4. VERSLININKŲ IŠSILAVINIMAS

Šiuolaikinėje visuomenėje vadovai turi sugebėti derinti ekonominius ir visuomeninius tikslus. Tam reikia lavinti kūrybiškumą, gilinti žinias ir tobulinti įgūdžius. Kaip rodo praktika, tai geriau pavyksta žmonėms, turintiems aukštesnį išsilavinimo lygį. Turintys didesnį žinių bagažą verslininkai būna lankstesni, emociškai stipresni kritinėse situacijose, sugeba geriau panaudoti savo protinius sugebėjimus iškilusioms problemoms spręsti.

Kaip rodo tyrimo duomenys, verslininkų, turinčių **aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą, dalis buvo didžiausia – 67,4%**. Tarp vyrų ir moterų ši tendencija pasireiškė skirtingai. Iš visų moterų verslininkių moterys, turinčios aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą, sudarė 70,7%, o tokio paties išsilavinimo vyrai, palyginti su visais vyrais verslininkais, – 66,3%. Reikia pažymėti, kad tarp vyrų verslininkų daugiau buvo turinčiųjų vidurinį (14,8%) ir specialųjį vidurinį ar pavidurinį (17,8%) išsilavinimą. Tuo tarpu tarp moterų, palyginti su vyrais, kiek daugiau buvo turinčiųjų pradinį, pagrindinį išsimokslinimą (atitinkamai 1,4% ir 1,1%).

31 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal lytį

Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

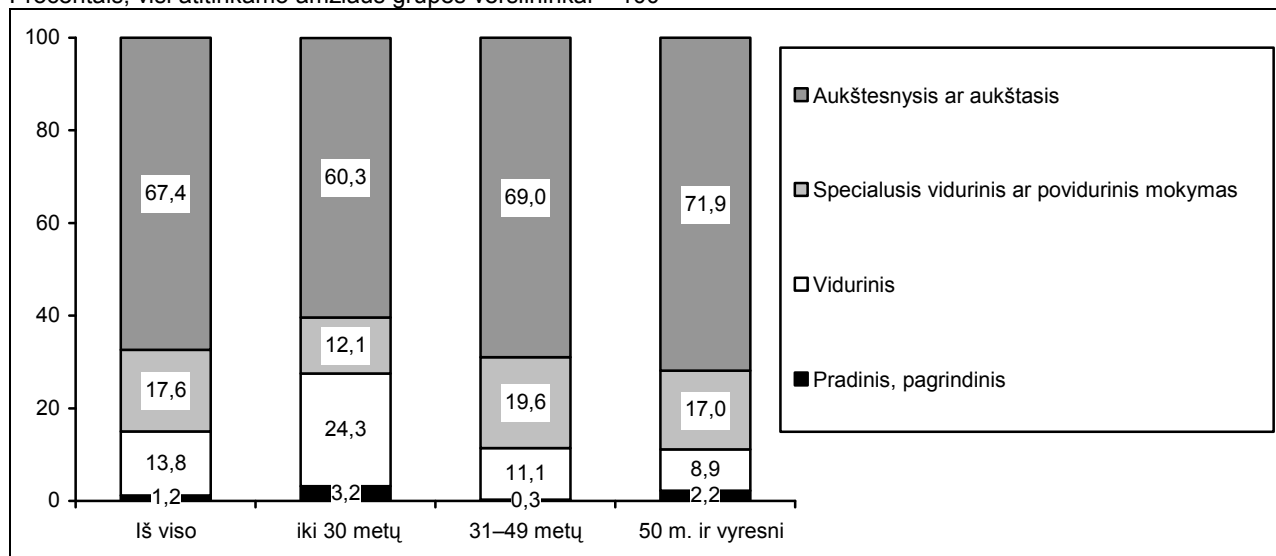

Tyrimas parodė, kad daugiau, turinčiųjų aukštesnįjį ir aukštąjį išsimokslinimą buvo 50 ir vyresnio amžiaus verslininkų grupėje – 71,9%. Šio išsilavinimo verslininkų dalis jaunesnėse amžiaus grupėse nuosekliai mažėjo: nuo 71,9% vyriausio amžiaus verslininkų grupėje iki 60,3% jauniausio amžiaus verslininkų grupėje.

Gana didelė jaunų verslininkų dalis (24,3%) turėjo tik vidurinį, 19,6% vidutinio (nuo 31 iki 49 metų) amžiaus verslininkų turėjo specialųjį vidurinį ar pavidurinį išsilavinimą.

32 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal amžiaus grupes

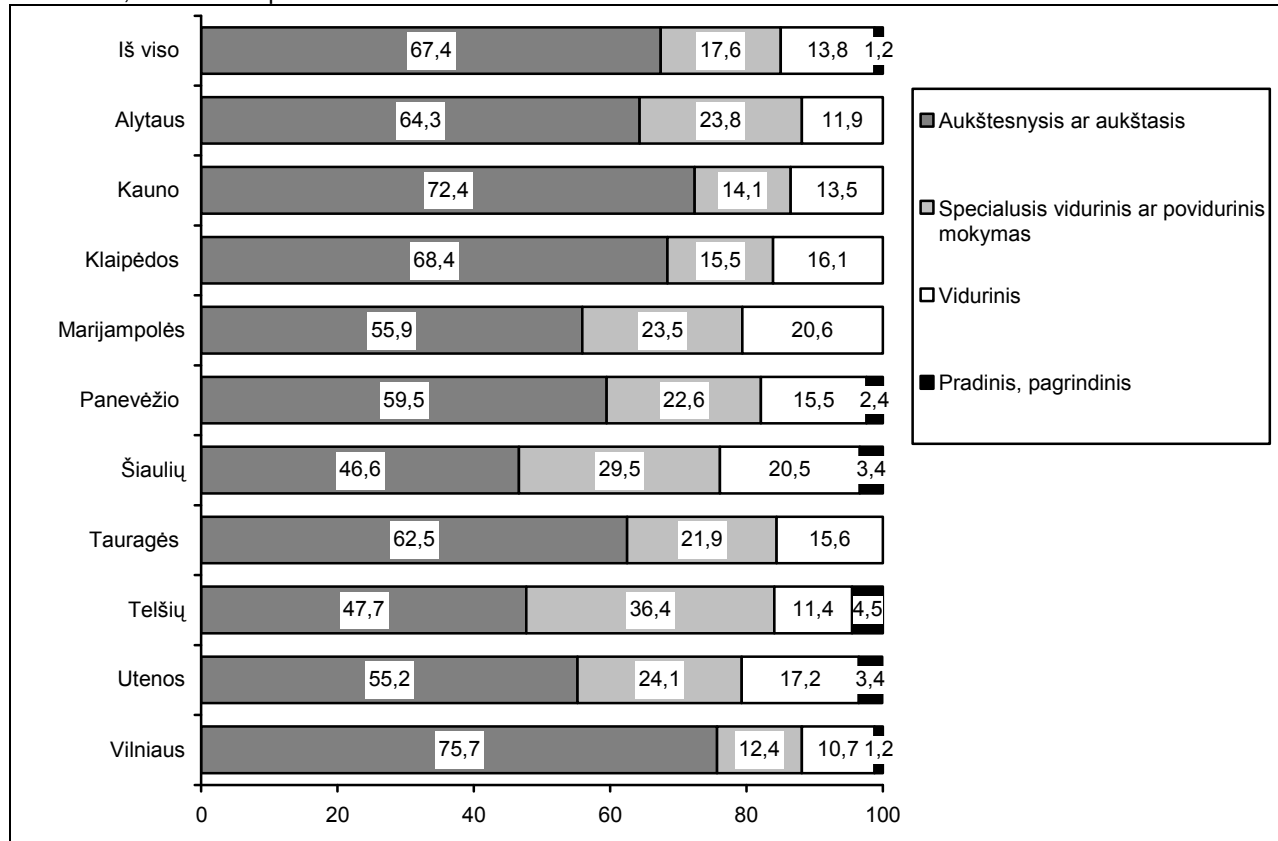
Procentais, visi atitinkamo amžiaus grupės verslininkai – 100

Nors visose apskrityse daugiausia buvo verslininkų, turinčių aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, tačiau skirtingose apskrityse tokių verslininkų dalis svyravo nuo mažiausios (46,6%) Šiaulių iki didžiausios (75,7%) Vilniaus apskrityje. Telšių apskrityje 4,5% visų šios apskrities verslininkų turėjo tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą, Šiaulių ir Utenos apskrityse minėto išsilavinimo verslininkai sudarė po 3,4%. Didžiausia specialųjį vidurinį ar povidurinį išsilavinimą turėjusių verslininkų dalis buvo Telšių (36,4%), Šiaulių (29,5%) ir Utenos (24,1%) apskrityse.

33 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal apskritis

Procentais, visi vienos apskrities verslininkai – 100

Duomenų pagal apskritis analizė parodė, kad daugelyje apskričių moterų su aukštesniojo ar aukštojo mokslo diplomais buvo daugiau nei vyrų. Net 80,0% Alytaus apskrities sėkmingų moterų verslininkų turėjo aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, 20,0% – specialųjį vidurinį ir kitą povidurinį. Tuo tarpu vyrų, turinčių aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, skaičius šioje apskrityje buvo mažesnis ir sudarė 62,2%. Ypatingai didelis skirtumas tarp moterų ir vyrų, turinčių aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, buvo Šiaulių apskrityje – moterų buvo 27,1% daugiau (68,8% moterų ir 41,7% vyrų).

10 lentelė. Verslininkai pagal išsilavinimą, lytį ir apskritis

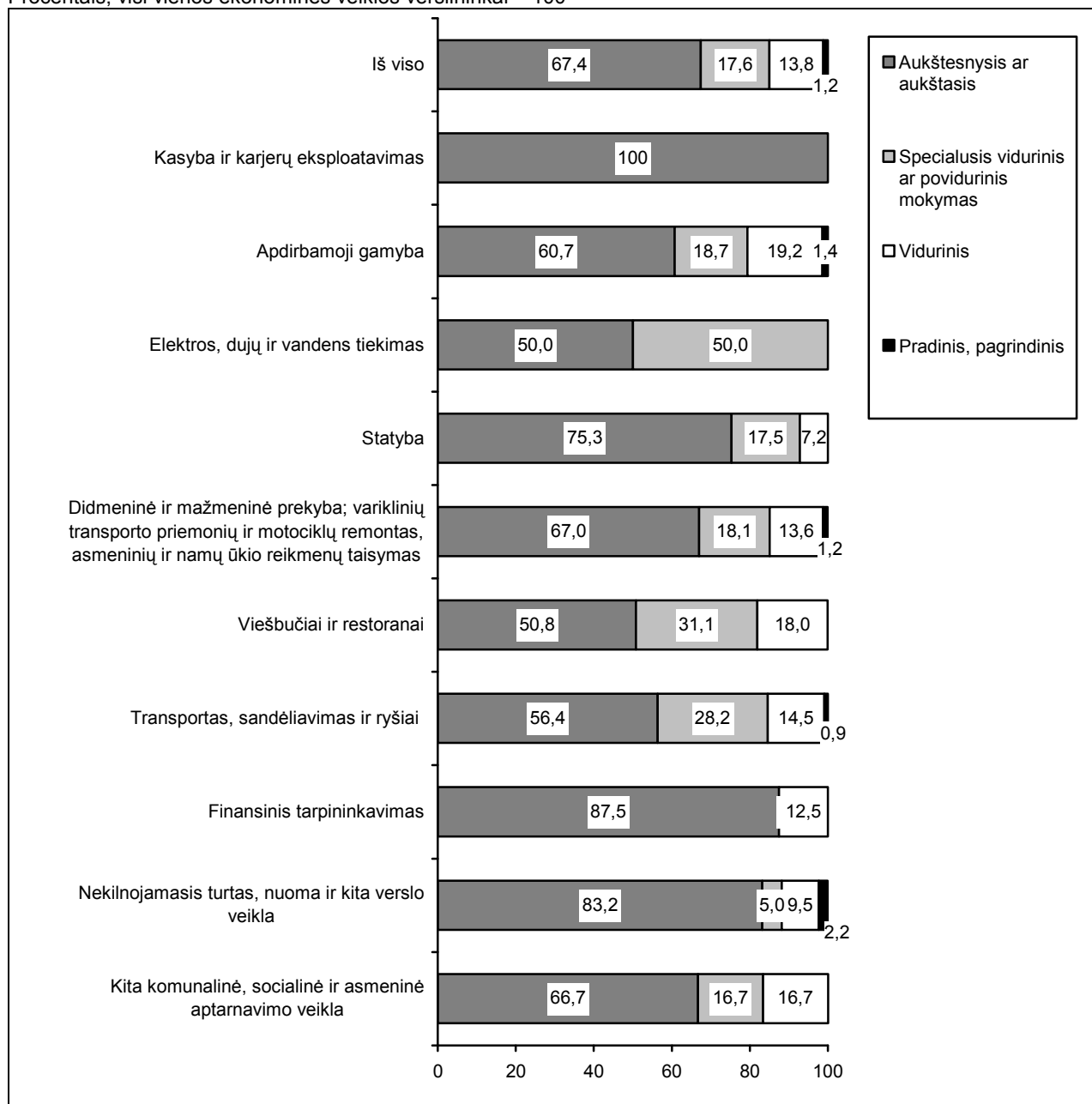
Procentais

Apskritis	Pradinis, pagrindinis		Vidurinis		Specialusis vidurinis ir povidurinis mokymas		Aukštesnysis ar aukštasis		Iš viso
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	
Iš viso	1,4	1,1	11,0	14,8	17,0	17,8	70,7	66,3	100,0
Alytaus	-	-	...	13,5	20,0	24,3	80,0	62,2	100,0
Kauno	-	-	15,9	12,8	9,1	15,6	75,0	71,6	100,0
Klaipėdos	-	-	12,5	17,4	15,0	15,7	72,5	67,0	100,0
Marijampolės	-	-	11,1	24,0	44,4	16,0	44,4	60,0	100,0
Panevėžio	4,0	1,7	12,0	16,9	20,0	23,7	64,0	57,6	100,0
Šiaulių	-	4,2	12,5	22,2	18,8	31,9	68,8	41,7	100,0
Tauragės	-	-	23,1	10,5	15,4	26,3	61,5	63,2	100,0
Telšių	-	5,6	12,5	11,1	37,5	36,1	50,0	47,2	100,0
Utenos	12,5	-	12,5	19,0	25,0	23,8	50,0	57,1	100,0
Vilniaus	1,7	1,0	7,0	12,2	15,7	11,1	75,7	75,7	100,0

Tyrimo rezultatų pagal ekonominės veiklos rūšis analizė parodė, kad visose veiklose verslininkų, turinčių aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, dalis buvo didžiausia. Tačiau ši dalis skirtingose veiklose buvo skirtinga. Visi kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla užsiimančios verslininkai turėjo aukščiausią išsilavinimo lygį, tarp finansinio tarpininkavimo veikla užsiimančiųjų tokių buvo 87,5%, nekilnojamojo turto, nuomos ir kita verslo veikla – 83,2%, o štai tarp elektros, dujų ir vandens tiekimo veikla užsiimančių verslininkų turinčiųjų aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą buvo mažiausia (50,0%). Nedaug skyrėsi verslininkų, turinčių minėtą išsilavinimą, dalis viešbučių ir restoranų (50,6%), transporto, sandėliavimo ir ryšių (56,4%) veiklose. Šiomis veiklomis dažniau nei kitomis užsiėmė specialųjį vidurinį ar pavidurinį išsilavinimą turintys verslininkai.

34 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal ekonominės veiklos rūšį

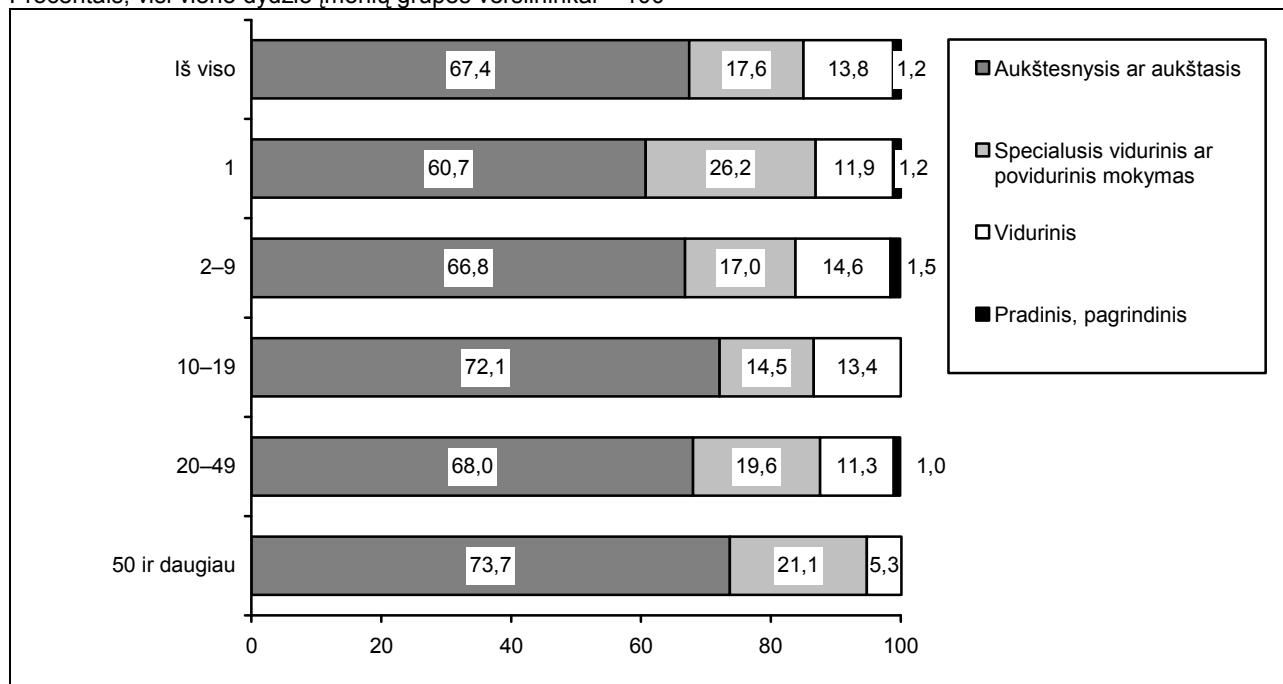
Procentais, visi vienos ekonominės veiklos verslininkai – 100

Iš diagramos matyti, kad mažesnėse įmonėse, turinčiose mažesnį darbuotojų skaičių, aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą turinčių verslininkų dalis mažėjo, o turinčiųjų žemesnio lygio išsilavinimą dalis didėjo.

35 diagrama. Verslininkų išsilavinimas pagal įmonės dydį

Procentais, visi vieno dydžio įmonių grupės verslininkai – 100

3.1.5. VERSLININKŲ PATIRTIS VERSLE

Patirtis versle, o ypač toje pačioje veiklos srityje, yra vienas iš svarbiausių sėkmingo verslo veiksnių. Žmogus gali ir pats skaityti vadovėlius, mokytis vadybos ir finansų valdymo, bandyti analizuoti teisinius dokumentus, reglamentuojančius įmonės steigimą, bet savarankiškai įvaldyti verslo steigimo, valdymo bei plėtros instrumentus yra gana sudėtinga. Todėl gerokai lengviau sekasi valdyti verslą verslininkams, ne tik jau turėjusiems patirties šioje srityje, bet ir baigusiems specialius verslo mokslus.

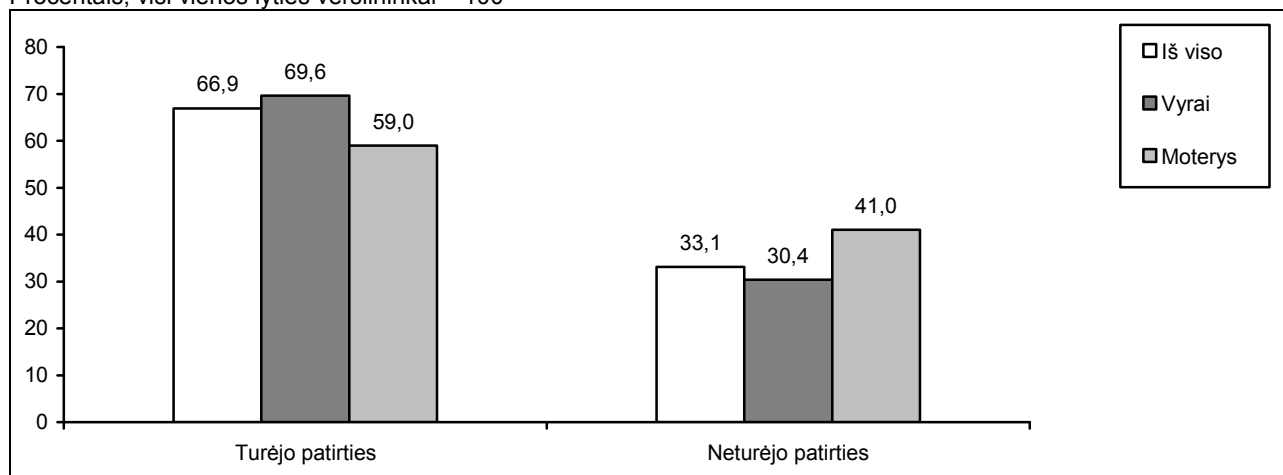
Kiek verslininkų turėjo patirties toje pačioje veiklos srityje, kiek jų buvo anksčiau steigę savo įmones, kokia veikla užsiėmė ir kokio amžiaus bei išsimokslinimo buvo, sužinosime šiame skyriuje.

3.1.5.1. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje

Tyrimo metu išaiškėjo, kad net 66,9% verslininkų, steigdami įmonę, jau turėjo patirties toje pačioje verslo srityje. Patyrusių moterų dalis buvo šiek tiek mažesnė nei vyrų – atitinkamai 59,0% ir 69,6%.

36 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal lytį

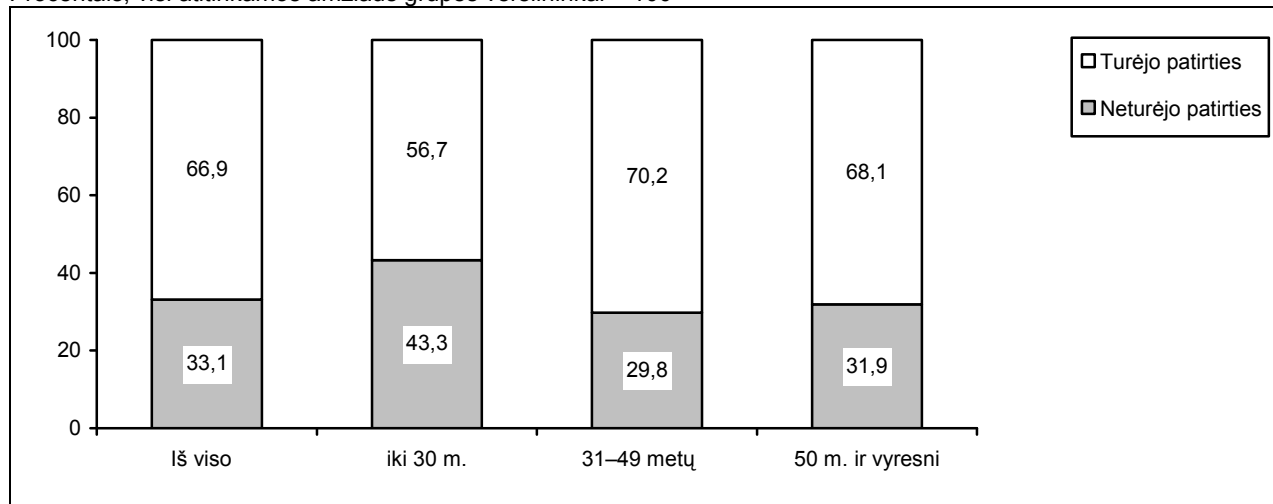
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Analizuojant tyrimo duomenis apie patirties versle priklausomybę nuo verslininkų amžiaus matomas tiesioginis ryšys – mažiausiai (56,7%) patyrusiųjų versle buvo tarp jaunų, iki 30 metų amžiaus, verslininkų, daugiausia patyrimo turėjusiųjų buvo darbingiausio (nuo 31 iki 49 metų) amžiaus grupėje – 70,2%.

37 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal amžių

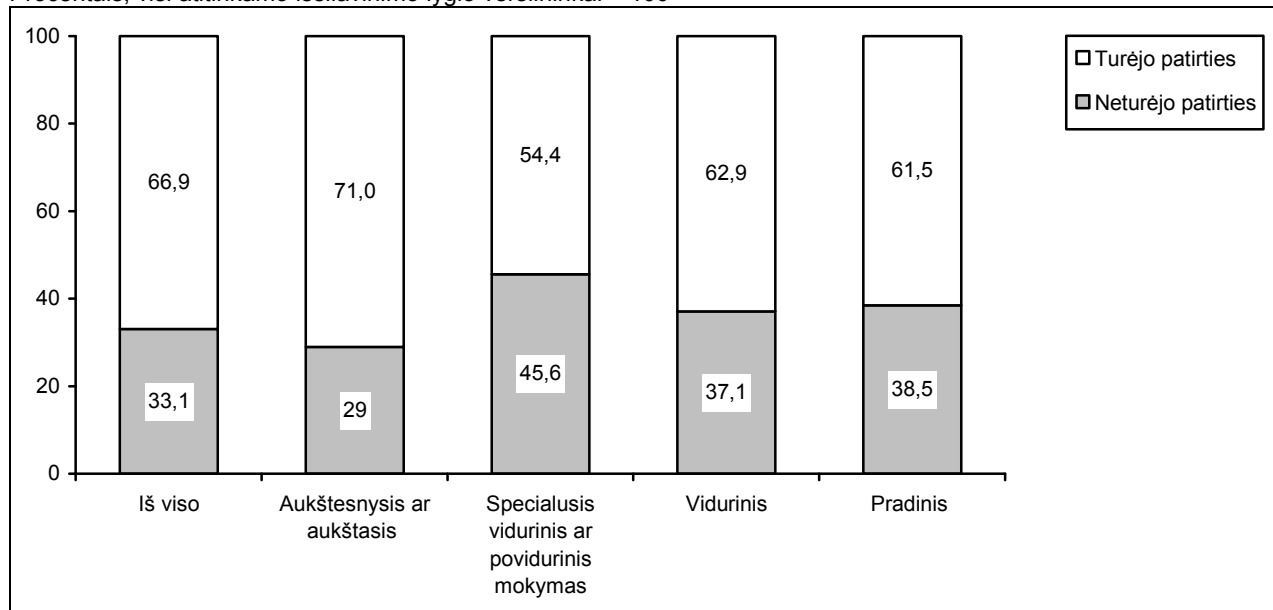
Procentais, visi atitinkamos amžiaus grupės verslininkai – 100

Daugiausia patyrusiųjų toje pačioje verslo srityje buvo tarp aukštesniųjų ar aukštąjį išsilavinimą turinčių verslininkų – 71,0%. Mažiausia turėjusiųjų patirties verslininkų buvo tarp turinčiųjų specialųjį vidurinį ar kitą povidurinį išsilavinimą – 54,4%.

38 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal išsilavinimą

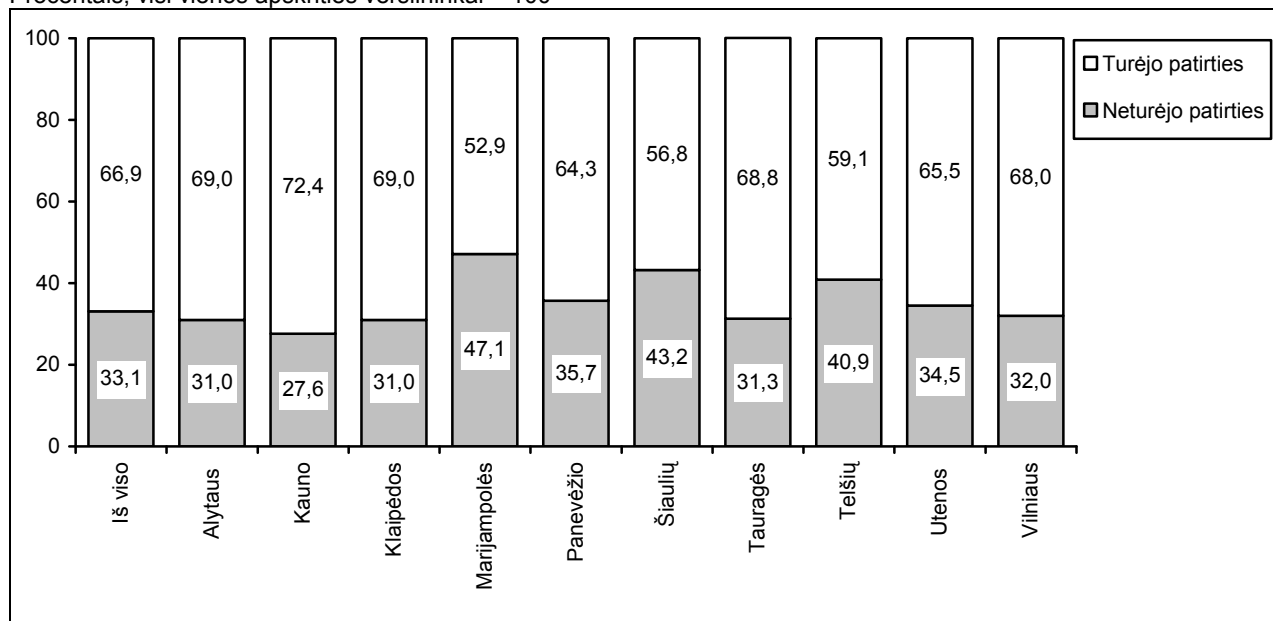
Procentais, visi atitinkamo išsilavinimo lygio verslininkai – 100

Analizuojant tyrimo duomenis apskričių lygmeniu, išryškėjo, kad daugiau nei pusė kiekvienos apskrities verslininkų, steigdami įmones, jau turėjo patirties savo veiklos srityje. Tačiau kiekvienoje apskrityje, santykis tarp turėjusiųjų patirties ir neturėjusiųjų jos buvo skirtingas. Didžiausia patyrusių verslininkų dalis buvo Kauno apskrityje – 72,4% visų šios apskrities verslininkų. Tuo tarpu Marijampolės, Šiaulių ir Telšių apskrityse patyrusių verslininkų buvo mažiau – atitinkamai 52,9%; 56,8% ir 59,1%.

39 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal apskritis

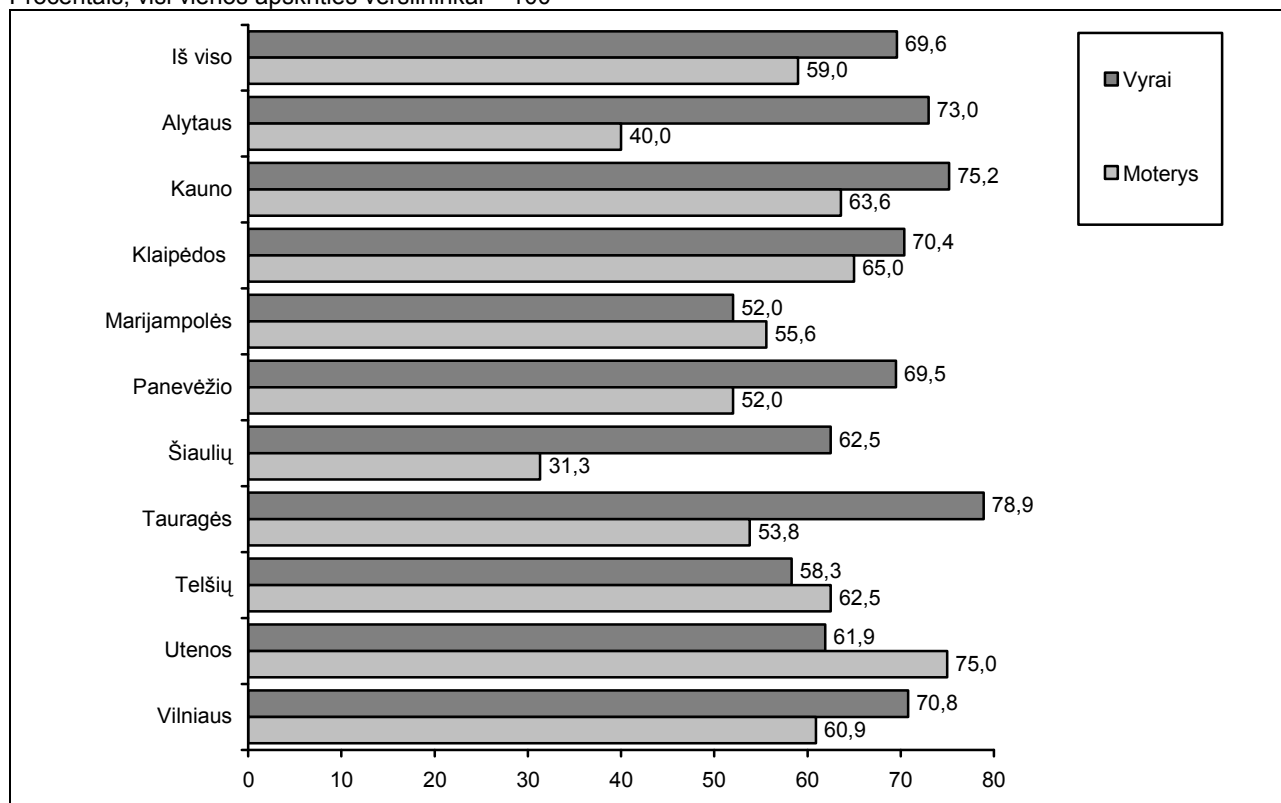
Procentais, visi vienos apskrities verslininkai – 100

Lyginant skirtingų lyčių duomenis, matome, kad daugelyje apskričių patyrusių moterų verslininkų dalis buvo mažesnė nei vyrų, išskyrus Marijampolės, Telšių ir Utenos apskritis. Šiose apskrityse moterų, turėjusių verslo įgūdžių, dalis buvo didesnė nei vyrų. Didžiausia patyrimo versle turėjusių vyrų dalis tenka Kauno apskričiai – net 75,2%. Mažiausiai patyrimo versle turėjusių moterų verslininkų dalis buvo Šiaulių apskrityje. Apibendrinant galime teigti, kad nežiūrint į tai, kiek ir kokiaje apskrityje buvo patyrusių versle įmonių steigėjų, visi jie sugebėjo sėkmingai išlaikyti savo verslą penkerius metus. Tiesiog vieniems patirtis, išsilavinimas ir asmeninės savybės padėjo lengviau ir lanksčiau susitvarkyti su verslo problemomis, kitiems trūkstamas spragas teko užpildyti pasitelkus įvairius informacijos ir verslo paramos šaltinius.

40 diagrama. Verslininkai, turėję patirties įmonės ekonominės veiklos srityje, pagal apskritis ir lytį

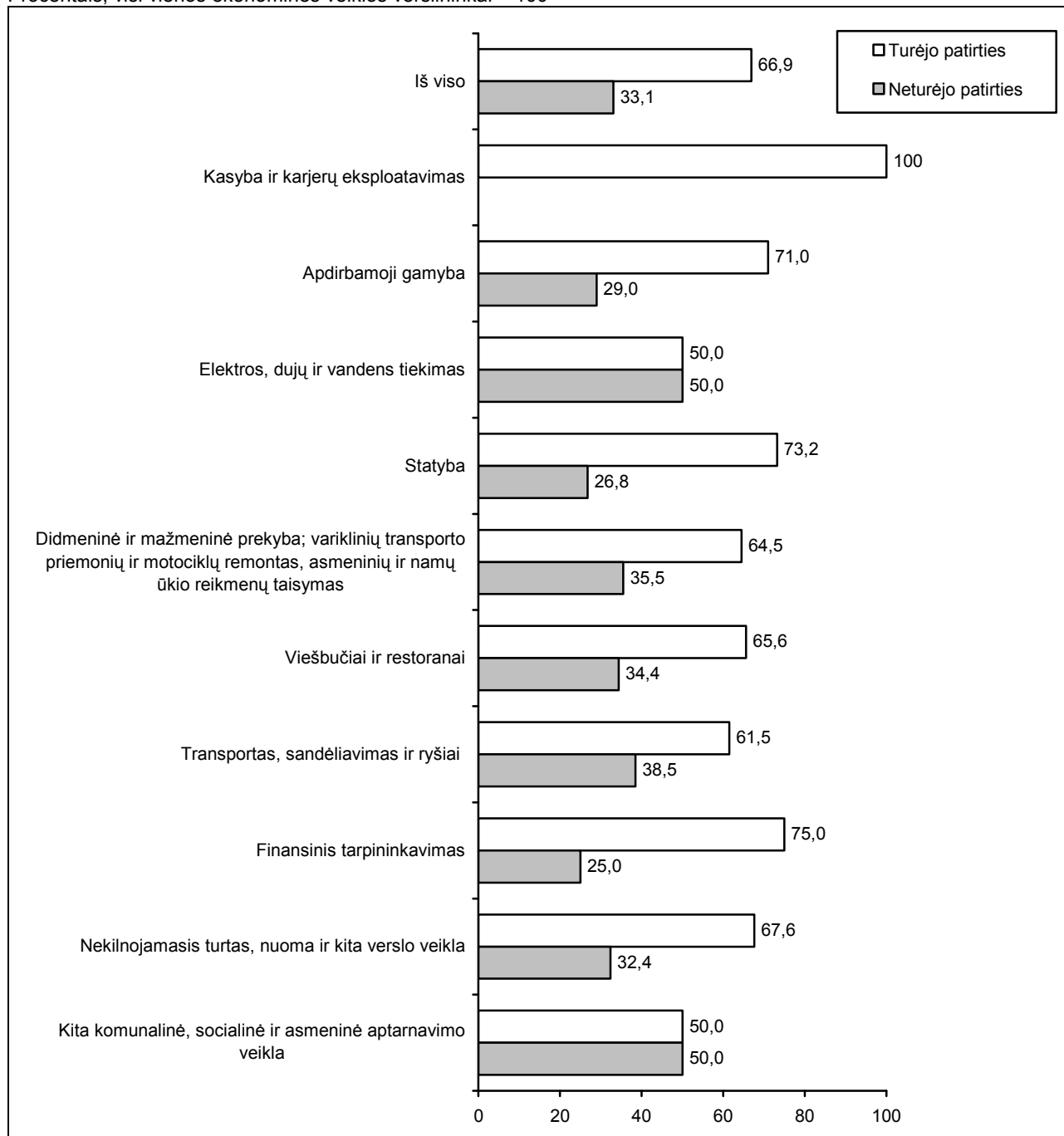
Procentais, visi vienos apskrities verslininkai – 100

Patyrusių verslo vadovų dalis pagal ekonominės veiklos rūšis svyravo nuo 50,0% turinčių patirties verslininkų komunalinėje, socialinėje ir asmeninio aptarnavimo ir elektros, dujų ir vandens tiekimo veiklose iki 100,0% – kasybos ir karjerų eksploatavimo veikloje.

41 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal ekonomines veiklas

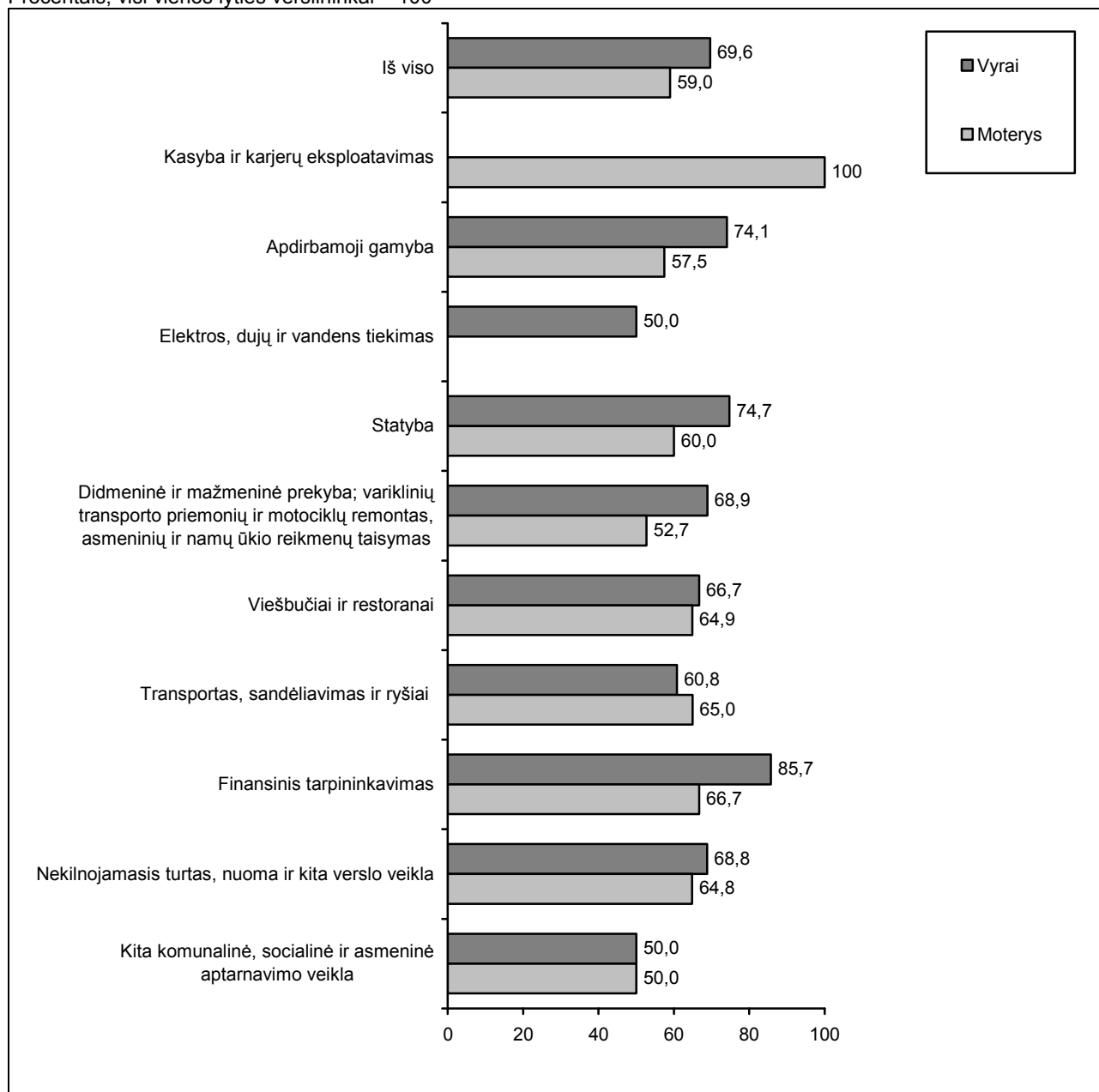
Procentais, visi vienos ekonominės veiklos verslininkai – 100

Tyrimas parodė, kad patyrusių versle buvo daugiau vyrų nei moterų ir ši tendencija pastebima visose veiklose, išskyrus dvi: kasybos ir karjerų eksploatavimo – visos moterys verslininkės turėjo šios veiklos patirties, ir transporto, sandėliavimo ir ryšių – 65,0% moterų (60,8% vyrų). Iš vyrų daugiausia patyrusiųjų buvo finansinio tarpininkavimo veikloje – 85,7%, apdirbamojoje gamyboje – 74,1%, ir statyboje – 74,7%.

42 diagrama. Verslininkai, turėję patirties įmonės ekonominės veiklos srityje pagal ekonomines veiklas ir lytį

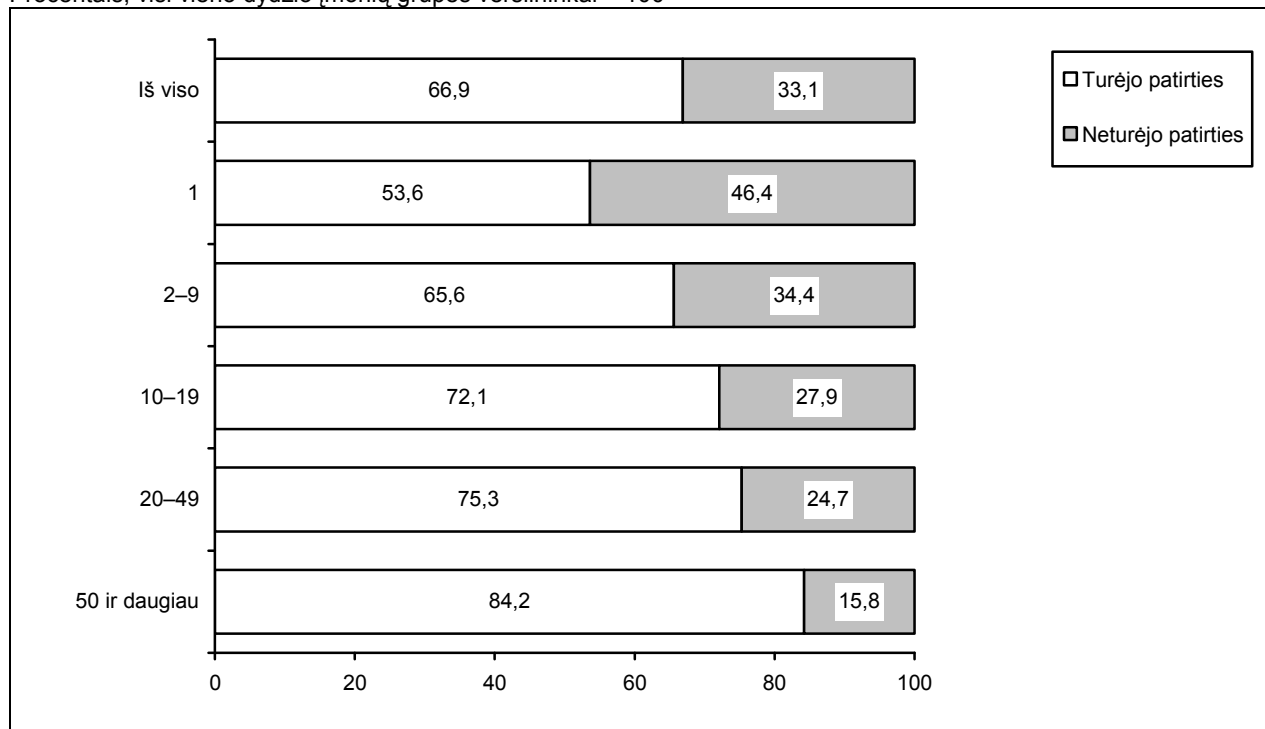
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Tyrimo duomenų analizė išryškino svarbią tendenciją – daugiau patyrusių nei nepatyrusių verslininkų vadovavo didesnėms, turinčioms daugiau darbuotojų, įmonėms. Įmonėms, turinčioms tik vieną darbuotoją, tenka 53,6% patyrusių verslininkų, turinčioms nuo 2 iki 9 darbuotojų – 65,6%, nuo 10 iki 19 – 72,1%, nuo 20 iki 49 – 75,3%, o įmonių, turinčių 50 ir daugiau darbuotojų, grupėje patyrę verslininkai sudaro net 84,2%. Tai yra natūralus reiškinys, nes vadovavimas didesnei įmonei reikalauja iš verslininko daugiau žinių ir gebėjimų.

43 diagrama. Verslininkų patirtis įmonės ekonominės veiklos srityje pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių)

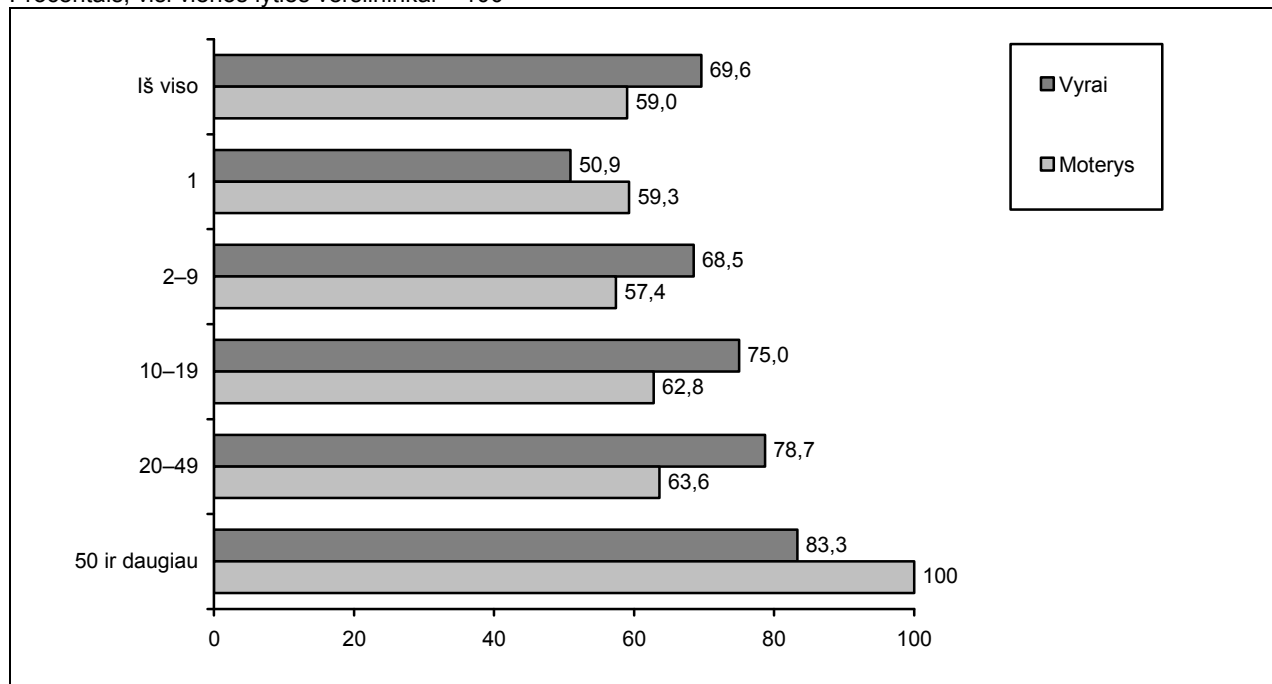
Procentais, visi vieno dydžio įmonių grupės verslininkai – 100

Patyrusių verslininkų dalies didėjimo tendencija, didėjant darbuotojų skaičiui, pasireiškia ir tarp moterų, ir tarp vyrų – visos 50 ir daugiau darbuotojų turinčioms įmonėms vadovavusios moterys turėjo patyrimo versle (vyrų – 83,3%). Tuo tarpu iš visų vieną darbuotoją turinčioms įmonėms vadovavusių moterų verslininkų patirties turėjo 59,3%, vyrų – 50,9%.

44 diagrama. Verslininkai, turėję patirties įmonės ekonominės veiklos srityje pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių) ir lytį

Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Apibendrinami, galime teigti, kad daugiau nei pusė verslininkų turėjo patirties įmonės veiklos srityje ir tokių verslininkų skaičius nuosekliai didėjo didesnių įmonių (turinčių didesnę darbuotojų skaičių) grupėse.

3.1.5.2. Verslininkų patirtis steigiant įmones

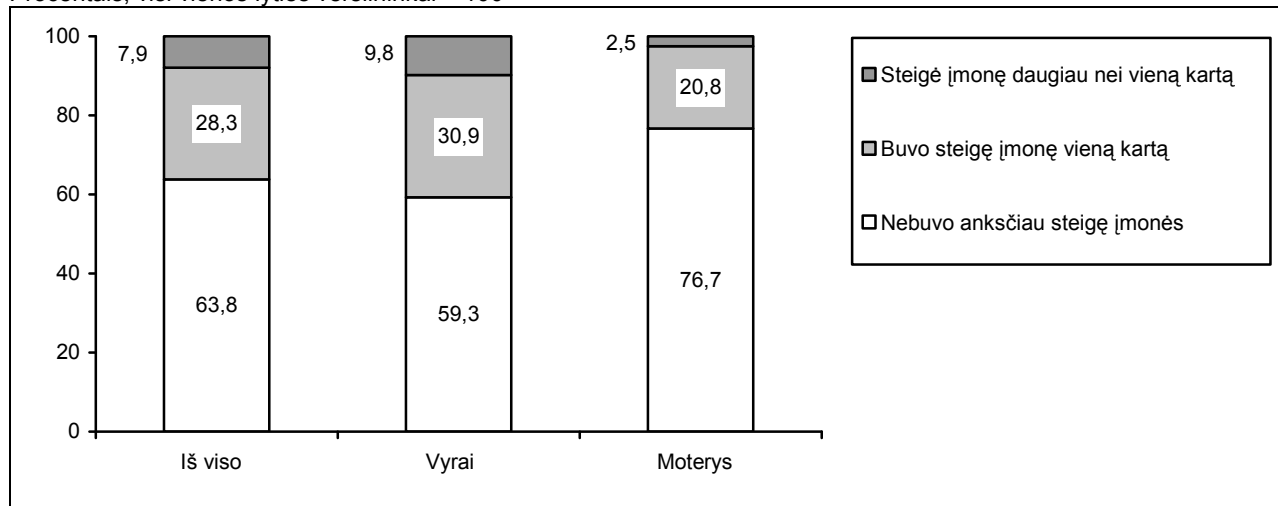
Tyrimo metu išaiškėjo, kad dalis verslininkų, steigdami savo įmonę, ne tik turėjo patirties dabartinės įmonės veikloje, bet ir turėjo verslo administravimo patirties, nes anksčiau jau buvo steigę įmonę.

Žinoma, tokių verslininkų dalis, palyginti su visais verslininkais, buvo nedidelė ir sudarė 36,2%, iš jų 28,3% buvo tik kartą steigę savo įmonę ir 7,9% – daugiau nei vieną kartą. Didžioji dalis (63,8%) verslininkų neturėjo patirties atliekant įmonių steigimo procedūras. Tokios patirties neturėjo net 76,7% moterų ir gerokai mažiau vyrų – 59,3%.

Kaip rodo tyrimo duomenys, vyrų, anksčiau steigusių kitas įmones, dalis buvo pastebimai didesnė nei moterų – vyrų, tik vieną kartą steigusių įmonę, buvo 30,9%, o tokios moterų sudarė 20,8%. Daugiau nei vieną kartą steigusių įmones vyrų dalis, palyginti su moterimis, irgi buvo didesnė – atitinkamai 9,8% ir 2,5%.

45 diagrama. Verslininkų patirtis steigiant įmones pagal lytį

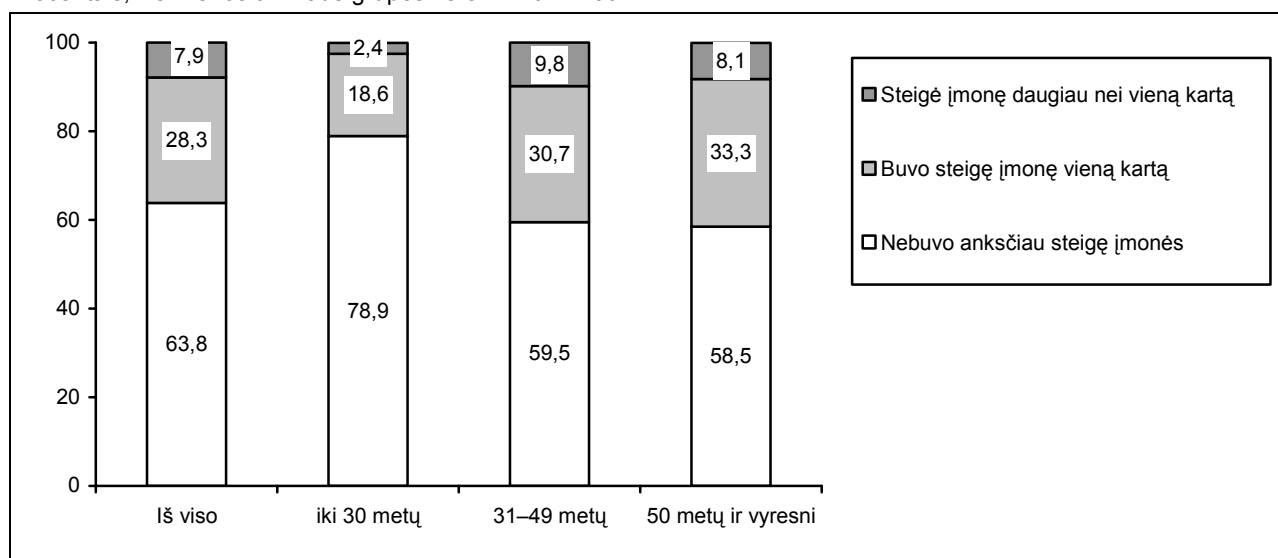
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Niekada anksčiau nebuvo steigę įmonės net 78,9% jaunų, iki 30 metų amžiaus, verslininkų. Tuo tarpu įmonės steigimo procedūrų patirties turėjusiųjų daugiausia buvo tarp vyriausio (50 ir daugiau metų) amžiaus verslininkų – 33,3% jų buvo tik kartą steigę įmonę ir 8,1% tai buvo darę daugiau nei vieną kartą. Didžiausia steigusiųjų įmones daugiau nei vieną kartą dalis (9,8%), buvo tarp aktyviausio amžiaus (nuo 31 iki 49 metų) verslininkų.

46 diagrama. Verslininkų patirtis steigiant įmones pagal amžių

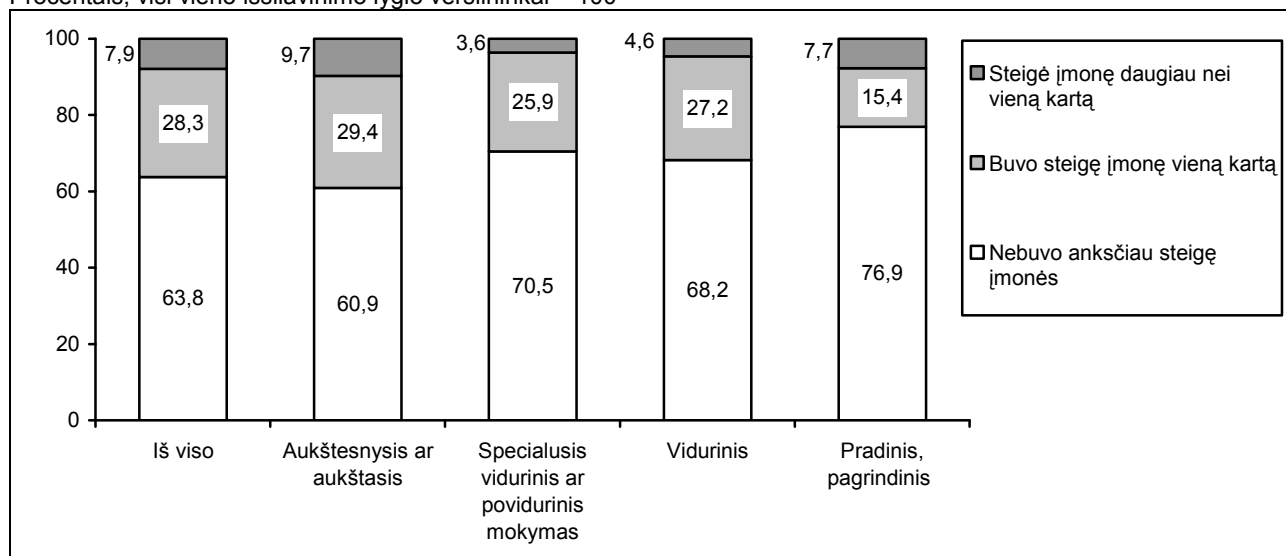
Procentais, visi vienos amžiaus grupės verslininkai – 100

Kaip rodo tyrimo duomenys, daugiau aukštesnį ir aukštąjį išsilavinimą turėjusių verslininkų anksčiau jau buvo steigę įmones – 29,4%, o 9,7% – buvo tai darę daugiau nei vieną kartą. Anksčiau niekada nebuvo steigę įmonių 76,9% verslininkų, turinčių pradinį, pagrindinį išsilavinimą.

47 diagrama. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais, visi vieno išsilavinimo lygio verslininkai – 100

Duomenų pagal apskritis analizė parodė, kad moterų, neturėjusių patirties steigiant įmonę, dalis buvo didesnė nei vyrų ir ši tendencija pastebima visose apskrityse. Tačiau nepatyrusių moterų verslininkų dalis skirtingose apskrityse kinta: nuo didžiausios (100%) Alytaus apskrityje iki mažiausios (65,0%) – Klaipėdos. Pastarojoje apskrityje buvo daugiausia patyrusių verslininkų: 25,0% visų apskrities verslininkų jau buvo kartą steigusios įmonę, o 10,0% – net ne vieną kartą.

11 lentelė. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal apskritis

Procentais

Apskritis	Nebuvo anksčiau steigę įmonės		Buvo steigę įmonę vieną kartą		Buvo steigę įmonę daugiau nei vieną kartą		Iš viso
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	
Iš viso	76,7	59,3	20,8	30,9	2,5	9,8	100,0
Alytaus	100,0	62,2	0,0	27,0	0,0	10,8	100,0
Kauno	75,0	55,3	25,0	33,3	0,0	11,3	100,0
Klaipėdos	65,0	56,5	25,0	33,9	10,0	9,6	100,0
Marijampolės	77,8	44,0	22,2	52,0	0,0	4,0	100,0
Panevėžio	84,0	69,5	12,0	23,7	4,0	6,8	100,0
Šiaulių	81,3	72,2	18,8	20,8	0,0	6,9	100,0
Tauragės	76,9	31,6	23,1	63,2	0,0	5,3	100,0
Telšių	87,5	63,9	12,5	27,8	0,0	8,3	100,0
Utenos	87,5	71,4	12,5	28,6	0,0	0,0	100,0
Vilniaus	76,5	58,3	21,7	29,5	1,7	12,2	100,0

Neturėjo patirties net 85,2% vieno darbuotojo įmones turinčių moterų ir 77,2% vyrų. Didžiausia dalis moterų, turėjusių patirties tik kartą steigti įmonę, buvo įmonių, turinčių nuo 10 iki 19 darbuotojų (25,6%), grupėje. Didžiausia dalis vyrų (36,0%) buvo įmonių, turinčių nuo 20 iki 49 darbuotojų, grupėje.

Turėjo patirties steigdami įmones daugiau nei vieną kartą 7,4% moterų ir 17,3% vyrų.

12 lentelė. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių)

Procentais

Darbuotojų skaičius	Nebuvo anksčiau steigę įmonės		Buvo steigę įmonę vieną kartą		Buvo steigę įmonę daugiau nei vieną kartą		Iš viso
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	
Iš viso	76,7	59,3	20,8	30,9	2,5	9,8	100,0
1	85,2	77,2	7,4	19,3	7,4	3,5	100,0
2–9	77,4	60,0	22,1	30,4	0,5	9,7	100,0
10–19	69,8	55,9	25,6	34,6	4,7	9,6	100,0
20–49	77,3	46,7	18,2	36,0	4,5	17,3	100,0
50 ir daugiau	-	61,1	-	33,3	100,0	5,6	100,0

Analizuodami duomenis pagal ekonominės veiklos rūšis, matome, kad visose veiklose daugiausia buvo verslininkų, kurie be esamos įmonės niekada anksčiau nebuvo steigę kitos, todėl neturėjo verslo administravimo patirties. Tačiau skirtingose veiklose nepatyrusių verslininkų dalis buvo skirtinga. Turėjusių vienkartinę įmonių steigimo patirtį moterų verslininkų dalis buvo didžiausia tarp finansiniu tarpininkavimu užsiimančių visų moterų verslininkų (44,4%). Neturėjo įmonės steigimo patirties visos (100%) kasybos ir karjerų eksploatavimo, 85,0% apdirbamosios gamybos, 85,0% transporto, sandėliavimo ir ryšių veiklomis užsiimančios moterys.

Daugiausiai patyrimo steigdami įmones turėjo vyrai. Ypatingai daug jų buvo tarp elektros, dujų ir vandens tiekimo (50,0%), viešbučių ir restoranų (45,8%) veikla užsiimančių vyrų verslininkų.

13 lentelė. Verslininkų patirtis, steigiant įmones pagal ekonominės veiklas

Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Nebuvo anksčiau steigę įmonės		Buvo steigę įmonę vieną kartą		Buvo steigę įmonę daugiau nei vieną kartą		Iš viso
		Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	
	Iš viso	76,7	59,3	20,8	30,9	2,5	9,8	100,0
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	100,0	-	-	-	-	-	100,0
D	Apdirbamoji gamyba	85,0	56,3	12,5	32,8	2,5	10,9	100,0
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	-	50,0	-	50,0	-	-	100,0
F	Statyba	70,0	64,4	20,0	28,7	10,0	6,9	100,0
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	76,4	58,4	22,7	33,1	0,9	8,5	100,0
H	Viešbučiai ir restoranai	75,7	45,8	18,9	45,8	5,4	8,3	100,0
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	85,0	71,1	15,0	20,6	-	8,2	100,0
J	Finansinis tarpininkavimas	55,6	85,7	44,4	14,3	-	-	100,0
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	74,1	54,4	22,2	29,6	3,7	16,0	100,0
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	50,0	50,0	50,0	50,0	-	-	100,0

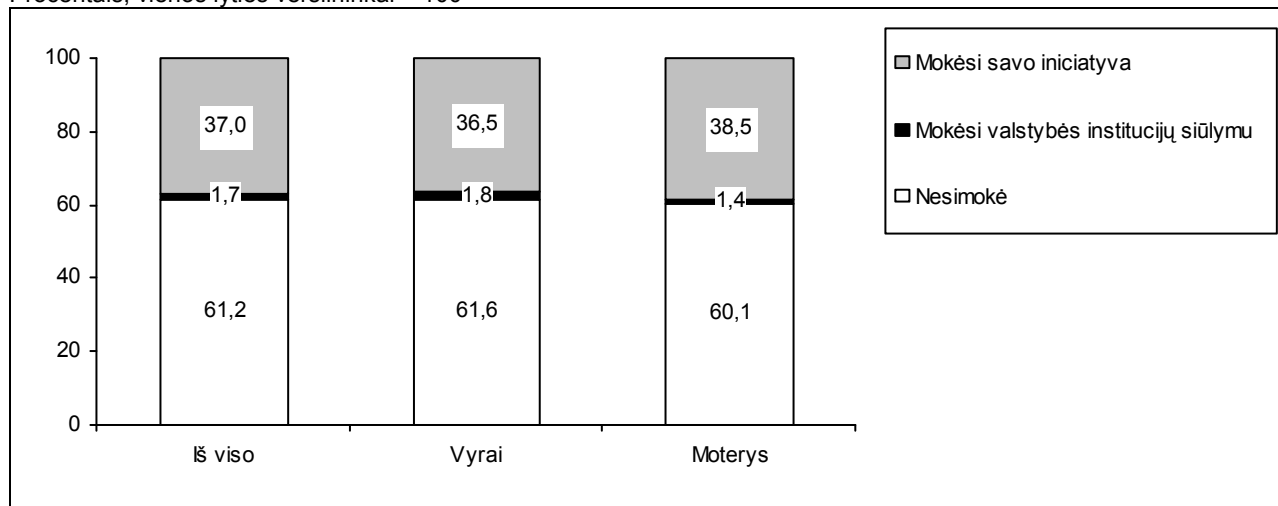
3.1.5. Verslininkų poreikis papildomai mokytis verslo administravimo

Didėjant konkurencijai rinkoje, verslininkui tenka ieškoti kitokių, gudresnių būdų, kaip išlikti ir pasiūlyti vartotojui reikalingą produktą ar paslaugą, itin efektyviai išnaudojant materialinius ir žmogiškuosius resursus. Siekiant užtikrinti verslo sėkmę, verslininkui būtina gilinti savo žinias, nuolat mokytis iš to, kas pasaulyje geriausia ir novatoriškiausia. Mokydamasis verslininkas atranda naujus būdus, kaip tradicinius dalykus daryti kokybiškiau ir efektyviau, tam tikslui maksimaliai išnaudojant savo ir darbuotojų kompetenciją, turimus įgūdžius ir žinias. Siekti naujų žinių ir gilinti jau turimas, padeda įvairūs įstaigų ir organizacijų organizuojami kursai, skirti tiek pradedantiems, tiek jau patyrusiems verslininkams. Tačiau, kaip rodo tyrimo duomenys, tik 37,0% verslininkų, prieš pradėdami verslą, savo iniciatyva specialiai tam mokėsi ir 1,7% tai darė valstybės institucijų siūlymu. Moterys verslininkės buvo imlesnės mokslui, todėl tarp jų buvo daugiau baigusiujų stacionarius verslo mokslus – 38,5% (vyrų – 36,5%).

Didžioji dalis, net 61,2%, verslininkų, prieš pradėdami verslą, nelankė specialių kursų, savo verslui vadovavo daugiau pasikliaudami šeimos ir draugų patirtimi, intuicija ir savišvieta. Ši tendencija būdinga tiek vyrams, tiek moterims (60,1% moterų ir 61,6% vyrų).

48 diagrama. Verslininkų mokymasis prieš steigiant įmonę pagal lytį

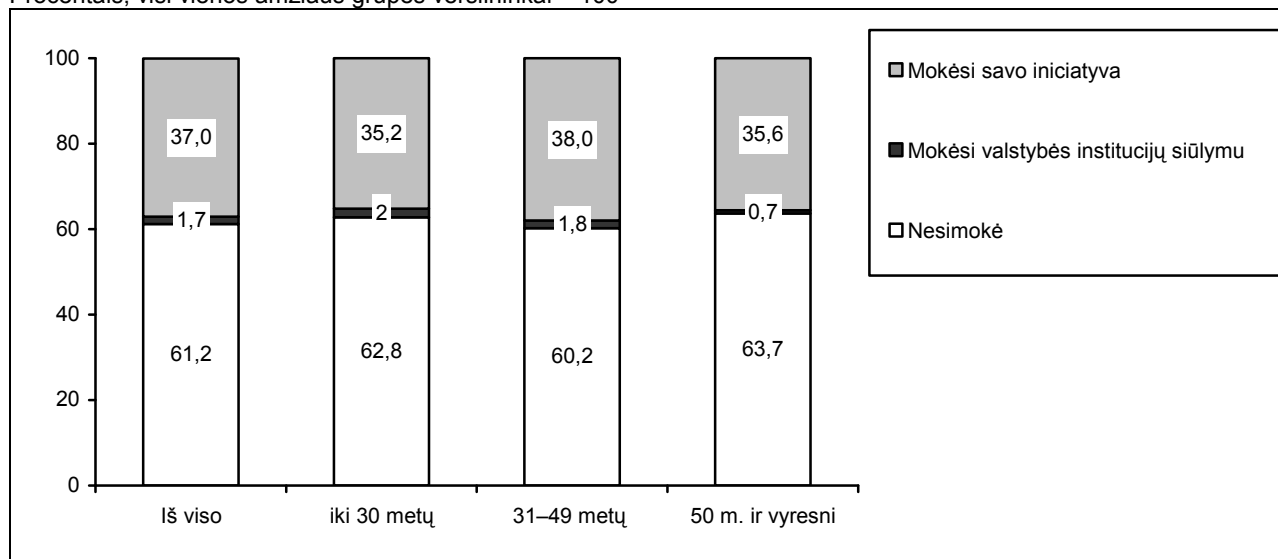
Procentais, vienos lyties verslininkai – 100

Savo iniciatyva specialius verslo mokslus baigė daugiau kaip trečdalis įvairaus amžiaus verslininkų, tačiau tarp 31–49 metų amžiaus verslininkų tokių buvo daugiausia (38,0%). Tik 2,0% jaunų, iki 30 metų amžiaus, žmonių verslo mokėsi valstybės institucijų siūlymu.

49 diagrama. Verslininkų mokymasis prieš steigiant įmonę pagal amžių

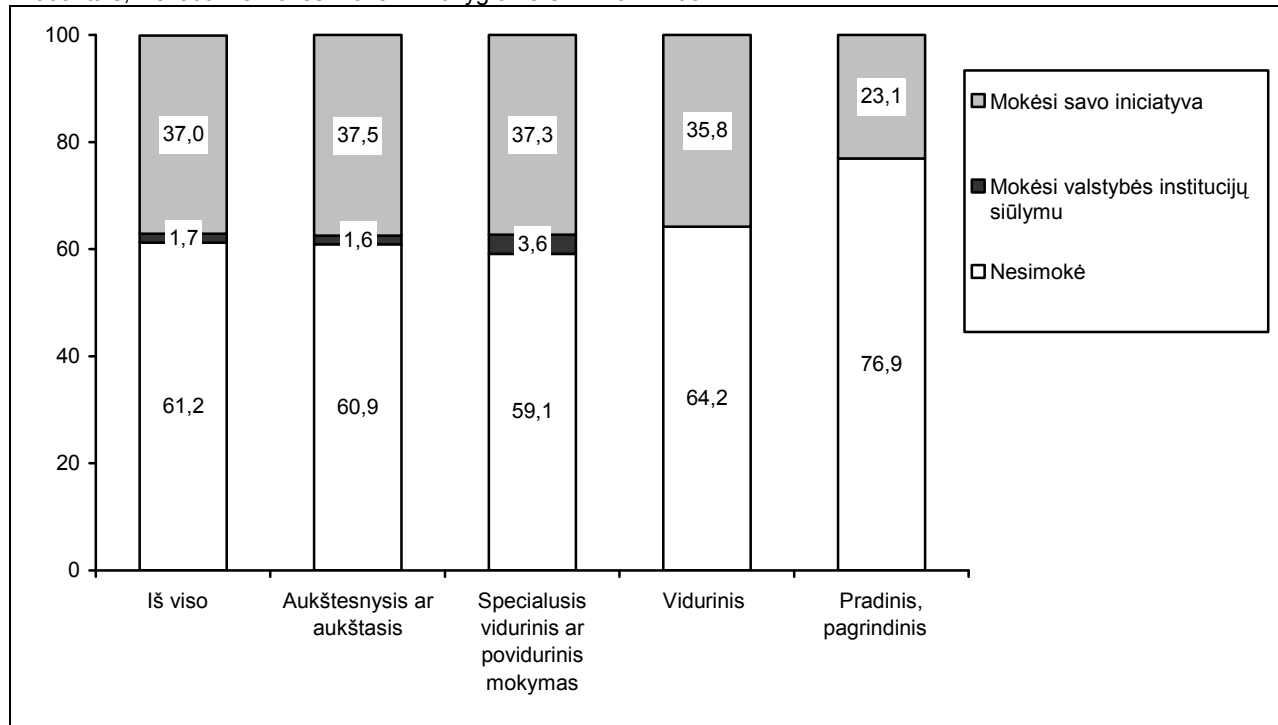
Procentais, visi vienos amžiaus grupės verslininkai – 100

Kaip rodo tyrimo duomenys, gauti profesionalių verslo žinių ir įgūdžių labiausiai siekė aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą turintys verslininkai, todėl tarp jų buvo daugiausia savo iniciatyva baigusiujų specialius verslo kursus (37,5%). Verslo mokslus baigusiu verslininkų dalis žemesnio išsilavinimo grupėse tendencingai mažėjo ir tarp turinčiųjų pradinį, pagrindinį išsilavinimą sudarė tik 23,1%.

50 diagrama. Verslininkų mokymasis prieš steigiant įmonę pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais, visi atitinkamo išsimokslinimo lygio verslininkai – 100

Apibendrinami tyrimo duomenis apie verslininkų patirtį ir verslo žinias galime teigti, kad net 66,9% verslininkų, steigdami įmonę, jau turėjo patirties toje pačioje verslo srityje, mažiau patyrusios buvo moterys nei vyrai. Mažiausiai (56,7%) patyrusiųjų versle buvo tarp jaunų, iki 30 metų amžiaus, verslininkų, daugiausia patyrimo turėjusiųjų buvo tarp darbingiausio (nuo 31 iki 49 metų) amžiaus verslininkų – 70,2%. Daugiausia patyrusiųjų toje pačioje verslo srityje buvo tarp aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą turinčių verslininkų – 71,0%.

Tyrimo metu išaiškėjo, kad dalis verslininkų steigdami savo įmonę, ne tik turėjo konkrečios ekonominės veiklos, bet ir įmonės steigimo procedūrų patirties. Žinoma, tokių verslininkų dalis buvo nedidelė ir sudarė 36,2%, bet jiems jų patirtis padėjo greičiau ir paprasčiau išspręsti su įmonės steigimu susijusius sunkumus.

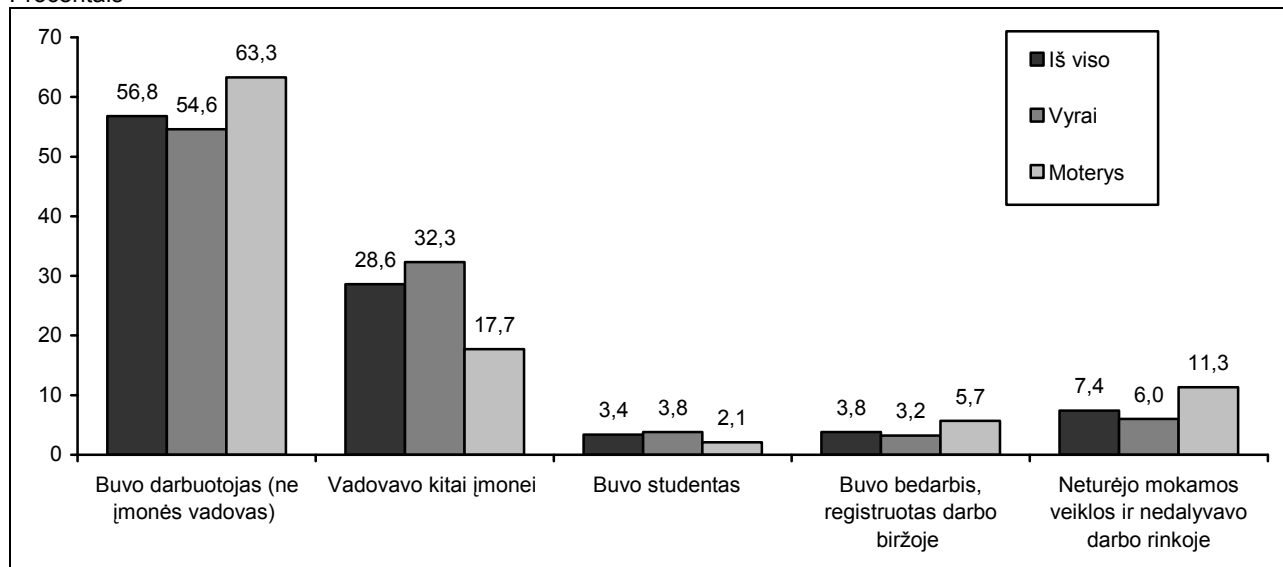
3.1.6. VERSLININKŲ ANKSTESNĖ SOCIALINĖ PROFESINĖ PADĖTIS

Verslininko išsimokslinimas bei praktinė patirtis turi didelės įtakos ne tik verslo steigimui, bet ir jo sėkmei. Kaip rodo tyrimų duomenys, **didžioji verslininkų dalis – 56,8% – buvę įmonių ar įstaigų darbuotojai**. Antroje vietoje – **buvę įmonių vadovai – 28,6%**. Likusią dalį sudaro buvę studentai (3,4%), oficialūs bedarbiai (3,8%) ir asmenys, nedalyvavę darbo rinkoje ir neturėję mokamo darbo (7,4%).

Buvusių įmonės ar įstaigos darbuotojų daugiau buvo tarp moterų verslininkų – 63,3%, tuo tarpu tarp vyrų jų buvo 54,6%. Tarp moterų verslininkų daugiau buvo ir buvusių oficialių bedarbių (5,7%) bei neturėjusių mokamo darbo (11,3%). Tarp moterų verslininkų didesnę dalį sudarė neturėjusios darbo moterys, o tarp vyrų – buvę įmonių vadovai – 32,3%.

51 diagrama. Verslininkų socialinė profesinė padėtis prieš įsteigiant įmonę pagal lytį

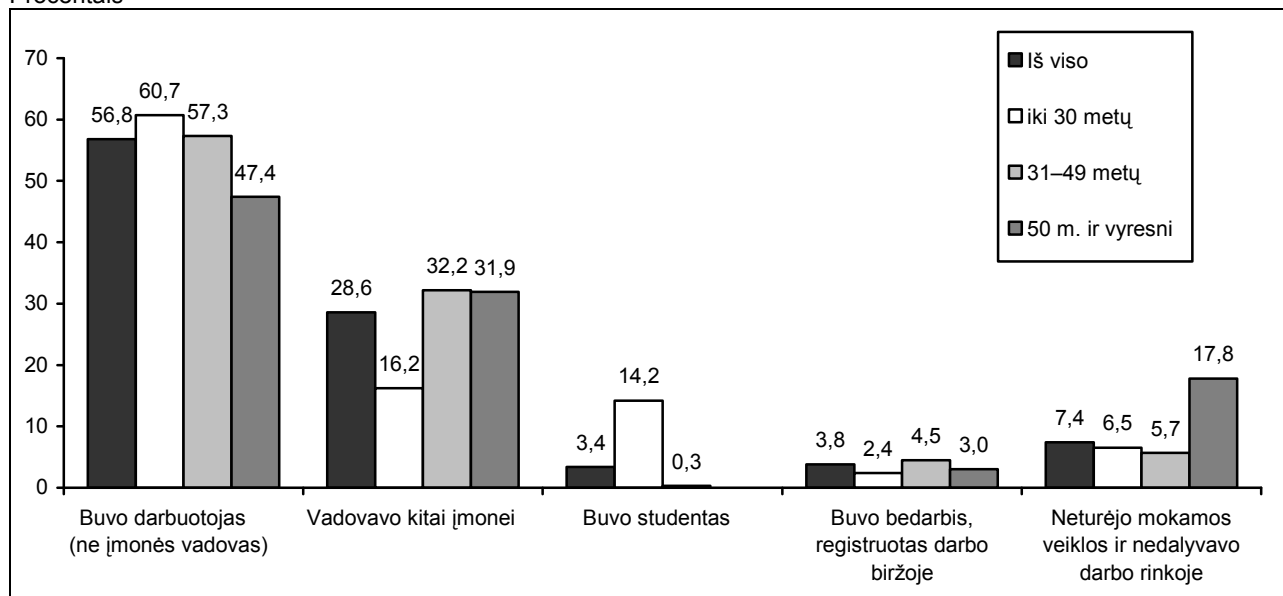
Procentais

Analizuojant tyrimo duomenis apie verslininkų buvusią socialinę padėtį pagal amžių reikia išsiskirti jaunų, iki 30 metų amžiaus, žmonių grupę. Šioje grupėje net 14,2% verslininkų prieš steigdami savo verslą buvo studentai. Didžiausia buvusių darbuotojų dalis tenka vidutinio (nuo 31 iki 49 metų) amžiaus grupei – 57,3%. Buvusių įmonės vadovų ir neturėjusių mokamo darbo daugiausia buvo tarp 50 metų ir vyresnių verslininkų – atitinkamai 31,9% ir 7,4%.

52 diagrama. Verslininkų socialinė profesinė padėtis prieš įsteigiant įmonę pagal amžių

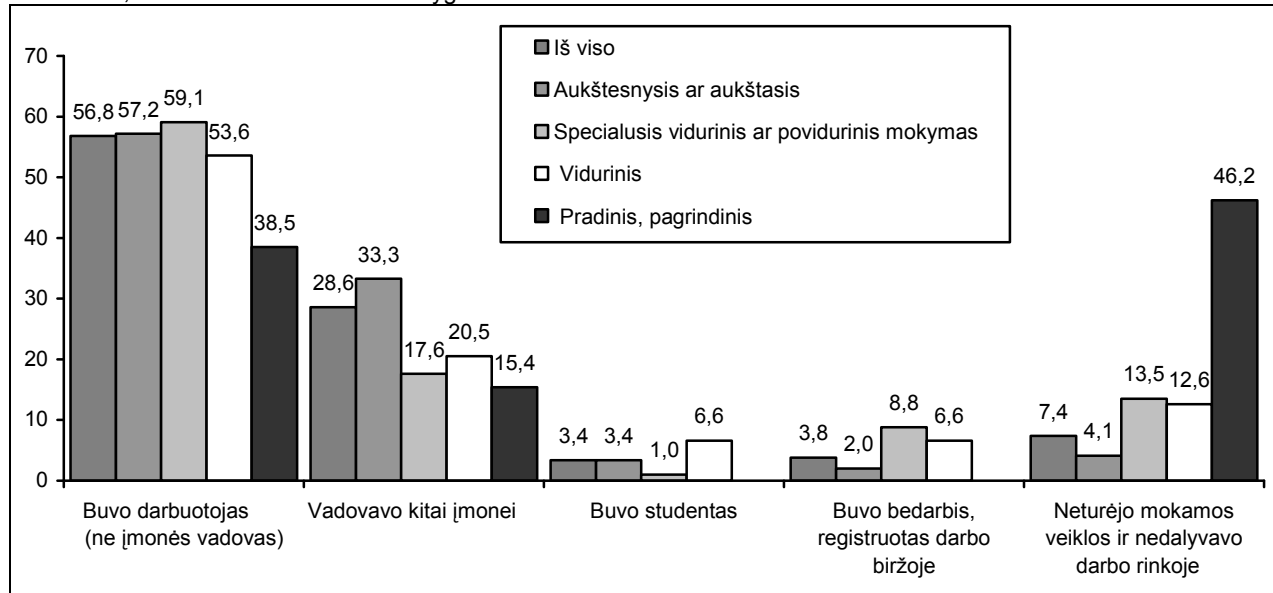
Procentais

Net 46,2% verslininkų, turėjusių tik pradinį, pagrindinį išsimokslinimą prieš steigdami įmonę neturėjo mokamo darbo. Tuo tarpu kitai įmonei vadovavo 33,3% aukštesnį ar aukštąjį išsilavinimą turinčių verslininkų. Daugiausia specialųjį vidurinį ar pavidurinį išsilavinimą turinčių verslininkų anksčiau buvo įmonių ar įstaigų darbuotojai (ne įmonės vadovai) – 59,1%, o 8,8% minėto išsilavinimo verslininkų, prieš įsteigdami įmonę buvo bedarbiai.

53 diagrama. Verslininkų socialinė profesinė padėtis prieš įsteigiant įmonę pagal išsilavinimą

Procentais, visi atitinkamo išsilavinimo lygio verslininkai – 100

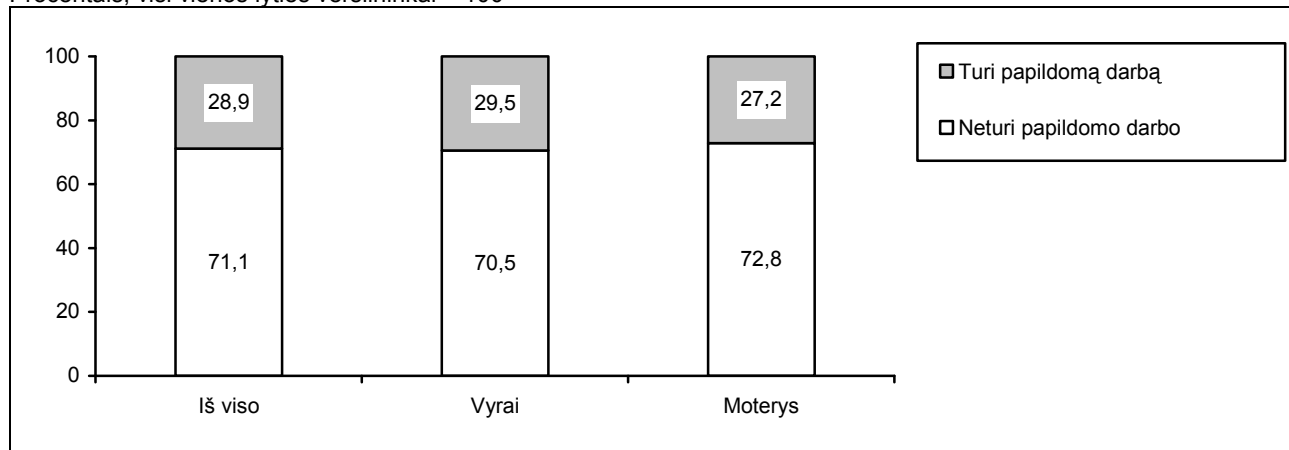
Apibendrinant galima teigti, kad tiek patirtis, įgyta buvusiose darbovietėse, tiek aukštas išsilavinimo lygis turėjo didelės įtakos verslo sėkmei. Tačiau negalima atmesti ir verslininko asmens savybių, nes kaip parodė tyrimo duomenys, net neturėjusieji aukštojo išsilavinimo ir anksčiau buvę bedarbiai, gana sėkmingai vadovavo savo įmonei. Vadinas, jų gebėjimas gerai orientuotis įvairiose situacijose, intuicija, imlumas informacijai, komunikabilumas ir didelis atkaklumas buvo jų verslo sėkmės garantas.

3.1.7. PAPILDOMAS VERSLININKŲ DARBAS (NE SAVO ĮMONĖJE)

Viena iš svarbiausių verslo stabilumo priežasčių yra ta, kad daugeliui verslininkų jų verslas yra vienintelis pragyvenimo šaltinis. Šį faktą pažymėjo net 71,1% visų verslininkų. Tačiau nemaža dalis (28,9%) turėjo ir papildomą darbą ne savo įmonėje. Tarp moterų verslininkų turėjusiųjų papildomą darbą ne savo įmonėje buvo beveik tiek pat, kiek ir tarp vyrų – atitinkamai 27,2% ir 29,5%.

54 diagrama. Papildomas verslininkų darbas (ne savo įmonėje) pagal lytį

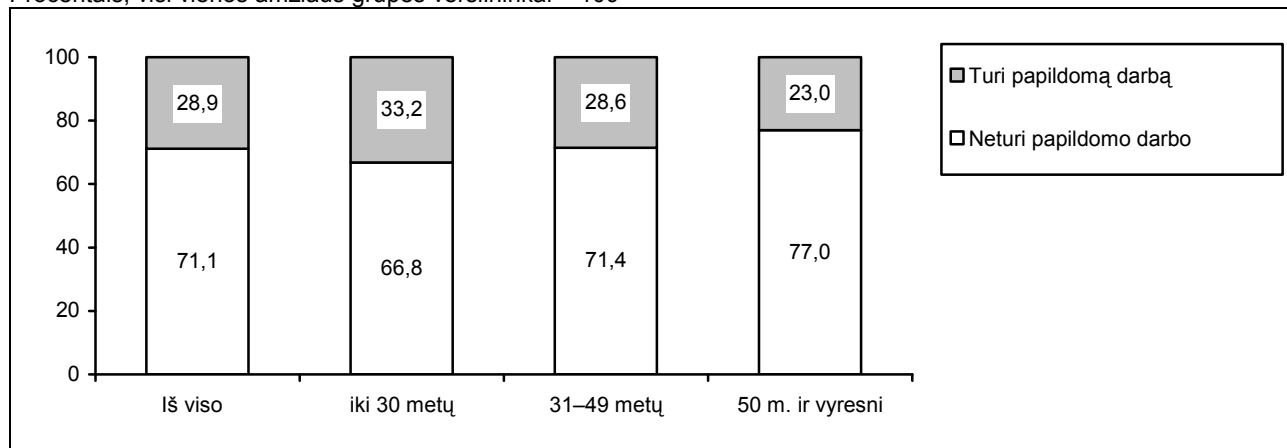
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Turėjusiųjų papildomą darbą ne savo įmonėje daugiausia buvo tarp jaunų, iki 30 metų amžiaus, verslininkų – 33,2%. Vyresnėse verslininkų amžiaus grupėse papildomą darbą turėjusiųjų dalis mažėjo ir tarp vyriausiųjų (50 ir daugiau metų) sudarė 23,0%. Šioje amžiaus grupėje verslininkų, kuriems savas verslas buvo vienintelis pragyvenimo šaltinis, buvo daugiausia – 77,0%

55 diagrama. Papildomas verslininkų darbas (ne savo įmonėje) pagal amžių

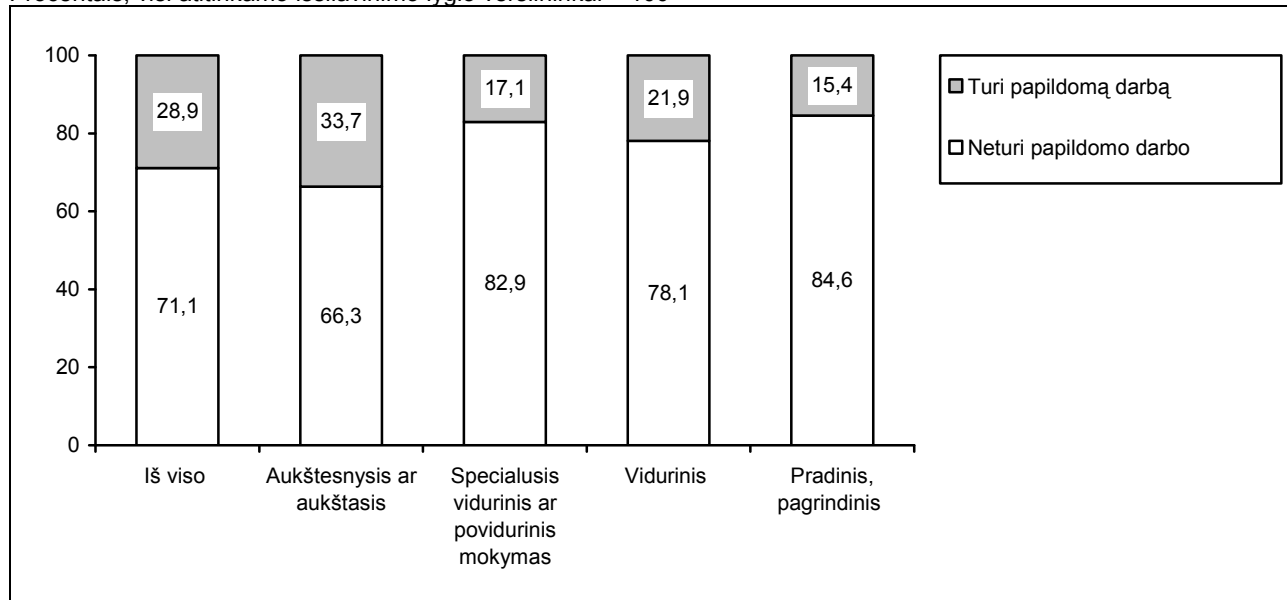
Procentais, visi vienos amžiaus grupės verslininkai – 100

Tyrimas parodė, kad papildomą darbą dažniausia turėjo aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą turintys verslininkai – 33,7%. Ir atvirkščiai – tarp pradinį, pagrindinį ir specialųjį vidurinį ar pavidurinį išsilavinimą turinčių verslininkų papildomai dirbančiųjų buvo mažiausiai – atitinkamai 15,4% ir 17,1%.

56 diagrama. Papildomas verslininkų darbas (ne savo įmonėje) pagal išsilavinimą

Procentais, visi atitinkamo išsilavinimo lygio verslininkai – 100

Apibendrinami duomenis, parodančius verslo svarbą verslininko gyvenime, **galime teigti, kad net 71,1% verslininkų savas verslas yra vienintelis pragyvenimo šaltinis, o trečdalis verslininkų, kurių tarpe dauguma iki 30 metų amžiaus ir turinčiųjų aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, sugebėjo suderinti vadovavimą savo verslui su papildomu darbu kitoje įmonėje.**

3.2. ĮMONIŲ STEIGIMO BŪDAI IR DARBUOTOJŲ SKAIČIUS VERSLO PRADŽIOJE

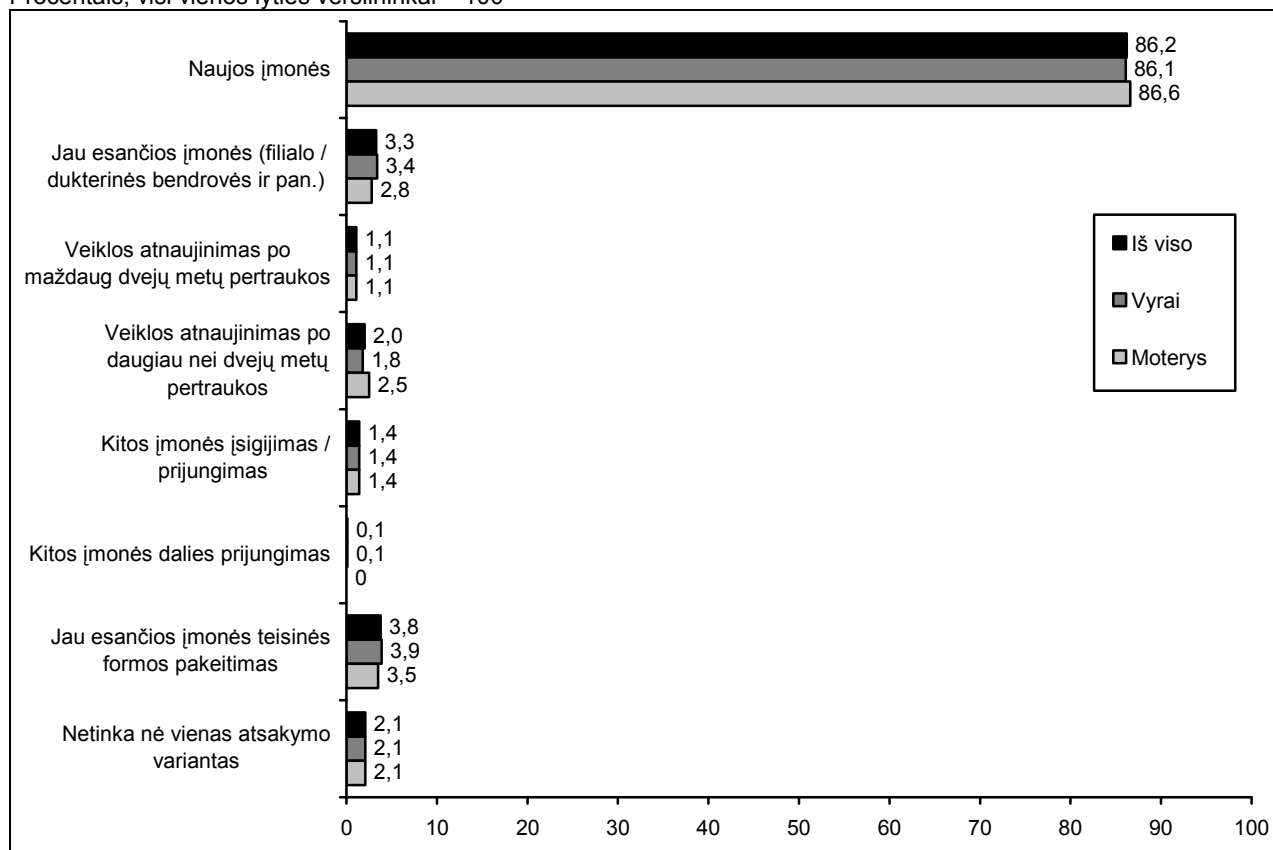
SVV įmonių skaičiaus augimas rodo verslo sąlygų gerėjimą ir ekonomikos augimą. Žinoma, SVV įmonių skaičius nuolat kinta, vienos įmonės sėkmingai plėtoja verslą ir auga, kitos, susidūrusios su sunkumais ir vystymosi kliūtimis, nebemato aiškių savo ateities perspektyvų ir dažnai nutraukia savo veiklą. Tačiau, plėtojantis rinkos ekonomikai, gerėjant bendram politiniam klimatui, įmonių vadovai, vadybininkai ir kiti darbuotojai įgauna vis daugiau patirties įvairiose verslo srityse, lanksčiau prisitaiko prie kintančių verslo sąlygų, dėl ko stabiliau įsitvirtina rinkoje. Tai patvirtina ir tyrime dalyvavusių verslininkų patirtis. Įsteigę įmones 2002 m. savo veiklą jie sėkmingai tęsia ir dabar. Kaip susikūrė tyrime dalyvavusios įmonės? Kokį darbuotojų potencialą jos turėjo verslo pradžioje? Atsakymus į šiuos klausimus paanalizuosime šiame skyriuje.

3.2.1. ĮMONIŲ STEIGIMO BŪDAI

Analizuojant duomenis apie sėkmingai veikiančias įmones pagal jų sukūrimo būdus, išsiskiria pagrindinis ir populiariausias tiek tarp moterų tiek tarp vyrų, sudarantis 86,2 procentus visų 2002 m. įsteigtų ir veikusių tyrimo metu įmonių, būdas – **naujai įsteigtos įmonės**. Kitais būdais sukurtų įmonių dalis buvo nors ir nedidelė, bet ekonomikos atžvilgiu reikšminga. Pvz., veiklą po daugiau nei dvejų metų pertraukos atnaujino 2,0% verslininkų. Iš jų 2,5% moterų ir 1,8% vyrų. Jau esančios įmonės teisinę formą pakeitė 3,8% verslininkų, iš jų 3,5% moterų ir 3,9% vyrų.

57 diagrama. Tyrime dalyvavusių įmonių sukūrimo būdai

Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Gausiausia tyrime dalyvavusių verslininkų amžiaus grupė buvo nuo 31 iki 49 metų. Jie sudarė 65,1% visų verslininkų. Jauni, iki 30 metų amžiaus, verslininkai sudarė 22,5%, o turintieji 50 ir daugiau metų – 12,3%.

Tyrimo duomenys parodė, kad verslininkų amžius turėjo įtakos įmonių steigimo būdų įvairovei: tarp 50 ir daugiau metų verslininkų buvo daugiausia pakeitusių jau esančios įmonės teisinę formą, tuo tarpu tarp jauniausiųjų, turinčių mažiau patirties, buvo daugiausia įsteigusią naujas įmones. Trumpai paanalizuosime kiekvieną amžiaus grupę atskirai.

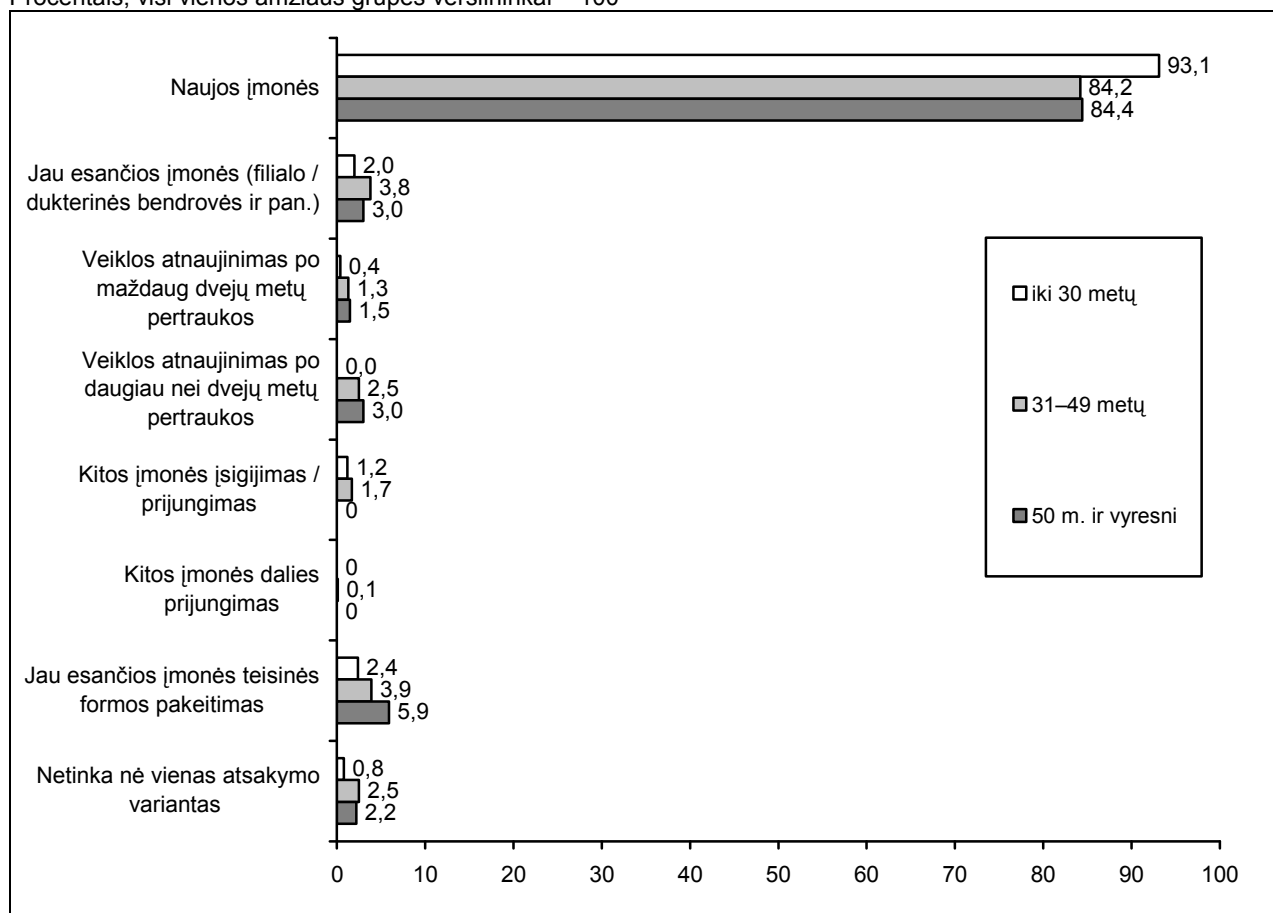
Net 93,1% jaunų, iki 30 metų amžiaus, verslininkų įsteigė naujas įmones. Visi kiti įmonių steigimo būdai šioje amžiaus grupėje sudarė nedideles dalis. Reikėtų išskirti „jau esančios įmonės teisinės formos pakeitimą“, kuris sudarė 2,4%, ir „jau esančios įmonės (filialo / dukterinės bendrovės ir pan.) įsteigimą“ – 2,0%.

Didžiausia įmonių steigimo būdų įvairovė pastebima gausiausioje verslininkų amžiaus grupėje – nuo 31 iki 49 metų. Šios amžiaus grupės verslininkų naujai įsteigtų įmonių dalis buvo mažesnė lyginant su jaunais verslininkais ir sudarė 84,2%, tačiau kitų steigimo būdų dalis buvo žymiai didesnė. Pvz., jau esančios įmonės teisinę formą pakeitė 3,9% šio amžiaus verslininkų, 0,5% daugiau šios amžiaus grupės verslininkų įsteigė įmonę, įsigiję ar prijungę kitą įmonę ar jos dalį.

Vyresnio amžiaus (50 ir daugiau metų) verslininkų grupėje, kaip ir tarp kitose, dominuoja naujai įsteigtos įmonės – 84,4%. Tačiau tarp šios grupės verslininkų buvo daugiausia pakeitusių jau esančios įmonės teisinę formą (5,9%) ir atnaujinusių įmonės veiklą po daugiau nei dvejų metų pertraukos (3,0%).

58 diagrama. Įmonės įsteigimo būdai pagal verslininkų amžių

Procentais, visi vienos amžiaus grupės verslininkai – 100

Įmonių steigimo būdo pasirinkimui įtakos turėjo ir verslininko išsilavinimas. Žinoma, reikia išskirti naujas įmones – šis būdas dominuoja visose išsilavinimo grupėse. Tačiau kiti steigimo būdai tarp skirtingo išsimokslinimo verslininkų pasiskirstė skirtingai. Tarp verslininkų, turinčių aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą, daugiausia buvo įsigijusiųjų ar prijungusiųjų kitą įmonę (1,6%) ir pakeitusių jau esančios įmonės teisinę formą (4,2%). Tuo tarpu tarp turinčių pradinį, pagrindinį išsilavinimą verslininkų buvo daugiausia (7,7%) atnaujinusiųjų veiklą po daugiau nei dvejų metų.

14 lentelė. Įmonių įsteigimo būdai pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais

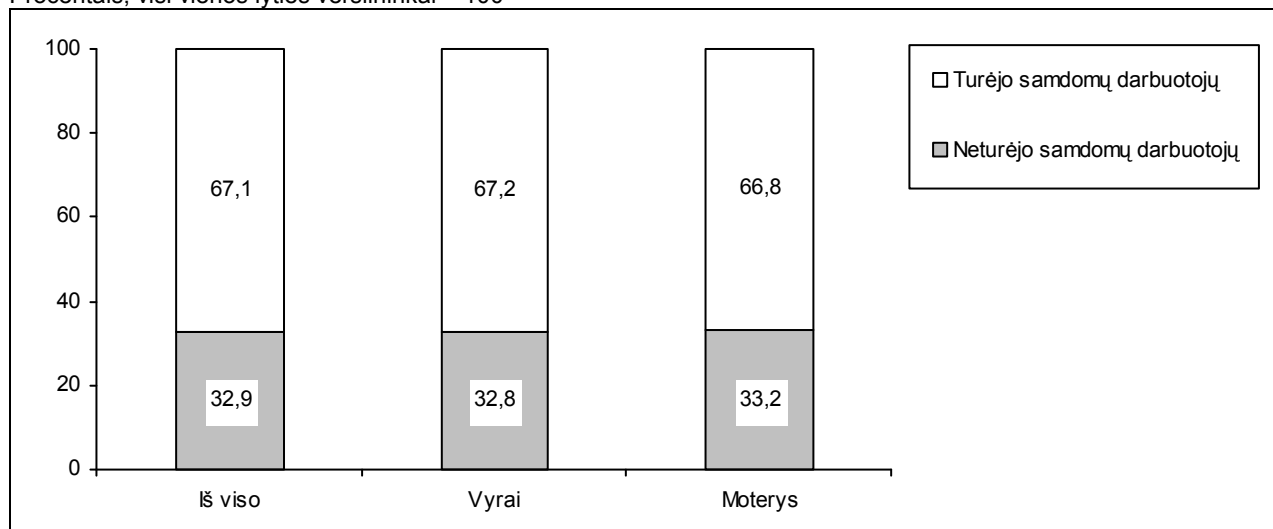
Įmonės įsteigimo būdai	Išsimokslinimas				Iš viso
	Pradinis, pagrindinis	Vidurinis	Specialusis vidurinis ar pavidurinis mokymas	Aukštesnysis ar aukštasis	
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Naujos įmonės	92,3	86,8	83,4	86,7	86,2
Jau esančios įmonės (filialo / dukterinės bendrovės ir pan.)	0,0	4,6	3,1	3,1	3,3
Veiklos atnaujinimas po maždaug dvejų metų pertraukos	0,0	0,7	2,1	0,9	1,1
Veiklos atnaujinimas po daugiau nei dvejų metų pertraukos	7,7	1,3	3,6	1,6	2,0
Kitos įmonės įsigijimas / prijungimas	0,0	0,7	1,0	1,6	1,4
Kitos įmonės dalies prijungimas	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Jau esančios įmonės teisinės formos pakeitimas	0,0	2,0	4,1	4,2	3,8
Netinka nė vienas atsakymo variantas	0,0	4,0	2,6	1,6	2,1

3.2.2. SAMDOMŲ DARBUOTOJŲ TURĖJIMAS VERSLO PRADŽIOJE

Kaip parodė tyrimo duomenys, net 67,1% verslininkų pradėdami verslą, turėjo samdomų darbuotojų. Tarp moterų jų buvo kiek mažiau nei vyrų – atitinkamai 66,8% ir 67,2%. Tačiau 33,2% moterų ir 32,8% vyrų įkūrė išimtinai šeimos įmones (neturinčias samdomų darbuotojų).

59 diagrama. Samdomų darbuotojų turėjimas verslo pradžioje pagal verslininkų lytį

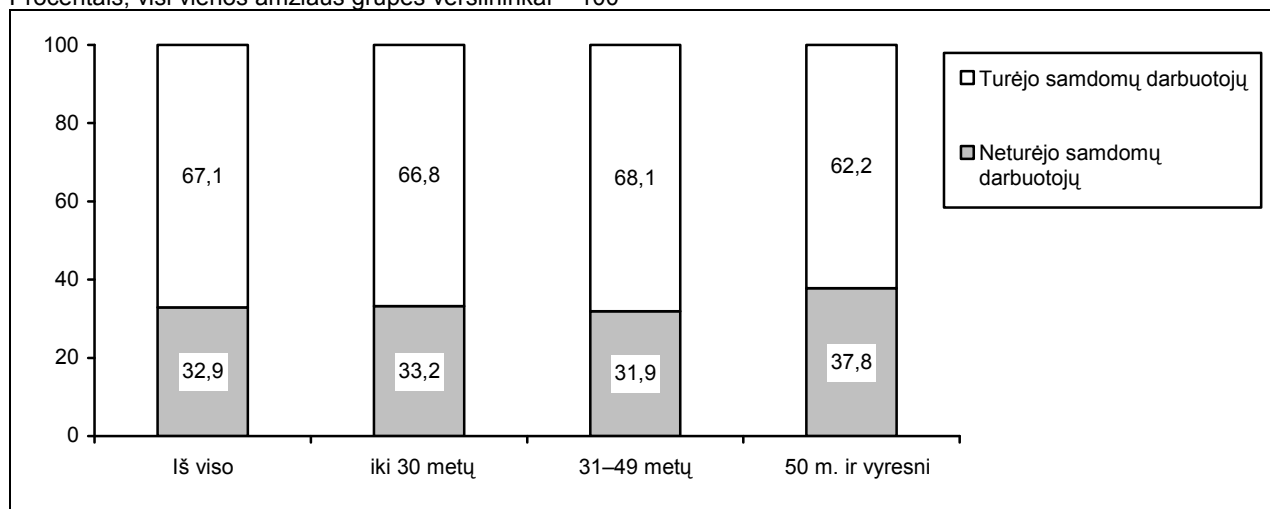
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Verslininkų, turėjusių samdomų darbuotojų, santykis su jų neturėjusiais, su nedideliais skirtumais, buvo panašus visose amžiaus grupėse. Tačiau tarp 50 metų ir vyresnių verslininkų, palyginti su vidutinio (31–49 metų) amžiaus daugiau buvo neturinčiųjų samdomų darbuotojų – atitinkamai 37,8% ir 31,9%.

60 diagrama. Samdomų darbuotojų turėjimas verslo pradžioje pagal verslininkų amžių

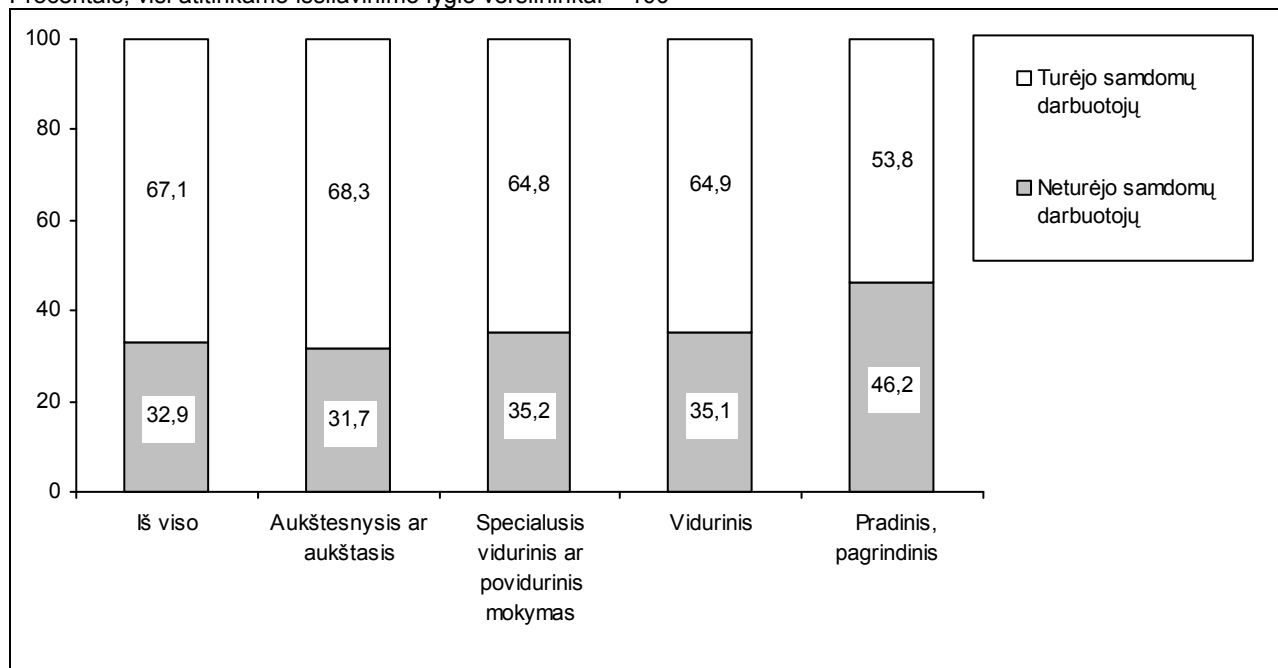
Procentais, visi vienos amžiaus grupės verslininkai – 100

Tyrimas parodė, kad verslininko išsilavinimas turėjo tiesioginės įtakos samdomojo darbo panaudojimui versle – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau verslininkų, turėjusių samdomų darbuotojų (68,3%), ir atvirkščiai – tarp pradinį, pagrindinį išsilavinimą turinčių verslininkų samdomus darbuotojus turėjusiųjų buvo mažiausia – 53,8%. Net 46,2% žemiausią išsilavinimą turinčių verslininkų vykdė individualią veiklą.

61 diagrama. Samdomų darbuotojų turėjimas verslo pradžioje pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais, visi atitinkamo išsilavinimo lygio verslininkai – 100

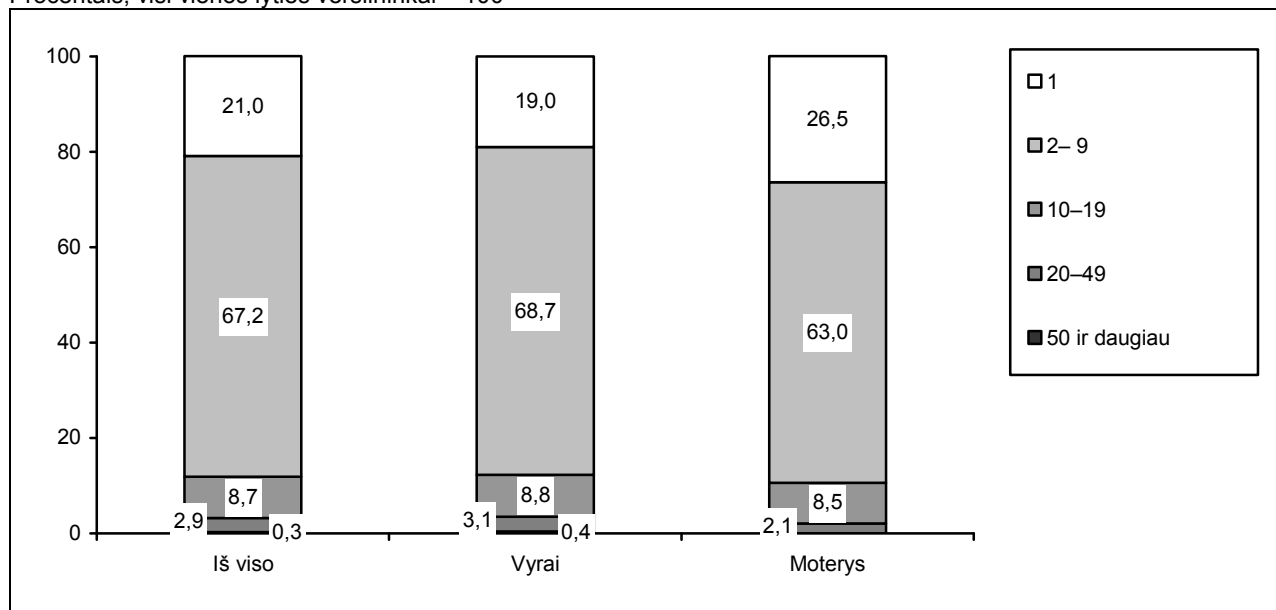

Siekiant išsiaiškinti, kokio dydžio įmonės buvo verslo pradžioje, samdomų darbuotojų skaičius buvo grupuojamas į atskiras grupes.

Kaip rodo diagramoje pateikti duomenys, verslo pradžioje daugiausia verslininkų – tiek vyrų, tiek moterų tarpe vadovavo įmonėms, turinčioms nuo 2 iki 9 darbuotojų (67,2%). Tokio dydžio įmones turėjo 63,0% moterų verslininkių ir 68,7% vyrų verslininkų. Moterų kiek dažniau nei vyrai vadovavo įmonei su vienu samdomu darbuotoju (26,5%), o vyrai – įmonėms, turinčioms daugiau darbuotojų.

62 diagrama. Samdomų darbuotojų skaičius verslo pradžioje pagal verslininkų lytį

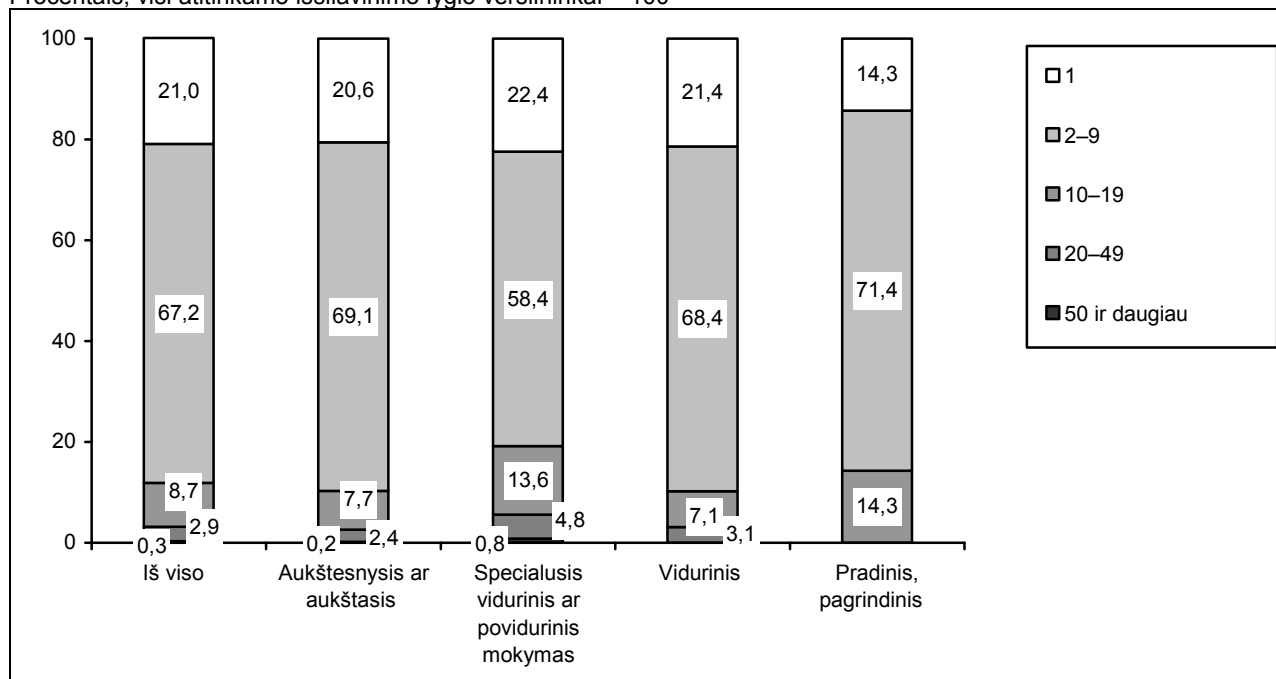
Procentais, visi vienos lyties verslininkai – 100

Kokio dydžio įmones steigė žemesnį ar aukštesnį išsilavinimą turintys verslininkai parodyta diagramoje. **Akivaizdu, kad tarp skirtingo išsilavinimo verslininkų populiariausias įmonės dydis buvo su 2–9 darbuotojais.** Galima išskirti verslininkus, turėjusius pradinį, pagrindinį išsimokslinimą, – net 71,4% jų įsteigė minėto dydžio įmones. Tačiau pradinį, pagrindinį išsimokslinimą turintys verslininkai sudarė tik 1,0% visų verslininkų, turėjusių samdomų darbuotojų.

63 diagrama. Samdomų darbuotojų skaičius verslo pradžioje pagal verslininkų išsilavinimą

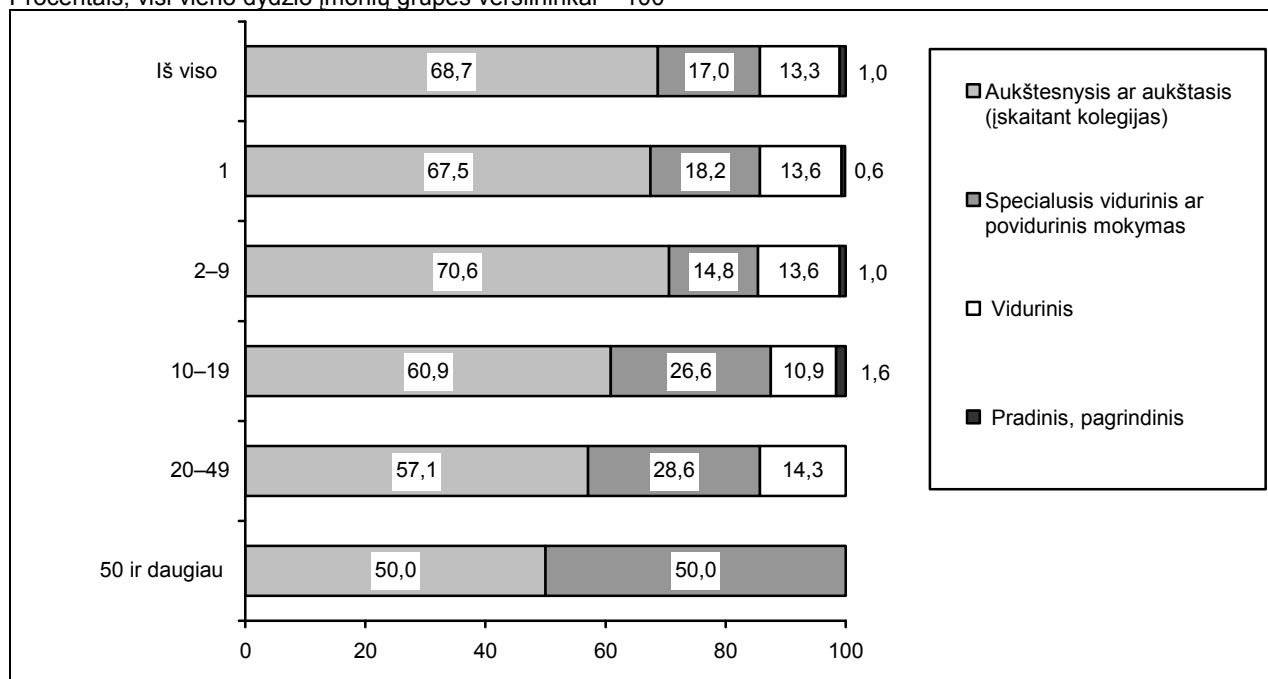
Procentais, visi atitinkamo išsilavinimo lygio verslininkai – 100

Kiekvienoje atskiro dydžio įmonių grupėje didžiausią dalį sudaro verslininkai, turintys aukštesnį ar aukštąjį išsilavinimą. Daugiausia – net 70,6% – šio išsilavinimo verslininkų buvo gausiausioje, nuo 2 iki 9 darbuotojų turinčių įmonių grupėje. Didesnių, 50 ir daugiau darbuotojų turinčių įmonių grupėje net pusė visų šios grupės verslininkų turėjo specialųjį vidurinį ar pavidurinį išsilavinimą.

64 diagrama. Samdomų darbuotojų skaičius verslo pradžioje pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais, visi vieno dydžio įmonių grupės verslininkai – 100

3.3. VEIKSNIAI, PASKATINĘ PRADĖTI SAVO VERSLĄ

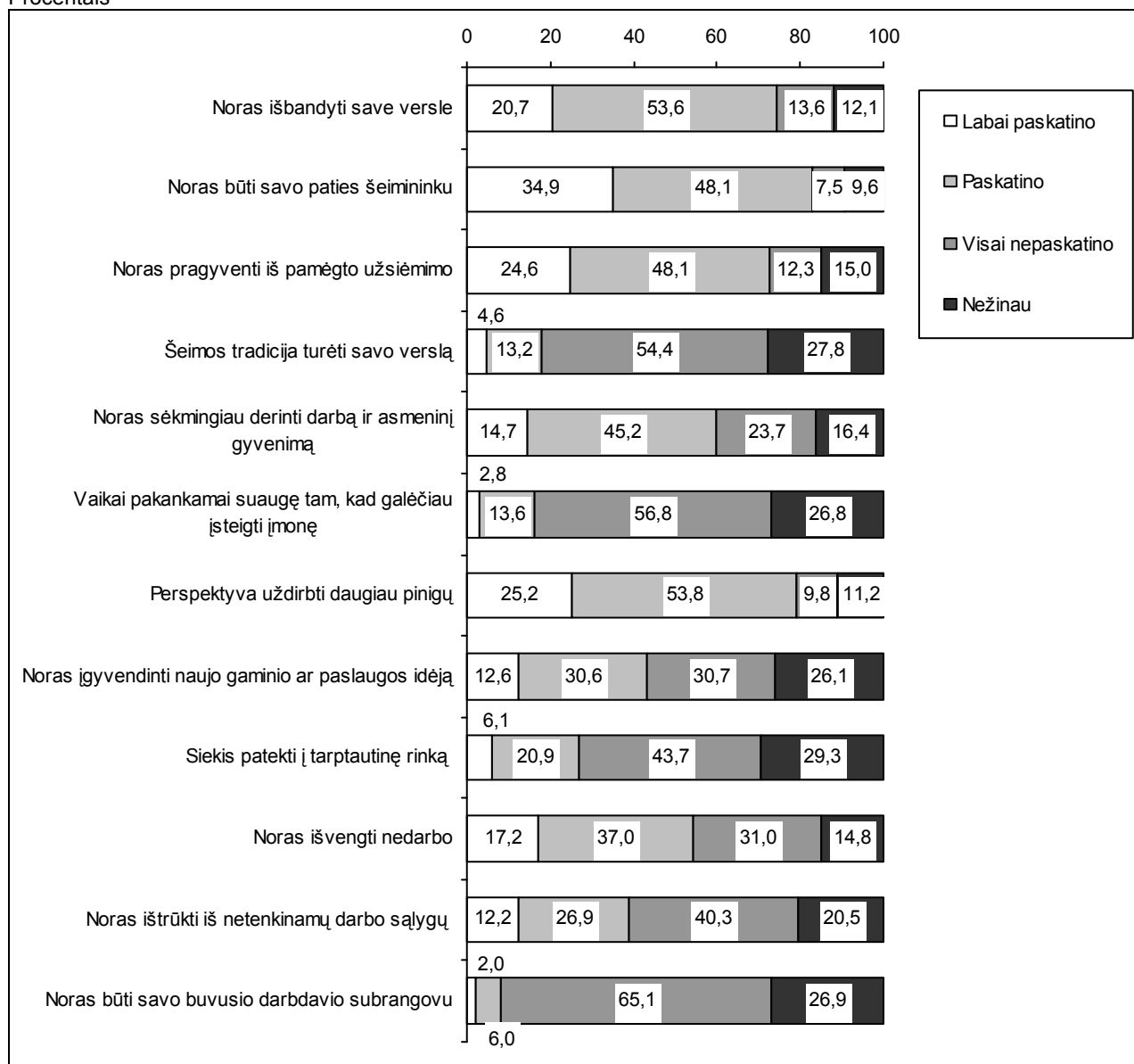
Vienas iš pagrindinių tyrimo tikslų – veiksnų, paskatinskių pradėti savo verslą, išaiškinimas. Verslo pradžia yra sudėtingas procesas, reikalaujantis iš verslininko daug fizinių ir psichologinių jėgų, intelekto ir protinių sugebėjimų. Todėl prieš pradėdamas verslą, verslininkas turi sau atsakyti į patį svarbiausią klausimą: kas jį verčia ar skatina pradėti savo verslą? Tai gali būti *teigiami* dalykai – savo įgūdžių ir kompetencijos panaudojimas, noras būt pats sau šeimininku ir t. t., ir *neigiami* dalykai – noras išvengti nedarbo, nusibodęs dabartinis darbas, karjeros galimybės nebuvimas, etatų mažinimas ir t. t. Nuo šių veiksnų stiprumo, nuo teisingo jų įvertinimo, realizuojant užsibrėžtus tikslus, iš esmės ir priklauso verslo sėkmė. Kokie veiksniai turėjo įtakos tyrime dalyvavusiems verslininkams detaliau paanalizuosime šiame skyriuje.

Kaip parodė tyrimo rezultatai, dauguma verslininkų (83,0%) nurodė, kad juos į verslą atvedė „**noras būti savo paties šeimininku**“. Iš jų 34,9% pažymėjo, kad šis veiksnys net labai paskatino pradėti savo verslą. „Perspektyva užsidirbti daugiau pinigų“ buvo postūmis 79,0% verslininkų, iš jų 25,2% – net labai didelis postūmis. Trečioje vietoje – „noras išbandyti save versle“. Jį nurodė 74,3% verslininkų, iš jų 20,7% turėjo net labai didelį tokį norą. Reikia pasakyti, kad šis noras jiems nebuvo laikina avantiūra, veikiau jėgų ir galimybių išbandymas, leidęs penkerius metus sėkmingai vadovauti verslui. „Noras pragyventi iš pamėgto užsiėmimo“ į verslą atvedė 72,7% verslininkų, iš jų net 24,6% šito troško ypač stipriai.

Tyrimas parodė, kad daugumą žmonių į verslą atvedė teigiamos paskatos. Bet buvo ir tokių, kuriuos pradėti savo verslą pastūmėjo negatyvios aplinkybės: „noras išvengti nedarbo“ – tai nurodė 50,2% verslininkų (iš jų net 17,2% nedarbas slėgė labiausiai), „norą ištrūkti iš netenkinamų darbo sąlygų“ nurodė 39,1% (12,2% to labai norėjo), kad „tai buvo vienintelė galimybė dirbti pagal savo profesiją“ – pažymėjo 17,6% verslininkų (5,0% šis veiksnys buvo stipriausias).

65 diagrama. Veiksmų įtakos verslo pradžiai vertinimai

Procentais

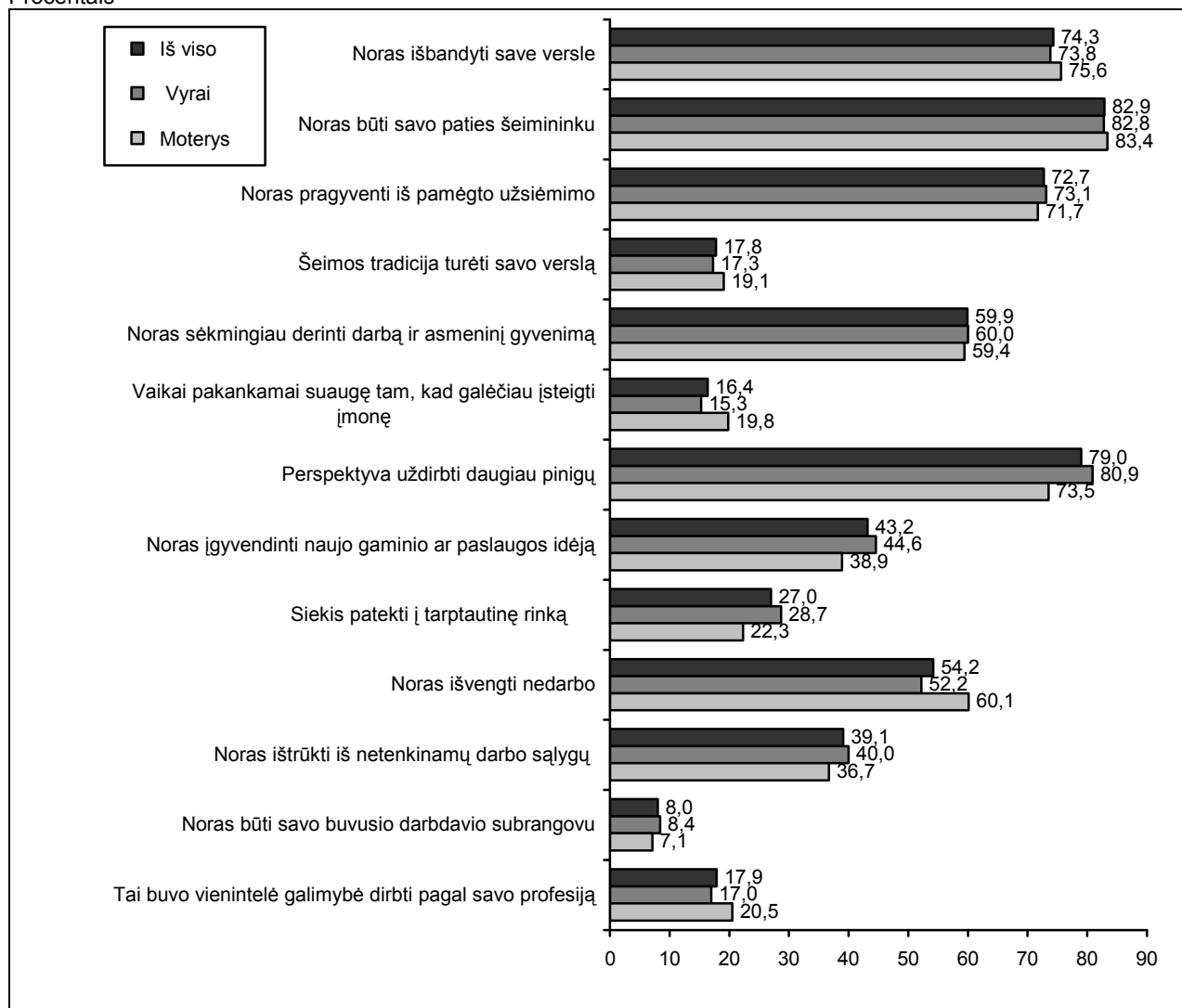

Reikia pažymėti, kad tiek tarp vyrų, tiek tarp moterų svarbiausi veiksniai, įtakoję pradėti savo verslą, pasiskirstė beveik vienodai (su nedidele persvara moterų naudai). Pvz., „noras būti savo paties šeimininku“ atrodė šiek tiek svaresnis veiksnys moterims nei vyrams – atitinkamai 83,4% ir 82,8%. „Norėjo išbandyti save versle“ 75,6% moterų ir 73,8% vyrų. „Sėkmingiau derinti darbą ir asmeninį gyvenimą“ svarbu buvo abiem lytims vienodai – šį veiksnį nurodė 59,4% moterų ir 60,0% vyrų.

Moterys kiek dažniau nurodė „norą išvengti nedarbo“. Ši paskata darė įtaką 60,1% moterų ir 52,2% vyrų. Didesnę dalį vyrų paskatino „perspektyva uždirbti daugiau pinigų“ – 80,9%. Tuo tarpu tarp moterų šia perspektyva susiviliojusiųjų buvo mažiau – 73,5%. Labiau nei moteris, vyrus traukė ir „noras įgyvendinti naujo gaminio ar paslaugos idėją“. Ją nurodė 44,6% vyrų ir 38,9% moterų.

66 diagrama. Veiksniai, paskatinę pradėti verslą pagal verslininkų lytį

Procentais

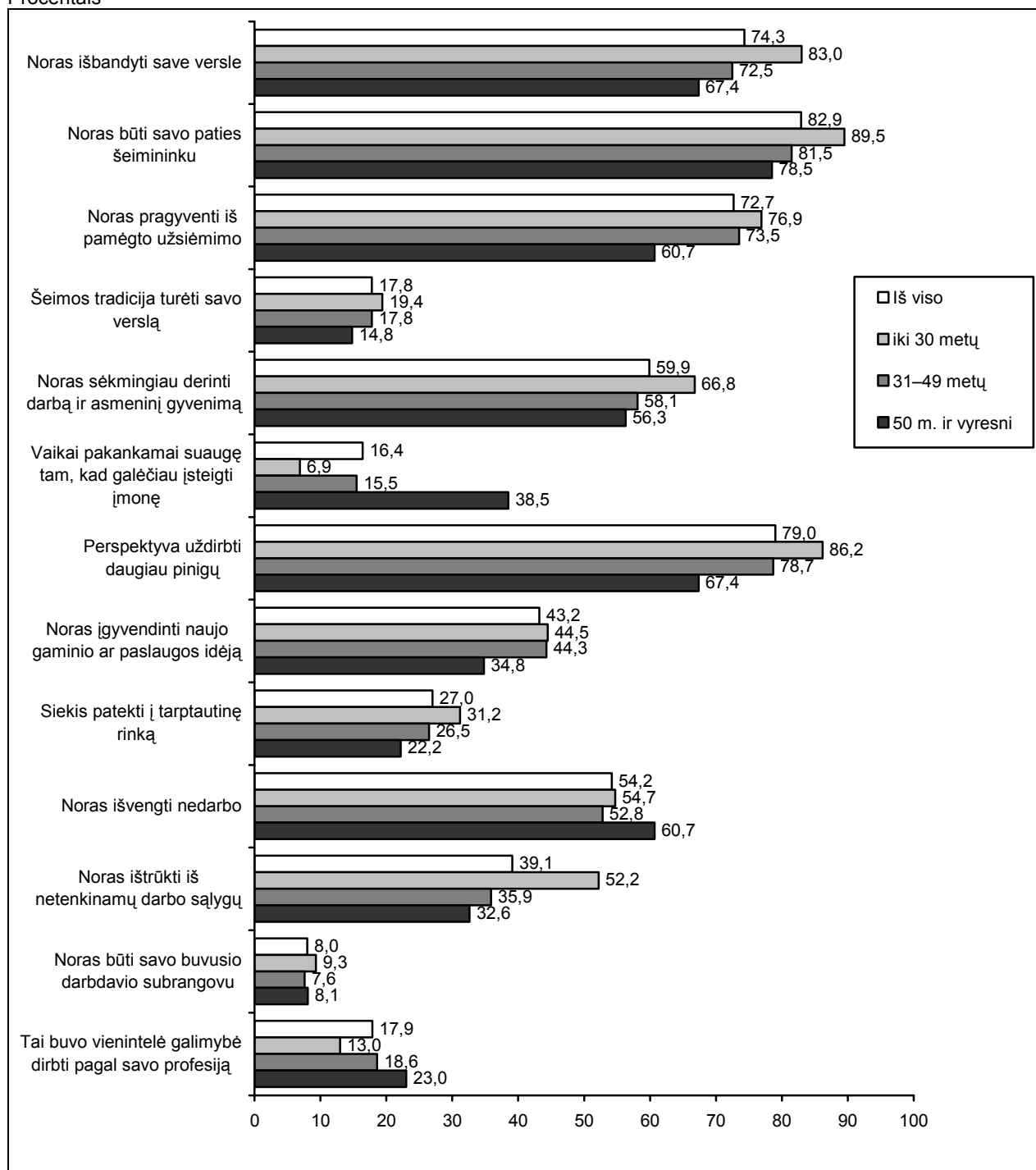
Analizuojant, kokie veiksniai turėjo didesnės įtakos verslo pradžia skirtingo amžiaus žmonėms, išryškėjo labai įdomus dalykas – daugiau nei 80,0% jaunų, iki 30 metų, žmonių į verslą atvedė „noras būti šeimininku pačiam sau“ (89,5%), perspektyva uždirbti daugiau pinigų (86,2%), noras išbandyti save versle (83,0%).

Vyresnio amžiaus žmonėms šių veiksnių įtaka tendencingai mažėjo. 50 metų ir vyresnius verslininkus labiau nei kitų amžiaus grupių verslininkus veikė veiksnys, kad „vaikai pakankamai suaugę tam, kad galėčiau įsteigti įmonę“ – jį nurodė 38,5% šios amžiaus grupės verslininkų. Natūralu, kad šis veiksnys būdingesnis vyresniesiems, kurių vaikai jau suaugę ir netrukdo steigti nuosavo verslo. Atvirkščiai, jauniems žmonėms, turintiems mažų vaikų, didesnės įtakos turėjo „noras sėkmingiau derinti darbą ir asmeninį gyvenimą“. Šis veiksnys darė įtaką 66,8% jaunimo.

50 metų ir vyresnius verslininkus labiau (60,7%) nei kitas amžiaus grupes paveikė „noras išvengti nedarbo“.

67 diagrama. Veiksniai, paskatinę pradėti verslą, pagal verslininkų amžių

Procentais

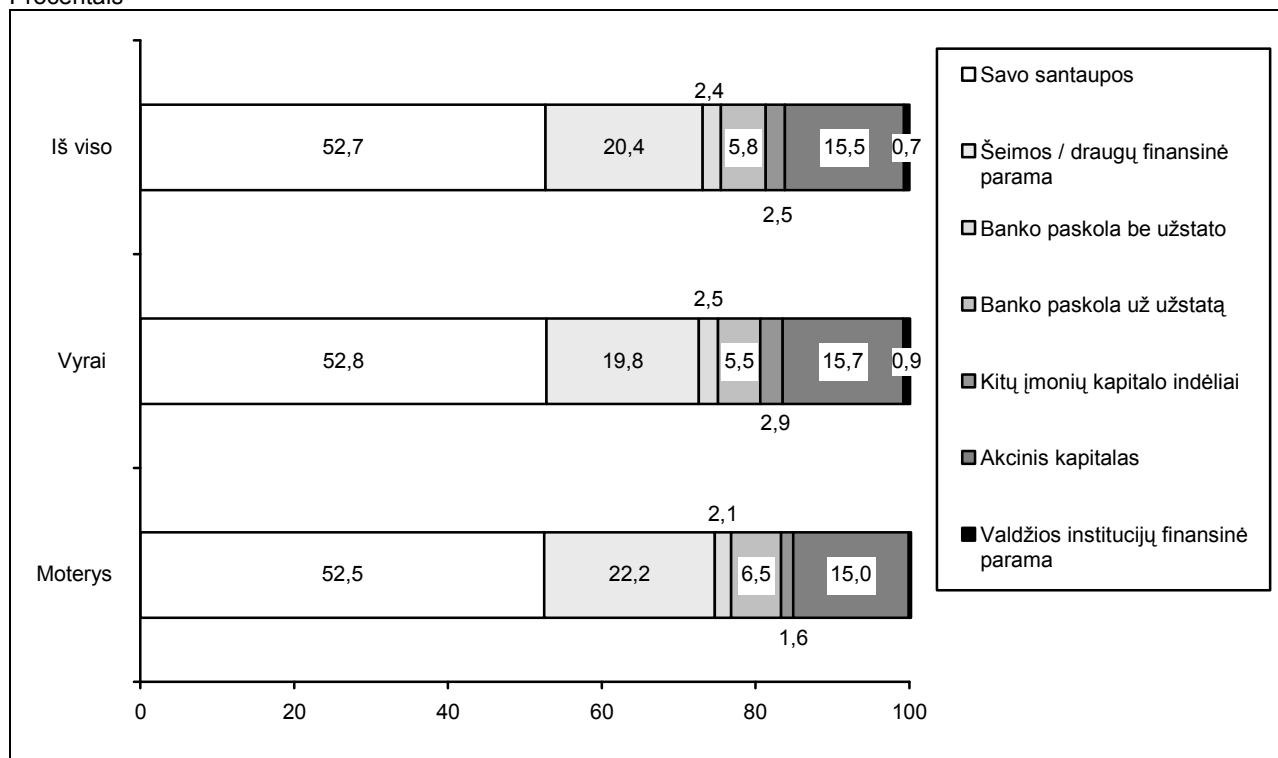
3.4. VERSLO FINANSAVIMO ŠALTINIAI

Prieš pradėdamas veiklą verslininkas privalo kaip galima tiksliau apskaičiuoti reikiamų lėšų dydį, tinkamai įvertinti jau turimas ir, trūkstant lėšų, tinkamai pasirinkti reikiamų lėšų pritraukimo formą ir būdus. Galimi įvairūs verslo finansavimo būdai ir tam tikrų finansavimo šaltinių deriniai – panaudojant ne tik nuosavas, bet ir skolas, turint galimybę – ir ES struktūrinių fondų lėšas. Kokias lėšas savo įmonės veiklai finansuoti panaudojo tyrime dalyvavę verslininkai, parodyta diagramose.

Kaip parodė tyrimo duomenys, **absoliuti dauguma verslininkų įmones įkūrė, panaudoję nuosavas santaupas (52,7%) ir šeimos bei draugų finansinę paramą (52,7%)**. Skolintomis lėšomis pasinaudojo tik nedidelė dalis įmonių steigėjų: 2,4% gavo banko paskolas be užstato ir 5,8% – už užstatą. Reikėtų išskirti vieną iš svarbiausių verslo finansavimo šaltinių – akcinį kapitalą. Šį būdą panaudojo 15,5% verslininkų. Toks finansinių šaltinių panaudojimo santykis būdingas tiek moterims, tiek vyrams verslininkams. Tačiau vis dėlto nežymūs skirtumai yra. **Kaip rodo tyrimo duomenys, moterimis šiek tiek mažiau pasitikėjo bankai, todėl joms dažniau buvo suteiktos paskolos su užstatu nei be jo. Mažiau moterų nei vyrų pasinaudojo valdžios institucijų teikiama finansine parama (ES struktūrinių fondų lėšomis).**

68 diagrama. Verslo pradžios finansavimo būdai pagal verslininko lytį

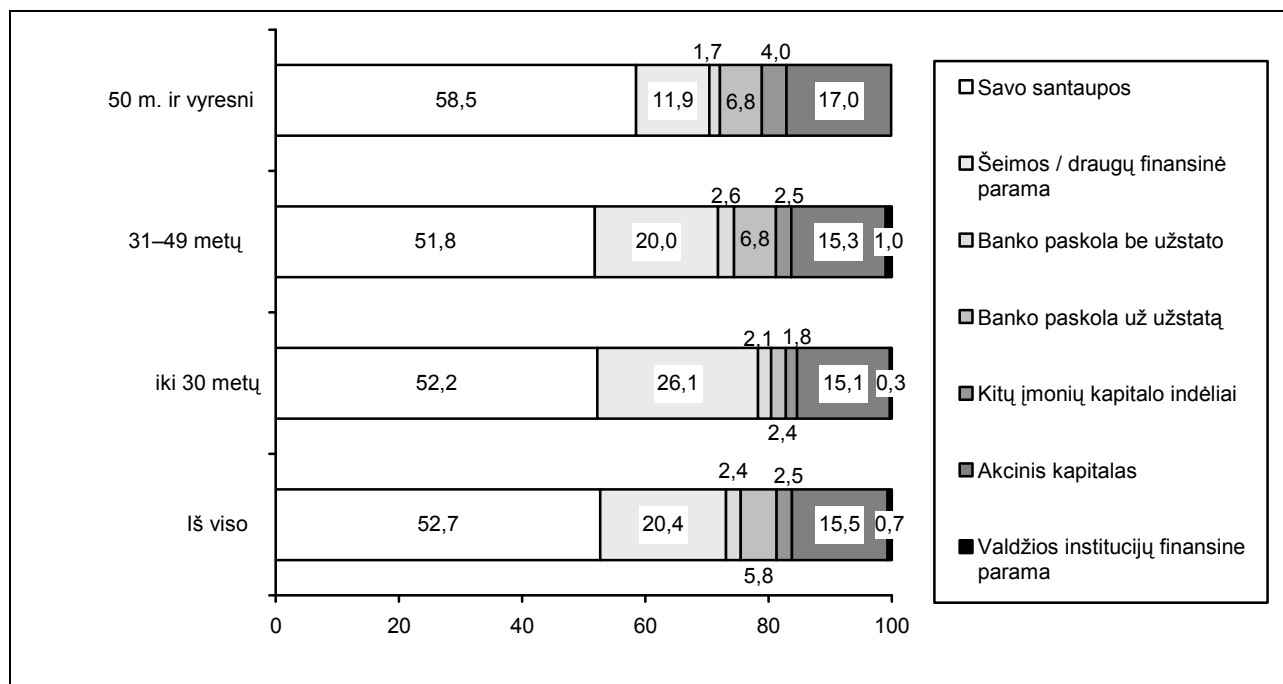
Procentais

Analizuojant finansinių šaltinių panaudojimą skirtingose verslininkų amžiaus grupėse, reikia paminėti nedidelius skirtumus. Tarp vyriausių (50 ir daugiau metų) verslininkų daugiau buvo panaudojusiųjų nuosavas lėšas (58,5%) ir akcinį kapitalą (17,0%). Tuo tarpu jaunimui dažniau teko apeliuoti į šeimos ir draugų finansinę paramą. Valdžios institucijų finansinė parama ir bankų teikiamomis paskolomis labiau pavyko pasinaudoti vidutinio amžiaus verslininkams (nuo 31 iki 49 metų).

69 diagrama. Verslo pradžios finansavimo būdai pagal verslininko amžių

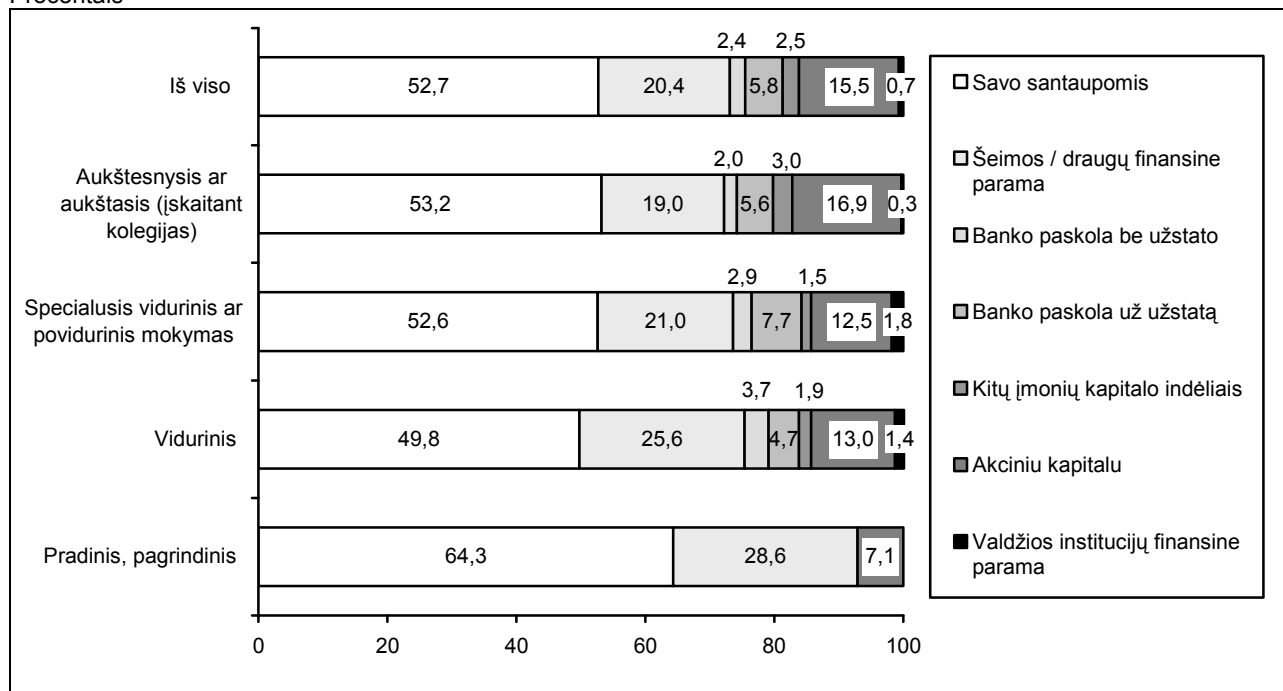
Procentais

Tyrimo duomenimis, net 16,9% turinčių aukštesnį ar aukštą išsilavinimą verslininkų pasirinko sudėtingesnį verslo pradžios finansavimo būdą – akcinį kapitalą. Tuo tarpu iš turinčių pradinį, pagrindinį išsilavinimą akcinį kapitalą panaudojo tik 7,0% verslininkų. Net 64,3% šio išsilavinimo verslininkų įmonei steigti panaudojo savo santaupas.

70 diagrama. Verslo pradžios finansavimo būdai pagal verslininko išsilavinimą

Procentais

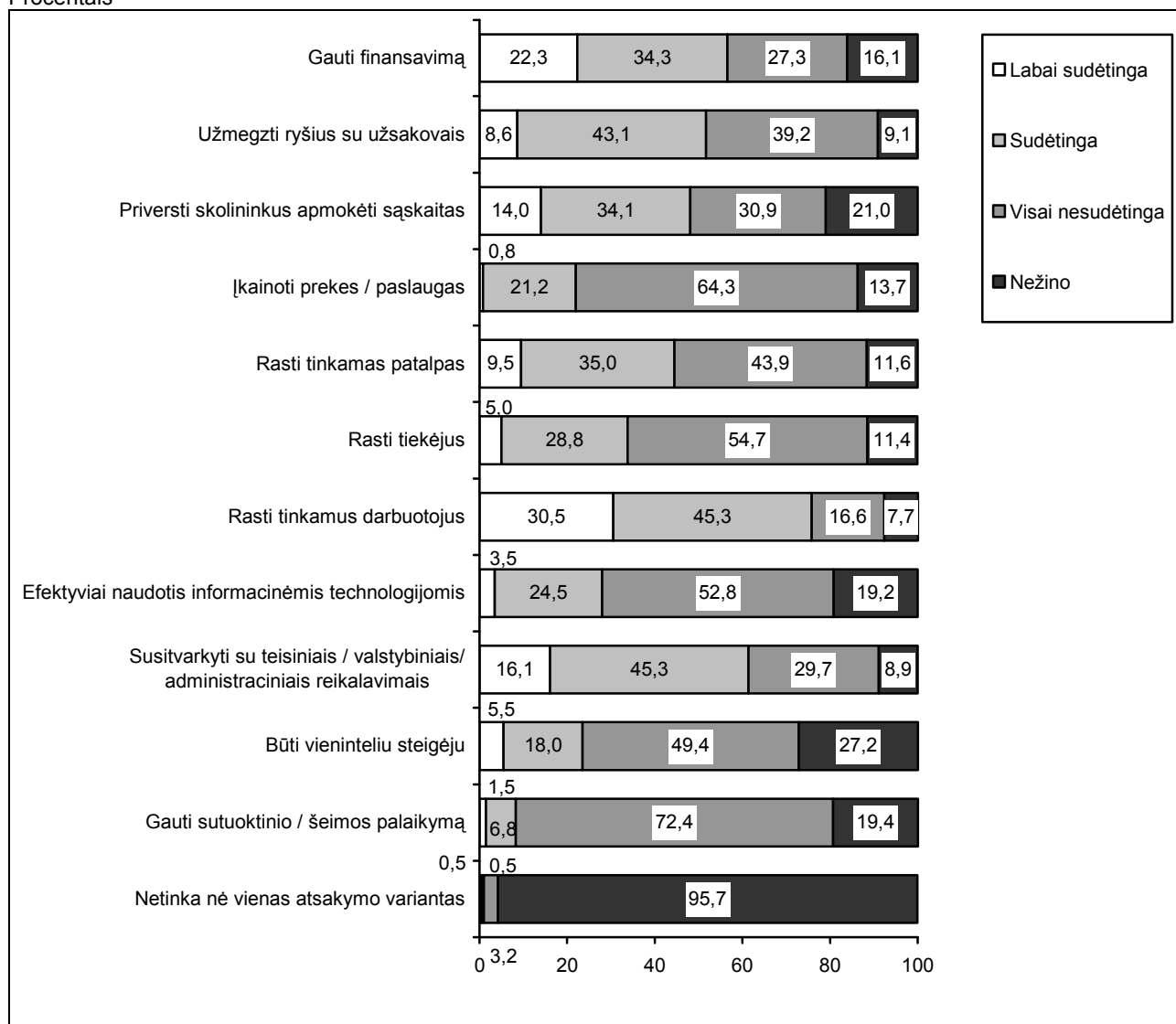
3.5. VERSLO PRADŽIOS SUNKUMAI

Vienas iš svarbiausių tyrimo tikslų buvo nustatyti sunkumus, su kuriais susiduriama steigiant įmonę, ir suskirstyti juos pagal neigiamo poveikio dydį. Suskaičiavus, kaip dažnai verslininkų atsakymuose kartojasi nuoroda į konkrečią kliūtį, išryškėjo reikšmingos tendencijos. Net 75,7% verslininkų svarbiausia ir didžiausia kliūtimi steigiant įmonę paminėjo „tinkamų darbuotojų suradimą“. Antroje vietoje (61,3%), verslininkų nuomone, yra sunkumai, atsiradę vykdant teisinius, valstybinius, administracinius reikalavimus. Trečioje vietoje buvo sunkumai, susiję su verslo finansavimu – 56,6% verslininkų manė, kad šią problemą spręsti buvo labai sudėtinga.

Mažiausiai problemų verslininkai turėjo „gaudami sutuoktinio ir šeimos palaikymą“ – net 72,4% teigė, kad visai lengvai su ja susitvarkė, „įkainodami prekes ir paslaugas“ – 64,3% tas sekėsi nesunkiai, o „efektyviai naudotis informacinėmis technologijomis“ galėjo net 52,8% verslininkų.

71 diagrama. Sunkumų, steigiant įmonę, vertinimas

Procentais

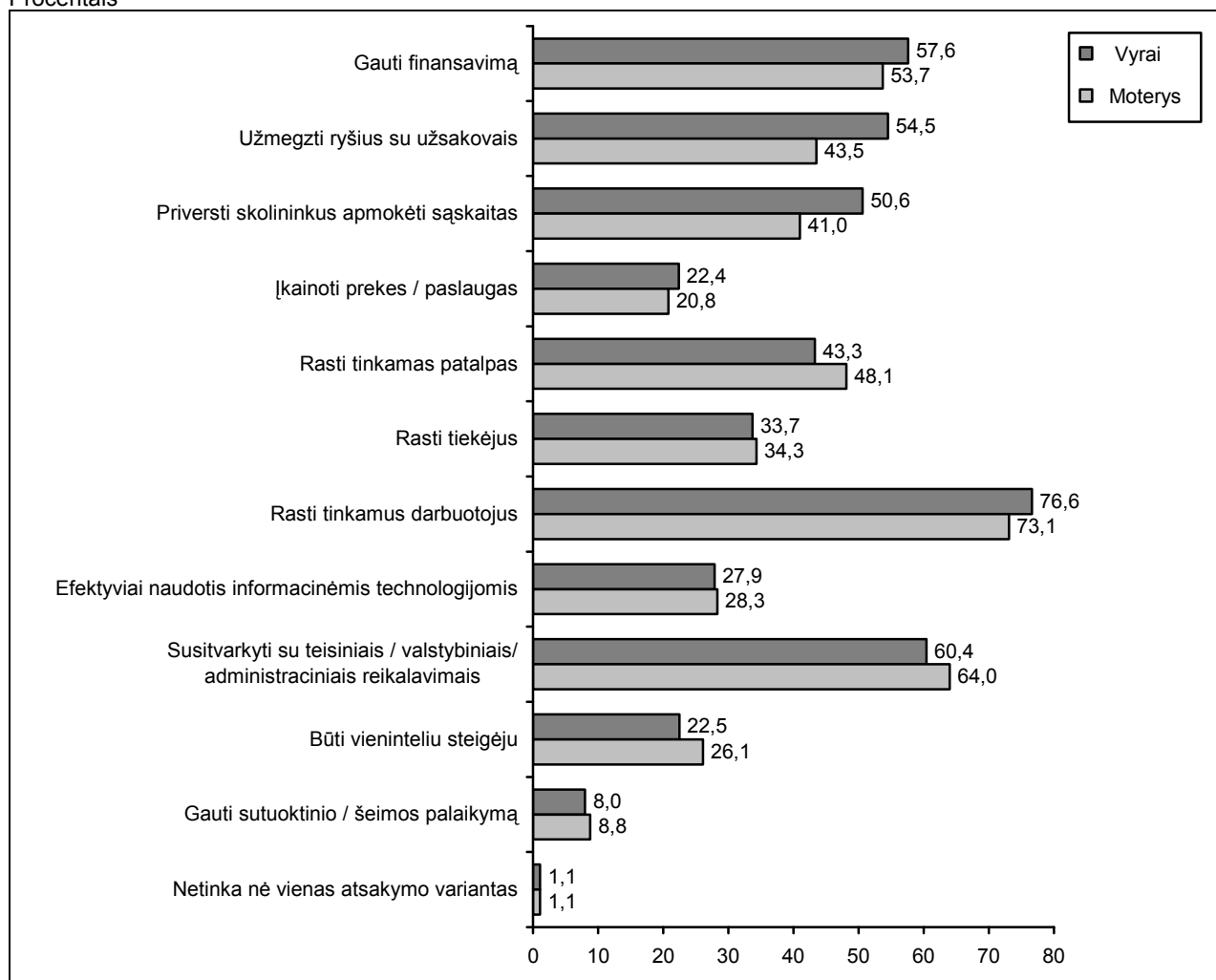

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokie sunkumai steigiant įmonę labiau slėgė moteris ir su kokiais dažniau susidūrė vyrai. Analizuojant gautus rezultatus, išaiškėjo, kad moterys mažiau nei vyrai turėjo sunkumų priversdamos skolininkus apmokėti sąskaitas (59,0% moterų ir 49,4% vyrų), užmegzdamas ryšius su užsakovais (56,5% moterų ir 45,5% vyrų), gaudamos finansavimą (46,3% moterų ir 42,4% vyrų), rasdamas tinkamus darbuotojus (26,9% moterų ir 23,4% vyrų).

Tuo tarpu vyrams geriau sekėsi susitvarkyti su teisiniais, valstybiniais, administraciniais reikalavimais (39,6% vyrų ir 36,0% moterų), rasti tinkamas patalpas (56,7% vyrų ir 51,9% moterų) ir būti vieninteliu steigėju (77,5% vyrų ir 73,9% moterų).

72 diagrama. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų lytį

Procentais

15 lentelė. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų lytį

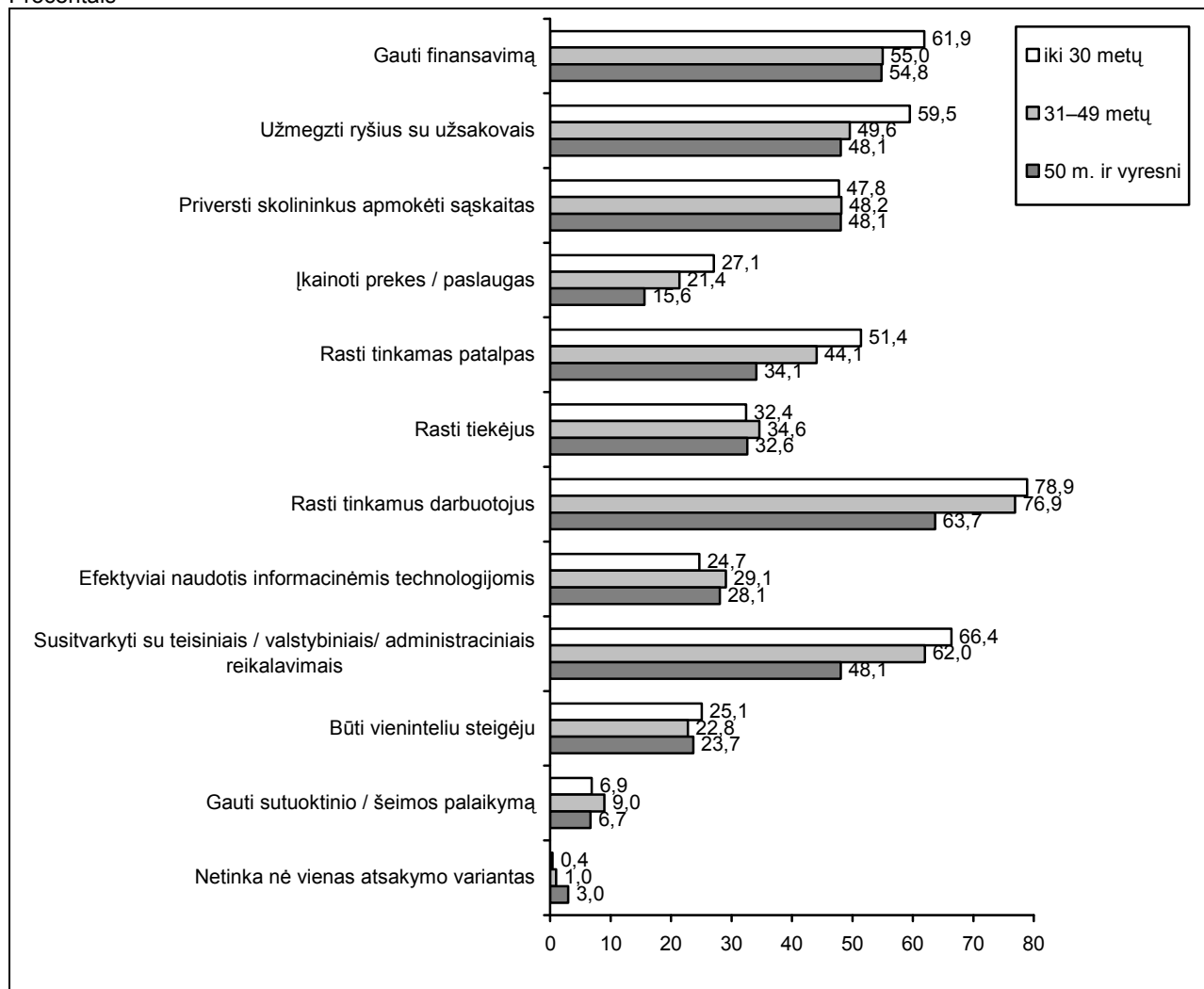
Procentais

	Sudėtinga			Nesudėtinga		
	Iš viso	Vyrų	Moterų	Iš viso	Vyrų	Moterų
Gauti finansavimą	56,6	57,6	53,7	43,4	42,4	46,3
Užmegzti ryšius su užsakovais	51,6	54,5	43,5	48,4	45,5	56,5
Priversti skolininkus apmokėti sąskaitas	48,1	50,6	41,0	51,9	49,4	59,0
Įkainoti prekes / paslaugas	22,0	22,4	20,8	78,0	77,6	79,2
Rasti tinkamas patalpas	44,5	43,3	48,1	55,5	56,7	51,9
Rasti tiekėjus	33,9	33,7	34,3	66,1	66,3	65,7
Rasti tinkamus darbuotojus	75,7	76,6	73,1	24,3	23,4	26,9
Efektyviai naudotis informacinėmis technologijomis	28,0	27,9	28,3	72,0	72,1	71,7
Susitvarkyti su teisiniais / valstybiniais / administraciniais reikalavimais	61,3	60,4	64,0	38,7	39,6	36,0
Būti vieninteliu steigėju	23,4	22,5	26,1	76,6	77,5	73,9
Gauti sutuoktinio / šeimos palaikymą	8,2	8,0	8,8	91,8	92,0	91,2
Netinka nė vienas atsakymo variantas	1,1	1,1	1,1	98,9	98,9	

Kaip rodo tyrimo duomenys, sunkumai steigiant įmonę daugiausia slėgė jaunos, iki 30 metų amžiaus, verslininkus ir mažiausia – 50 metų ir vyresnio amžiaus. Net 78,9% jaunų verslininkų nurodė, kad jiems buvo labai sudėtinga surasti tinkamus darbuotojus, 61,9% – turėjo problemų gaudami finansavimą, 59,5% – sunkiai sekėsi užmegzti ryšius su užsakovais. Tačiau jiems, skirtingai nei kitų amžiaus grupių verslininkams, lengviau buvo efektyviai naudoti informacines technologijas.

73 diagrama. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų amžių

Procentais

16 lentelė. Sunkumai steigiant įmonę pagal verslininkų amžių

Procentais

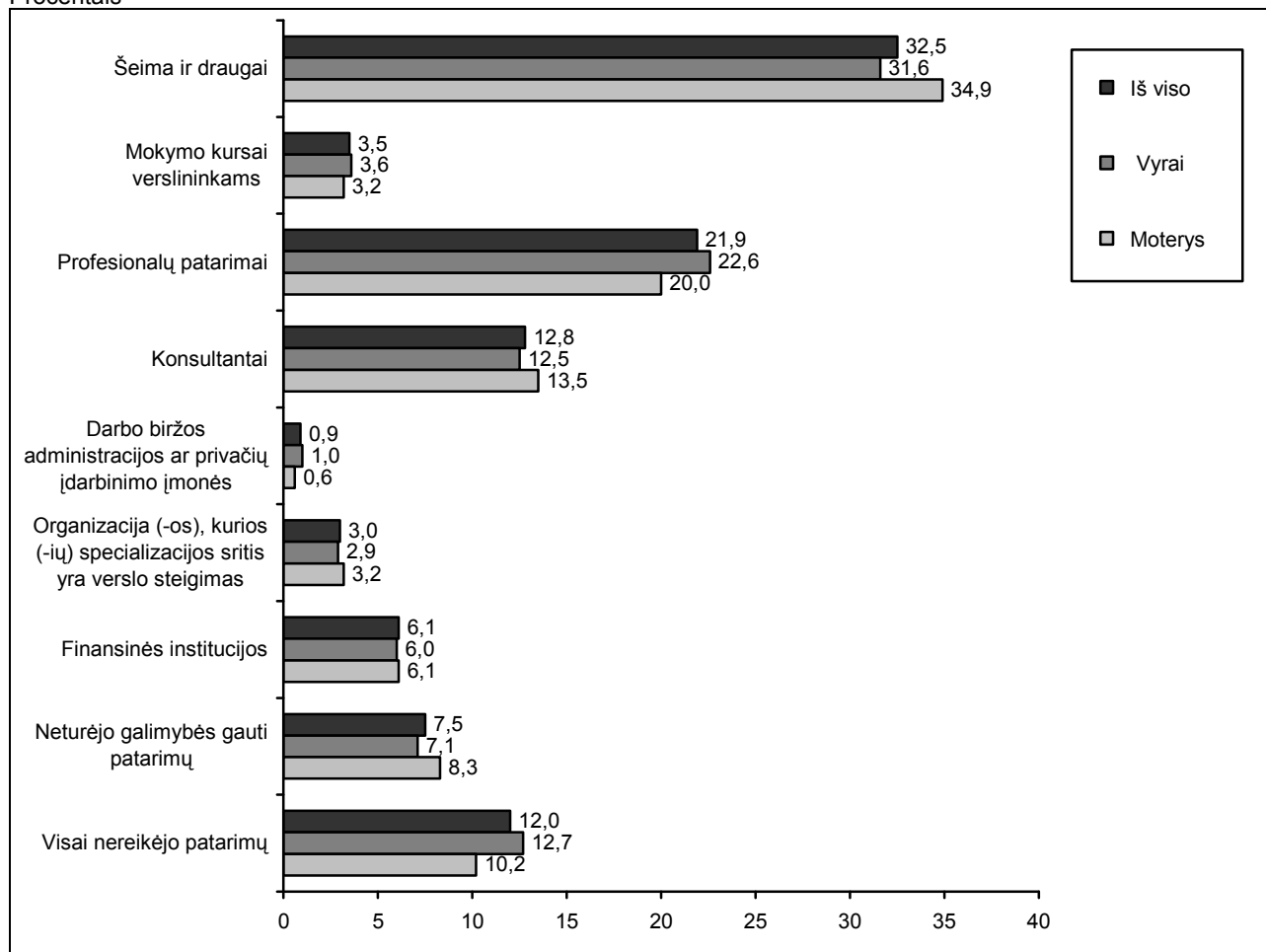
	Sudėtinga				Nesudėtinga			
	iki 30 metų	31–49 metų	50 m. ir vyresni	Iš viso	iki 30 metų	31–49 metų	50 m. ir vyresni	Iš viso
Gauti finansavimą	61,9	55,0	54,8	56,6	38,1	45,0	45,2	43,4
Užmegzti ryšius su užsakovais	59,5	49,6	48,1	51,6	40,5	50,4	51,9	48,4
Priversti skolininkus apmokėti sąskaitas	47,8	48,2	48,1	48,1	52,2	51,8	51,9	51,9
Įkainoti prekes / paslaugas	27,1	21,4	15,6	22,0	72,9	78,6	84,4	78,0
Rasti tinkamas patalpas	51,4	44,1	34,1	44,5	48,6	55,9	65,9	55,5
Rasti tiekėjus	32,4	34,6	32,6	33,9	67,6	65,4	67,4	66,1
Rasti tinkamus darbuotojus	78,9	76,9	63,7	75,7	21,1	23,1	36,3	24,3
Efektyviai naudotis informacinėmis technologijomis	24,7	29,1	28,1	28,0	75,3	70,9	71,9	72,0
Susitvarkyti su teisiniais / valstybiniais/ administraciniais reikalavimais	66,4	62,0	48,1	61,3	33,6	38,0	51,9	38,7
Būti vieninteliu steigėju	25,1	22,8	23,7	23,4	74,9	77,2	76,3	76,6
Gauti sutuoktinio / šeimos palaikymą	6,9	9,0	6,7	8,2	93,1	91,0	93,3	91,8
Netinka nė vienas atsakymo variantas	0,4	1,0	3,0	1,1	99,6	99,0	97,0	98,9

3.6. VERSLO KONSULTAVIMOSI ŠALTINIAI

Dažnai verslininkui, ketinančiam pradėti savo verslą ar jį pradėjusiam, trūksta elementarių praktinių verslo steigimo, jo valdymo ir finansinės apskaitos konsultacijų. Suprantama, kad daugelį dalykų galima sužinoti iš įstatymų, patarimų forumuose ar kituose interneto projektuose, tačiau vieną kartą pamatyti, kaip kažkas tai daro, yra šimtą kartų geriau už perskaitymą, kaip tai daryti. Orientuotis verslo aplinkoje ir spręsti problemas padeda įvairios institucijos, teikiančios informaciją, konsultavimo ir mokymo paslaugas bei kitokią pagalbą verslininkams. Tačiau, kaip matome iš diagramoje pateiktų duomenų, pagrindinis verslininkų – tiek vyrų, tiek moterų – konsultavimosi šaltinis buvo „šeima ir draugai“. Čia verslo žinių sėmėsi 34,9% moterų ir 31,6% vyrų. Profesionalų patarimais kiek dažniau naudojosi vyrai nei moterys – atitinkamai 22,6% ir 20,0%. Didesnė dalis moterų neturėjo galimybės gauti patarimų – 8,3% (7,1% vyrų). Net 12,0% verslininkų teigė, kad jiems visai nereikėjo patarimų. Iš jų – 10,2% moterų ir 12,7% vyrų.

74 diagrama. Verslo konsultavimosi šaltiniai steigiant įmonę pagal verslininkų lytį

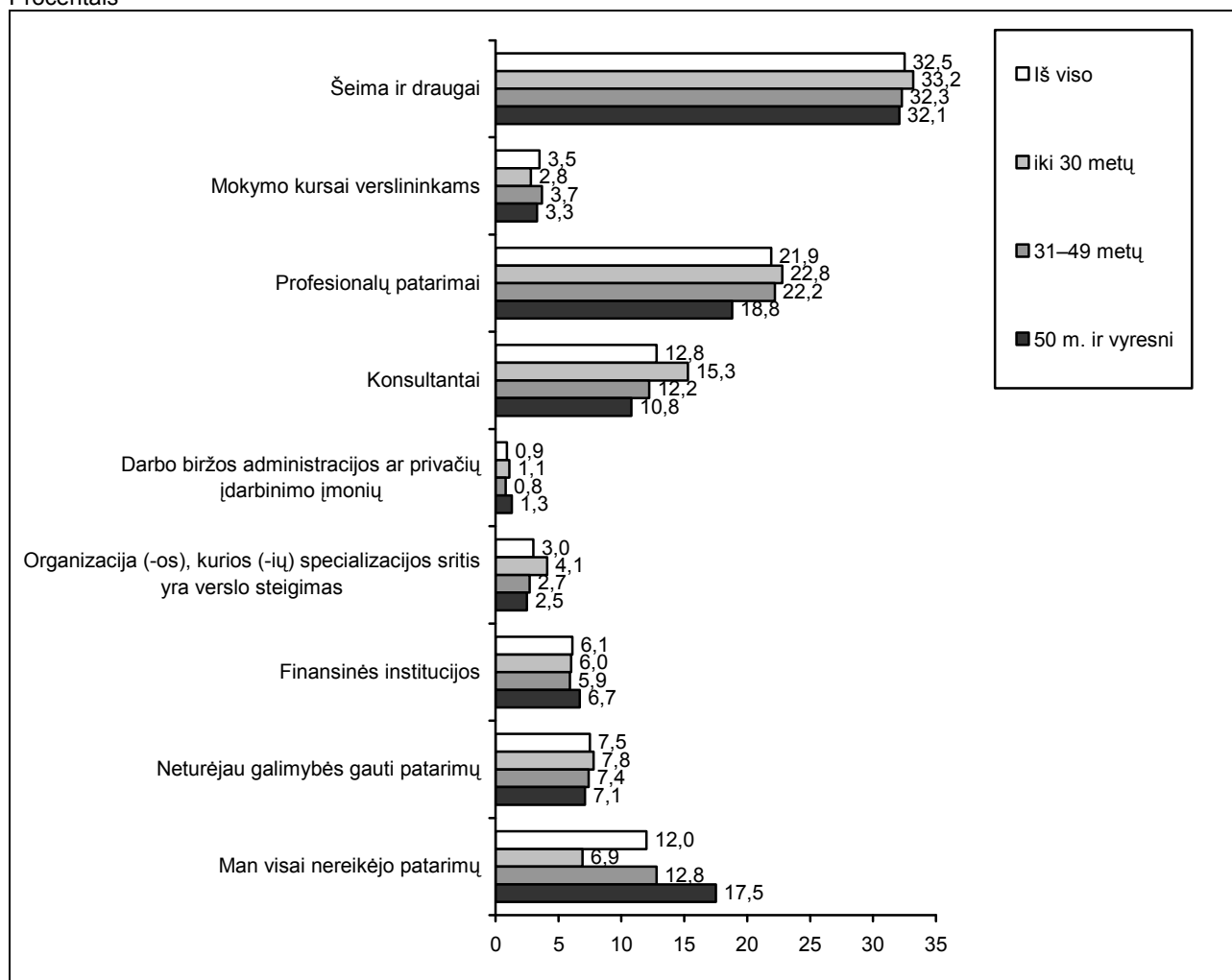
Procentais

Išanalizavę tyrimo duomenis apie skirtingo amžiaus verslininkų naudojimąsi konsultaciniais šaltiniais, galime teigti, kad daugiausia įvairių šaltinių konsultacijomis pasinaudojo jauni, iki 30 metų, verslininkai. Tuo tarpu 50 metų ir vyresniems verslininkams verslo konsultacijų reikėjo mažiausiai. Nepriklausomai nuo amžiaus visų verslininkų pagrindinis konsultavimosi šaltinis buvo „šeima ir draugai“.

75 diagrama. Verslo konsultavimosi šaltiniai steigiant įmonę pagal verslininkų amžių

Procentais

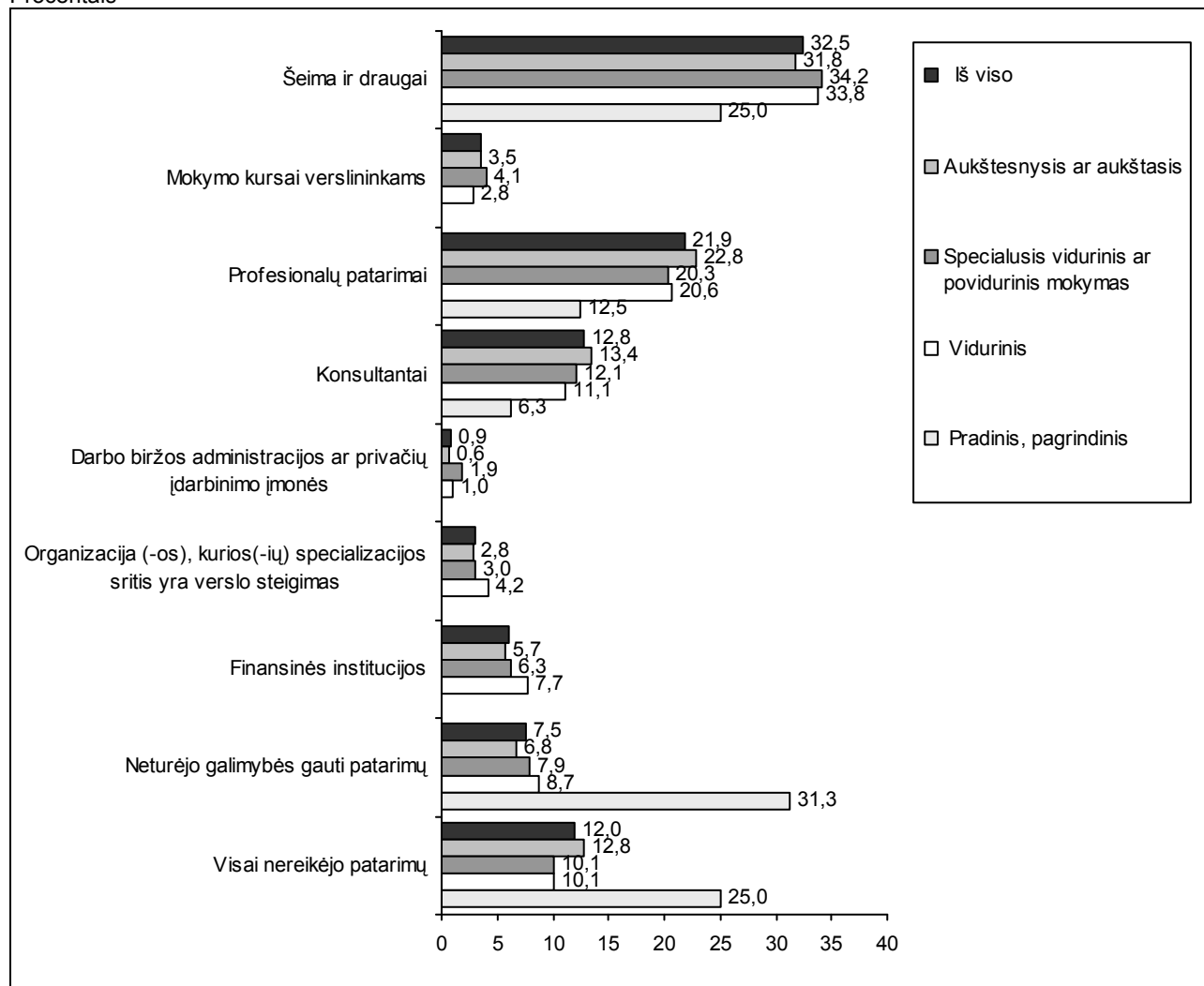

Net tarp verslininkų, turinčių aukštesnį ir aukštąjį išsilavinimą, populiariausias konsultacijų šaltinis išlieka tas pats – „šeima ir draugai“ (31,8%). Tačiau nemaža dalis (22,8%) minėto išsilavinimo verslininkų pasinaudojo ir profesionalų patarimais.

Mokymo kursų verslininkams nelankė nė vienas tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą turintis verslininkas ir tik 2,8% lankančių juos buvo tarp turinčiųjų vidurinį. Tačiau net 31,3% turinčiųjų tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą nurodė, kad neturėjo galimybės gauti patarimų, o 25,0% teigė, kad jų visai nereikėjo.

76 diagrama. Verslo konsultavimo šaltiniai steigiant įmonę pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais

IV. SVV ĮMONIŲ VALDYMO BŪDAI

Tyrimo metu buvo siekiama ne tik išsiaiškinti, kokios buvo 2002 m. įregistruotų ir 2006 m. sėkmingai veikusių įmonių verslo pradžios problemos, bet ir sužinoti verslininkų nuomonę apie įmonės būklę: jos valdymo ypatumus, pelningumą, produkcijos, paslaugų realizavimo rinkas, inovacinę veiklą, informacinių technologijų panaudojimą ir sunkumus, su kuriais dažniausiai teko susidurti.

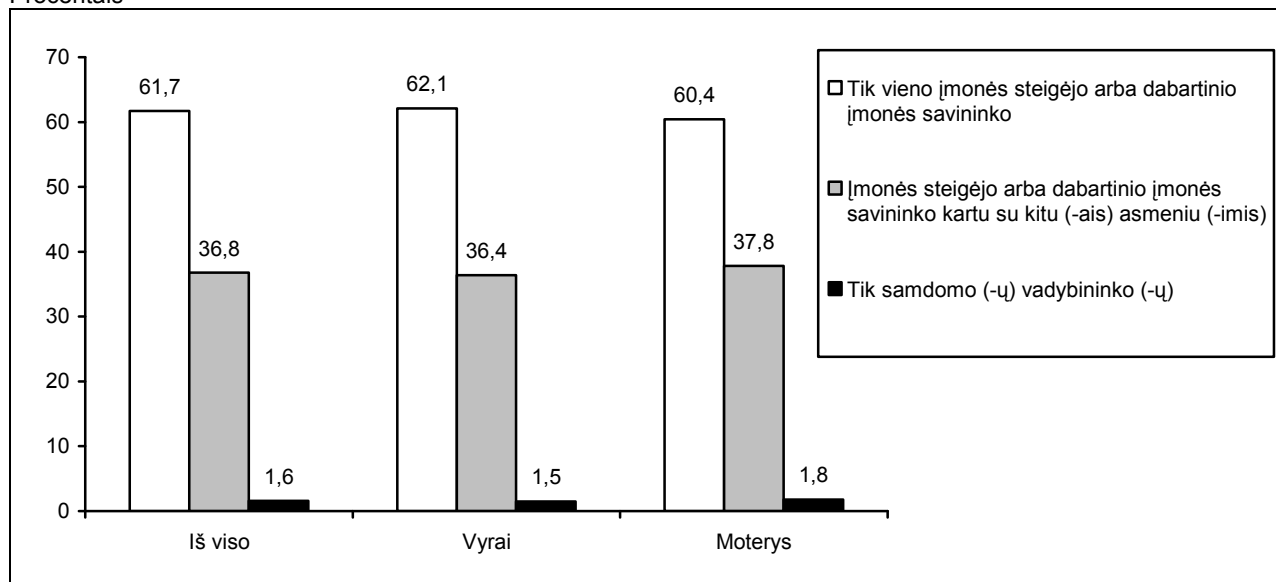
4.1. SVV ĮMONIŲ VALDYMAS TYRIMO METU

SVV įmonės valdymas ypatingas tuo, kad savininkas tiesiogiai vadovauja visiems darbuotojams, kurių paprastai būna nedaug, pats atsako už įmonės veiklą, o svarbiausia – už įmonės finansus ir prekybą. Įmonės strateginė ir operatyvinė veikla yra įmonės savininko-vadovo prerogatyva. Tyrime dalyvavusios įmonės buvo valdomos 3 būdais: vieno savininko, vieno savininko kartu su kitu (-ais) asmeniu (-imis) ir samdomo vadybininko.

Kaip parodė tyrimo rezultatai, didžioji dalis (61,7%) įmonių buvo valdomos tik vieno įmonės steigėjo arba dabartinio įmonės savininko. Tarp moterų verslininkių, palyginti su vyrais, tokiu būdu valdomų įmonių buvo mažiau – atitinkamai 60,4% ir 62,1%, bet populiareesnė tarp moterų nei tarp vyrų buvo kita įmonės valdymo forma – įmonės steigėjo arba dabartinio įmonės savininko kartu su kitu (-ais) asmeniu (-imis) valdoma įmonė. Tokią valdymo formą pasirinko 37,8% moterų ir 36,4% vyrų. Savo įmonės valdymą patikėjo samdomam vadybininkui 1,8% moterų ir 1,5% vyrų.

77 diagrama. Įmonės valdymo formos pagal verslininko lytį

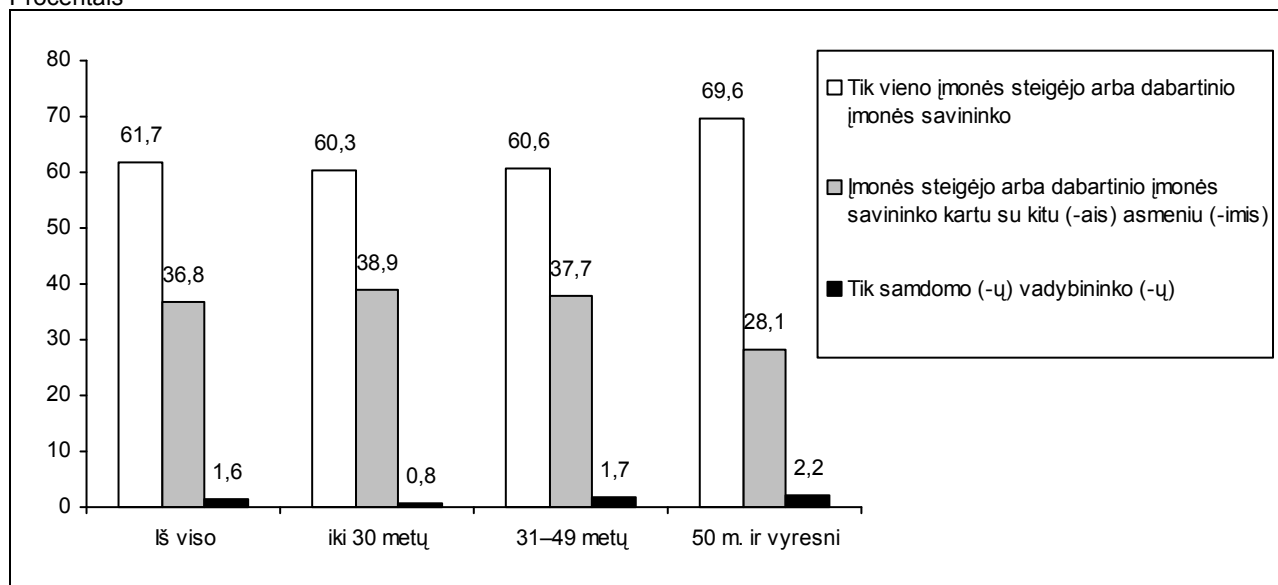
Procentais

Didžiausią dalį iš 50 metų ir vyresnių verslininkų valdomų įmonių sudarė įmonės, valdomos tik vieno savininko (69,6%). Šios amžiaus grupėje daugiausia, palyginti su kitomis amžiaus grupėmis, buvo ir verslininkų, kurie įmonės valdymą patikėjo samdomam vadybininkui – 2,2%. Tuo tarpu 38,9% jaunų, iki 30 metų amžiaus, verslininkų savo įmones valdė kartu su kitu (-ais) asmeniu (-imis) ir ypač maža dalis (0,8%) samdė vadybininkus.

78 diagrama. Įmonės valdymo formos pagal verslininko amžių

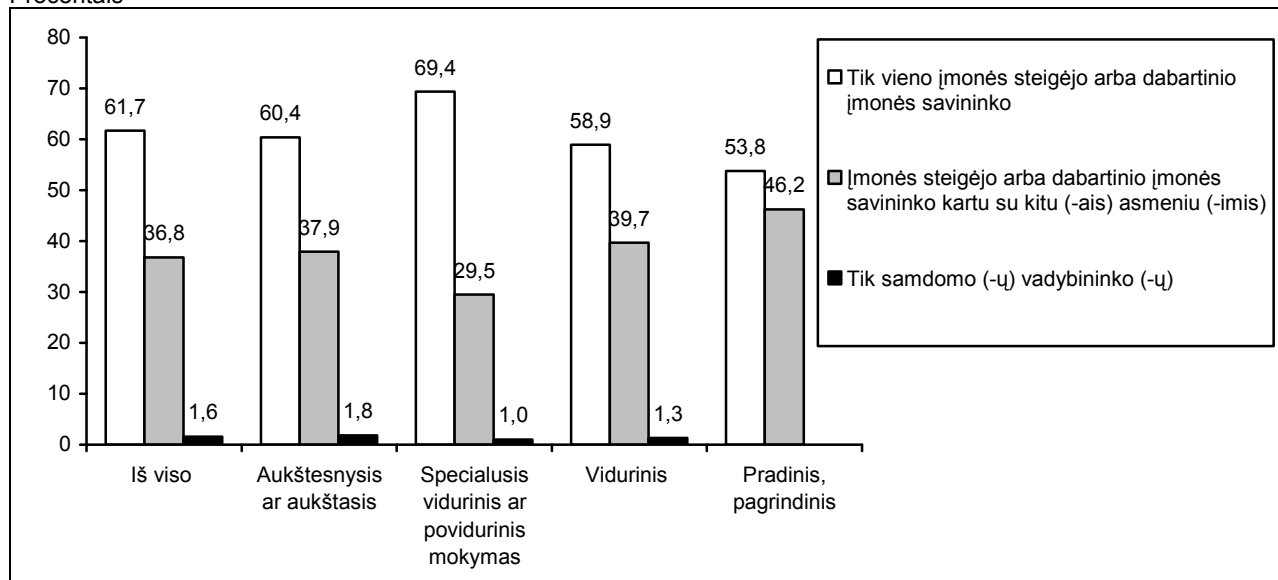
Procentais

Diagramoje parodyta, kokią įmonės valdymo formą pasirinko skirtingą išsilavinimą turintys verslininkai. Matome, kad 53,8% tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą turinčių verslininkų patys valdė savo įmones, o 46,2% ją valdė kartu su kitu (-ais) asmeniu (-imis). Didžiausia dalis, 69,4%, vienvaldžių verslininkų buvo tarp turinčiųjų specialųjį vidurinį ar pagrindinį išsilavinimą. Dauguma (60,4%) aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą turinčių verslininkų įmones valdė patys, 37,9% – valdė kartu su kitu (-ais) asmeniu (-imis), o 1,8% – tam samdė vadybininką, savo gebėjimus ir žinias panaudodami kitoje veikloje.

79 diagrama. Įmonės valdymo formos pagal verslininko išsilavinimą

Procentais

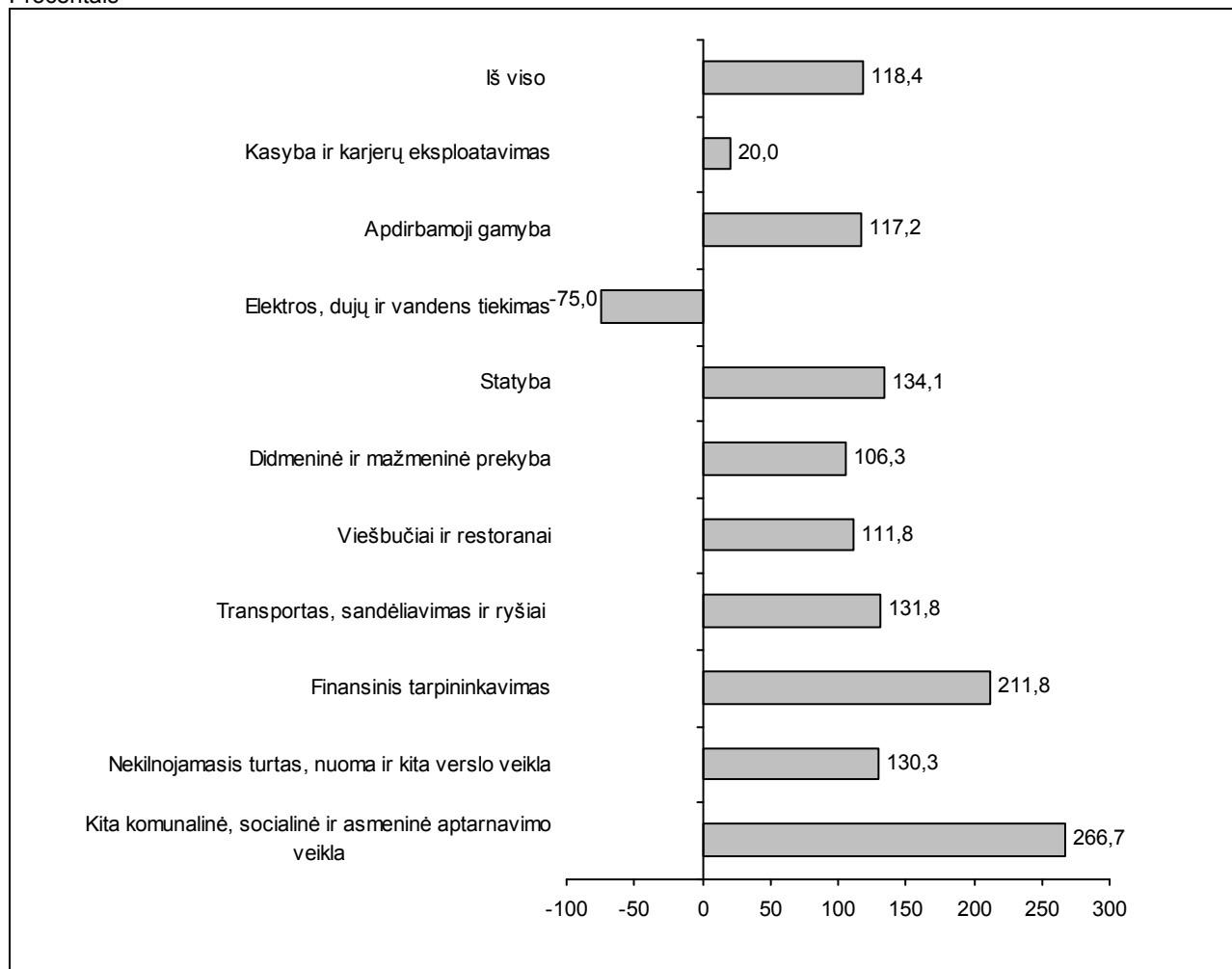
4.2. SVV ĮMONIŲ DARBUOTOJŲ SKAIČIAUS POKYČIAI

Tiriant SVV įmones, savo verslą išlaikiusias penkerius metus, buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pasikeitė šių įmonių darbuotojų skaičius. Savaimė suprantama, kad mažose įmonėse, didžiąja dalimi kurias sudarė mikroįmonės, ir kurios verslo pradžioje turėjo labai mažą darbuotojų skaičių, o dažniausiai jų visai nebuvo, po penkių metų intensyvios veiklos darbuotojų skaičius turėjo kisti. Vienose įmonėse, spartesnė ir didesnės apimtys verslo plėtra pareikalavo spartesnio naujų darbo vietų kūrimo, o tuo pat metu ir darbuotojų skaičiaus augimo. Kitose, kuriose buvo diegiamos modernios technologijos ir taikomi nauji vadovavimo metodai, leidžiantys su tais pačiais darbo jėgos resursais padidinti gamybą ir paslaugų teikimą, darbuotojų skaičiaus pokyčiai buvo labai skirtingi – vienose jis išliko stabilus arba nežymiai padidėjo, kitose buvo gana spartus, o trečiose – net sumažėjo. Kaip pasikeitė darbuotojų skaičius pagal skirtingą ekonominę veiklą, parodyta diagramoje.

Ypatingai spartus darbuotojų skaičiaus augimas užfiksuotas komunaline, socialine ir asmenine aptarnavimo veikla užsiimančiose įmonėse – net 266,7%, ir finansinio tarpininkavimo įmonėse – 211,8%. Menkesniu, bet vis dėlto gana sparčiu darbuotojų skaičiaus augimu išsiskiria statybos (134,1%), transporto, sandėliavimo ir ryšių (131,8%), nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos (130,3%) įmonės. Tuo tarpu kasybos ir karjerų eksploatavimo įmonėse darbuotojų skaičius padidėjo tik 20,0%, o elektros, dujų ir vandens tiekimo veikloje – sumažėjo net 75,0%.

80 diagrama. SVV įmonių darbuotojų skaičiaus pokyčiai pagal ekonomines veiklas

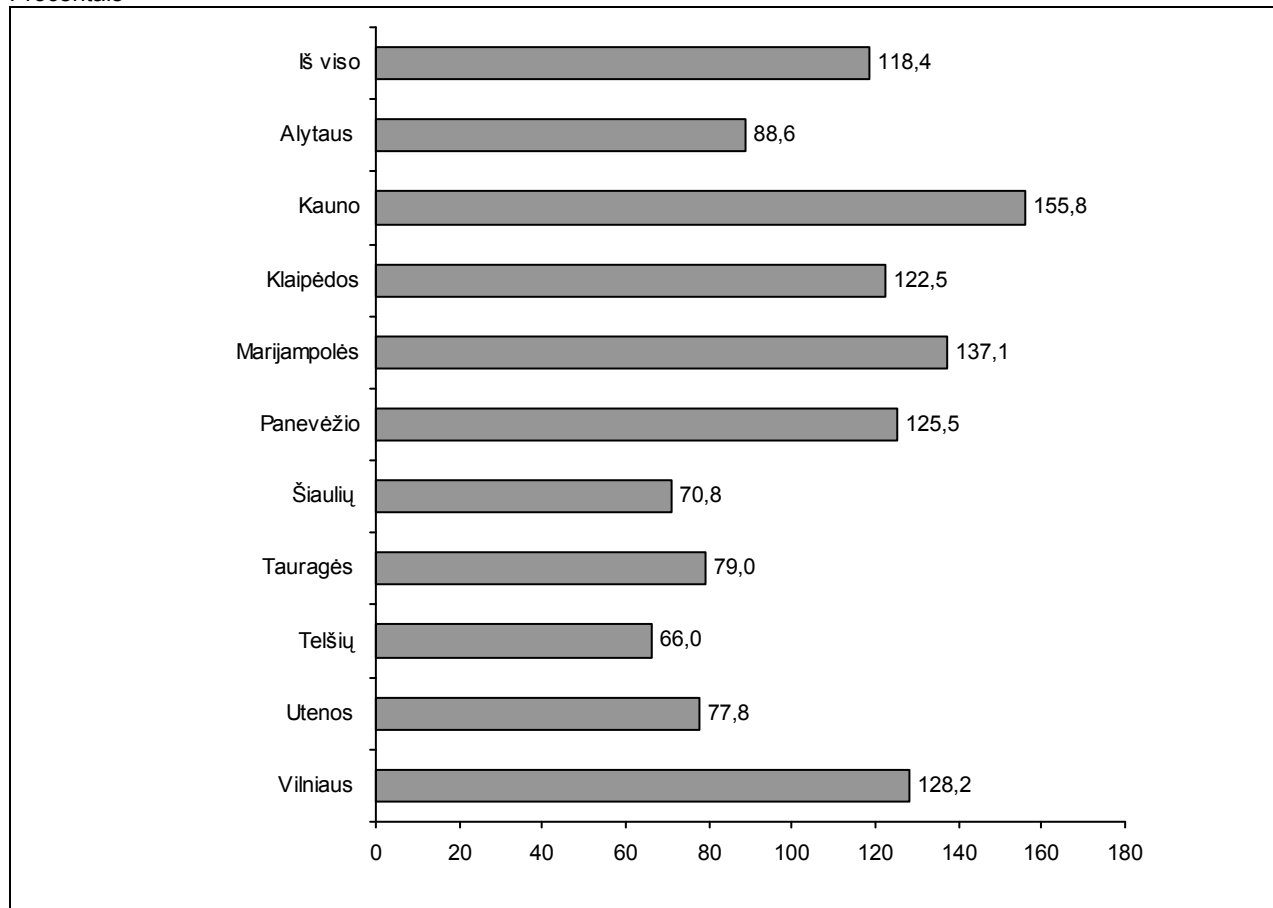
Procentais

Analizuojant darbuotojų skaičiaus pokyčius apskrityse, pastebimas akivaizdus darbuotojų skaičiaus augimas ne tik didžiuosiuose miestuose, bet ir periferijoje, pvz., Marijampolės apskrityje darbuotojų skaičius išaugo 137,1%, o štai Vilniaus apskrityje – 128,2%. Didžiausias darbuotojų skaičiaus augimas fiksuotas Kauno apskrityje – 155,8%, mažiausias – Telšių (66,0%).

81 diagrama. Darbuotojų skaičiaus pokyčiai apskrityse (nuo veiklos pradžios)

Procentais

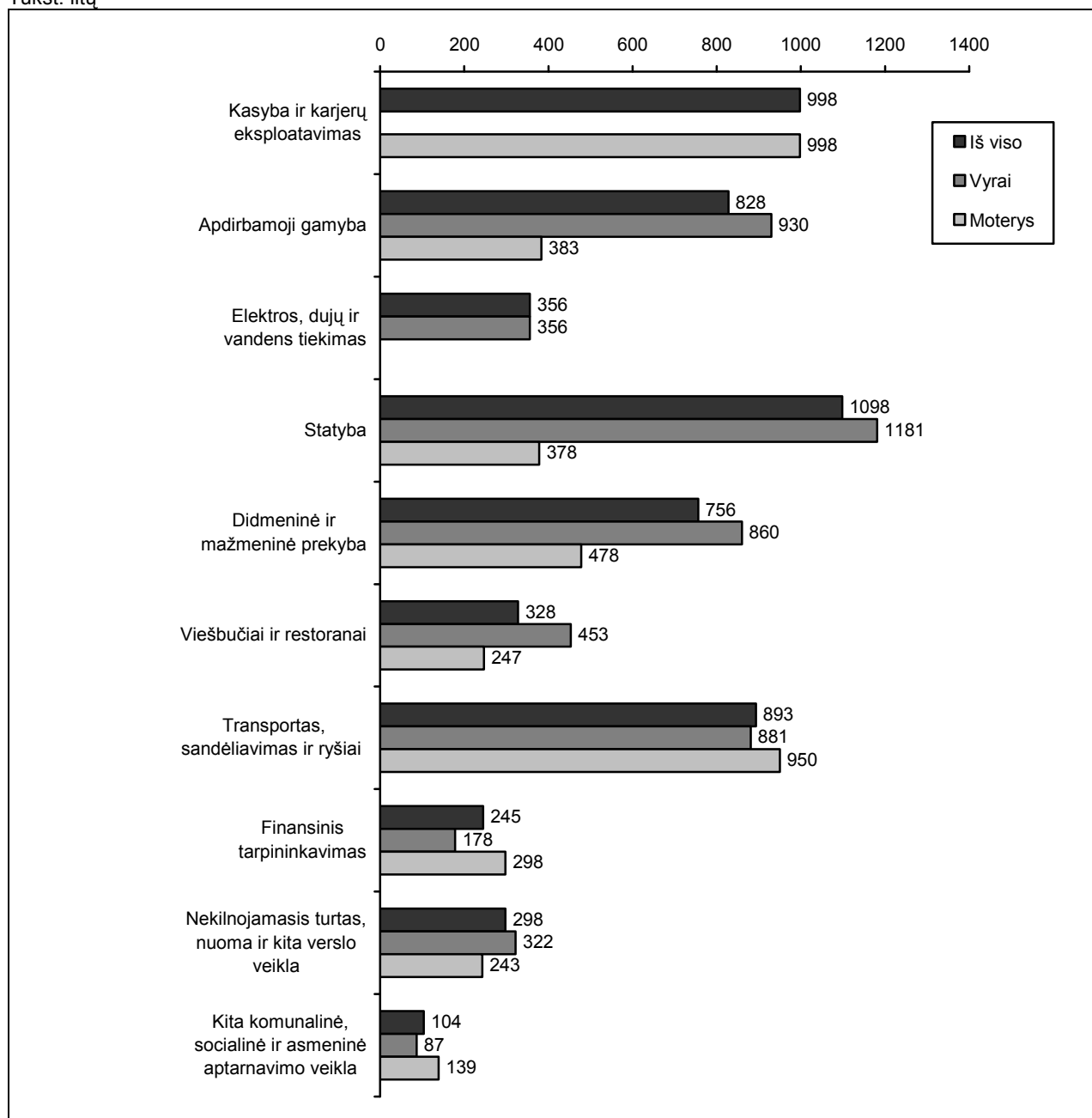
4.3. ĮMONIŲ APYVARTA

Įmonių apyvarta yra vienas iš svarbiausių įmonės veiklos rodiklių. SVV įmonės išsiskiria nedideliu darbuotojų skaičiumi ir nedidele apyvarta. Ne išimtis ir tyrime dalyvavusios įmonės – vidutinė vienos įmonės metinė apyvarta buvo 705 tūkst. Lt. Žinoma, skirtingose veiklose šis rodiklis buvo labai skirtingas. Paskutiniu metu pastebimas statybos darbų paklausos padidėjimas, todėl, kaip rodo tyrimo duomenys, didžiausia vienos įmonės vidutinė metinė apyvarta buvo būtent šios veiklos įmonių grupėje – 1098 tūkst. Lt. Mažiausiu apyvartos vidurkiu išsiskiria kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla – 104 tūkst. Lt., finansinis tarpininkavimas – 245 tūkst. Lt, ir nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla – 298 tūkst. Lt.

Tyrimo metu buvo pastebėtas įdomus reiškinys – pastebimai išsiplėtė moterų veiklos sritys. Anksčiau statyba ir transportas buvo laikomi išimtinai vyriškais verslais, dabar šiose srityse, nors dar nedaug, tačiau jau yra gana sėkmingai verslininkaujančių ir moterų. Žinoma, lyginant moterų vadovaujamų įmonių metinį apyvartos dydį, tenkantį vienai įmonei, su analogišku vyrų įmonių rodikliu, matoma aiški persvara vyrų naudai apdirbamojoje gamyboje, statyboje, elektros, dujų ir vandens tiekimo įmonėse, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje. Tačiau transporte, sandėliavimo ir ryšių, finansinio tarpininkavimo ir kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo veiklose pirmauja moterys – jų vienos įmonės apyvartos vidurkis buvo didesnis nei vyrų vadovaujamose atitinkamos veiklos įmonėse.

82 diagrama. Įmonių apyvartos vidurkis pagal ekonominės veiklos rūšis

Tūkst. litų

Kokia apyvartos dalis, palyginti su visa ekonominės veiklos apyvarta, tenka moterims ir kokia vyrams, parodyta lentelėje. Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad 84,9% visos tyrime dalyvavusių įmonių apyvartos tenka vyrams. Moterų vadovaujamų įmonių apyvarta sudaro tik 15,1%. Tačiau tam tikros veiklos įmonėse moterims tenkanti apyvarta, santykiškai buvo didesnė nei vyrų. Tai ypač pastebima transporto, sandėliavimo ir ryšių veikloje, kur moterų įmonės sudarė 17,1%, tačiau joms teko 18,2% visos šios veiklos apyvartos. Analogiškas reiškinys matomas ir finansinio tarpininkavimo (56,3% įmonių tenka 68,3% apyvartos) bei kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo veiklos įmonėse (33,3% įmonių tenka 44,2% apyvartos). Reikia išskirti kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla užsiimančias įmones, (dalyvavusias tyrime) – joms visoms vadovavo tik moterys, todėl ir visa šios veiklos apyvarta priskirta tik joms.

17 lentelė. SVV įmonių apyvartos dydis ir įmonių skaičius pagal verslininkų lytį

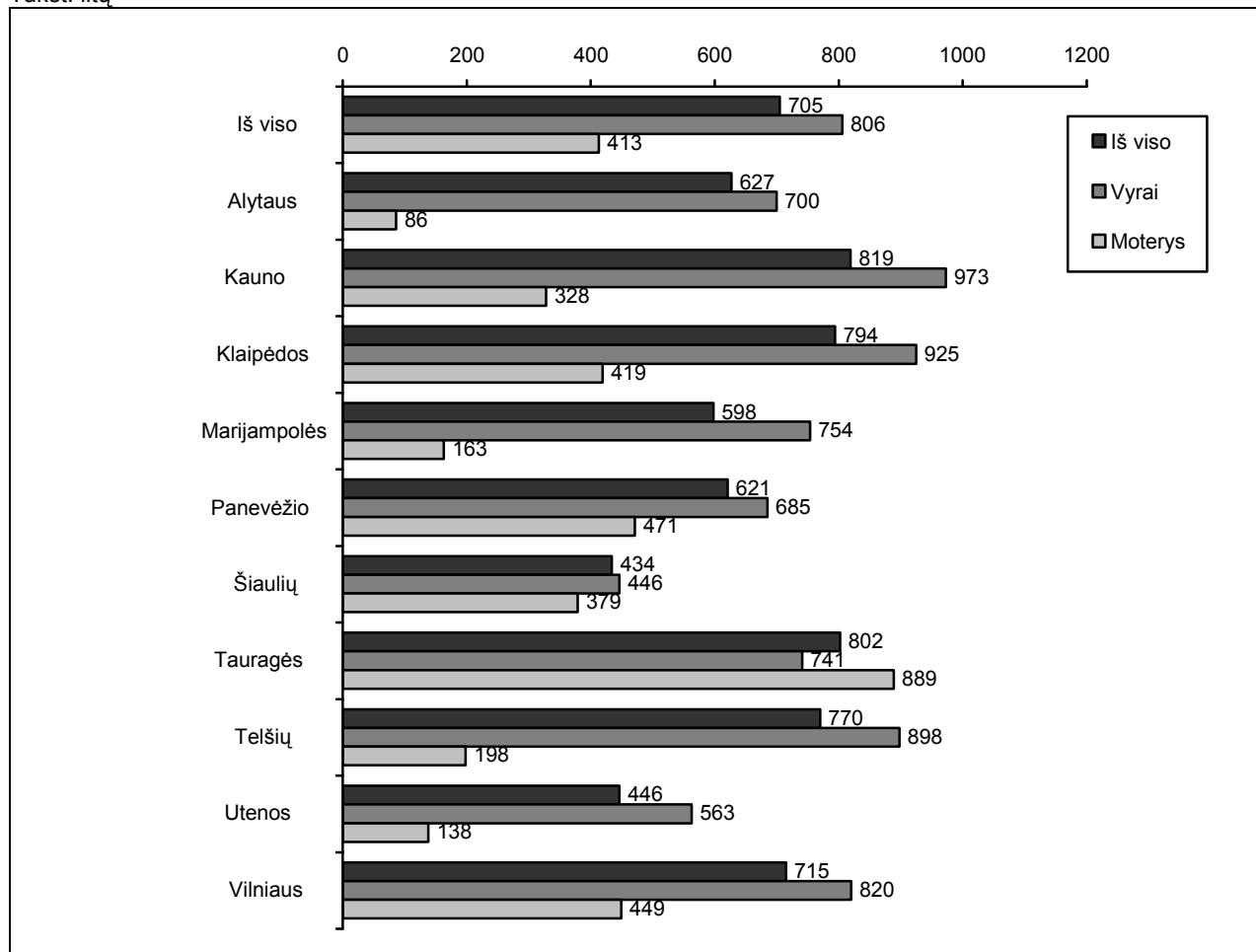
Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos	Iš viso		Vyrų		Moterys	
		Apyvartos dydis	Įmonių skaičius	Apyvartos dydis	Įmonių skaičius	Apyvartos dydis	Įmonių skaičius
	Iš viso	100,0	100,0	84,9	74,2	15,1	25,8
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0	100,0
D	Apdirbamoji gamyba	100,0	100,0	91,3	81,3	8,7	18,7
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0
F	Statyba	100,0	100,0	96,5	89,7	3,5	10,3
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	100,0	100,0	82,7	72,7	17,3	27,3
H	Viešbučiai ir restoranai	100,0	100,0	54,3	39,3	45,7	60,7
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	100,0	100,0	81,8	82,9	18,2	17,1
J	Finansinis tarpininkavimas	100,0	100,0	31,7	43,8	68,3	56,3
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	100,0	100,0	75,4	69,8	24,6	30,2
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	100,0	100,0	55,8	66,7	44,2	33,3

Analizuojant įmonių vidutinės apyvartos kaitą apskrityse, ypač išsiskiria Tauragės apskritis, kurioje vidutinė moterų vadovaujamų įmonių apyvarta viršija šios apskrities vidutinę vyrų įmonių apyvartą. Kitose apskrityse pastebimas įprastas santykis – įmonių, kurioms vadovauja vyrai, apyvarta didesnė. Ypatingai didelis skirtumas minėtu aspektu tarp moterų ir vyrų įmonių matomas Kauno ir Alytaus apskrityse – vyrų vadovaujamų įmonių apyvarta daugiau nei 600 tūkst. Lt viršijo moterų.

83 diagrama. Įmonių apyvartos vidurkis pagal apskritis

Tūkst. litų

Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad didžiausia apyvartos dalis, tenkanti moterų valdomoms įmonėms, buvo Tauragės apskrityje – 45,1% visos šios apskrities įmonių apyvartos, ir Panevėžio – 22,6%. Būtina pažymėti, kad šiose apskrityse daugiausia ir įmonių, kurių savininkės yra moterys.

Tuo tarpu vyrų vadovaujamoms įmonėms tenka didžioji apyvartos dalis visose kitose apskrityse, iš kurių ypač išsiskiria Alytaus (98,4% visos apyvartos), Telšių (95,3%) ir Marijampolės (92,8%) apskritys.

18 lentelė. SVV įmonių apyvartos dydis ir įmonių skaičius pagal verslininkų lytį

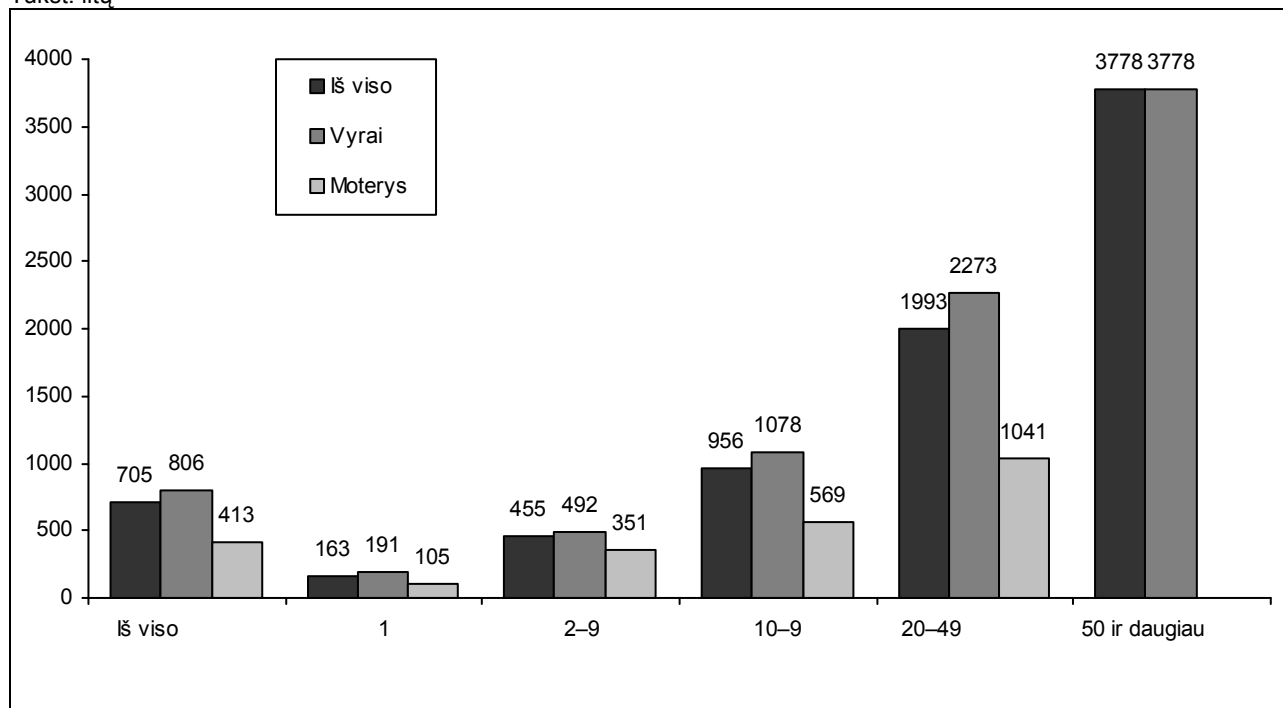
Procentais

Apskritys	Iš viso		Vyrų		Moterys	
	Apyvartos dydis	Įmonių skaičius	Apyvartos dydis	Įmonių skaičius	Apyvartos dydis	Įmonių skaičius
Iš viso	100,0	100,0	84,9	74,2	15,1	25,8
Alytaus	100,0	100,0	98,4	88,1	1,6	11,9
Kauno	100,0	100,0	90,5	76,2	9,5	23,8
Klaipėdos	100,0	100,0	86,4	74,2	13,6	25,8
Marijampolės	100,0	100,0	92,8	73,5	7,2	26,5
Panevėžio	100,0	100,0	77,4	70,2	22,6	29,8
Šiaulių	100,0	100,0	84,1	81,8	15,9	18,2
Tauragės	100,0	100,0	54,9	59,4	45,1	40,6
Telšių	100,0	100,0	95,3	81,8	4,7	18,2
Utenos	100,0	100,0	91,4	72,4	8,6	27,6
Vilniaus	100,0	100,0	82,1	71,5	17,9	28,5

Analizuojant apyvartos dydžio priklausomybę nuo darbuotojų skaičiaus, išryškėjo akivaizdus tiesioginis ryšys – didesnėse įmonėse, turinčiose daugiau darbuotojų, vidutinė apyvarta buvo didesnė, o mažose ir mikroįmonėse – pati mažiausia. Ši tendencija būdinga tiek moterų, tiek vyrų vadovaujamoms įmonėms. Didžiausia vidutinė metinė apyvarta teko vyrų vadovaujamoms įmonėms, turinčioms 50 ir daugiau darbuotojų – 3778 tūkst. Lt. Antroje vietoje, tiek moterų, tiek vyrų grupėje, buvo įmonės, turinčios nuo 20 iki 49 darbuotojų, kurių vidutinė apyvarta sudarė 1041 tūkst. Lt moterų grupėje ir 2273 tūkst. Lt vyrų.

84 diagrama. Apyvartos vidurkis pagal įmonės dydį (darbuotojų skaičių)

Tūkst. litų

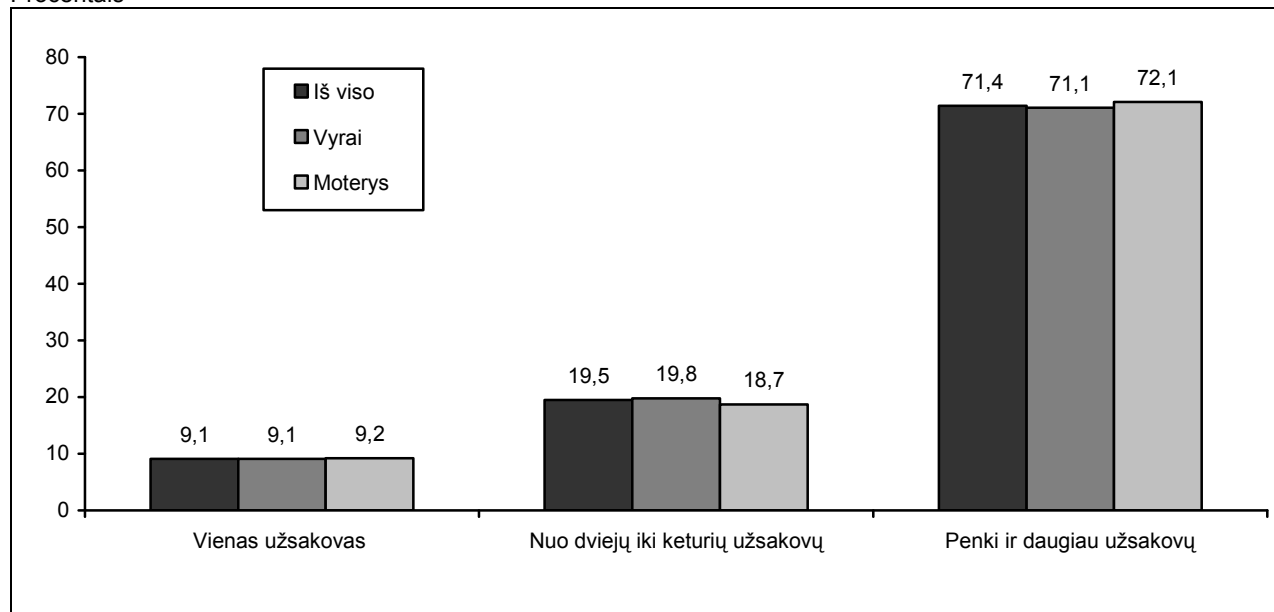

Apyvartą lemia ne tik produkcijos ar paslaugų užsakymų kiekis, bet ir pačių užsakovų skaičius. Kaip parodė tyrimo duomenys, net 71,4% įmonių apyvartos apimtis priklausė nuo penkių ir daugiau užsakovų. Vieną užsakovą turėjo tik

9,1% įmonių. Panaši apyvartos priklausomybė nuo užsakovų skaičiaus būdinga tiek vyrų, tiek moterų vadovaujamosioms įmonėms.

85 diagrama. Užsakovų skaičius pagal verslininkų lytį

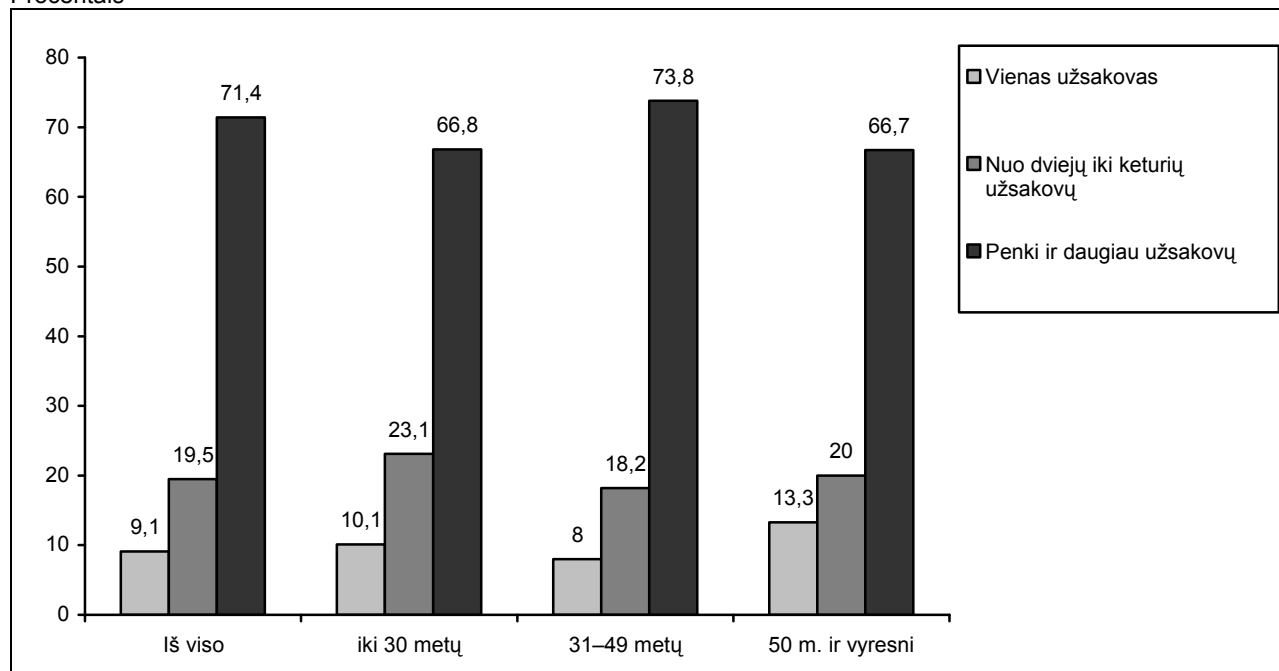
Procentais

Penkis ir daugiau užsakovų turėjo net 73,8% aktyviausio amžiaus (nuo 31 iki 49 metų) verslininkų. Tuo tarpu 13,3% vyriausio amžiaus verslininkų tenkinosi vienu užsakovu, o 23,1% jaunų, iki 30 metų amžiaus, – nuo dviejų iki keturių užsakovų.

86 diagrama. SVV įmonių užsakovų skaičius pagal verslininkų amžių

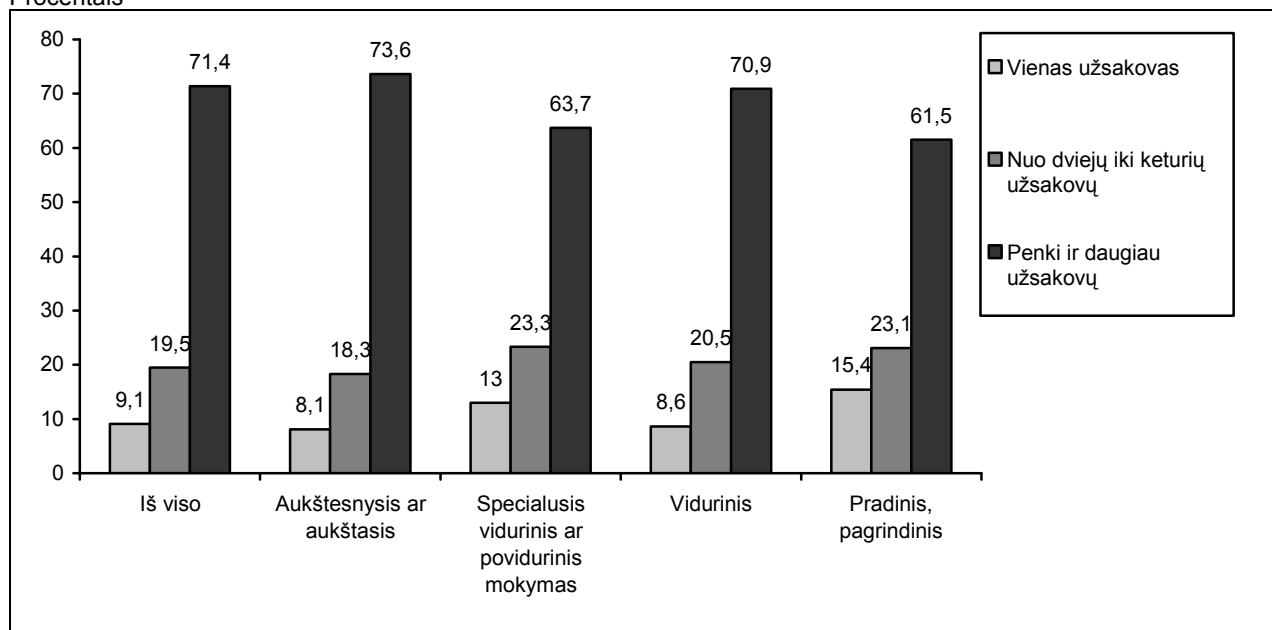
Procentais

Kaip rodo tyrimo tyrimo duomenys, aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą turintiems verslininkams, matyt, buvo lengviau užmegsti kontaktus su užsakovais, nes tarp jų turinčiųjų penkis ir daugiau užsakovų, buvo daugiausia – net 73,6%. Tuo tarpu net 15,4% pradinį ir pagrindinį išsilavinimą turinčių verslininkų dirbo tik vienam užsakovui. 23,3% verslininkų su specialiuoju viduriniu ar paviduriniu išsilavinimu įmonių apyvarta priklausė nuo dviejų iki keturių užsakovų.

87 diagrama. Užsakovų skaičius pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais

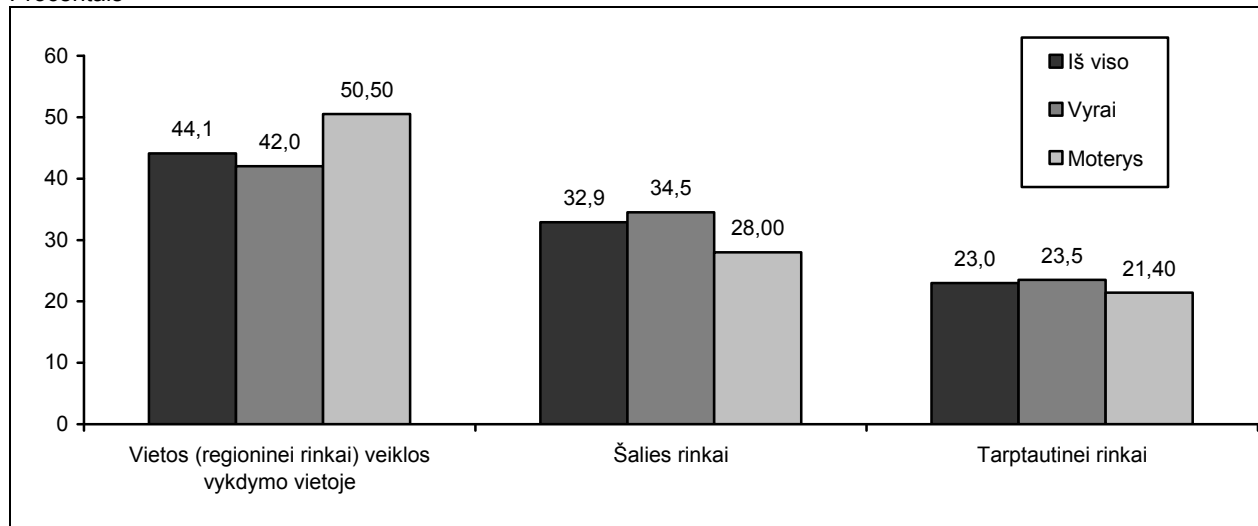
4.4. PREKIŲ IR PASLAUGŲ PARDAVIMO RINKOS

Surasti savo pagaminto produkto ar paslaugos realizavimo rinką – pagrindinė verslo pradžios užduotis, o šios rinkos išplėtimas už šalies ribų ir išsilaikymas joje – sėkmingo verslo koncepcija. Tačiau SVV įmonėms, kurios yra nedidelės ir dažniausiai užsiima paslaugų teikimu, nėra lengva šias paslaugas realizuoti šalies rinkoje, jau nekalbant apie patekimą į tarptautines rinkas. Tai patvirtina ir tyrimo metu gauti duomenys – didžioji dalis (44,1%) verslininkų realizuoja savo gaminius ir teikia paslaugas regioninėje rinkoje, tai yra – veiklos vykdymo vietoje, o 32,9% – tenkina visos šalies vartotojų poreikius. Tačiau net 23,0% verslininkų surado nišą tarptautinėje rinkoje, iš jų 15,0% – Europos Sąjungos šalyse ir 7,9% – už jos ribų.

Reikėtų paminėti, kad tarp moterų verslininkų didesnę reikšmę turi vietos regioninė rinka – joje prekes realizuoja ar teikia paslaugas 50,5% moterų vadovaujamų įmonių (vyrų – 42,0%). Tačiau tarptautinėje rinkoje savo prekes parduodančių moterų dalis mažai skiriasi nuo vyrų – 21,4% (vyrų – 23,5%).

88 diagrama. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų lytį

Procentais

19 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų lytį

Procentais

	Iš viso	Vyrai	Moterys
Iš viso	100,0	100,0	100,0
Vietos (regioninei rinkai) veiklos vykdymo vietoje	44,1	42,0	50,5
Šalies rinkai	32,9	34,5	28,0
Tarptautinei rinkai	23,0	23,5	21,4
iš jų:			
ES ribose	15,0	15,0	15,1
Už ES ribų	7,9	8,5	6,3

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų, vietos regioninėje rinkoje savo gaminius parduoda ir teikia paslaugas didžioji skirtingo amžiaus verslininkų dalis. Tik tarp vyriausių, 50 ir daugiau metų verslininkų, šios rinkos svarba yra šiek tiek didesnė nei kitose amžiaus grupėse. Tarptautinėje rinkoje savo produkciją parduoda 24,2% vidutinio amžiaus verslininkų.

20 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų amžių

Procentais

	iki 30 metų	31–49 metų	50 m. ir vyresni	Iš viso
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0
Vietos / regioninei rinkai / veiklos vykdymo vietoje	43,9	43,4	48,8	44,1
Šalies rinkai	35,1	32,4	31,4	32,9
Tarptautinei rinkai	21,0	24,2	19,8	23,0
iš jų:				
ES ribose	14,3	15,6	13,4	15,0
Už ES ribų	6,7	8,6	6,4	7,9

Rinkos analizė pagal verslininkų išsilavinimą atskleidė **esminę tendenciją – kuo aukštesnis buvo verslininkų išsilavinimo lygis, tuo reikšmingesnė jų verslui buvo tarptautinė rinka**. Net 24,5% įmonių, kurioms vadovavo aukštesniojo ar aukštojo išsilavinimo verslininkai, teikė paslaugas ar gaminius tarptautinei rinkai.

21 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais

	Pradinis, pagrindinis	Vidurinis	Specialusis vidurinis ar pavidurinis mokymas	Aukštesnysis ar aukštasis	Iš viso
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vietos / regioninei rinkai / veiklos vykdymo vietoje	53,3	50,0	54,7	40,2	44,1
Šalies rinkai	40,0	30,6	24,8	35,2	32,9
Tarptautinei rinkai	6,7	19,4	20,5	24,5	23,0
iš jų:					
ES ribose	6,7	12,1	13,4	16,2	15,0
Už ES ribų	0,0	7,3	7,1	8,4	7,9

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų, didžioji SVV įmonių pagamintos produkcijos ar paslaugų dalis tenka vietos regioninei rinkai. Tačiau skirtingose apskrityse šios rinkos svarba buvo labai skirtinga. Daugiausia vietos regioninėje rinkoje savo gaminius ir paslaugas realizavo Marijampolės (61,5%), Telšių (53,4%) ir Utenos (51,2%) verslininkai. Iš daugiausia eksportavusių į Europos Sąjungos šalis išsiskiria Utenos (19,5%), Alytaus (17,2%) ir Vilniaus (17,2%) apskritys. Už Europos Sąjungos ribų savo gaminius realizavo 12,8% Marijampolės ir 13,3% Tauragės verslininkų.

22 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal apskritis

Procentais

Apskritis	Vietos / regioninei rinkai / veiklos vykdymo vietoje	Šalies rinkai	ES ribose	Už ES ribų
Iš viso	44,1	32,9	15,0	7,9
Alytaus	44,8	31,0	17,2	6,9
Kauno	38,6	39,0	13,4	9,1
Klaipėdos	44,3	31,5	15,1	9,1
Marijampolės	61,5	20,5	5,1	12,8
Panevėžio	49,5	33,3	14,4	2,7
Šiaulių	42,9	37,5	12,5	7,1
Tauragės	42,2	28,9	15,6	13,3
Telšių	53,4	31,0	8,6	6,9
Utenos	51,2	22,0	19,5	7,3
Vilniaus	43,2	32,0	17,2	7,6

Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos analizė pagal ekonominės veiklos rūšis parodė, kad visos kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo paslaugos, 63,4% viešbučių ir restoranų ir 55,9% statybos paslaugų buvo teikiama vietos regioninėje rinkoje.

I ES šalis daugiausia eksportuojama transporto, sandėliavimo ir ryšių (22,4%), apdirbamosios gamybos (19,7%) produkcijos ar paslaugų. Už ES ribų savo paslaugas ar produkciją daugiausia teikė transporto, sandėliavimo ir ryšių įmonės (14,6%).

23 lentelė. Prekių ir paslaugų pardavimo rinkos pagal ekonomines veiklas

Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Vietos / regioninei rinkai / veiklos vykdymo vietoje	Šalies rinkai	ES ribose	Už ES ribų
	Iš viso	44,1	32,9	15,0	7,9
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	100,0	0,0	0,0	0,0
D	Apdirbamoji gamyba	34,6	36,6	19,7	9,1
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	50,0	50,0	0,0	0,0
F	Statyba	55,9	38,7	4,5	0,9
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	48,7	30,4	13,0	8,0
H	Viešbučiai ir restoranai	63,4	17,1	11,0	8,5
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	33,9	29,2	22,4	14,6
J	Finansinis tarpininkavimas	50,0	45,0	5,0	0,0
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	40,2	39,3	15,5	5,0
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	100,0	0,0	0,0	0,0

4.5. SVV ĮMONIŲ PELNINGUMO VERTINIMAS

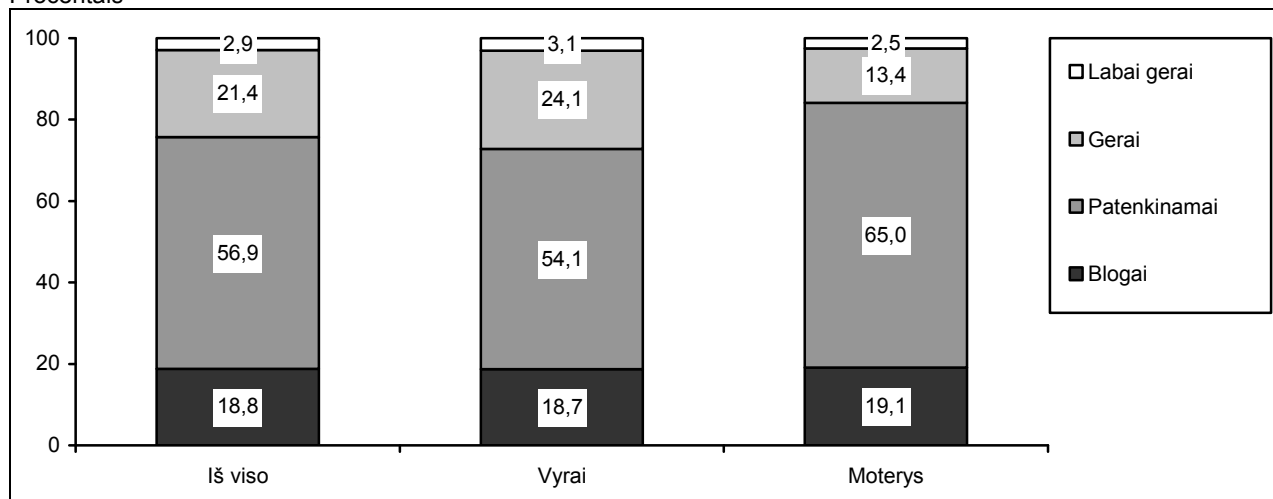
Įmonės pelningumo rodiklis (pelno ir grynujų pardavimo pajamų santykis) – vienas iš populiariausių ir suprantamiausių rodiklių ir tiesiogiai siejasi su verslo sėkme – kuo aukštesnė pelno norma, tuo verslas atrodo sėkmingesnis ir patrauklesnis. Todėl net ir sėkmingai dirbantys verslininkai savo įmonės pelningumą įvertino skirtingai. Tai ypatingai išryškėja analizuojant pelningumo vertinimus pagal verslininkų lytį, amžių ir išsilavinimą.

Kaip savo įmonių pelningumą įvertino skirtingos lyties verslininkai parodyta 89 diagramoje. 56,9% verslininkų nuomone, įmonės pelningumas buvo „patenkinamas“. Tokią nuomonę dažniau išsakė moterys verslininkės – 65,0% (vyrai – 54,1%). Reikia pažymėti, kad vyrai buvo optimistiškesni vertindami įmonės pelningumą „gerai“ (24,1%) ir „labai gerai“ (3,1%). Tuo tarpu moterų, įvertinusių „gerai“ dalis buvo mažesnė (13,4%), o įvertinusių „labai gerai“ visai maža (2,5%).

Reikia pasakyti, kad nemaža dalis verslininkų (net 18,8%) buvo nepatenkinti pasiektu pelningumu ir įvertino jį „blogai“.

89 diagrama. Įmonės pelningumo rodiklio vertinimas pagal verslininkų lytį

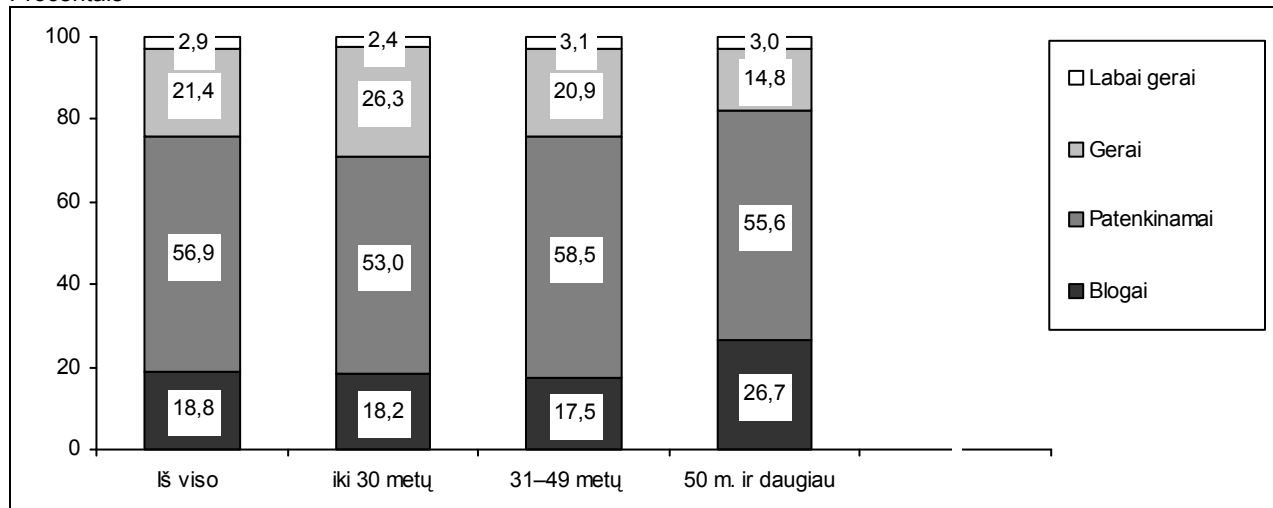
Procentais

Optimistiškiausiai įmonės pelningumą įvertino jauni iki 30 metų amžiaus verslininkai – net 26,3 jį įvertino „gerai“ ir 2,4% – „labai gerai“. Vidutinio amžiaus (31–49 metų) verslininkai buvo atsargesni vertindami – 58,5% jų pelningumą įvertino „patenkinamai“. Negatyviausiai („blogai“) pelningumą vertino net 26,7% vyriausių, 50 ir daugiau metų, verslininkų.

90 diagrama. Įmonės pelningumo rodiklio vertinimas pagal verslininkų amžių

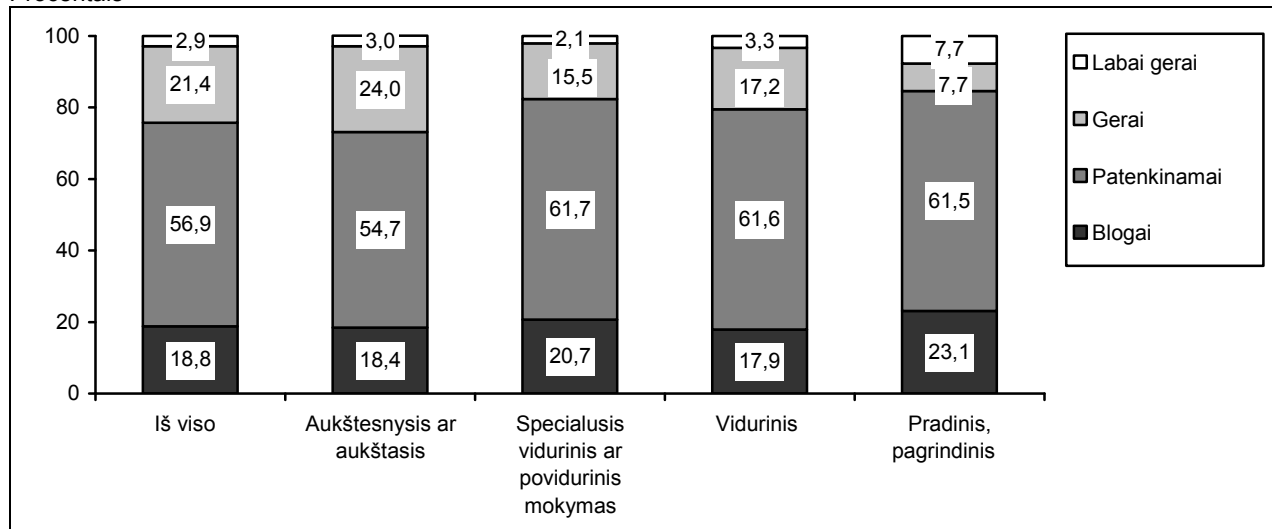
Procentais

Kaip matome iš diagramoje pateiktų duomenų, **daugiausia nepatenkintųjų įmonės pelningumu buvo tarp pradinį, pagrindinį išsilavinimą turinčių verslininkų, iš kurių net 23,1% savo įmonės pelningumą įvertino „blogai“.** Tuo tarpu geriausiai savo įmonės pelningumą vertino verslininkai, turintys aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, – 24,0% jų pelningumą įvertino „gerai“ ir 3,0% – „labai gerai“.

91 diagrama. Įmonės pelningumo rodiklio vertinimas pagal verslininkų išsilavinimą

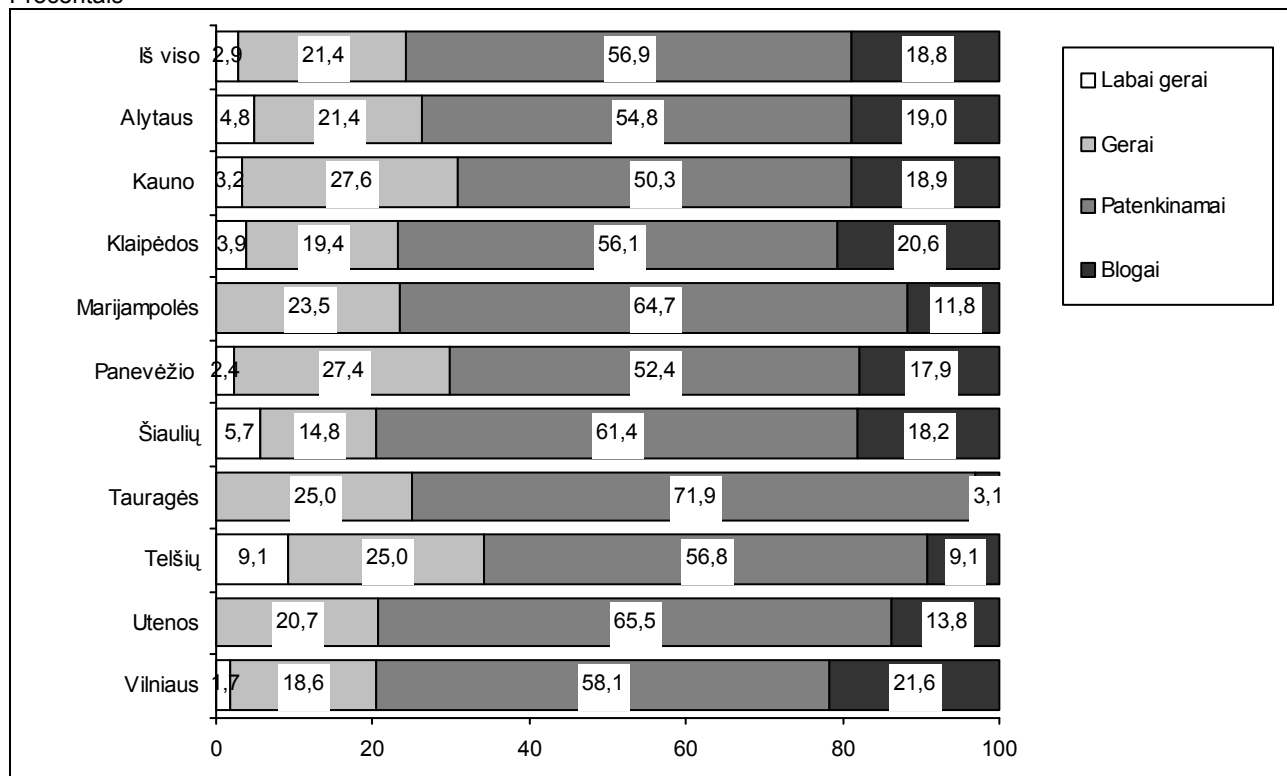
Procentais

Įmonių pelningumas tenkino daugumą visų apskričių verslininkų – 56,9% jų įvertino „patenkinamai“. Tačiau skirtingose apskrityse jų skaičius kito nuo 71,9% Tauragės iki 50,3% Kauno apskrityje. Įmonių pelningumo vertinimai išryškino didelius verslo sąlygų skirtumus tarp apskričių. Patenkitų savo įmonės pelningumu daugiausia buvo Kauno (27,6% verslininkų įvertino „gerai“ ir 3,2% – „labai gerai“) ir Panevėžio (27,4% verslininkų įvertino „gerai“ ir 2,4% – „labai gerai“) apskrityse, tačiau šiose apskrityse gana didelė dalis buvo ir negatyviai savo įmonės pelningumą įvertinusiųjų – atitinkamai 18,9% ir 17,9%. Palankiausios verslo sąlygos, matyt, buvo Telšių ir Tauragės apskrityse, nes įvertinusiųjų „blogai“ savo įmonių pelningumą buvo mažiausiai – atitinkamai 9,1% ir 3,1%.

92 diagrama. Įmonės pelningumo vertinimo rodikliai apskrityse

Procentais

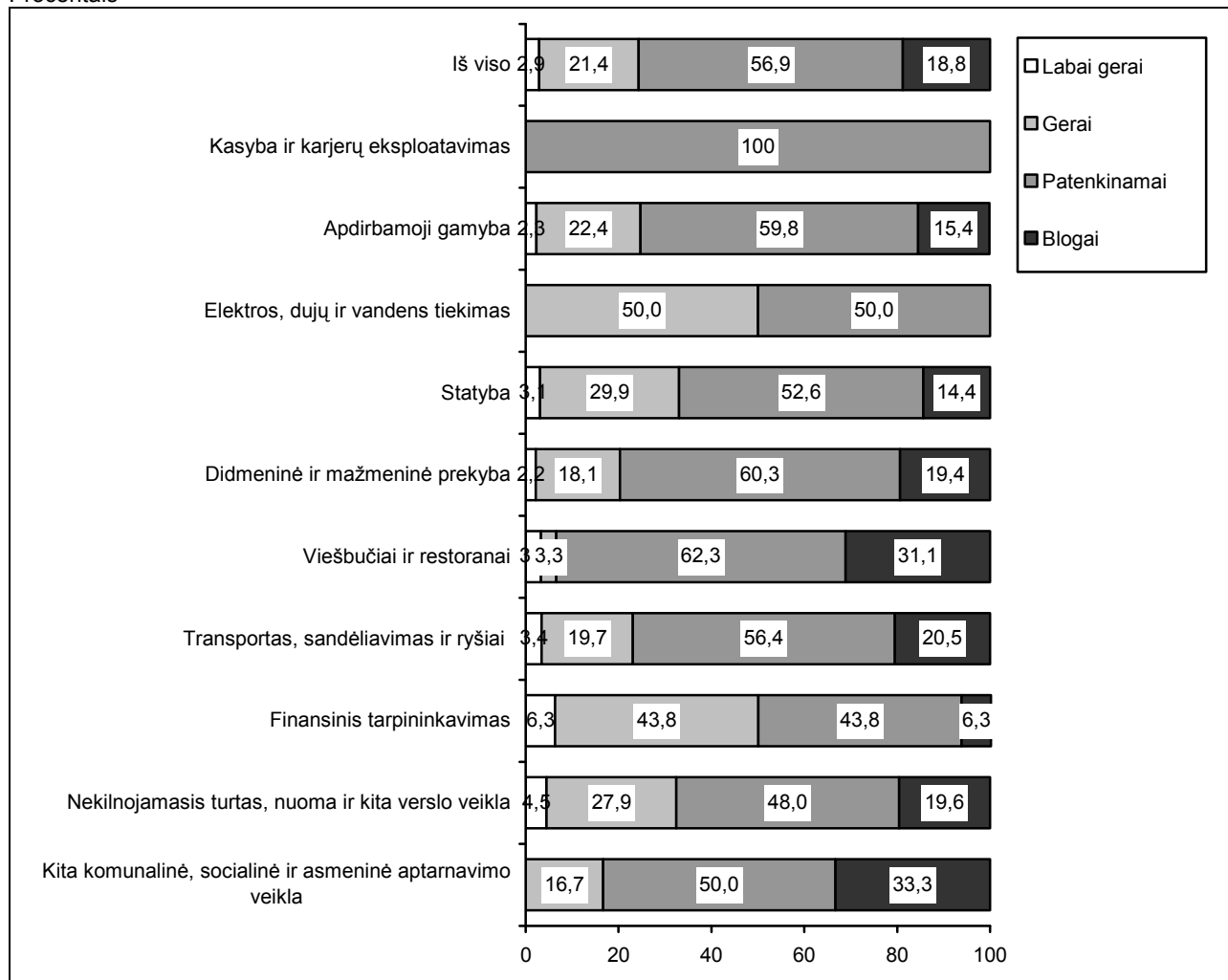

Pelningiausios smulkių ir vidutinių įmonių veiklos, kaip rodo tyrimo duomenys, buvo elektros, dujų ir vandens tiekimas (50,0% verslininkų įvertino „gerai“), finansinis tarpininkavimas (43,8% įvertino „gerai“ ir 6,3% – „labai gerai“). Nemaža dalis savo įmonių pelningumu patenkintų verslininkų buvo statybos (29,9% įvertino „gerai“ ir 3,1% – „labai gerai“) ir nekilnojamojo turto, nuomos ir kitame versle (27,9% įvertino „gerai“ ir 4,5% – „labai gerai“).

„Blogai“ savo įmonės pelningumą įvertino 33,3% kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla bei 31,1% viešbučių ir restoranų veikla užsiimančys verslininkai.

93 diagrama. Įmonių pelningumo vertinimas ekonominėse veiklose

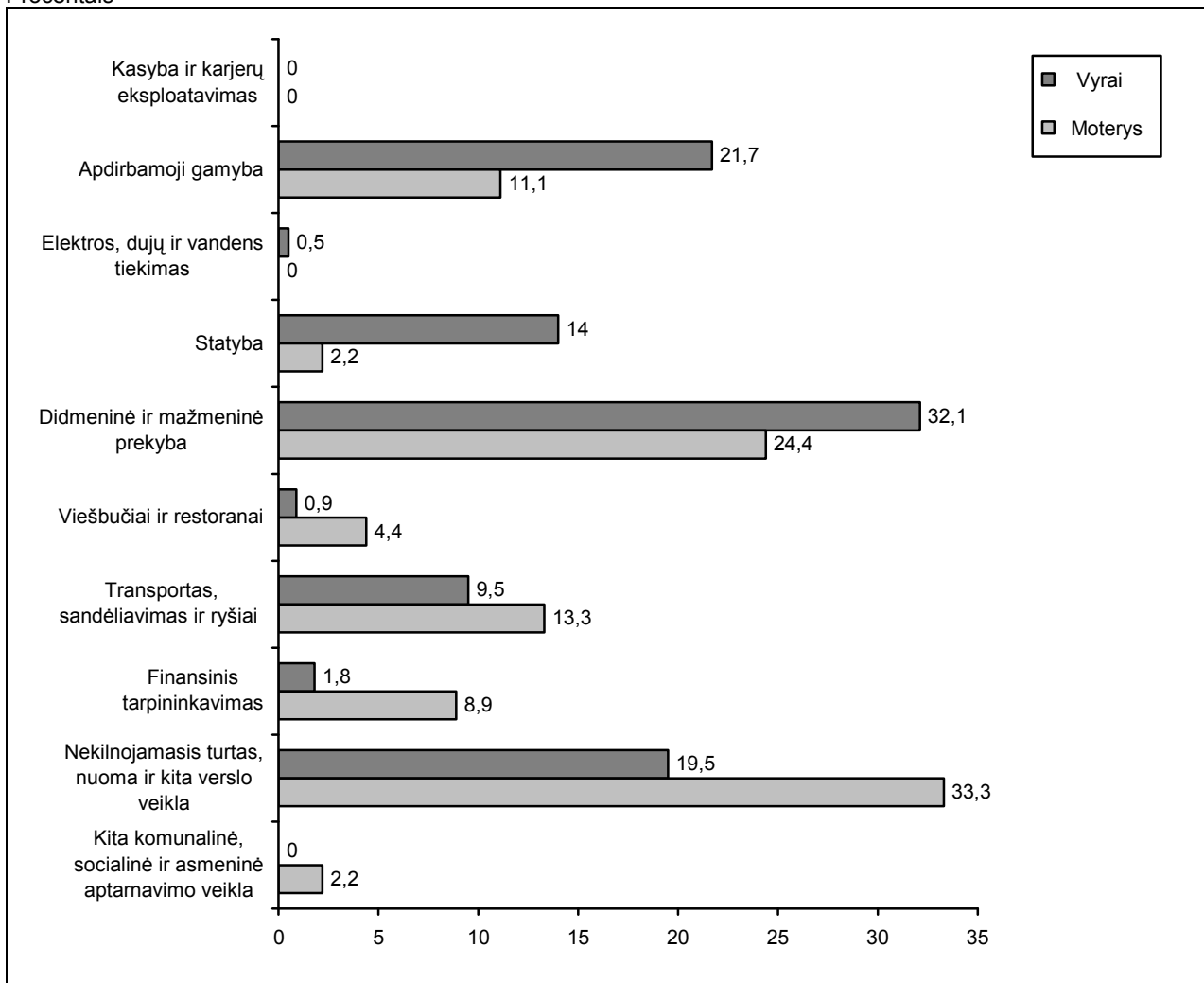
Procentais

Analizuojant ekonominių veiklų pelningumo vertinimus, išsiskyrė pelningiausios veiklų sritys tarp vyrų ir moterų. Duomenys parodė, kad vyrams geriausiai sekėsi didmeninė ir mažmeninė prekyba – 32,1% veiklos pelningumą įvertino „gerai“ ir „labai gerai“, apdirbamoji gamyba – 21,7%, statyba – 14,0%. Moterims geriau nei vyrams sekėsi nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo (33,3%), transporto, sandėliavimo ir ryšių (13,3%) ir finansinio tarpininkavimo (8,9%) veikloje.

94 diagrama. Pelningiausios veiklos pagal verslininkų lytį

Procentais

4.6. INOVACIJŲ TAIKYMAS SVV ĮMONĖSE

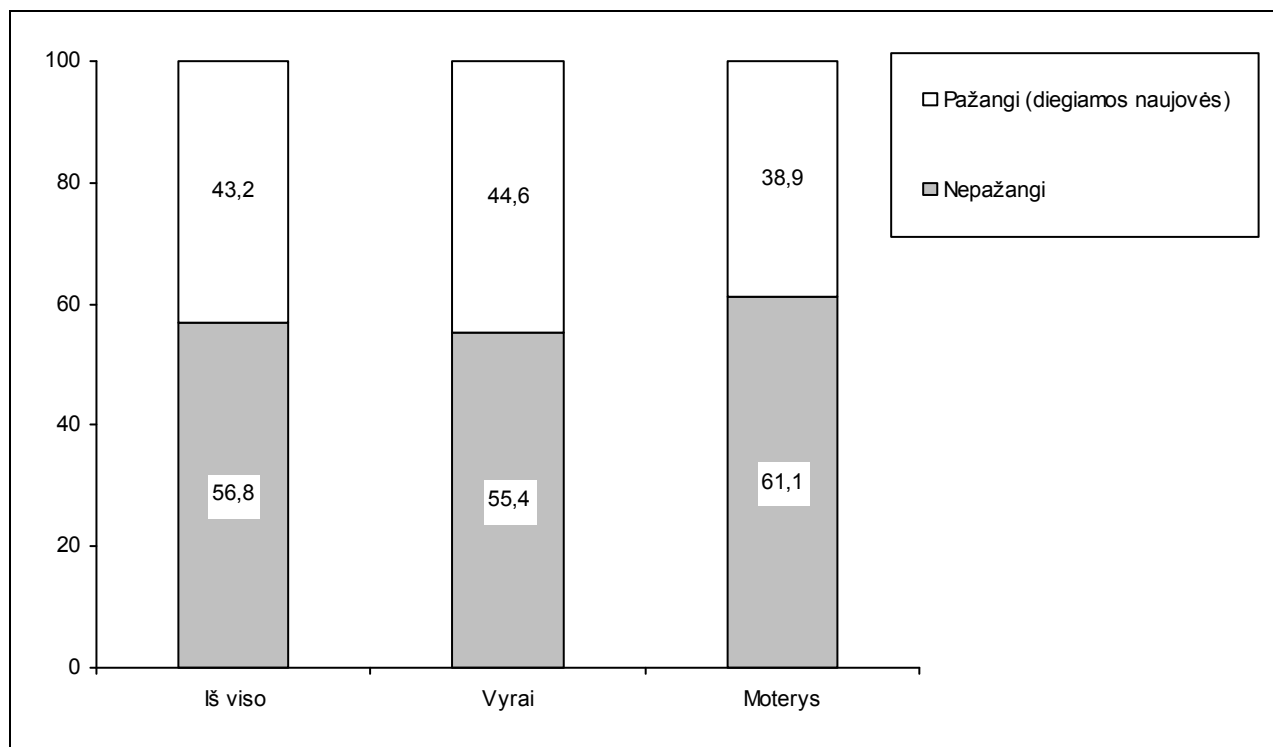
Esminis SVV bruožas – nuolatinė kaita. Nuolat kintant verslo aplinkai, įmonės, norėdamos išsilaikyti ir tęsti veiklą, turi būti lanksčios, dinamiškos ir atviros. Tik adekvati reakcija į aplinkos pokyčius, šių pokyčių numatymas – gali užtikrinti įmonės gyvavimo tęstinumą. Tai ypač aktualu tampa dabartiniu metu, kuomet prekių ir paslaugų pasiūla yra pakankamai didelė, o vartotojų keliami reikalavimai jų kokybei vis didesni. Todėl verslo augimo, pelningumo ir tęstinumo pagrindas yra sugebėjimas pateikti rinkai naujus produktus ir paslaugas, tuo pat metu mažinant gamybos ir administravimo sąnaudas ir skverbiantis į naujas rinkas. Taigi inovacijų taikymas įmonėse tampa vienu iš sėkmę lemiančių veiksnių.

Kas būtent vadintina inovacine veikla? Gana dažnai SVV atstovai inovacinę veiklą supranta tik siaurąja jos prasme – kaip naujų technologijų taikymą ir naujų gaminių gamybą. Tačiau šiandieniniame versle inovacinė veikla suvokiama gerokai plačiau – tai ne tik naujų technologijų taikymas bei naujų gaminių gamyba, bet ir vadybos, švietimo, dizaino naujovės, informacinių technologijų sklaida. Inovacijų taikymas versle suteikia įmonėms ne tik pranašumo prieš konkurentus, bet ir užtikrina ilgalaikį įmonės gyvavimą rinkos ekonomikos sąlygomis. Inovacinė veikla SVV įmonėse dažniausiai būna orientuota į galimybių paiešką ir panaudojimą. Tai reiškia, kad siekiant patenkinti vartotojo poreikius verslininkai nebūtinai kuria ar diegia kažką radikalai naujo, bet ir ieško novatoriškų idėjų kasdieninei įmonės veiklai gerinti. Remiantis tokiu požiūriu, tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti sėkmingai veikiančių SVV įmonių inovacinės veiklos mastus ir kryptis.

Tyrimo metu išaiškėjo, kad inovacinėje veikloje dalyvavo 43,2% iš apklaustų SVV įmonių. Šių įmonių vadovų nuomone, sėkmę jų verslui užtikrino naujų gaminių gamyba, kokybiškesnių paslaugų teikimas įdiegus naujas technologijas bei pritaikius naujus vadybos ir rinkodaros metodus. Inovacinėje veikloje vyrų aktyvumas buvo šiek tiek didesnis nei moterų – atitinkamai 44,6% ir 38,9%.

95 diagrama. Verslininkų, dalyvavusių inovacinėje veikloje, dalis pagal verslininkų lytį

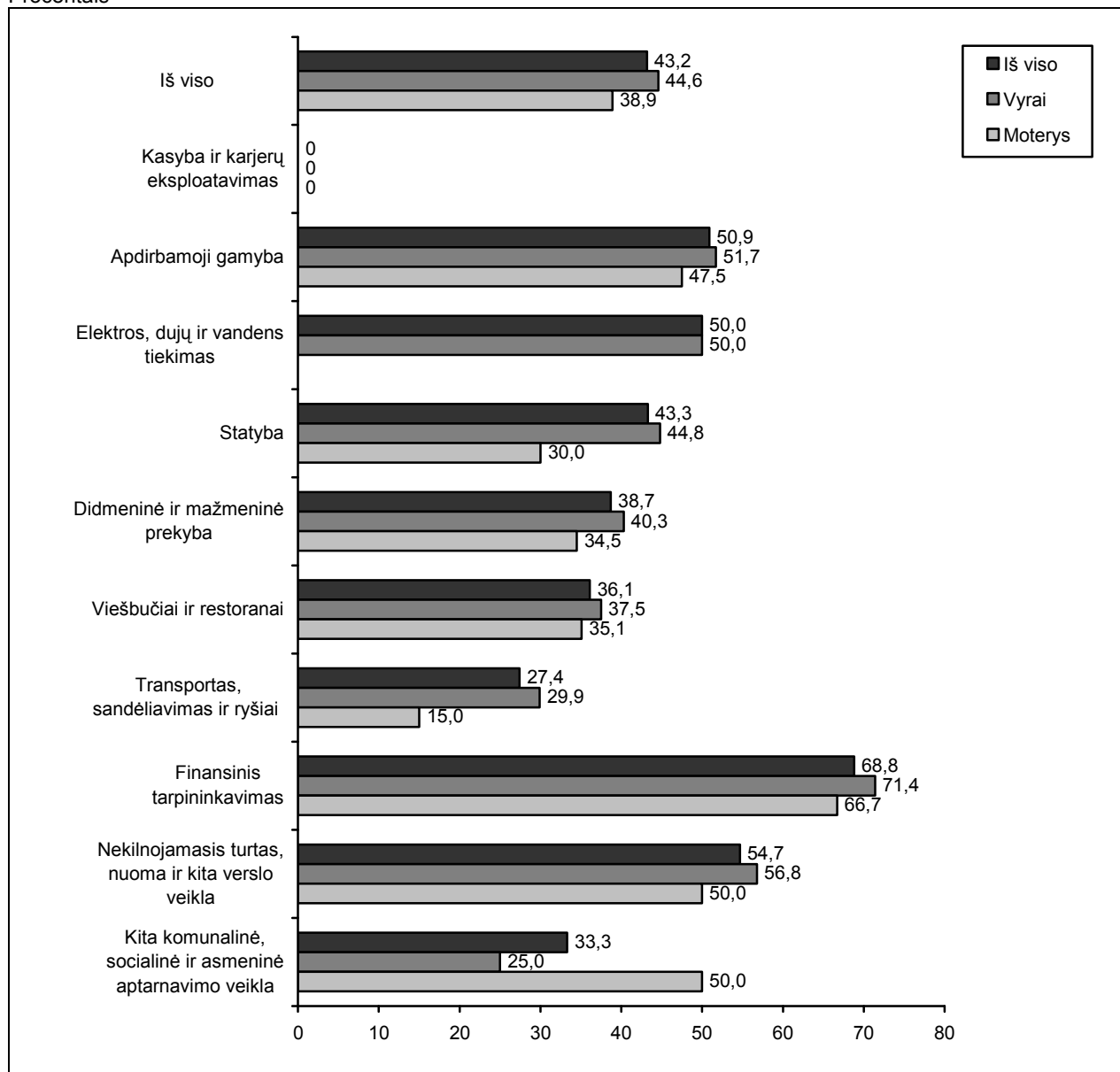
Procentais

Vyrai novatoriškesni buvo visose ekonominėse veiklose, išskyrus vieną – kitą komunalinę, socialinę ir asmeninio aptarnavimo veiklą, kurioje novatoriškesnės buvo moterys (atitinkamai 50,0% ir 25,0%). **Didžiausiu inovaciniu aktyvumu tiek tarp vyrų, tiek tarp moterų išsiskiria finansinis tarpininkavimas ir nekilnojamasis turtas, nuoma ir kitas verslas.**

96 diagrama. Verslininkų, dalyvavusių inovacinėje veikloje, dalis pagal ekonomines veiklas

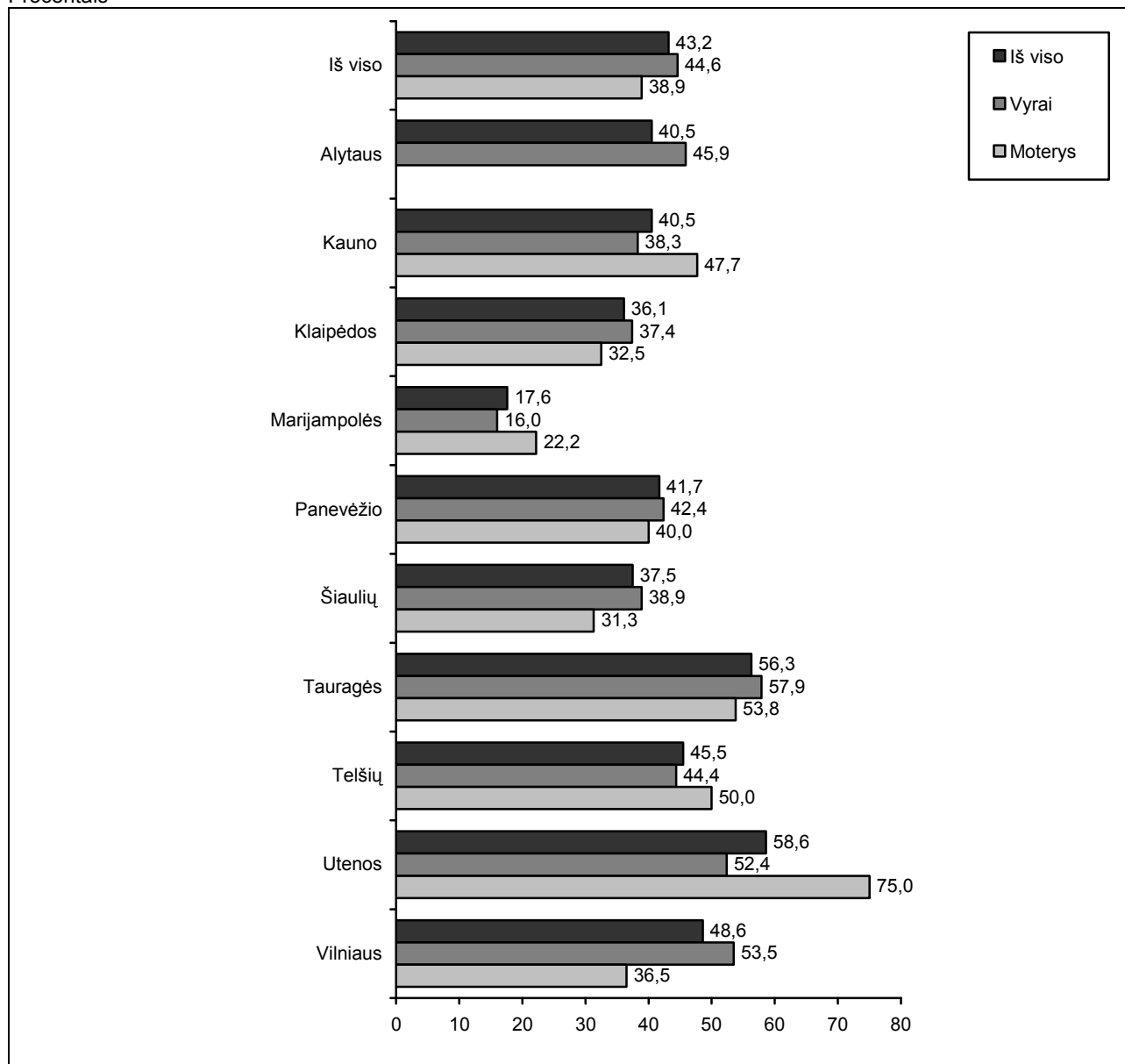
Procentais

Motelių ir vyrų inovacinis aktyvumas šalies apskrityse buvo gana netolygus. Didžiausia dalis moterų, diegusių inovacijas savo įmonėse, buvo Utenos (75,0%), Tauragės (53,8%), Telšių (50,0%) ir Kauno (47,7%) apskrityse. Tuo tarpu novatoriškesnių vyrų daugiau buvo Vilniaus (53,5%), Tauragės (57,9%) ir Alytaus (45,9%) apskrityse.

97 diagrama. Verslininkų, dalyvavusių inovacinėje veikloje, dalis pagal apskritis

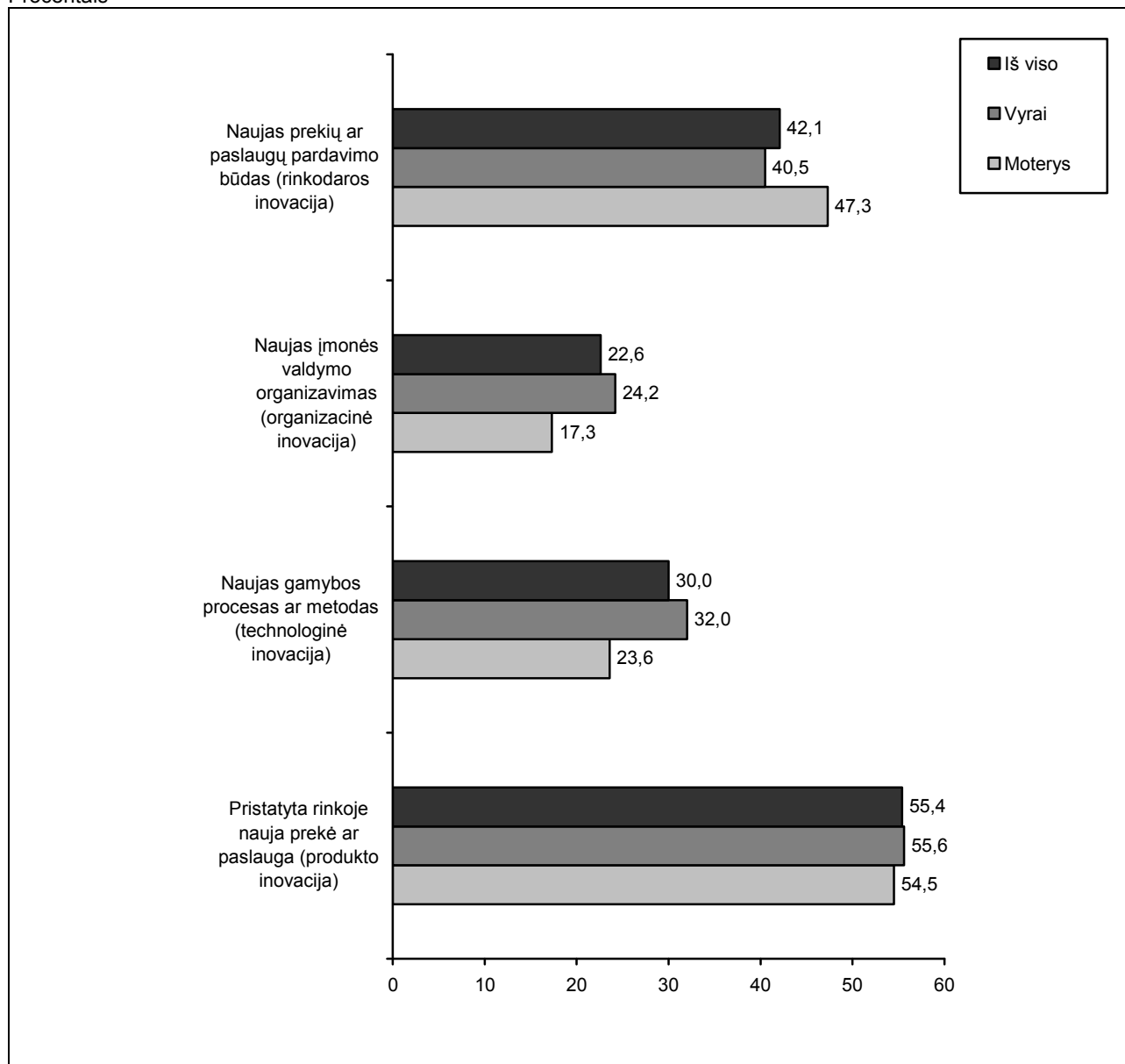
Procentais

Tyrimo metu buvo siekiama ne tik išsiaiškinti sėkmingų verslininkų inovacinio aktyvumo mastą, bet ir pagrindines jo kryptis. Tyrimo duomenys parodė, kad tarp dalyvavusių inovacinėje veikloje verslininkų daugiausia buvo pristačiusių rinkoje naują prekę ar paslaugą (produkto inovacija) – 55,4%. Ši inovacija buvo populiariausia tiek tarp moterų, tiek tarp vyrų. Kitose inovacinės veiklos srityse moterų ir vyrų aktyvumas iš esmės skyrėsi. **Diegiant naujus gamybos procesus ar metodus (technologinė inovacija) ir taikant naujas įmonės valdymo ir organizavimo formas (organizacinė inovacija) aktyvesni buvo vyrai, o diegiant naujus prekių ar paslaugų pardavimo būdus (rinkodaros inovacija) – moterys.**

98 diagrama. Inovacinės veiklos kryptys pagal verslininkų lytį

Procentais

Kokios rūšies inovacijos buvo diegiamos atskirose ekonominės veiklos srityse, parodyta diagramoje. Duomenys rodo, kad pagrindinė ir didžiausia inovacinės veiklos kryptis buvo naujos prekės ar paslaugos pristatymas rinkoje (produkto inovacija). Šia kryptimi dirbo 62,2% didmeninės ir mažmeninės prekybos, 56,3% transporto, sandėliavimo ir ryšių, 56,1% nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo įmonių.

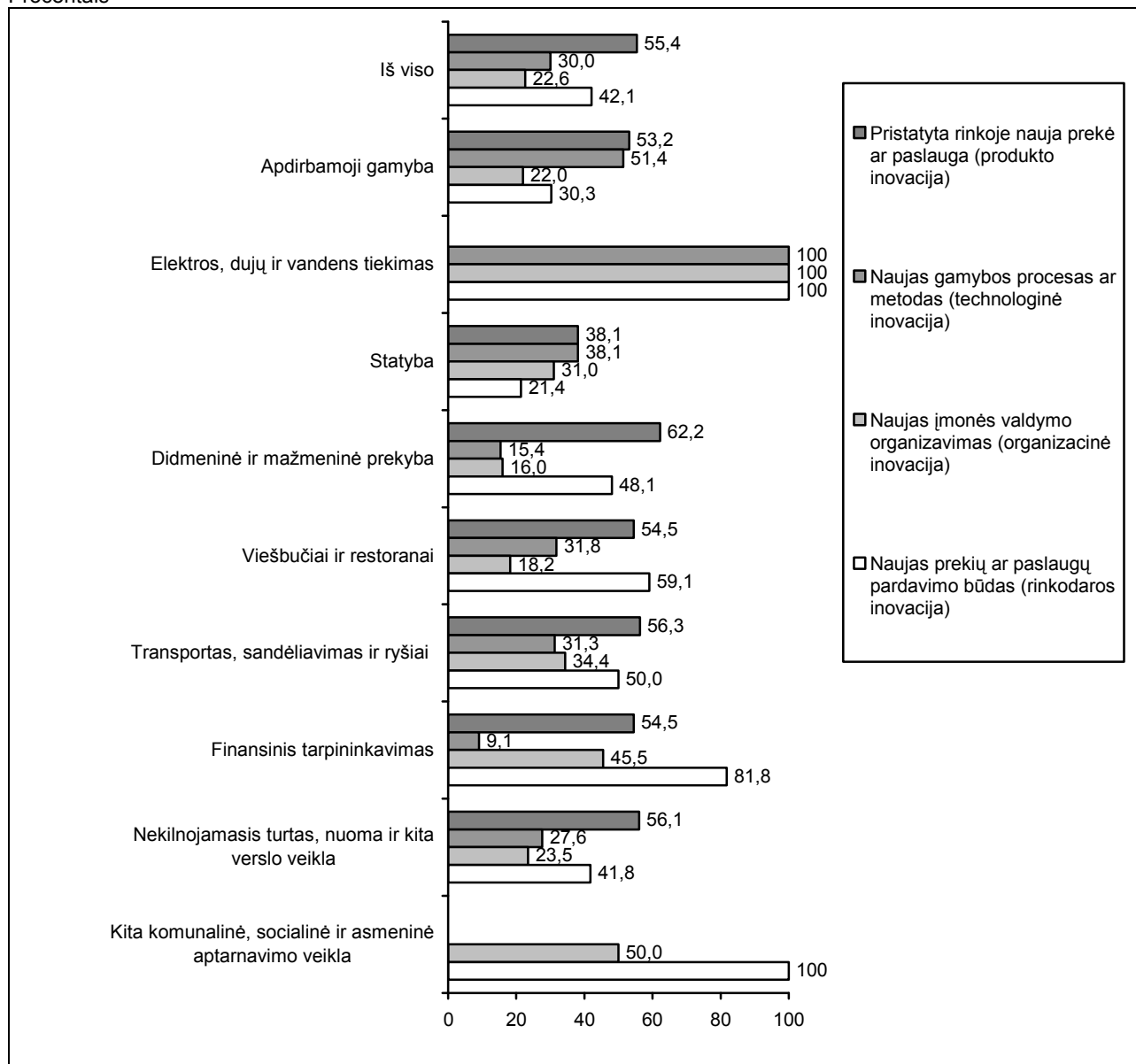
Nauji gamybos procesai ar metodai (technologinė inovacija) buvo diegiami ar taikomi visose elektros, dujų ir vandens tiekimo įmonėse, 51,4% apdirbamosios gamybos, 38,1% statybos, 31,8% viešbučių ir restoranų bei 31,3% transporto, sandėliavimo ir ryšių veiklomis užsiimančių įmonių.

Nauju įmonės valdymo organizavimu (organizacinė inovacija) pasižymėjo visos elektros, dujų ir vandens tiekimo įmonės, 50,0% kitos komunalinės, socialinės ir asmeninio aptarnavimo ir 45,5% finansinio tarpininkavimo įmonių.

Naujus prekių ar paslaugų pardavimo būdus (rinkodaros inovacija) taikė visos elektros, dujų ir vandens tiekimo bei kitos komunalinės, socialinės ir asmeninio aptarnavimo įmonės. Šiek tiek mažiau dirbusiųjų rinkodaros srityje buvo finansiniame tarpininkavime (81,8%) bei viešbučiuose ir restoranuose (59,1%).

99 diagrama. Inovacinės veiklos kryptys pagal ekonomines veiklas

Procentais

Analizuojant inovacijų kryptis pagal apskritis, reikia išskirti didžiausią ir pagrindinę – produkto – inovaciją, tai yra naujos prekės ar paslaugos pristatymą rinkoje. Šia kryptimi dirbo 76,5% Alytaus, 61,2% Vilniaus ir 57,3% Kauno verslininkų.

Naujas technologijas diegė 40,0% Telšių, 39,4% Šiaulių ir 35,3% Utenos verslininkų. Naujas įmonės valdymo organizavimas (organizacinė inovacija) dažniau buvo taikomas Šiaulių (42,4%), Tauragės (38,9%) ir Telšių (35,0%) verslininkų.

Naujus prekių ar paslaugų pardavimo būdus (rinkodaros inovaciją) taikė dauguma visų apskričių verslininkų, tačiau Marijampolės ir Utenos apskrityse jų buvo daugiausia – atitinkamai 83,3% ir 64,7%.

Apibendrinant įmonių inovacinę veiklą, galima teigti, kad ji buvo gana aktyvi, tai būdinga SVV įmonėms, nes jos greičiau reaguoja į rinkos pokyčius, lanksčiau prie jų prisitaiko, suranda naujas rinkas ar užpildo jose esančias laisvas nišas. Dėl nedidelės apimties joms yra būtina efektyviai išnaudoti turimus materialinius ir žmogiškuosius resursus. Todėl inovacinė veikla yra vienas iš svarbiausių verslo sėkmės veiksnių.

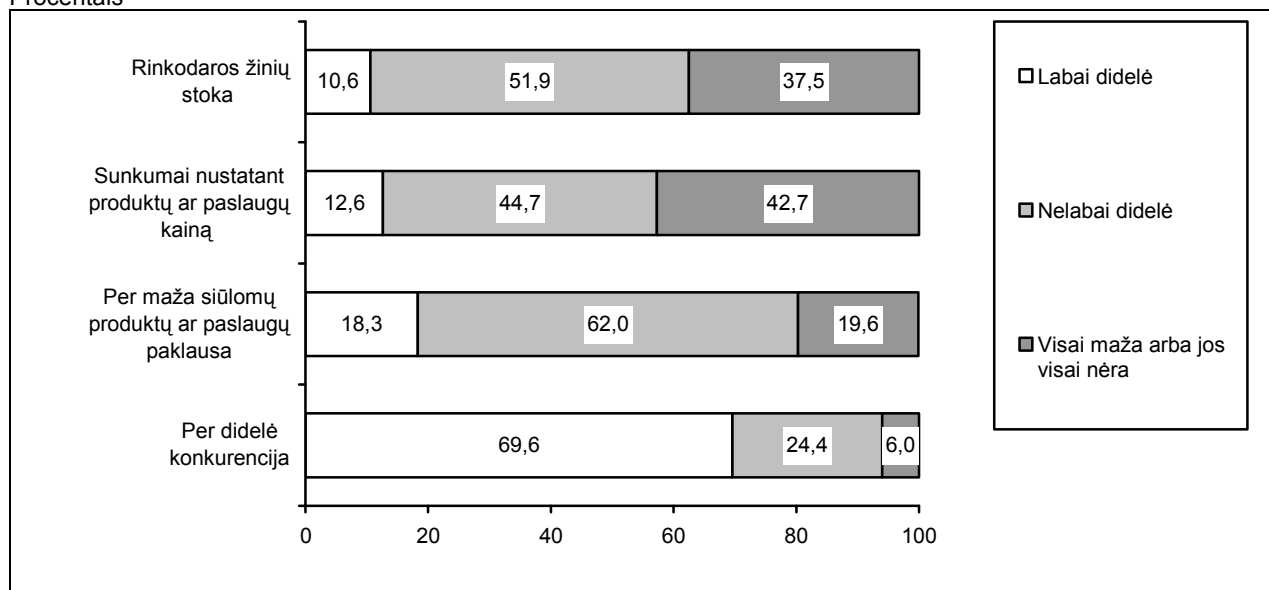
4.7. VEIKSNIAI ĮTAKOJANTYS PRODUKCIJOS AR PASLAUGŲ PARDAVIMĄ

Vienas iš svarbiausių tyrimo tikslų buvo nustatyti verslo plėtros kliūtis ir įvertinti jų svarbą. Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad didžiausias SVV plėtros stabdis – per didelė konkurencija rinkoje. Šį veiksnį, kaip labai trukdantį, nurodė 69,6% tirtų įmonių vadovų (savininkų).

Kitos klausimyne išvardytos galimos verslo plėtros kliūtys, verslininkų nuomone, neturi didesnio poveikio, nors visos vienaip ar kitaip trukdo verslui, todėl buvo atitinkamai įvertintos.

100 diagrama. Veiksnų, įtakančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, svarba

Procentais

Per didelės konkurencijos įtaką labiau nei vyrai juto moterys verslininkės (atitinkamai 71,4% ir 69,0%). Daugiau jų buvo ir tarp nepatenkintųjų per maža prekių ar paslaugų paklausa – 20,1% (vyrų – 17,7%). Mažiausiai problemų moterys turėjo nustatydamos produktų ar paslaugų kainą – net 46,6% jų nurodė, kad šio veiksnio įtaka jų verslui visai maža arba jos iš viso nėra.

24 lentelė. Veiksnų, įtakančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal verslininkų lytį

Procentais

Veiksniai	Labai didelė įtaka		Nelabai didelė		Visai maža arba jos visai nėra	
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai
Iš viso	28,4	27,6	45,2	45,9	26,4	26,5
Per didelė konkurencija	71,4	69,0	23,0	24,8	5,7	6,2
Per maža siūlomų produktų ar paslaugų paklausa	20,1	17,7	58,0	63,5	21,9	18,8
Sunkumai nustatant produktų ar paslaugų kainą	12,7	12,5	40,6	46,1	46,6	41,3
Rinkodaros žinių stoka	9,2	11,1	59,4	49,3	31,4	39,6

Tyrimo duomenys parodė, kad visose apskrityse, daugumos (69,6%) verslininkų nuomone, pagrindinis veiksnys, negiamai veikiantis verslą, – per didelė konkurencija rinkoje. Neigiamą šio veiksnio įtaką labiausiai pajuto Utenos (79,3%), Panevėžio (73,8%) ir Šiaulių (71,6%) verslininkai. Per maža prekių ar paslaugų paklausa daugiausia nepatenkintųjų buvo Telšių (27,3%), Panevėžio (21,4%) ir Alytaus (21,4%) apskrityse. Daugiausia problemų, nustatydami produktų ar paslaugų kainą, turėjo Tauragės (25,0%) ir Alytaus (21,4%) apskričių verslininkai. Verslininkų nuomonės vertinant rinkodaros žinių trūkumą apskričių lygmeniu labai skiriasi – labiausia rinkodaros žinių stoka skundėsi Tauragės verslininkai (28,1%), mažiausiai jų buvo tarp Panevėžio apskrities verslininkų (6,0%).

25 lentelė. Veiksmų, įtakojančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal apskritis

Procentais

Apskritis	Per didelę konkurenciją	Per mažą siūlomų produktų ar paslaugų paklausą	Sunkumai nustatant produktų ar paslaugų kainą	Rinkodaros žinių stoka
Iš viso	69,6	18,3	12,6	10,6
Alytaus	66,7	21,4	21,4	7,1
Kauno	69,2	21,1	9,2	9,7
Klaipėdos	67,7	16,1	9,7	10,3
Marijampolės	64,7	11,8	17,6	17,6
Panevėžio	73,8	21,4	11,9	6,0
Šiaulių	71,6	20,5	19,3	10,2
Tauragės	68,8	9,4	25,0	28,1
Telšių	68,2	27,3	13,6	11,4
Utenos	79,3	20,7	13,8	6,9
Vilniaus	69,5	16,6	11,4	10,7

Žvelgiant į neigiamą atskirų veiksmų poveikį pagal ekonominės veiklos rūšis, pastebima ta pati, kaip ir kitais atvejais, tendencija – labiausiai verslo plėtrai trukdantis veiksnys – per didelė konkurencija rinkoje. Šio veiksmo įtaką pajuto visos kasybos ir karjerų eksploatavimo įmonės, 77,2% didmeninės ir mažmeninės prekybos ir 75,0% finansinio tarpininkavimo įmonių.

Mažiausiai konkurencija trukdė kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo veiklos (33,3%) bei nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo veiklos įmonėms (54,2%).

Verslininkų nuomonės dėl kitų veiksmų įtakos skirtingose ekonominės veiklos srityse išsiskyrė. Viešbučių ir restoranų veiklai didesnės įtakos turėjo per mažą jų teikiamų paslaugų paklausą (29,5%), transporto, sandėliavimo ir ryšių įmonės dažniau susidūrė su sunkumais nustatydamos paslaugų kainas (17,1%), rinkodaros žinių stoką pajuto 12,2% didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonių.

26 lentelė. Veiksmų, įtakojančių produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal ekonomines veiklas

Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Per didelę konkurenciją	Per mažą siūlomų produktų ar paslaugų paklausą	Sunkumai nustatant produktų ar paslaugų kainą	Rinkodaros žinių stoka
	Iš viso	69,6	18,3	12,6	10,6
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	100,0	0,0	0,0	0,0
D	Apdirbamoji gamyba	64,5	20,6	16,4	11,7
F	Statyba	70,1	16,5	14,4	6,2
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	77,2	19,6	9,4	12,2
H	Viešbučiai ir restoranai	72,1	29,5	13,1	9,8
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	76,9	12,8	17,1	11,1
J	Finansinis tarpininkavimas	75,0	18,8	0,0	6,3
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	54,2	14,0	12,8	8,9
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	33,3	16,7	0,0	0,0

Kaip parodė tyrimo duomenys, moterys verslininkės labiau nei vyrai pajuto per didelės konkurencijos įtaką produkcijos arba paslaugų pardavimui. Šis teiginys ypatingai akivaizdus buvo Panevėžio (atitinkamai 88,0% ir 67,8%), Klaipėdos (77,5% ir 64,3%) ir Kauno (72,7% ir 68,1%) apskrityse.

27 lentelė. Per didelės konkurencijos, kaip veiksnio, įtakojančio produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal apskritis

Procentais

Apskritis	Labai didelė		Nelabai didelė		Visai maža arba jos visai nėra	
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai
Iš viso	71,4	69,0	23,0	24,8	5,7	6,2
Alytaus	60,0	67,6	40,0	29,7	0,0	2,7
Kauno	72,7	68,1	25,0	27,7	2,3	4,3
Klaipėdos	77,5	64,3	12,5	26,1	10,0	9,6
Marijampolės	55,6	68,0	22,2	24,0	22,2	8,0
Panevėžio	88,0	67,8	12,0	23,7	0,0	8,5
Šiaulių	68,8	72,2	25,0	20,8	6,3	6,9
Tauragės	61,5	73,7	30,8	21,1	7,7	5,3
Telšių	62,5	69,4	25,0	25,0	12,5	5,6
Utenos	75,0	81,0	12,5	19,0	12,5	0,0
Vilniaus	68,7	69,8	27,0	24,3	4,3	5,9

Moterys didesne dalimi nei vyrai pažymėjo neigiamą didelės konkurencijos poveikį jų įmonių gaminamos produkcijos arba teikiamų paslaugų pardavimui. Ir ši tendencija pastebima daugelyje veiklų, išskyrus viešbučių ir restoranų ir nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo veiklas, kuriose didesnę konkurencijos poveikį pajuto vyrai.

28 lentelė. Per didelės konkurencijos, kaip veiksnio, įtakojančio produkcijos arba paslaugų pardavimą, vertinimas pagal ekonomines veiklas

Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Labai didelė		Nelabai didelė		Visai maža arba jos visai nėra	
		Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai
	Iš viso	71,4	69,0	23,0	24,8	5,7	6,2
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
D	Apdirbamoji gamyba	77,5	61,5	17,5	31,0	5,0	7,5
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	0,0	0,0	0,0	50,0	0,0	50,0
F	Statyba	70,0	70,1	30,0	28,7	0,0	1,1
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	79,1	76,5	14,5	18,1	6,4	5,5
H	Viešbučiai ir restoranai	67,6	79,2	27,0	20,8	5,4	0,0
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	85,0	75,3	10,0	22,7	5,0	2,1
J	Finansinis tarpininkavimas	77,8	71,4	22,2	14,3	0,0	14,3
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	48,1	56,8	44,4	31,2	7,4	12,0
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	50,0	25,0	50,0	50,0	0,0	25,0

4.8. PAGRINDINĖS SVV PLĖTROS KLIŪTYS

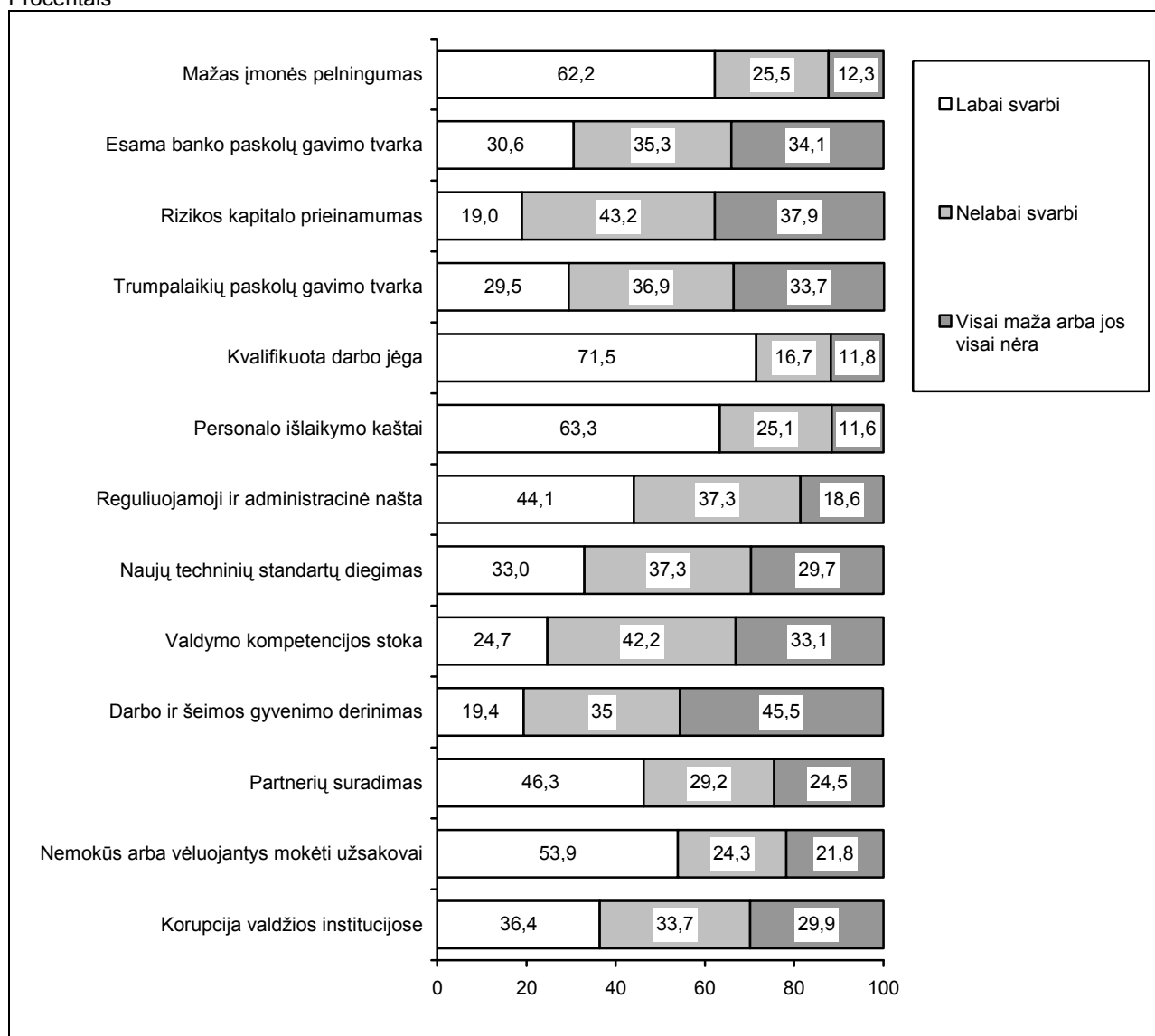
Analizuojant tyrimo duomenis apie atskirų kliūčių poveikį SVV plėtrai, pastebimi nauji akcentai – dėl intensyvios darbo jėgos emigracijos, į pirmą vietą iškilo problemos, susijusios su kvalifikuotų darbuotojų paieška. Su šia kliūtimi susidūrė net 71,5% visų tyrime dalyvavusių verslininkų. Siekiant pritraukti naujus ar išlaikyti jau esamus kvalifikuotus darbuotojus, verslininkams tenka didinti jų darbo užmokestį. Tai turi neigiamos įtakos įmonės finansinei būklei, nes didėja produkto ar paslaugos savikaina, vadinasi ir kaina, o dėl to mažėja įmonės konkurencingumas. Augančios personalo išlaikymo sąnaudos jau tapo antra pagal svarbą kliūtimi – ją nurodė 63,3% apklaustų verslininkų. Ši kliūtis yra glaudžiai susijusi su trečia pagal svarbą kliūtimi – per mažu įmonės pelningumu – ją pažymėjo 62,2% visų verslininkų.

Prie vienu iš svarbiausių kliūčių reikėtų priskirti gana didelę kliūtį – korupciją valdžios institucijose. Kaip rodo tyrimo duomenys, su šia kliūtimi susidūrė net 36,4% verslininkų. Taigi, šios kliūtis jeigu ne visiškai pašalinimas, tai nors jo poveikio SVV sumažinimas yra vienas iš verslo sąlygų gerinimo sričių.

Prie mažiausios įtakos verslo plėtrai turėjusių kliūčių verslininkai priskyrė „rizikos kapitalo prieinamumą“ bei „darbo ir šeimos gyvenimo derinimą“. Ją nurodė atitinkamai 19,0% ir 19,4% verslininkų.

101 diagrama. Pagrindinių SVV plėtros kliūčių svarba

Procentais

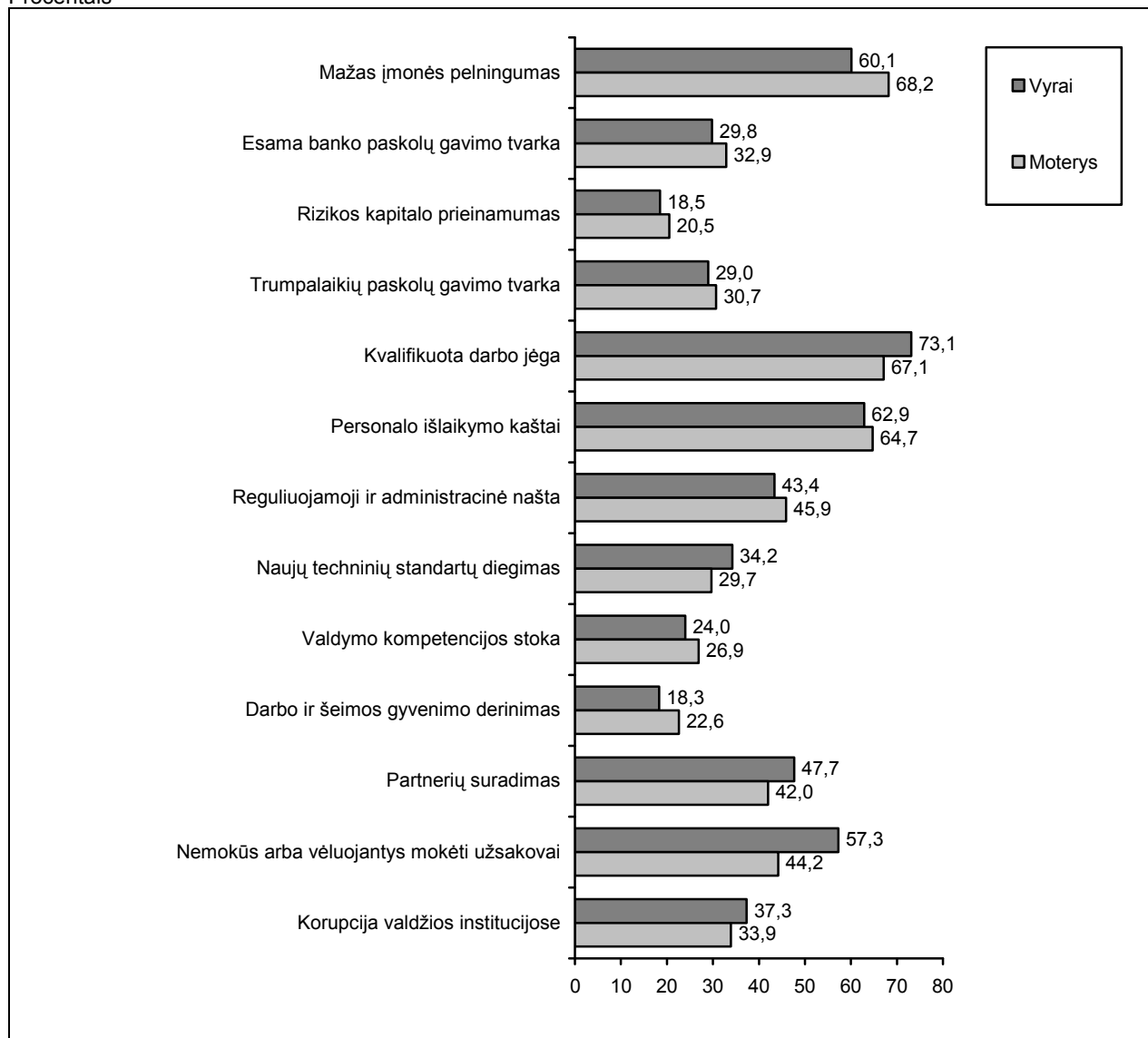

Analizuojant tyrimo duomenis apie atskirų trukdančių verslo plėtrai veiksnių poveikį skirtingos lyties verslininkams pastebima keletas būdingų bruožų. **Abiejų lyčių verslininkų nuomonė sutapo dėl trijų pagrindinių verslo plėtros kliūčių: pirmoje vietoje – kvalifikuotos darbo jėgos stoka, antroje – didėjančios personalo išlaikymo sąnaudos, trečioje – per mažas įmonės pelningumas. Tačiau moterų, turėjusių sunkumų susirandant kvalifikuotą darbo jėgą, dalis buvo šiek tiek mažesnė nei vyrų, labiau jas slėgė finansinės problemos – didėjančios personalo išlaikymo sąnaudos ir per mažas įmonės pelningumas.**

Neigiamą kitų veiksnių poveikį pajuto mažesnė dalis verslininkų, tačiau šių veiksnių svarba vyrams ir moterims labai skyrėsi. Vyrams labiau trukdė tokie veiksniai, kaip nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai (57,3%) ir partnerių suradimas (47,7%). Tuo tarpu moterims didesnę įtaką darė reguliuojamoji ir administracinė našta (45,9%), valdymo kompetencijos stoka (26,9%), darbo ir šeimos gyvenimo derinimas (22,6%).

102 diagrama. SVV plėtros kliūčių svarbos vertinimai pagal verslininkų lytį

Procentais

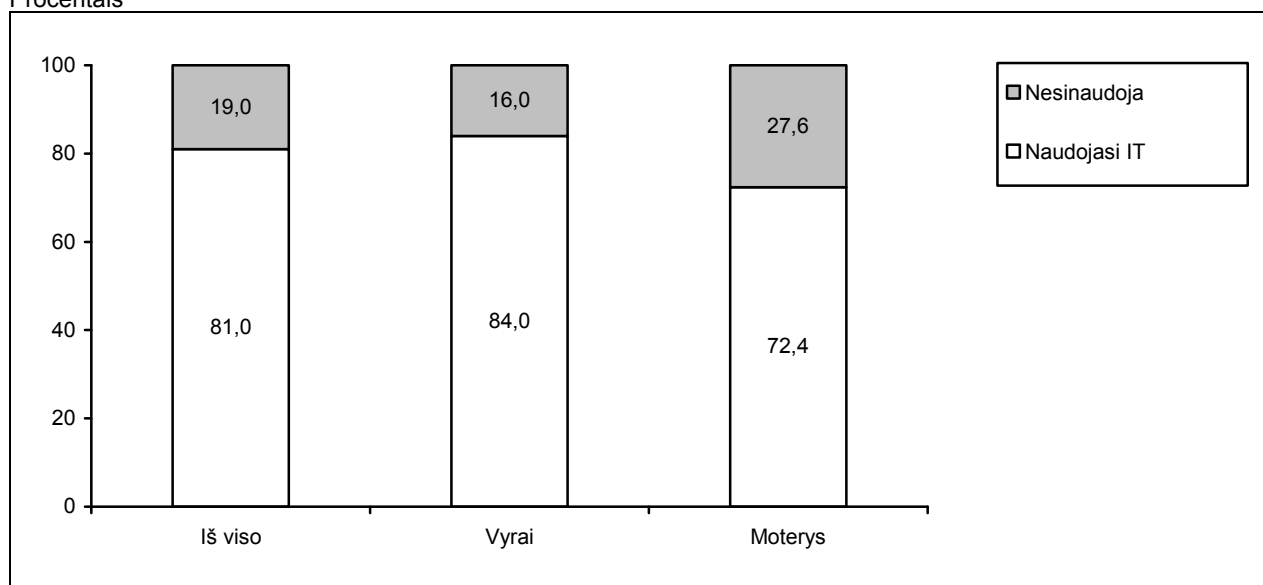

4.9. INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ PANAUDOJIMAS VERSLE

Šiuo metu informacinių technologijų taikymas versle yra taip paplitęs, kad tampa vis sunkiau įsivaizduoti įmonę, savo veikloje nenaudojančią kompiuterinės technikos ar interneto. Informacinių technologijų (IT) diegimas ir taikymas versle ypač svarbus, nes turi tiesioginės įtakos įmonės konkurencingumui, didina įmonės produktyvumą, padeda spręsti administravimo problemas, skatina plėsti produktų ar paslaugų įvairovę bei gerinti jų kokybę. Be to, IT diegimas leidžia įmones keisti savo tradicines organizacines struktūras, daro verslo procesus operatyvesnius bei susietus su vartotojų poreikiais. **Kitaip tariant, net ir tradicinis verslas tampa vis labiau elektroniniu, nes daugelis verslo operacijų, įmonės veiklos organizavimas ir įvairių įmonės viduje vykstančių procesų optimizavimas atliekamas naudojant informacines technologijas.** Kaip rodo tyrimo duomenys, IT buvo įdiegusios net 81,0% SVV įmonių. Mažiau nei vyrai IT naudojo moterys – 72,4% (vyrai – 84,0%).

103 diagrama. Informacinių technologijų (IT) taikymas SVV pagal verslininkų lytį

Procentais

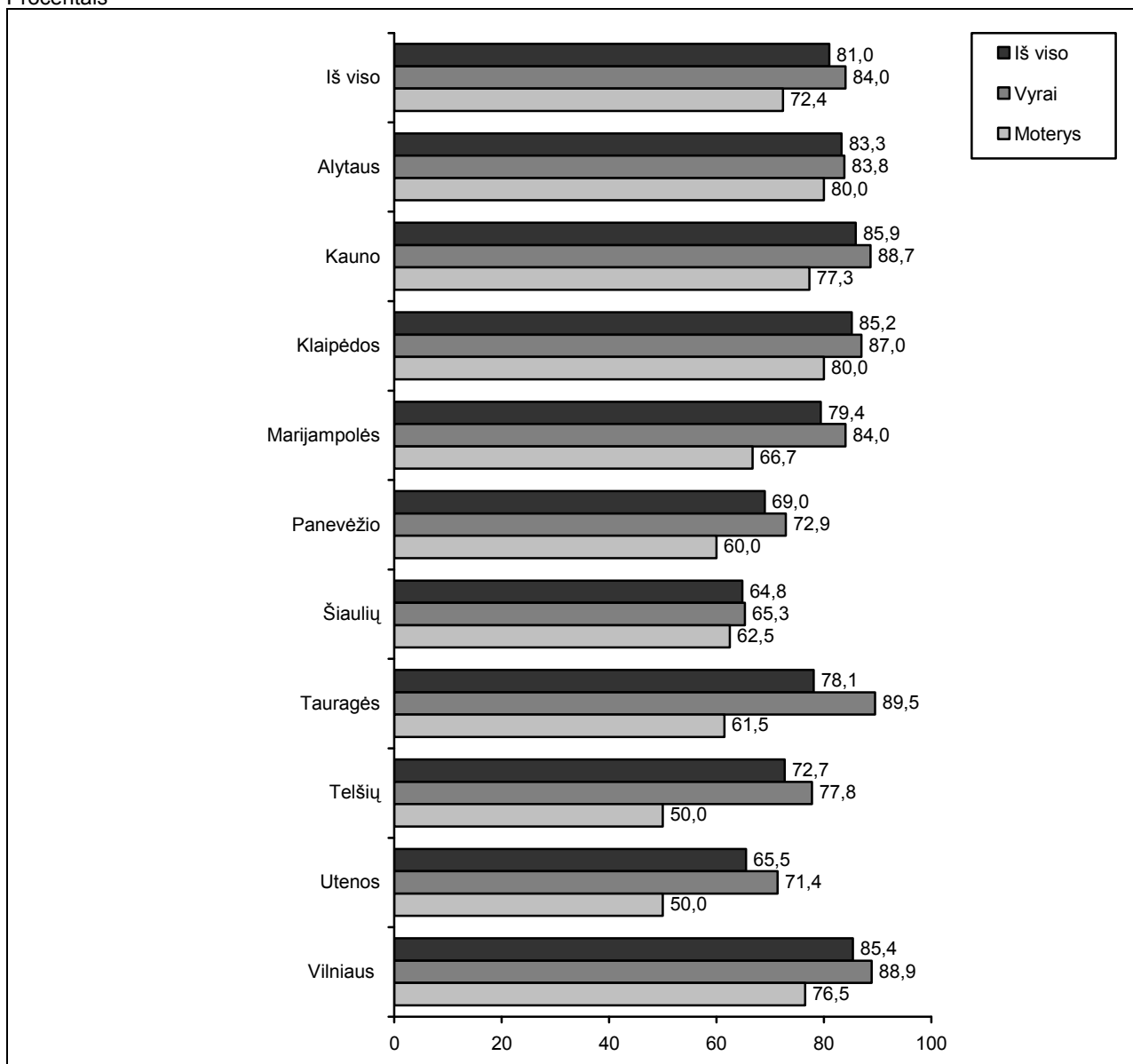

Nors absoliuti dauguma visų apskričių verslininkų naudojo IT, tačiau analizuojant apskričių duomenis išryškėjo dideli skirtumai. Daugiausia įdiegusiųjų savo versle IT buvo Kauno (85,9%), Vilniaus (85,4%), Klaipėdos (85,2%) ir Alytaus (83,3%) apskrityse. Nenaudojančiųjų versle IT daugiausia buvo Šiaulių (35,2%), Utenos (34,5%) ir Panevėžio (31,0%) apskrityse.

IT versle labiau nei moterys naudojo vyrai – 84,0% (moterys – 72,1%). Tarp vyrų daugiausia įdiegusiųjų versle IT buvo Tauragės (89,5%), Vilniaus (88,9%) ir Kauno (88,7%) apskrityse. Daugiau moterų verslininkų, naudojančių versle IT, buvo Klaipėdos (80,0%), Alytaus (80,0%) ir Kauno (77,3%) apskrityse.

104 diagrama. IT taikymas SVV pagal verslininkų lytį ir apskritis

Procentais

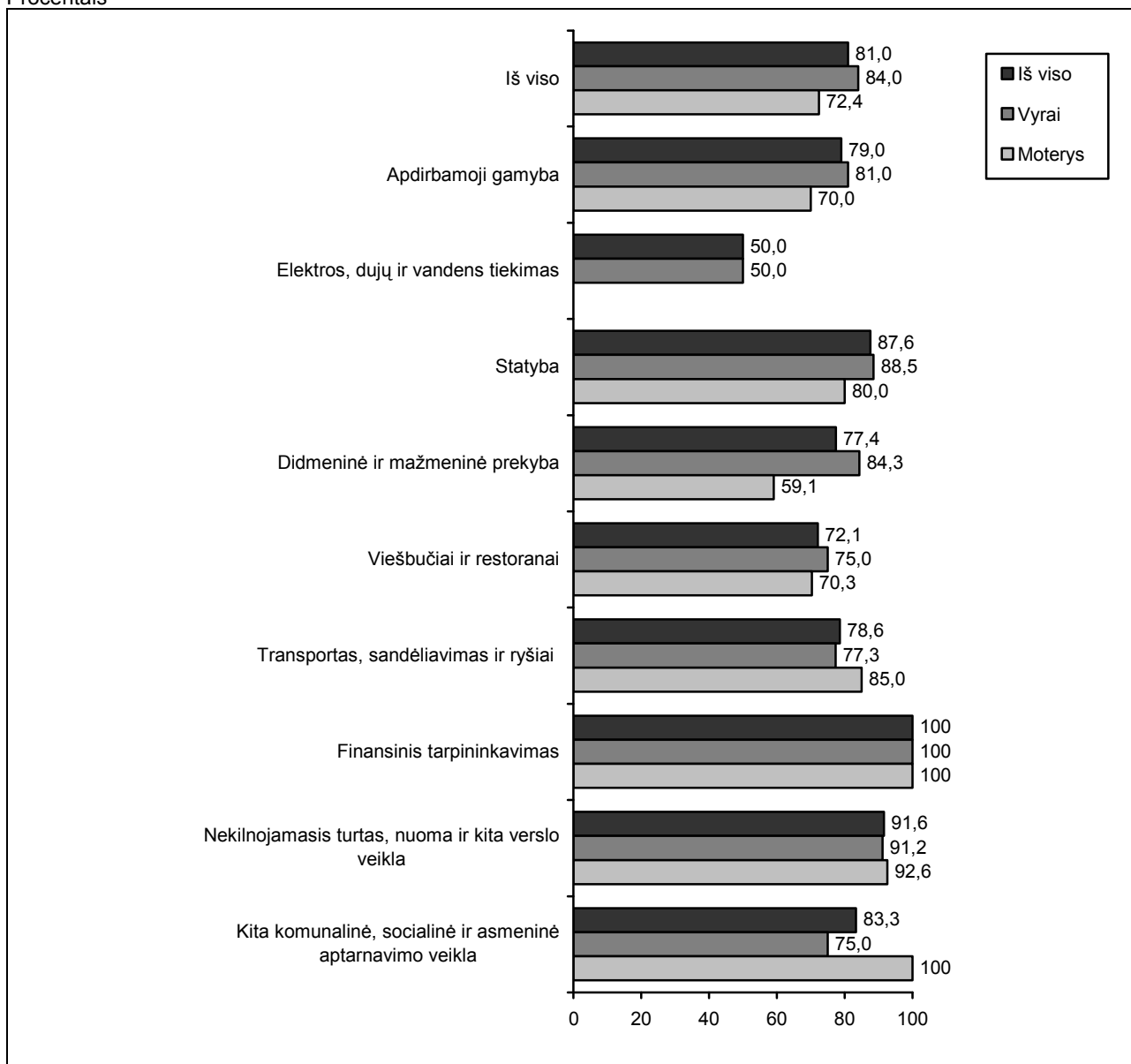

Kaip rodo diagramoje pateikti duomenys, informacinėmis technologijomis naudojosi visos finansinio tarpininkavimo įmonės, 91,2% nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo ir 87,6% statybos įmonių. Mažiausiai kompiuterizuotos buvo elektros, dujų ir vandens tiekimo įmonės (50,0%) bei viešbučiai ir restoranai (72,1%).

Reikia pažymėti, kad, lyginant IT panaudojimą skirtingose ekonominės veiklos srityse, tarp moterų ir vyrų išryškėjo ryškūs skirtumai – visos finansinio tarpininkavimo įmonės buvo kompiuterizuotos, o iš visų kita komunaline, socialine ir asmenine aptarnavimo veikla užsiimančių įmonių visiškai kompiuterizuotos buvo tik moterų vadovaujamos įmonės, tuo tarpu iš vyrų vadovaujamų įmonių tokių buvo 75,0%. Įdomu tai, kad moterų, įdiegusių IT, tokioje tradiciškai „vyrishkoje“ veikloje, kaip transportas, sandėliavimas ir ryšiai, dalis taip pat buvo didesnė nei vyrų – atitinkamai 85,0% ir 77,3%.

105 diagrama. IT taikymas SVV pagal verslininkų lytį ir ekonomines veiklas

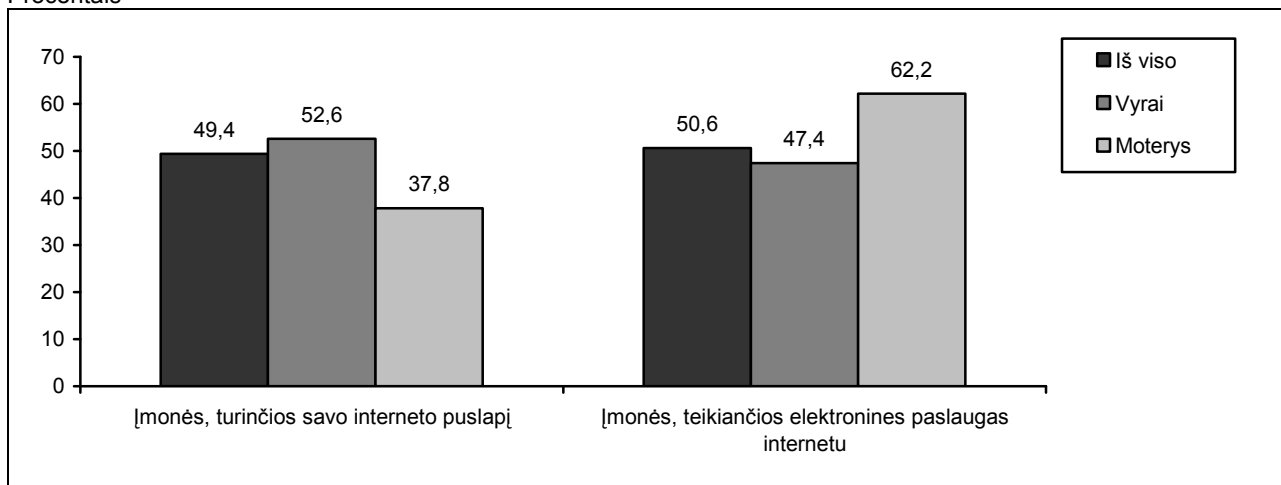
Procentais

Tyrimo metu buvo siekiama ne tik išsiaiškinti, kiek SVV įmonių naudojami IT, bet ir gauti informacijos apie tai, ar įmonės teikia paslaugas internetu, ar yra įdiegta elektroninės prekybos sistema. Pastarosios įdiegimas suteikia įmonėms rimtą konkurencinį pranašumą. Tam, kad elektroninės prekybos sistema veiktų sėkmingai, įmonei reikalinga ne tik interneto svetainė, bet ir puiki visų su klientu susijusių grandžių organizacija, apskaita ir logistika. Visa tai reikalauja nemažų investicijų, ko SVV įmonėms dažnai labai trūksta. Todėl, kaip rodo tyrimo duomenys, savo interneto svetainę ar puslapį turėjo ne visos informacinės technologijas įdiegusios įmonės – tik 49,4% ir 50,6% galėjo teikti elektronines paslaugas ar naudotis jomis internetu. Moterų verslininkių, galėjusių teikti elektronines paslaugas ar naudotis jomis internetu, dalis buvo gerokai didesnė nei vyrų – atitinkamai 62,2% ir 47,4%.

106 diagrama. Informacinių technologijų (IT) taikymas SVV pagal verslininkų lytį

Procentais

Verslininkų, turinčių savo interneto svetainę ar puslapį, daugiausia buvo Tauragės (52,0%), Vilniaus (45,1%) ir Kauno (40,3%) apskrityse. Tiek vyrų, tiek moterų verslininkų, turinčių savo interneto svetainę ar puslapį, dalys šiose apskrityse taip pat buvo didžiausios.

29 lentelė. Įmonės, turinčios savo interneto puslapį, pagal verslininkų lytį ir apskritis

Procentais

Apskritys	Turinčios interneto puslapį			Neturinčios		
	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
Iš viso	26,3	40,7	37,4	73,7	59,3	62,6
Alytaus	0,0	41,9	37,1	100,0	58,1	62,9
Kauno	38,2	40,8	40,3	61,8	59,2	59,7
Klaipėdos	12,5	35,0	29,5	87,5	65,0	70,5
Marijampolės	16,7	19,0	18,5	83,3	81,0	81,5
Panevėžio	6,7	20,9	17,2	93,3	79,1	82,8
Šiaulių	0,0	36,2	29,8	100,0	63,8	70,2
Tauragės	37,5	58,8	52,0	62,5	41,2	48,0
Telšių	25,0	32,1	31,3	75,0	67,9	68,8
Utenos	0,0	40,0	31,6	100,0	60,0	68,4
Vilniaus	35,2	48,4	45,1	64,8	51,6	54,9

Kaip rodo lentelėje pateikti duomenys, daugiausia teikiančiųjų paslaugas internetu buvo Tauragės (56,0%), Marijampolės (48,1%), Alytaus (45,7%) ir Telšių (43,8%) apskrityse. Reikia pastebėti, kad moterų, teikiančių paslaugas internetu, dalis, palyginti su vyrais, didesnė buvo visose apskrityse, išskyrus Šiaulių (20,0%) ir Tauragės (50,0%). Tačiau daugiausia tokių moterų vadovaujamų įmonių buvo Utenos (75,0%) ir Marijampolės (66,7%) apskrityse.

30 lentelė. Įmonės, teikiančios paslaugas internetu, pagal verslininkų lytį ir apskritis

Procentais

Apskritys	Teikiančios paslaugas internetu			Neteikiančios paslaugų internetu		
	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
Iš viso	43,4	36,7	38,3	56,6	63,3	61,7
Alytaus	0,0	51,6	45,7	100,0	48,4	54,3
Kauno	47,1	36,8	39,0	52,9	63,2	61,0
Klaipėdos	43,8	35,0	37,1	56,3	65,0	62,9
Marijampolės	66,7	42,9	48,1	33,3	57,1	51,9
Panevėžio	40,0	34,9	36,2	60,0	65,1	63,8
Šiaulių	20,0	34,0	31,6	80,0	66,0	68,4
Tauragės	50,0	58,8	56,0	50,0	41,2	44,0
Telšių	50,0	42,9	43,8	50,0	57,1	56,3
Utenos	75,0	26,7	36,8	25,0	73,3	63,2
Vilniaus	43,2	34,4	36,6	56,8	65,6	63,4

Žvelgiant į tyrimo duomenis apie tai, kokių ekonominės veiklos rūšių įmonės turėjo savo interneto puslapį, matomas tas pats dėsningumas – daugiausia įmonių, turinčių savo interneto svetainę ar puslapį, buvo labiausiai kompiuterizuotose veiklose: nekilnojamojo turto, nuomos ir kitame versle (49,4%), finansiniame tarpininkavime (43,8%). Mažiausia turinčiųjų interneto svetainę ar puslapį dalis buvo statyboje – 29,4%, ir prekyboje – 31,7%.

Vyrų, turinčių interneto svetainę ar puslapį, dalis lyginant su moterimis buvo didesnė visose ekonominėse veiklose.

31 lentelė. SVV įmonės, turinčios savo interneto puslapį, pagal verslininkų lytį ir ekonomines veiklas

Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Turinčios interneto puslapį			Neturinčios		
		Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
	Iš viso	26,3	40,7	37,4	73,7	59,3	62,6
D	Apdirbamoji gamyba	32,1	40,4	39,1	67,9	59,6	60,9
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	0,0	0,0	0,0		100,0	100,0
F	Statyba	25,0	29,9	29,4	75,0	70,1	70,6
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	15,4	36,0	31,7	84,6	64,0	68,3
H	Viešbučiai ir restoranai	34,6	55,6	43,2	65,4	44,4	56,8
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	17,6	40,0	35,9	82,4	60,0	64,1
J	Finansinis tarpininkavimas	22,2	71,4	43,8	77,8	28,6	56,3
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	38,0	54,4	49,4	62,0	45,6	50,6
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	0,0	66,7	40,0	100,0	33,3	60,0

Tyrimo duomenys parodė, kad nors moterų, turinčių savo interneto svetainę ar puslapį, dalis buvo žymiai mažesnė nei vyrų, tačiau elektroninėmis paslaugomis naudojosi ir jas teikė atvirkščiai – didesnė dalis moterų nei vyrų. Ypatingai daug moterų, teikusių elektronines paslaugas, buvo transporto, sandėliavimo ir ryšių (64,7%) įmonėse bei apdirbamosios gamyboje (64,7%). Tuo tarpu visos moterys, užsiimančios kita komunaline, socialine ir asmenine aptarnavimo veikla, elektroninių paslaugų neteikė. Šioje veikloje tokias paslaugas teikė tik 33,3% vyrų.

32 lentelė. SVV įmonės, teikiančios paslaugas internetu, pagal verslininkų lytį ir ekonomines veiklas

Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Teikiančios paslaugas internetu			Neteikiančios paslaugų internetu		
		Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
	Iš viso	43,4	36,7	38,3	56,6	63,3	61,7
D	Apdirbamoji gamyba	50,0	34,8	37,3	50,0	65,2	62,7
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
F	Statyba	37,5	24,7	25,9	62,5	75,3	74,1
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	36,9	37,2	37,2	63,1	62,8	62,8
H	Viešbučiai ir restoranai	38,5	33,3	36,4	61,5	66,7	63,6
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	64,7	46,7	50,0	35,3	53,3	50,0
J	Finansinis tarpininkavimas	33,3	42,9	37,5	66,7	57,1	62,5
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	48,0	40,4	42,7	52,0	59,6	57,3
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	0,0	33,3	20,0	100,0	66,7	80,0

Apibendrinant informacinių technologijų panaudojimo versle tyrimo duomenis, galima padaryti išvadą, kad nors IT naudojasi absoliuti dauguma SVV įmonių, tačiau elektroninės prekybos ir paslaugų teikimo sistemų diegimas ir jų taikymas tarp SVV įmonių buvo dar gana vangus. Kaip parodė tyrimo duomenys, vyrai buvo aktyvesni diegdami internetinį įmonės puslapį, o moterys dažniau pasireiškė kaip elektroninių paslaugų vartotojos ir teikėjos.

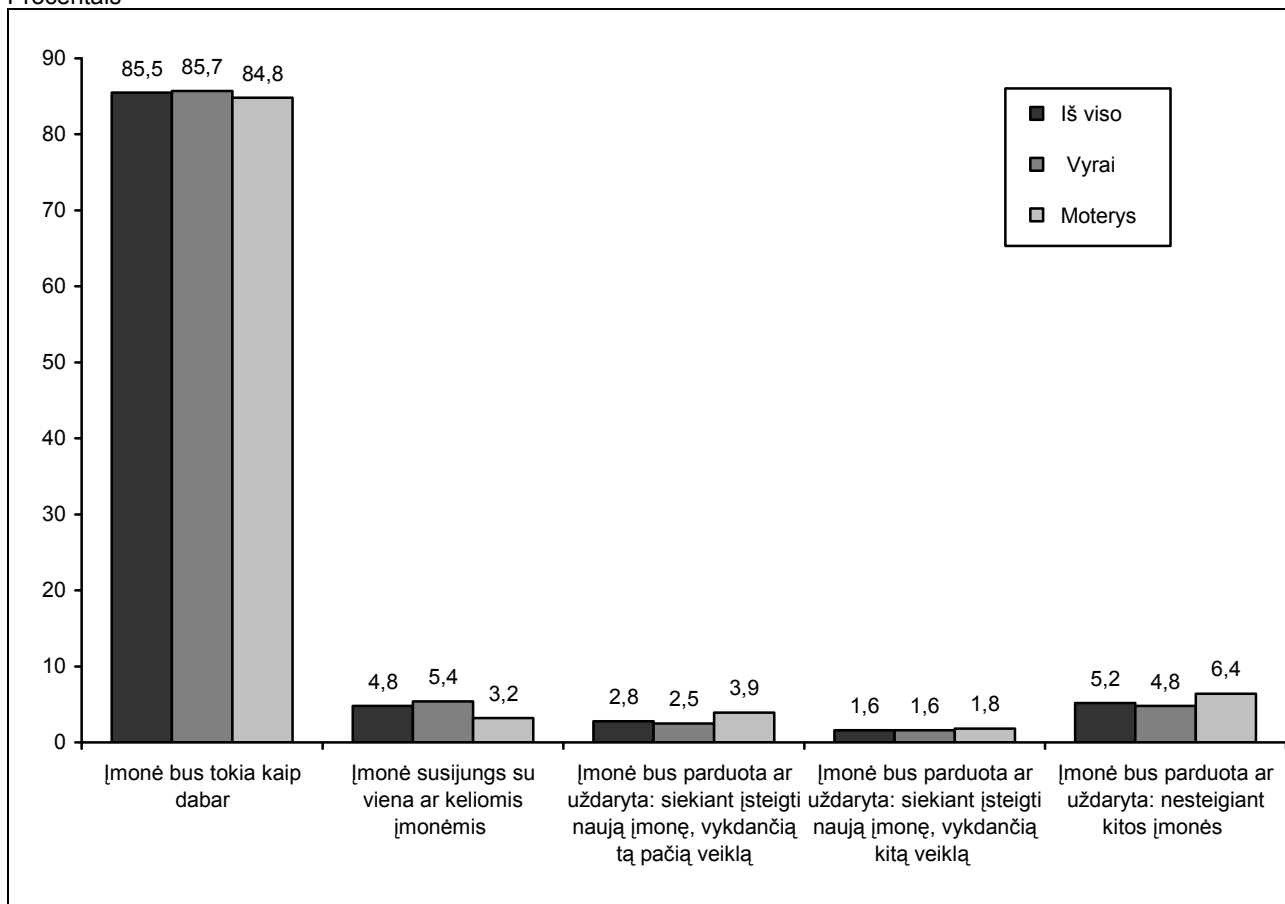
V. SVV ĮMONIŲ ATEITIES PLANAI

5.1. SVV ĮMONIŲ STRATEGINIAI PLANAI ARTIMIAUSIEMS DVEJIEMS METAMS

Kaip parodė tyrimo rezultatai, verslininkų strateginiai planai buvo gana optimistiniai – net 85,5% verslininkų tikėjosi, kad įmonė liks tokia pati, kaip ir dabar. Tokią nuomonę dažniau išsakė vyrai nei moterys – atitinkamai 85,7% ir 84,8%. Keisti savo įmonės teisinę formą ketino 2,8%, jungtis su viena ar keliomis įmonėmis – 4,8% verslininkų. Tik nedidelė jų dalis (6,8%) ketino parduoti ar tiesiog uždaryti savo įmonę, bet iš jų 1,6% ketino tai padaryti dėl kito verslo steigimo. Tokių ketinimų turėjo daugiau moterų nei vyrų.

107 diagrama. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal verslininkų lytį

Procentais

Kaip jau minėta, absoliuti dauguma verslininkų, nepriklausomai nuo amžiaus, buvo tos nuomonės, kad įmonė išliks tokia pati, ir tik tarp vyriausiųjų (50 ir daugiau metų) taip manančiųjų buvo mažiau. Tarp vyriausiųjų buvo ir daugiausia (13,3%) ketinančiųjų parduoti ar tiesiog uždaryti savo įmonę. Ketinimus susijungti su viena ar keliomis įmonėmis dažniau išsakė jauni, iki 30 metų amžiaus, verslininkai.

33 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal verslininkų amžių
Procentais

	Verslininkų amžiaus grupės			Iš viso
	iki 30 metų	31–49 metų	50 m. ir vyresni	
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0
Įmonė bus tokia pati kaip dabar	83,8	87,8	76,3	85,5
Įmonė susijungs su viena ar keliomis įmonėmis	6,5	4,8	2,2	4,8
Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tą pačią veiklą	3,6	2,1	5,2	2,8
Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą	1,6	1,4	3,0	1,6
Įmonė bus parduota ar uždaryta: nsteigiant kitos įmonės	4,5	3,9	13,3	5,2

Nors manančiųjų, kad artimiausiais metais įmonė bus tokia, buvo daugiausia, tačiau pagal išsilavinimą jie diferencijavosi – net 92,3% taip manančiųjų buvo tarp turinčių tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą verslininkų ir 86,2% – tarp turinčiųjų aukštesnįjį ar aukštąjį.

Ketinančiųjų savo įmonę sujungti su viena ar keliomis įmonėmis daugiau buvo tarp turinčių aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą verslininkų, o norinčiųjų likviduoti savo įmonę – tarp turinčiųjų vidurinį išsilavinimą.

34 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal verslininkų išsilavinimą
Procentais

	Verslininkų išsimokslinimo lygis				Iš viso
	Pradinis, pagrindinis	Vidurinis	Specialusis vidurinis ar pavidurinis mokymas	Aukštesnysis ar aukštasis	
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Įmonė bus tokia pati kaip dabar	92,3	84,1	83,4	86,2	85,5
Įmonė susijungs su viena ar keliomis įmonėmis	0,0	4,6	3,6	5,3	4,8
Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tą pačią veiklą	7,7	2,6	4,7	2,3	2,8
Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą	0,0	1,3	2,1	1,6	1,6
Įmonė bus parduota ar uždaryta: nsteigiant kitos įmonės	0,0	7,3	6,2	4,6	5,2

Analizuojant strateginius įmonių planus pagal ekonominės veiklos rūšis, išryškėjo pagrindinė kryptis – dauguma įvairaus verslo įmonių ketino likti tokia pati kaip dabar. Tačiau skirtingose veiklos srityse tokių ketinimų dalis buvo skirtinga: mažiausia – 66,7% – buvo kitoje komunalinėje, socialinėje ir asmeninėje aptarnavimo veikloje, o didžiausia – visos kasybos ir karjerų eksploatavimo bei elektros, dujų ir vandens tiekimo veiklomis užsiimančios įmonės. Likti tokiomis pačiomis ketino net 93,8% finansinio tarpininkavimo įmonių, o 6,3% šios veiklos įmonių ketino plėstis, apjungiant savo įmonę su viena ar keliomis įmonėmis.

Manančiųjų, kad įmonė bus parduota ar uždaryta nsteigiant kitos įmonės, daugiausia buvo tarp transporto, sandėliavimo ir ryšių veikla užsiimančių verslininkų (8,3%).

35 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal ekonomines veiklas

Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Įmonė bus tokia kaip dabar	Įmonė susijungs su viena ar keliomis įmonėmis	Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tą pačią veiklą	Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą	Įmonė bus parduota ar uždaryta: nsteigiant kitos įmonės
	Iš viso	85,5	4,8	2,8	1,6	5,2
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
D	Apdirbamoji gamyba	85,0	5,1	3,7	2,3	3,7
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
F	Statyba	88,7	3,1	1,0	1,0	6,2
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	86,6	3,5	2,2	1,7	6,0
H	Viešbučiai ir restoranai	86,9	4,9	4,9	0,0	3,3
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	78,6	3,4	6,8	2,6	8,5
J	Finansinis tarpininkavimas	93,8	6,3	0,0	0,0	0,0
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	85,5	8,9	0,6	1,1	3,9
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	66,7	16,7	16,7	0,0	0,0

Įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams apskričių lygmeniu pateikti lentelėje. Manančiųjų, kad įmonė išliks tokia, kokia yra atskirose apskrityse buvo skirtinga: mažiausia (73,8% ir 75,0%) tokią nuomonę išsakiusiųjų buvo Alytaus ir Tauragės apskrityse, šiose apskrityse buvo daugiausia ir manančiųjų, kad įmonė bus parduota ar uždaryta nsteigiant kitos įmonės, – atitinkamai 12,5% ir 9,5%. Tačiau Alytaus apskrityje daugiausia (11,9%) buvo ir ketinančių sujungti savo įmonę su viena ar keliomis įmonėmis verslininkų. Daugiausia manančiųjų įmonę išliksiant tokia pačia buvo Marijampolės ir Telšių apskrityse – 97,1% ir 90,9%.

36 lentelė. SVV įmonių strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams pagal apskritis

Procentais

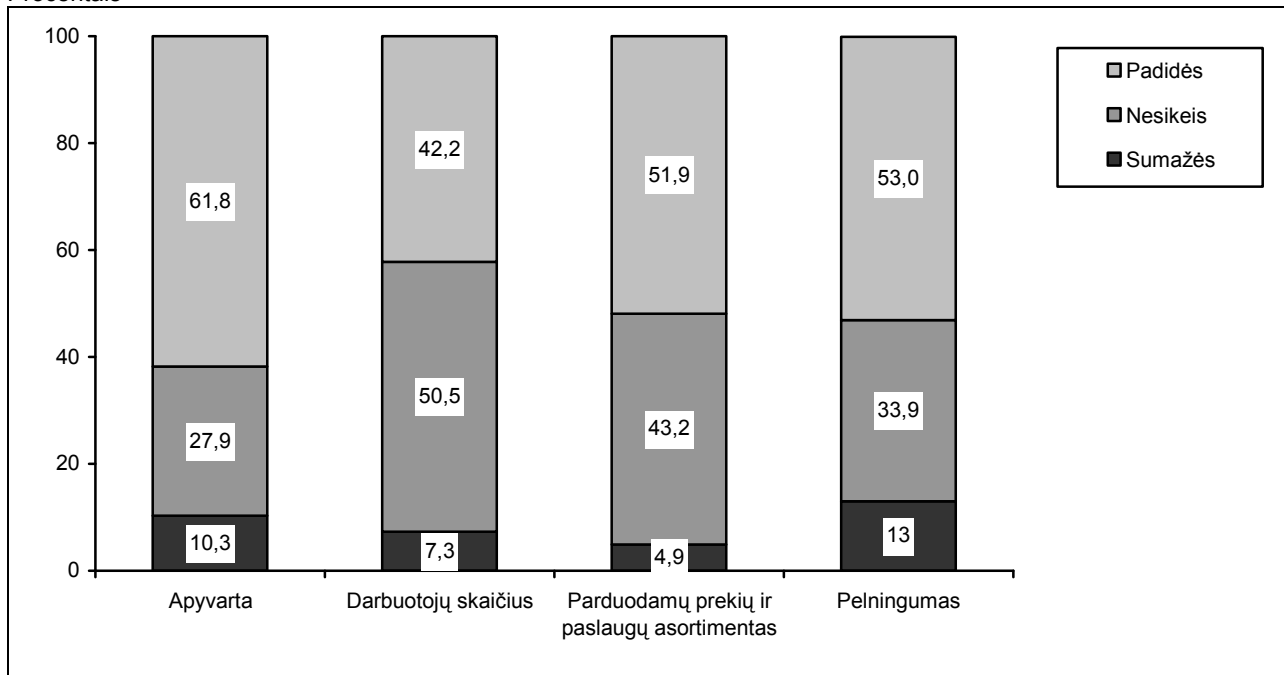
Apskritys	Įmonė bus tokia kaip dabar	Įmonė susijungs su viena ar keliomis įmonėmis	Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tą pačią veiklą	Įmonė bus parduota ar uždaryta: siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą	Įmonė bus parduota ar uždaryta: nsteigiant kitos įmonės
Iš viso	85,5	4,8	2,8	1,6	5,2
Alytaus	73,8	11,9	4,8	0,0	9,5
Kauno	87,0	3,2	2,2	1,6	5,9
Klaipėdos	85,8	0,6	5,8	1,9	5,8
Marijampolės	97,1	0,0	0,0	0,0	2,9
Panevėžio	86,9	3,6	2,4	2,4	4,8
Šiaulių	84,1	6,8	1,1	1,1	6,8
Tauragės	75,0	6,3	6,3	0,0	12,5
Telšių	90,9	2,3	0,0	2,3	4,5
Utenos	86,2	3,4	6,9	3,4	0,0
Vilniaus	85,1	6,9	2,2	1,7	4,0

5.2. VERSLO POKYČIŲ PROGNOZĖS ATEINANTIEMS METAMS

Žvelgdami į penkerius metus rinkoje išsilaikiusių įmonių verslo pokyčių prognozes kitiems metams, matome, kad dauguma (daugiau nei 80%) verslininkų buvo užtikrinti sėkminga tolimesne savo įmonių veikla – daugiau nei pusė verslininkų tikėjosi, kad pagrindiniai ūkinės finansinės veiklos rodikliai didės, o daugiau nei trečdalis – kad išliks stabilūs.

108 diagrama. Pagrindinių ūkinės finansinės veiklos rodiklių pokyčių prognozės ateinantiems metams

Procentais

Atsargenes verslo pokyčių prognozes pateikė moterys verslininkės – didesnė jų dalis, palyginti su vyrais, kitais metais tikėjosi pagrindinių ūkinės finansinės veiklos rodiklių stabilumo ir mažesnė – jų padidėjimo. Tarp pesimistiškai nusiteikusių savo verslo atžvilgiu verslininkų, moterų dalis taip pat buvo didesnė.

Didinti apyvartą ketino 65,2% vyrų ir 51,9% moterų. Moterys labiau nei vyrai buvo linkusios didinti gamybos apimtį, nedidindamos darbuotojų skaičiaus – tokių moterų verslininkų buvo 58,3%, vyrų – 47,7%, o 9,9% moterų gamybos apimtį didinti ketino net sumažindamos darbuotojų skaičių (tokių ketinimų turėjusių vyrų verslininkų dalis sudarė 6,4%). Didinti parduodamų prekių ir paslaugų asortimentą ketino 52,5% vyrų ir 50,2% moterų. Panašaus santykio prognozės buvo ir pelningumo atžvilgiu – padidėjimo tikėjosi 54,4% vyrų ir 49,1% moterų.

37 lentelė. Pagrindinių ūkinės finansinės veiklos rodiklių pokyčių prognozės ateinantiems metams pagal verslininkų lytį

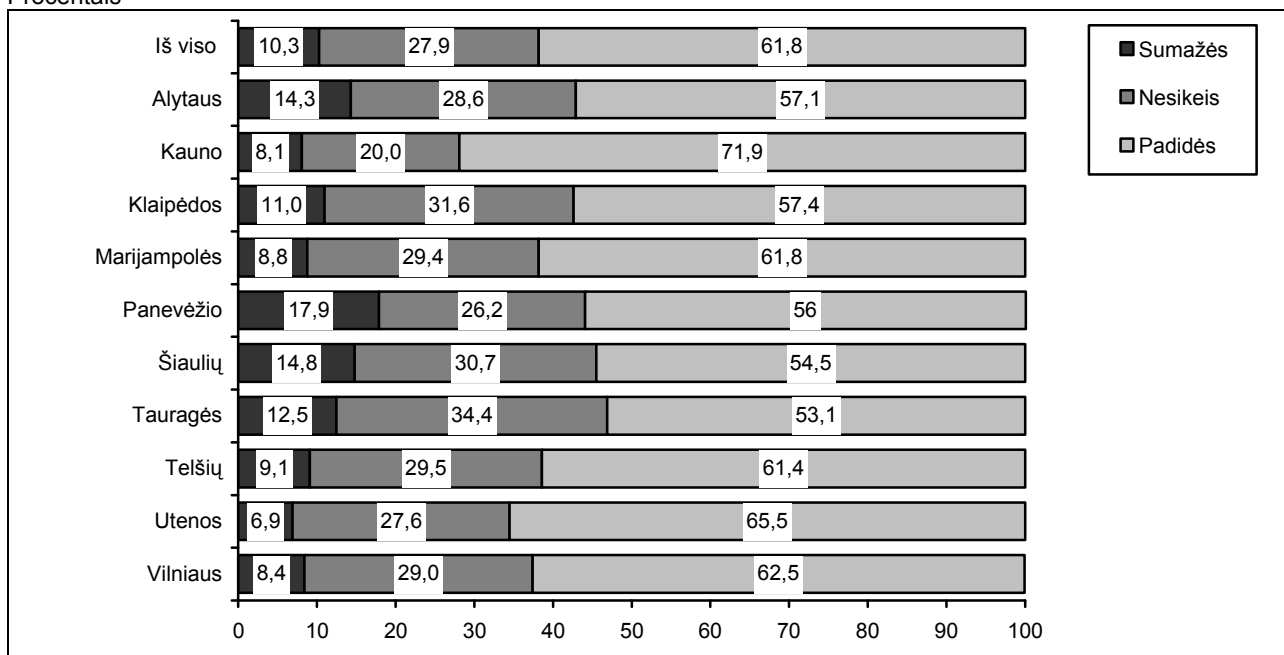
Procentais

	Sumažės		Nesikeis		Padidės	
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai
Apyvarta	12,0	9,7	36,0	25,1	51,9	65,2
Darbuotojų skaičius	9,9	6,4	58,3	47,7	31,8	45,9
Parduodamų prekių ir paslaugų asortimentas	5,7	4,7	44,2	42,8	50,2	52,5
Pelningumas	17,0	11,7	33,9	33,9	49,1	54,4

Duomenys parodė, kad optimistiškiausiai nusiteikę apyvartos didinimo atžvilgiu buvo Kauno (71,9%), Utenos (65,5%) ir Vilniaus (62,5%) apskričių verslininkai. Ketinančiųjų mažinti apyvartą daugiausia buvo Panevėžio (17,9%), Šiaulių (14,8%) ir Alytaus (14,3%) apskrityse. Trečdalis visų apskričių verslininkų ateinančiais metais tikėjosi išlaikyti to paties lygio apyvartos dydį.

109 diagrama. Apyvartos pokyčių prognozės pagal apskritis

Procentais

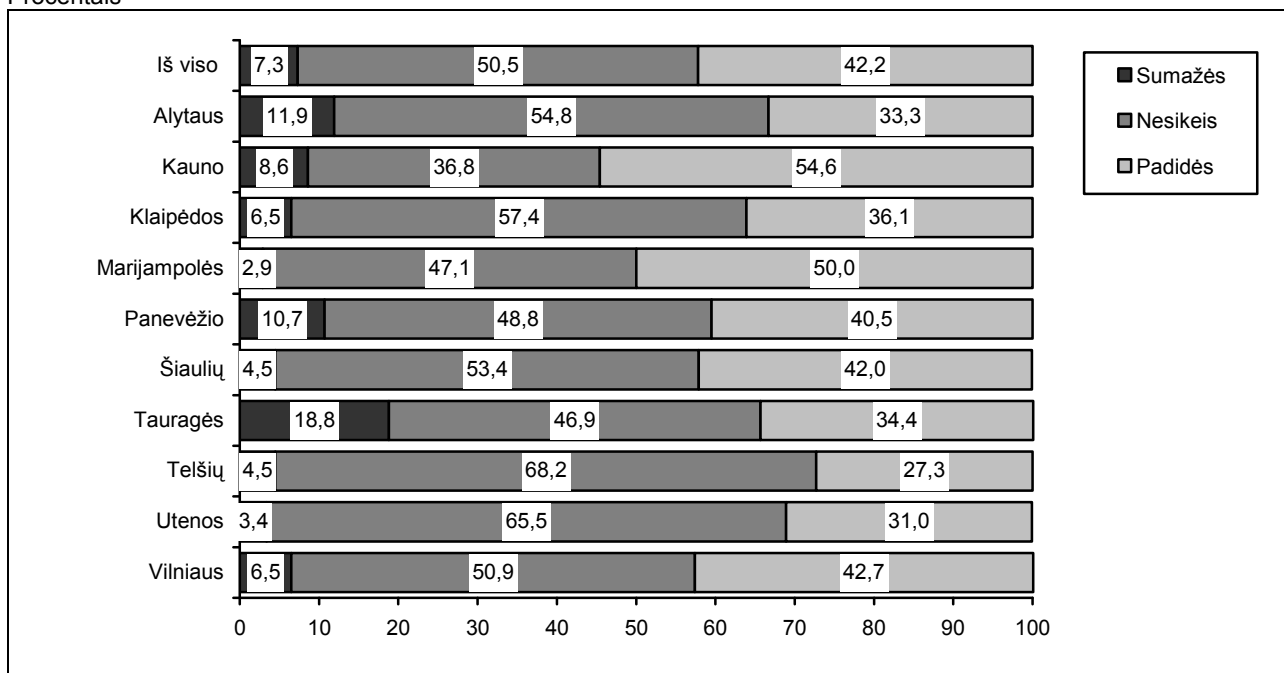
Analizuojant darbuotojų skaičiaus pokyčių prognozes, matomi esminiai skirtumai – darbuotojų skaičiaus augimą prognozavusių verslininkų buvo gerokai mažiau (42,2%) nei prognozavusių apyvartos augimą (61,8%). Vadinasi, nemaža dalis verslininkų ketino didinti apyvartą, nedidindami darbuotojų skaičiaus.

Optimistiškiausius ketinimus darbuotojų skaičiaus atžvilgiu išsakė Marijampolės apskrities verslininkai, iš kurių pusė ketino padidinti darbuotojų skaičių, 47,1% – išlaikyti tą patį ir tik 2,9% – sumažinti jį. Didinti apyvartą ketino 61,8% šios apskrities verslininkų.

Mažiausiai ketinusiųjų didinti darbuotojų skaičių buvo Telšių apskrityje (27,3%), nors apyvartos padidėjimo tikėjosi 61,4% šios apskrities verslininkų.

110 diagrama. Darbuotojų skaičiaus pokyčių prognozės pagal apskritis

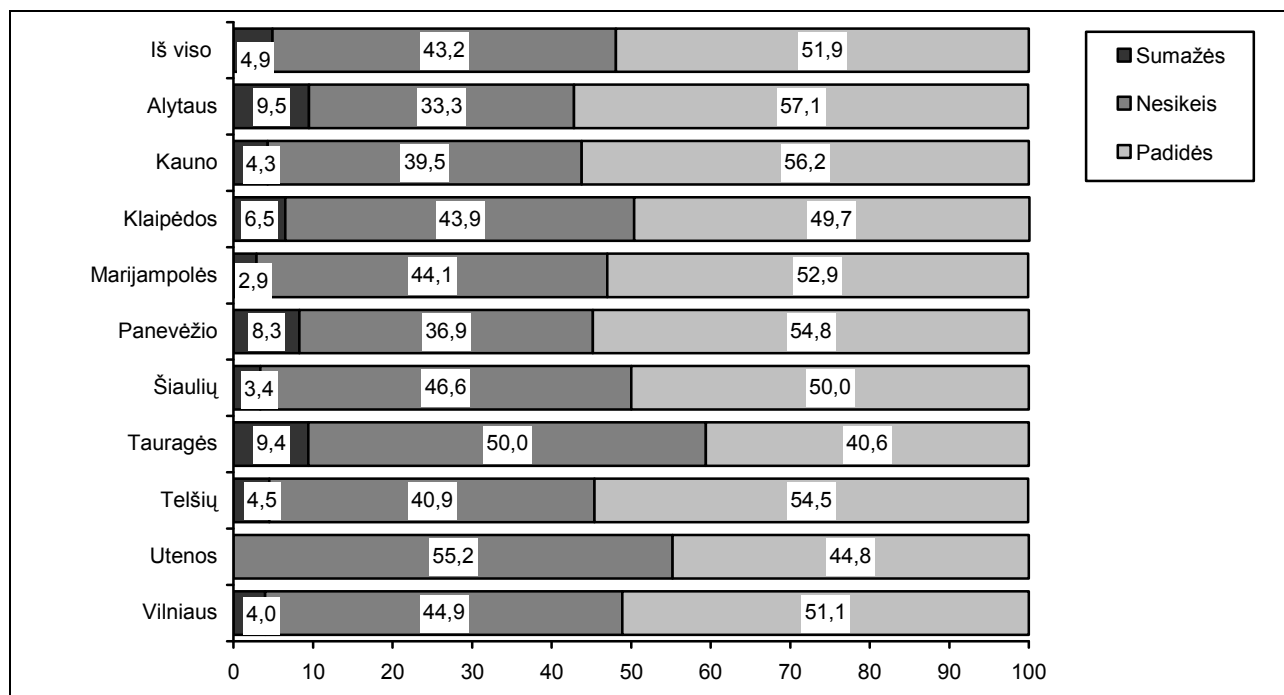
Procentais

Vienas iš esminių dalykų, išryškėjusių tyrimo metu, yra tas, kad visose apskrityse beveik pusė visų verslininkų, sugebėjusių išlaikyti savo verslą penkerius metus rinkoje, ateinančiais metais ketino didinti ne tik apyvartą, bet ir prekių bei paslaugų asortimentą. Tokių ketinimų turėjusiųjų daugiausia buvo Alytaus (57,1%), Kauno (56,2%), Panevėžio (54,8%) ir Telšių (54,4%) apskrityse.

111 diagrama. Parduodamų prekių ir paslaugų asortimento pokyčių prognozės pagal apskritis

Procentais

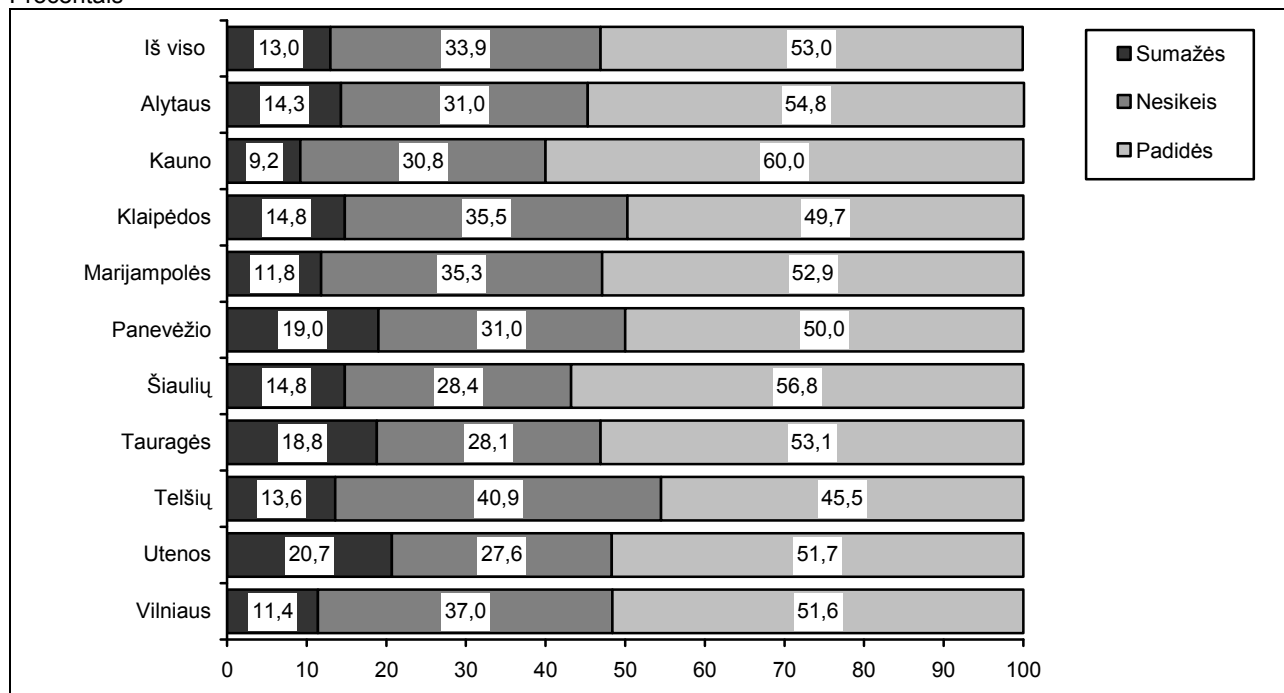

Žvelgiant į kitų metų pelningumo prognozes visose apskrityse buvo pastebimas didelis verslininkų optimizmas – net 53,0% jų tikėjosi pelningumo padidėjimo, o 33,9% – stabilumo. Ir tik 13,0% manė, kad įmonės pelningumais kitais metais gali sumažėti.

Optimistiškiausiai pelningumo atžvilgiu buvo nusiteikę Kauno ir Šiaulių verslininkai – atitinkamai 60,0% ir 56,8% jų tikėjosi pelningumo padidėjimo. Skeptiškesnes prognozes dažniausiai išsakė Utenos ir Panevėžio verslininkai – atitinkamai 20,7% ir 19,0% jų numatė pelningumą sumažėsiant.

112 diagrama. Pelningumo pokyčių prognozės pagal apskritis

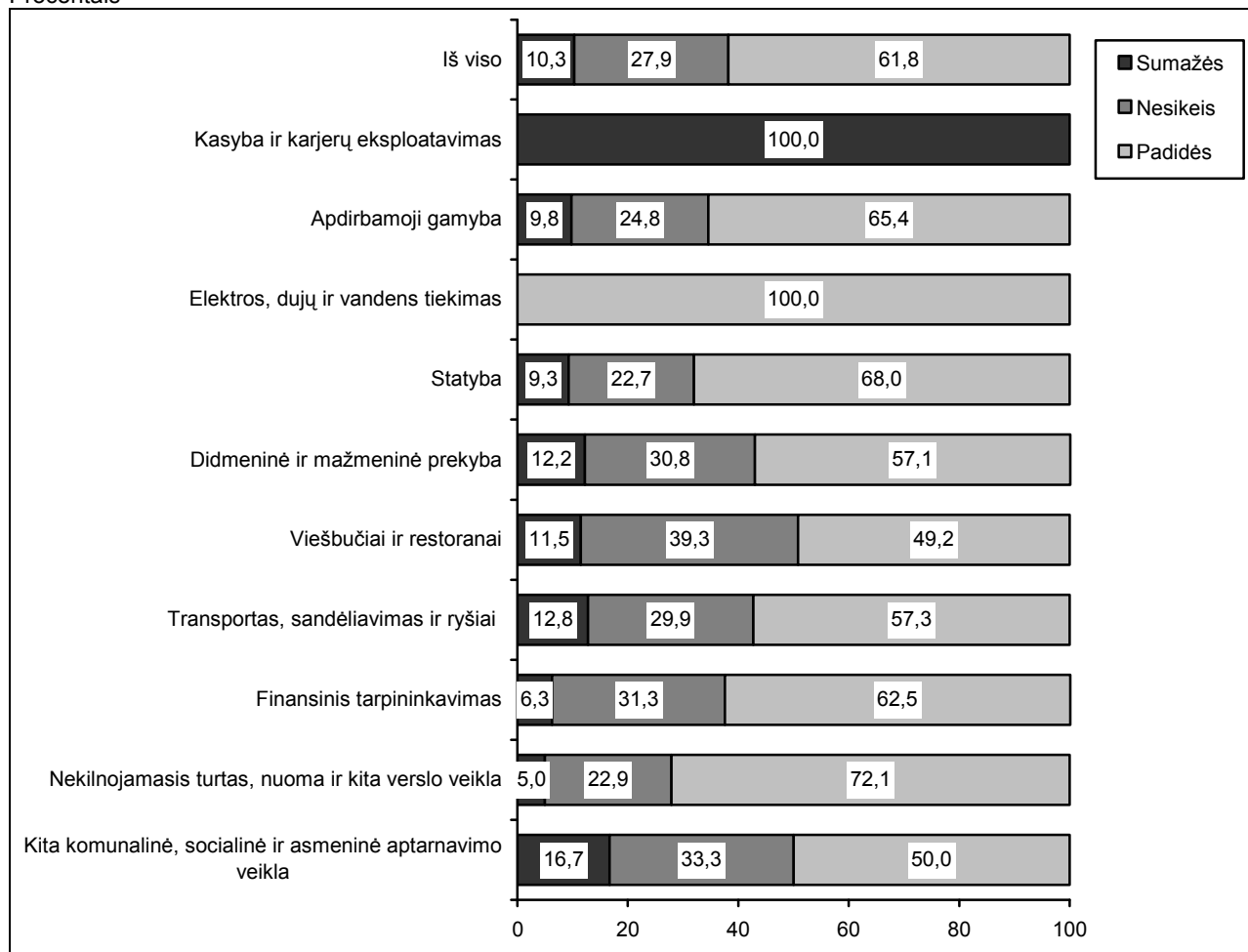
Procentais

Duomenys parodė, kad pozityviai apyvartos didinimo atžvilgiu nusiteikę buvo elektros, dujų ir vandens tiekimo veikla užsiimančios verslininkai – visi jie buvo nusiteikę kitais metais didinti įmonės apyvartą. Šiek tiek mažiau tokių ketinimų turėjo nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos (72,1%), statybos (68,0%) ir apdirbamosios gamybos (65,4%) verslininkai. Sunkiausiai, matyt, sekėsi kasybos ir karjerų eksploatavimo įmonėms, nes visos jos prognozavo apyvartą sumažėsiant. Kitais metais mažinti apyvartą ketino 16,7% kita komunaline, socialine ir asmenine aptarnavimo veikla, 12,8% transporto, sandėliavimo ir ryšių, 12,2% didmenine ir mažmeninė prekyba užsiimančių verslininkų. Trečdalis visų verslininkų ateinančiais metais ketino išlaikyti to paties lygio apyvartos dydį.

113 diagrama. Apyvartos pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas

Procentais

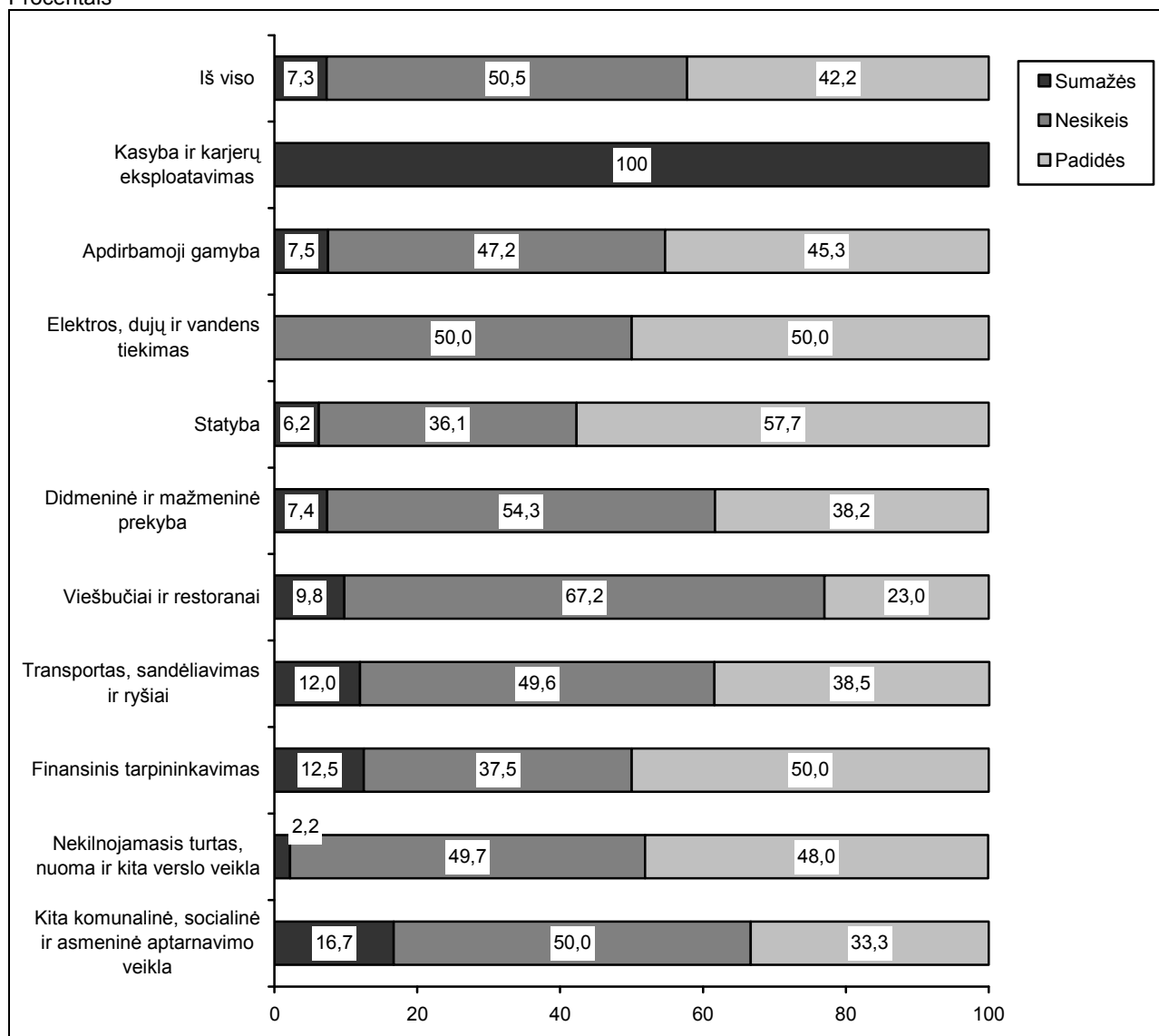

Naujų darbo vietų kūrimui teisės aktuose, reguliuojančiuose verslą, skiriamas išskirtinis dėmesys. Todėl tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti verslininkų ketinimus darbuotojų skaičiaus kitimo atžvilgiu. Kaip rodo tyrimo rezultatai, dauguma verslininkų darbuotojų skaičiaus pokyčius susiejo su apyvartos kitimo prognozėmis – dauguma jų, didindami apyvartos apimtį, ketino padidinti ir darbuotojų skaičių. Ketinančiųjų ateinančiais metais didinti darbuotojų skaičių daugiausia buvo tarp statybos (57,7%), elektros, dujų ir vandens tiekimo (50,0%) veiklomis ir finansinio tarpininkavimo (50,0%) užsiimančių verslininkų.

Išlaikyti tą patį darbuotojų skaičių ketino 67,2% viešbučių ir restoranų ir 54,3% didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonių savininkų. Pesimistiškesnes prognozes pateikė kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla užsiimančios verslininkai – jie visi ketino mažinti ne tik apyvartą, bet ir darbuotojų skaičių. Reikia pažymėti, kad darbuotojų skaičių mažinti ketino ir kitų veiklų įmonių savininkai, tačiau jų skaičius buvo labai nedidelis. Kiek daugiau tokių ketinimų turėjo kita komunaline, socialine ir asmenine aptarnavimo veikla užsiimančios verslininkai (16,7%). O štai pusė elektros, dujų ir vandens tiekimo įmonių vadovų ketino išlaikyti tą patį darbuotojų skaičių, likusieji – net ir padidinti jį.

114 diagrama. Darbuotojų skaičiaus pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas

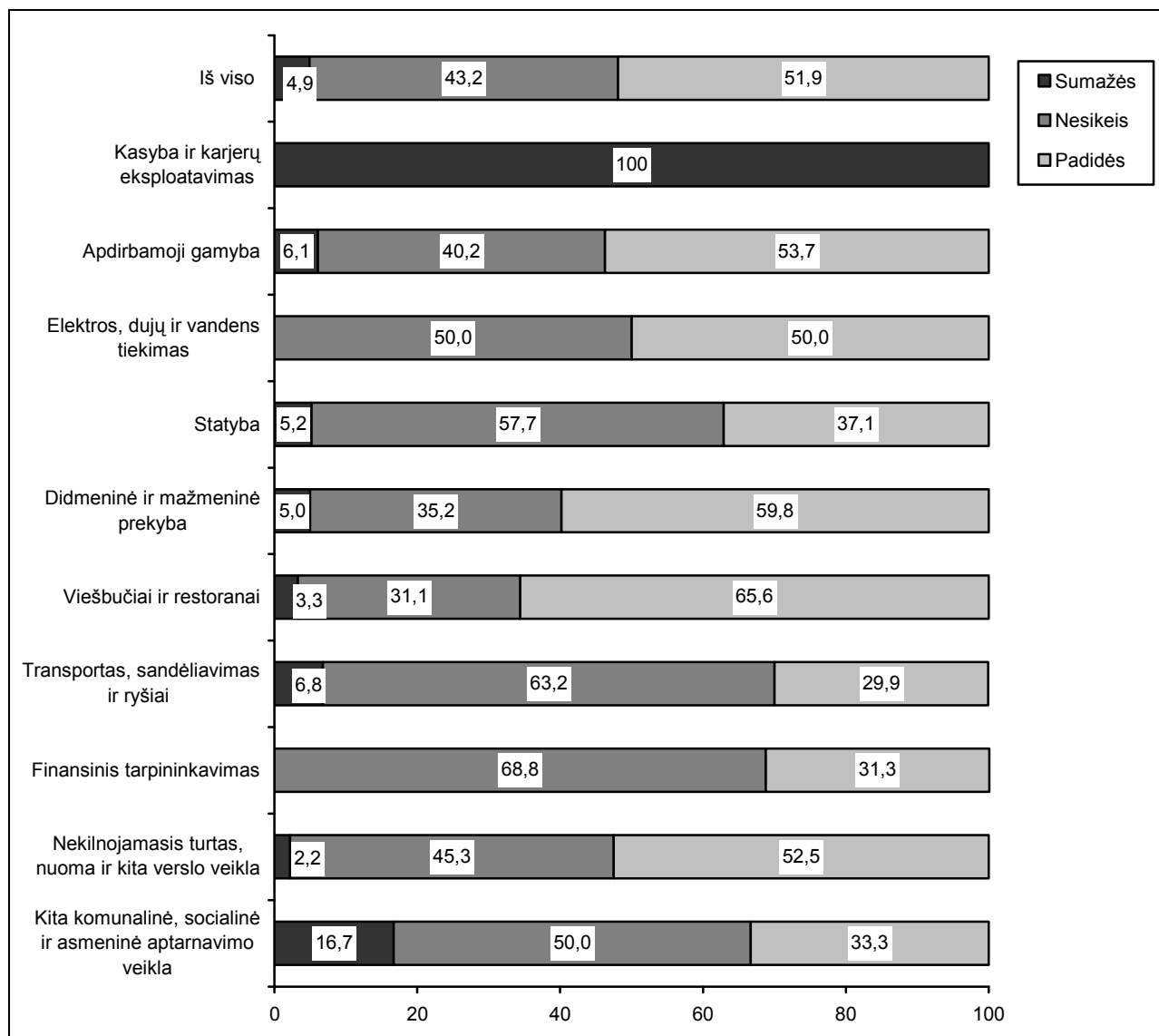
Procentais

Analizuojant parduodamų prekių ir paslaugų asortimento pokyčių prognozes pagal ekonomines veiklos rūšis **papaiškėjo, kad beveik pusė visų verslininkų ateinančiais metais ketino didinti prekių bei paslaugų asortimentą.** Tokių ketinimų turėjusių verslininkų daugiausia buvo viešbučių ir restoranų versle (65,6%), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (59,8%), apdirbamojoje gamyboje (53,7%) ir nekilnojamojo turto, nuomos ir kito versle (52,5%). Teikti tas pačias paslaugas ateinančiais metais ketino 68,8% finansinio tarpininkavimo ir 63,2% transporto, sandėliavimo ir ryšių įmonių. Problemiškiausia padėtis pastebima tyrime dalyvavusiose kasybos ir karjerų eksploatavimo įmonėse – jos visos ketino mažinti ne tik apyvartos dydį, bet ir parduodamų prekių ir paslaugų asortimentą.

115 diagrama. Parduodamų prekių ir paslaugų asortimento pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas

Procentais

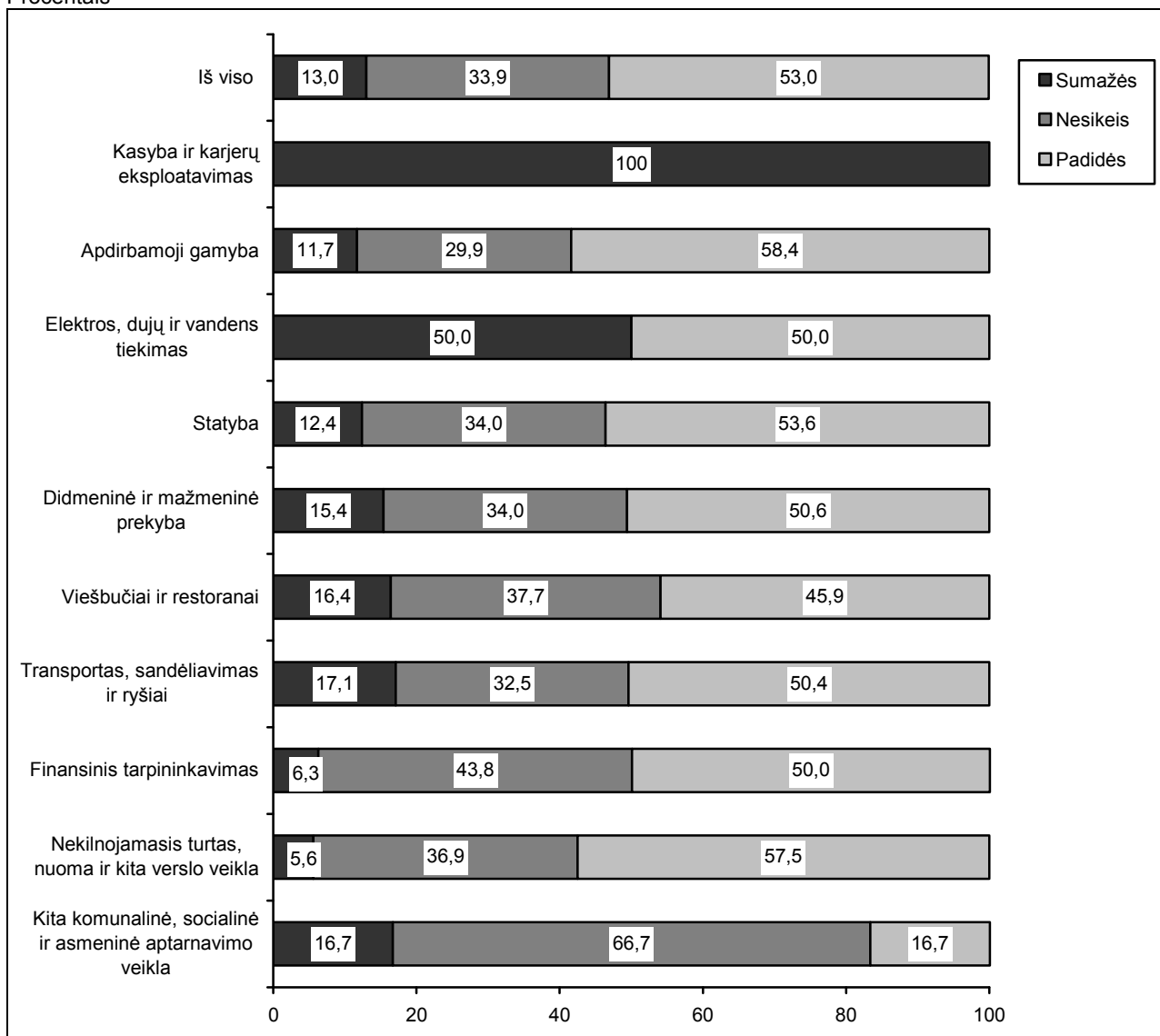

Vertinant kitų metų pelningumo prognozes pagal ekonominės veiklos rūšis akivaizdus verslininkų optimizmas – net 53,0% jų tikėjosi pelningumo padidėjimo, o 33,9% – stabilumo. Tik 13,0% manė, kad įmonės pelningumas kitais metais gali sumažėti.

Ypač pelningumo padidėjimo laukė apdirbamosios gamybos (58,4%) ir nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo (57,5%) įmonės. Manančiųjų, kad įmonės pelningumas nesikeis, daugiausia buvo tarp kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo veiklos (66,7%) įmonių vadovų. Pesimistines pelningumo prognozes pateikė visos kasybos ir karjerų eksploatavimo ir pusė elektros, dujų ir vandens tiekimo įmonių.

116 diagrama. Pelningumo pokyčių prognozės pagal ekonomines veiklas

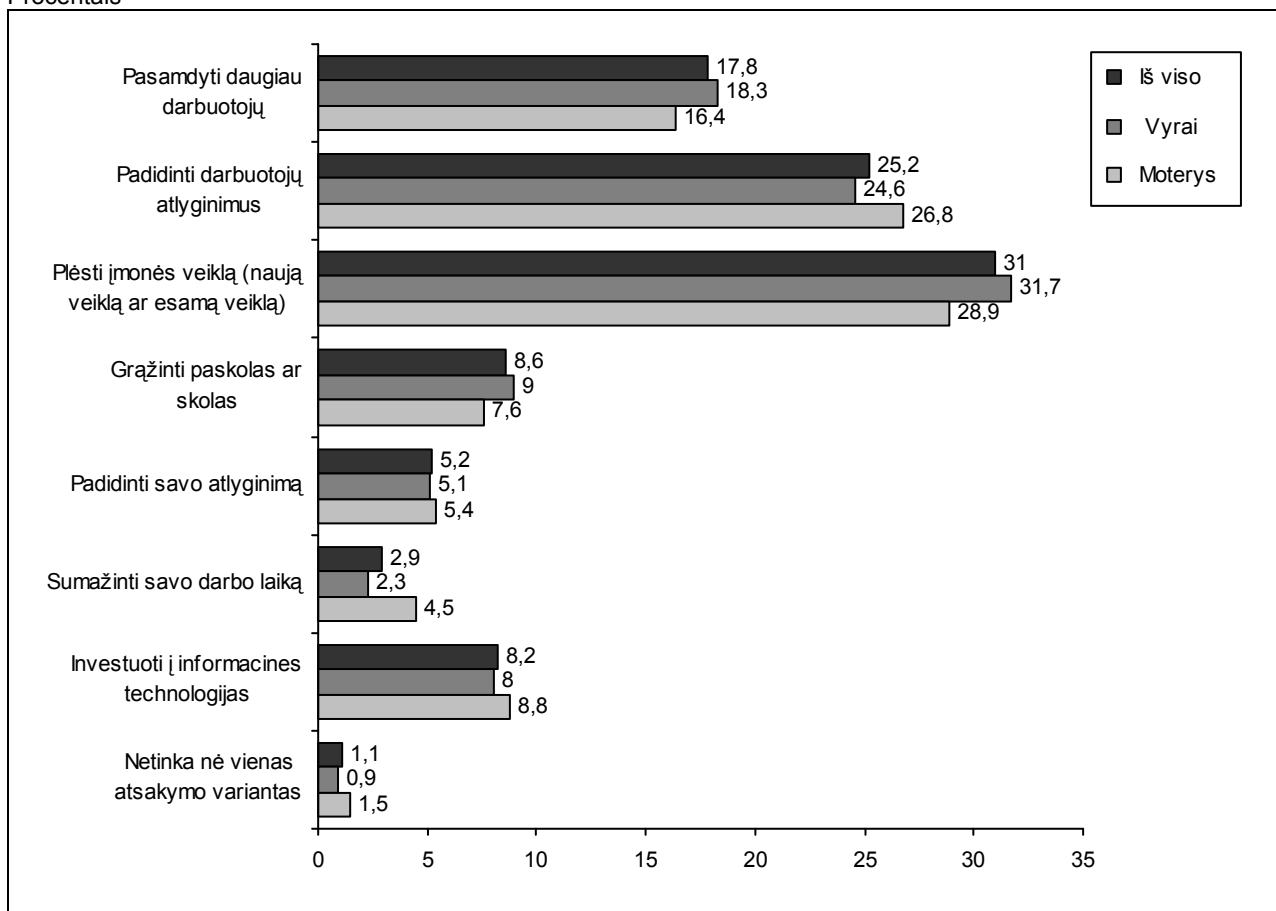
Procentais

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti ne tik verslo plėtros prognozes, bet ir sužinoti verslininkų nuomonę apie papildomo pelno, kuris galėtų būti gautas sėkmingai įgyvendinus prognozuojamas verslo plėtros priemones, paskirstymo prioritetus. **Duomenys parodė, kad svarbiausias pelno paskirstymo prioritetą, kurį nurodė 31,0% visų verslininkų – lėšų panaudojimas įmonės veiklai plėsti.** Šį prioritetą dažniau išskyrė vyrai (31,7%) nei moterys (28,9%). Antroje vietoje – ketinimai padidinti darbuotojų atlyginimus (25,2%). Tokius ketinimus dažniau minėjo moterys (26,8%) nei vyrai (24,6%). Ir trečioje vietoje – ketinimas pasamdyti daugiau darbuotojų (17,8%). Šį prioritetą pasirinko 18,3 vyrų ir 16,4% moterų. **Tyrimo rezultatai išryškino dar vieną labai svarbų momentą – absoliuti dauguma verslininkų investuotų papildomas lėšas į savo verslą, tik 5,2% nurodė, kad padidintų savo atlyginimą, ir 2,9% – kad sumažintų savo darbo laiką.**

117 diagrama. Papildomo pelno paskirstymo prioritetai pagal verslininko lytį

Procentais

Papildomo pelno paskirstymo prioritetai tarp skirtingo amžiaus verslininkų nors ir buvo tie patys, tačiau jų svarba skyrėsi. Ketinančiųjų papildomas pajamas investuoti į verslo plėtrą buvo daugiau tarp jaunų (iki 30 metų) verslininkų, ir mažiau – tarp turinčiųjų 50 ir daugiau metų. Ketinimai „padidinti savo atlyginimą“ ir „sumažinti savo darbo laiką“ mažiausiai populiarūs buvo tarp jaunų verslininkų (atitinkamai 4,2% ir 2,1%).

38 lentelė. Papildomo pelno paskirstymo prioritetai pagal verslininko amžių

Procentais

	Amžiaus grupės			Iš viso
	iki 30 metų	31–49 metų	50 m. ir vyresni	
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0
Pasamdyti daugiau darbuotojų	18,6	17,2	19,6	17,8
Padidinti darbuotojų atlyginimus	25,6	25,1	25,2	25,2
Plėsti įmonės veiklą (naują veiklą ar esamą veiklą)	32,3	31,4	26,4	31,0
Grąžinti paskolas ar skolas	8,4	8,9	7,8	8,6
Padidinti savo atlyginimą	4,2	5,1	7,5	5,2
Sumažinti savo darbo laiką	2,1	3,1	3,4	2,9
Investuoti į informacines technologijas	8,0	8,3	8,1	8,2
Netinka nė vienas atsakymo variantas	0,8	1,0	2,2	1,1

Kaip parodė tyrimo rezultatai, išsilavinimo lygis verslininkų prioritetų, skirstant papildomą pelną, pasirinkimui, didelės įtakos neturėjo. Tačiau prioritetų svarbos amplitudė tarp skirtingo išsilavinimo verslininkų nežymiai svyravo.

39 lentelė. Papildomo pelno paskirstymo prioritetai pagal verslininko išsilavinimą

Procentais

	Pradinis, pagrindinis	Vidurinis	Specialusis vidurinis ar pavidurinis mokymas	Aukštesnysis ar aukštasis	Iš viso
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pasamdyti daugiau darbuotojų	13,9	17,8	19,1	17,5	17,8
Padidinti darbuotojų atlyginimus	27,8	24,7	25,0	25,3	25,2
Plėsti įmonės veiklą (naują veiklą ar esamą veiklą)	33,3	29,9	28,0	32,0	31,0
Grąžinti paskolas ar skolas	13,9	9,0	8,5	8,5	8,6
Padidinti savo atlyginimą	2,8	4,9	7,2	4,7	5,2
Sumažinti savo darbo laiką	0,0	3,1	3,9	2,6	2,9
Investuoti į informacines technologijas	8,3	9,5	7,0	8,3	8,2
Netinka nė vienas atsakymo variantas	0,0	1,0	1,3	1,0	1,1

Kaip rodo lentelėje pateikti duomenys, plėsti įmonės veiklą ir padidinti darbuotojų atlyginimus ketino didesnė dalis verslininkų, turinčių tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą (atitinkamai 33,3% ir 27,8%), tuo tarpu, tarp turinčiųjų aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą tokius ketinimus išsakė kiek mažiau verslininkų – atitinkamai 32,0% ir 25,3%. **Daugiau turinčių aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą verslininkų palyginti su turinčiais tik pradinį, pagrindinį, nurodė, kad skirtų papildomas pajamas savo atlyginimui padidinti ir darbo laiko sutrumpinti.** Esant tokiems nedideliems ketinimų skirtumams tarp skirtingo išsilavinimo verslininkų, galima teikti, kad išsilavinimas neturėjo didelės įtakos vieno ar kito prioriteto pasirinkimui. Čia didesnės reikšmės, matyt, turėjo verslo patirtis ir asmeninės verslininko savybės.

VI. PARAMA VERSLUI

Smulkaus ir vidutinio verslo svarba tiek Europos, tiek Lietuvos mastu yra labai didelė. Sėkminga SVV plėtra sąlygoja sparčiau augantį BVP, daugiau surinktų mokesčių, didesnę užimtumą, socialinę gerovę ir saugumą. Lietuvoje yra taikomos beveik visos įprastos valstybės priemonės SVV plėtrai skatinti – yra įkurtos garantijų institucijos, teikiančios SVV įmonių imamų paskolų garantijas, naudojamas palūkanų kompensavimo mechanizmas, taikomos kai kurios subsidijos, kuriamas mikrokreditavimo mechanizmas bei sudaromos plačios galimybės pasinaudoti ES struktūriniais fondais. Verslo informavimo, konsultacijų ir mokymų paslaugoms (lengvatinėmis sąlygomis) teikti įkurtas verslo informavimo centrų tinklas, veikiantis daugumoje Lietuvos savivaldybių, naujoms ir perspektyvioms įmonėms vystyti įkurti septyni verslo inkubatoriai. Mažinant mokestinę naštą yra taikoma lengvata pelno mokesčiui ir kt. Nežiūrint į tai, smulkiojo verslo atstovai neretai išsako kaltinimus ir kritiką valstybei dėl pernelyg mažo dėmesio ir paramos smulkiam ir vidutiniam verslui. Šiame tyrime buvo siekiama išsiaiškinti, kokios valstybės paramos SVV įmonėms dar nepakanka ir kokios reikėtų labiausiai.

6.1. REIKALINGIAUSIA PARAMA VERSLUI

Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad reikalingiausia, verslininkų nuomone, parama verslui yra mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms. Kad tai būtų reikšmingiausia parama nurodė net 44,5% verslininkų. Tokios paramos svarbą pradedančioms veikti įmonėms lėmė ta aplinkybė, kad, nežiūrint į tai, kad tiriamos įmonės versle buvo jau penkerius metus, tačiau steigimosi laikotarpiu minėtos paramos matyt joms trūko labiausiai.

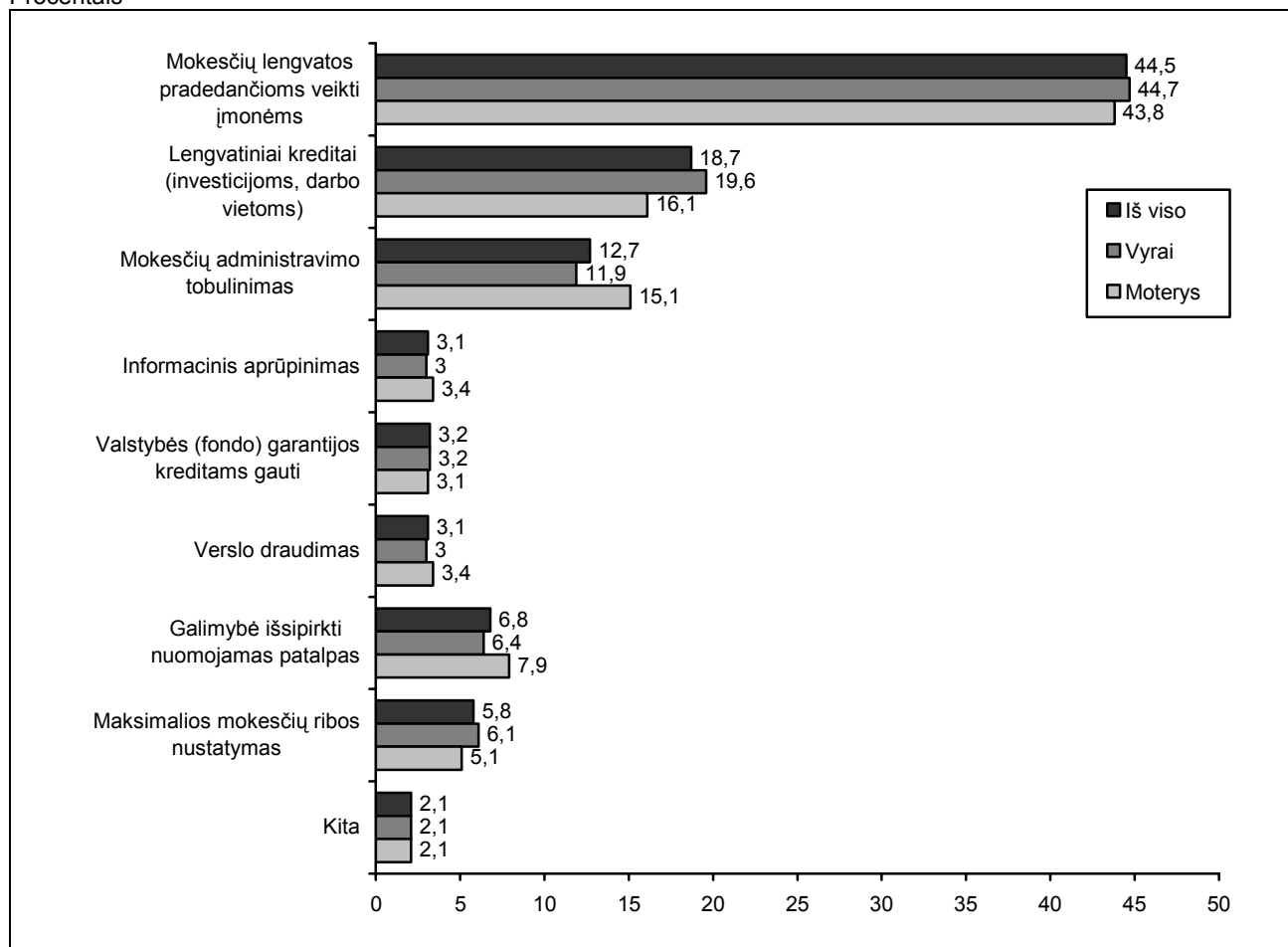
Antroje vietoje – lėšavimais kreditai (18,7%), trečioje – mokesčių administravimo tobulinimas (12,7%). Gerokai mažiau apklaustų verslininkų nurodė, kad reikšmingiausia parama yra galimybė išsipirkti nuomojamas patalpas (6,8%) ir maksimalios mokesčių ribos nustatymas (5,8%).

Išvardytos paramos verslui kryptys buvo vyraujančios. Dalis verslininkų taip pat pažymėjo valstybės garantijų kreditui gauti reikšmę, verslininkų informacinį aprūpinimą, verslo draudimą ir kt.

Analizuojant duomenis lyčių atžvilgiu, pastebimi kai kurie nuomonių skirtumai. Moterims labiau nei vyrams reikėtų mokesčių administravimo tobulinimo (atitinkamai 15,1% ir 11,9%) ir mažiau – lengvatinių kreditų (atitinkamai 16,1% ir 19,6%). Dėl mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms nuomonės beveik sutapo – tokios paramos pageidautų 43,8% moterų ir 44,7% vyrų.

118 diagrama. Tikslingiausios, verslininkų nuomone, paramos SVV plėtrai kryptys pagal verslininkų lytį

Procentais

Skirtingo amžiaus verslininkų nuomonės dėl būtinausių valstybės paramos būdų sutapo. Tačiau jų svarba skirtingose amžiaus grupėse diferencijavosi. Vyriausieji, tai yra 50 ir daugiau metų, dažniau nei kitų amžiaus grupių verslininkai pageidautų mokesčių lengvatų pradedančioms veikti įmonėms (49,3%) ir maksimalios mokesčių ribos nustatymo (9,2%). Tuo tarpu jauni, iki 30 metų amžiaus, labiau nei kitų amžiaus grupių verslininkai norėtų lengvatinių kreditų (20,4%), verslo draudimo (4,2%) ir informacinio aprūpinimo (3,8%). Mokesčių administravimo tobulinimo daugiausia pageidautų vidutinio amžiaus verslininkai (13,5%).

40 lentelė. Tikslingiausios, verslininkų nuomone, paramos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai kryptys pagal verslininkų amžių

Procentais

Paramos kryptys	Verslininkų amžiaus grupės			Iš viso
	iki 30 metų	31–49 metų	50 m. ir vyresni	
Viso	100,0	100,0	100,0	100,0
Mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms	43,8	43,9	49,3	44,5
Lengvatiniai kreditai (investicijoms, darbo vietoms)	20,4	18,9	14,8	18,7
Mokesčių administravimo tobulinimas	11,3	13,5	11,3	12,7
Informacinis aprūpinimas	3,8	3,3	0,7	3,1
Valstybės (fondo) garantijos kreditams gauti	2,6	3,4	2,8	3,2
Verslo draudimas	4,2	2,9	2,1	3,1
Galimybė išsipirkti nuomojamas patalpas	7,5	6,7	5,6	6,8
Maksimalios mokesčių ribos nustatymas	4,5	5,7	9,2	5,8
Kita	1,9	1,7	4,2	2,1

Kokius valstybės paramos būdus pažymėjo skirtingo išsilavinimo verslininkai, parodyta lentelėje. Tikslingiausiomis SVV rėmimo kryptimis įvairaus išsilavinimo verslininkai įvardijo mokesčių lengvatas pradedančioms veikti įmonėms ir lengvatinius kreditus. Tačiau mokesčių lengvatomis pradedančioms veikti įmonėms labiau buvo suinteresuoti verslininkai, turintys specialųjį vidurinį ar pavidurinį profesinį išsilavinimą (49,3%), o lengvatiniai kreditai svarbesni buvo turintiems vidurinį išsilavinimą (22,0%).

41 lentelė. Tikslingiausios, verslininkų nuomone, paramos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai kryptys pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais

Paramos kryptys	Verslininkų išsilavinimo lygis				Iš viso
	Pradinis, pagrindinis	Vidurinis	Specialusis vidurinis ar pavidurinis mokymas	Aukštesnysis ar aukštasis	
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms	40,0	40,9	49,3	44,1	44,5
Lengvatiniai kreditai (investicijoms, darbo vietoms)	13,3	22,0	17,9	18,4	18,7
Mokesčių administravimo tobulinimas	20,0	9,1	9,7	14,1	12,7
Informacinis aprūpinimas	6,7	4,3	3,9	2,6	3,1
Valstybės (fondo) garantijos kreditams gauti	0,0	3,7	2,4	3,3	3,2
Verslo draudimas	0,0	4,9	3,9	2,6	3,1
Galimybė išsipirkti nuomojamas patalpas	13,3	7,9	5,8	6,7	6,8
Maksimalios mokesčių ribos nustatymas	6,7	5,5	5,8	5,9	5,8
Kita	0,0	1,8	1,4	2,3	2,1

Verslininkų, turinčių tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą nuomonė apie valstybės paramą SVV labai skyrėsi nuo kitų. Didesnė jų dalis pageidavo mokesčių administravimo tobulinimo (20,0%) ir mažesnė – lengvatinių kreditų (13,3%). Jiems taip pat patraukliau nei kitiems verslininkams atrodė galimybė išsipirkti nuomojamas patalpas (13,3%), informacinis aprūpinimas (6,7%) bei maksimalios mokesčių ribos nustatymas (6,7%).

6.2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PANAUDOJIMAS SVV PLĖTRAI

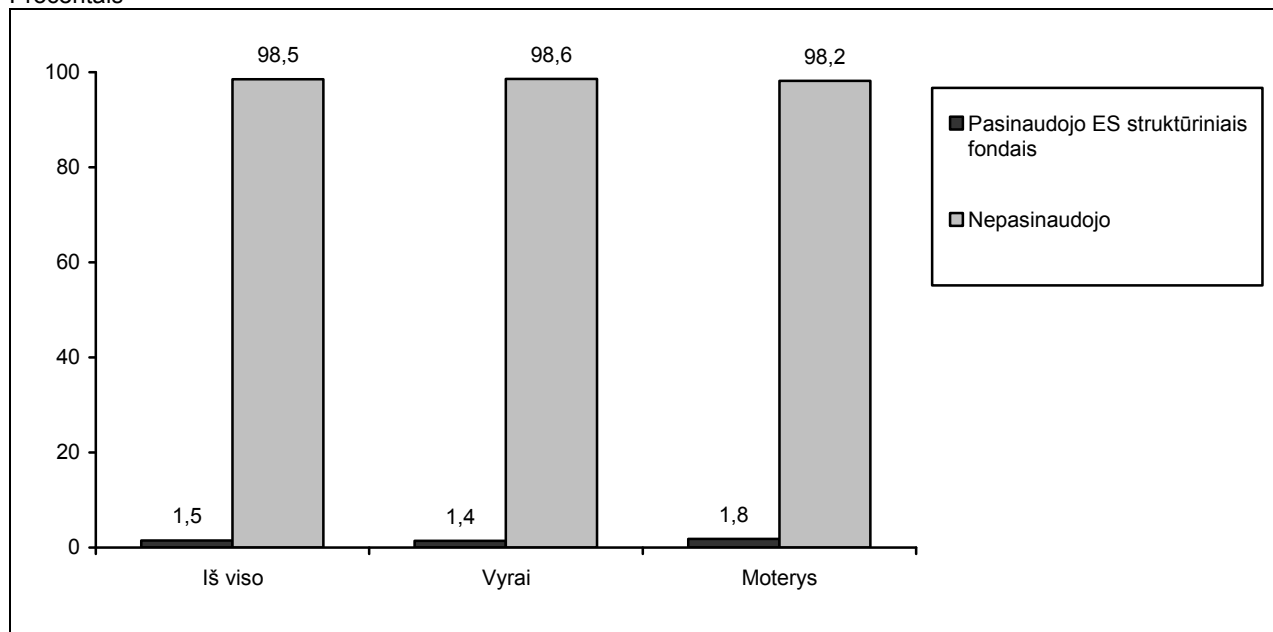
Europos Sąjunga vienija valstybes, kurių ekonominis išsivystymas, tradicijos, kultūros bei gyvenimo kokybės standartai yra labai skirtingi. ES vykdoma regioninė politika nukreipta į būtent šių skirtumų mažinimą, teikiant paramą labiausiai atsilikusiems regionams. Regioninės politikos tikslams pasiekti buvo įkurti keturi struktūriniai fondai bei atskiras Sanglaudos fondas, per kuriuos finansuojami atskirose valstybėse ar regionuose įgyvendinami projektai ar programos. Minėtiems keturiems struktūriniams fondams priklauso Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas, Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyrius bei Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas.

Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) finansuoja investicijas į infrastruktūrą, gamybą, siekiant kurti ir išlaikyti nuolatines darbo vietas **bei teikia pagalbą smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios vaidina lemiamą vaidmenį mažinant regionų vystymosi skirtumus ir skatina ekonominę bei socialinę sanglaudą.** ERPF lėšos padeda sparčiau įsikurti naujoms įmonėms, skatina naujovių diegimą gamyboje, sudaro sąlygas gauti paskolos garantijas ir finansuoti nuosavą bei rizikos kapitalą. Finansavimas iš struktūrinių fondų teikiamas per nacionalines arba regionines valdžios institucijas.

Smulkių ir vidutinių įmonių, norinčių gauti paramą iš struktūrinių fondų savo verslo plėtrai ar naujam projektui finansuoti, buvo užregistruota gana daug, tačiau tik nedidelė jų dalis sugebėjo pasinaudoti tokios paramos galimybe. Kaip ES struktūriniais fondais pasinaudojo tyrime dalyvavusios įmonės, parodyta diagramoje. Iš diagramoje pateiktų duomenų matyti, kad struktūriniais fondais pasinaudojo tik 1,5% įmonių. Tarp moterų tokių įmonių buvo 1,8%, tarp vyrų – 1,4%.

119 diagrama. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal verslininkų lytį

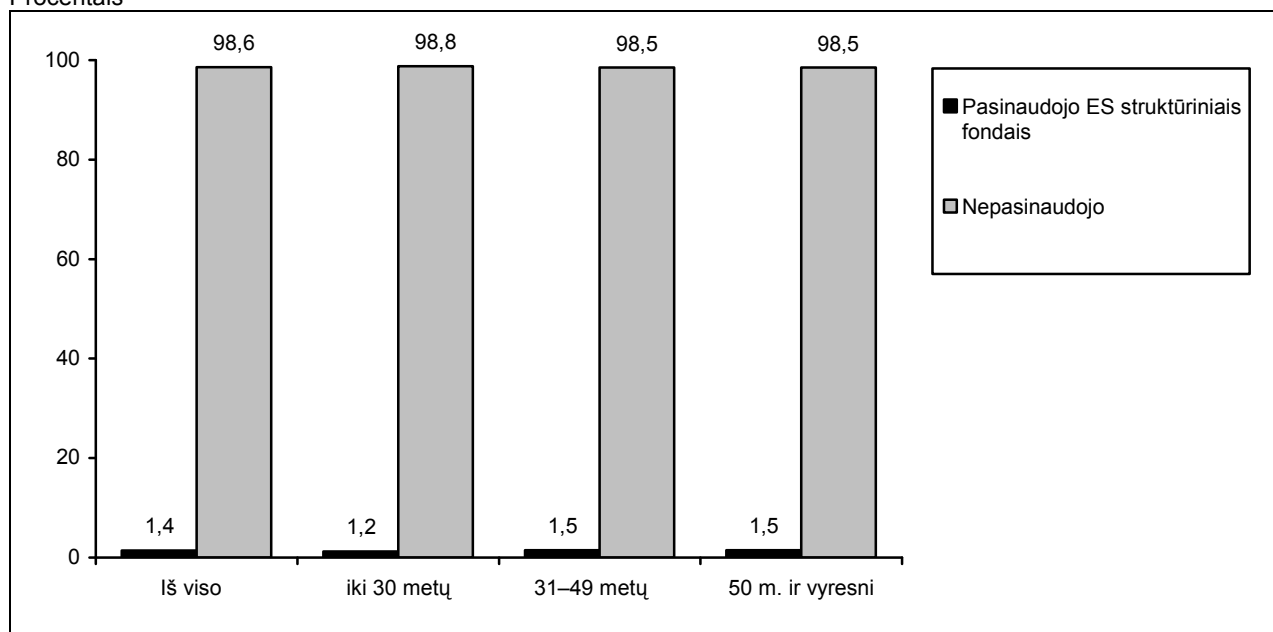
Procentais

Jaunesnių, mažiau patyrusių verslininkų, gavusių paramą iš ES struktūrinių fondų, dalis buvo kiek mažesnė – 1,2%, vyresnių, nuo 30 iki 49 metų amžiaus bei 50 ir vyresnių, dalis sudarė 1,5%.

120 diagrama. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal verslininkų amžių

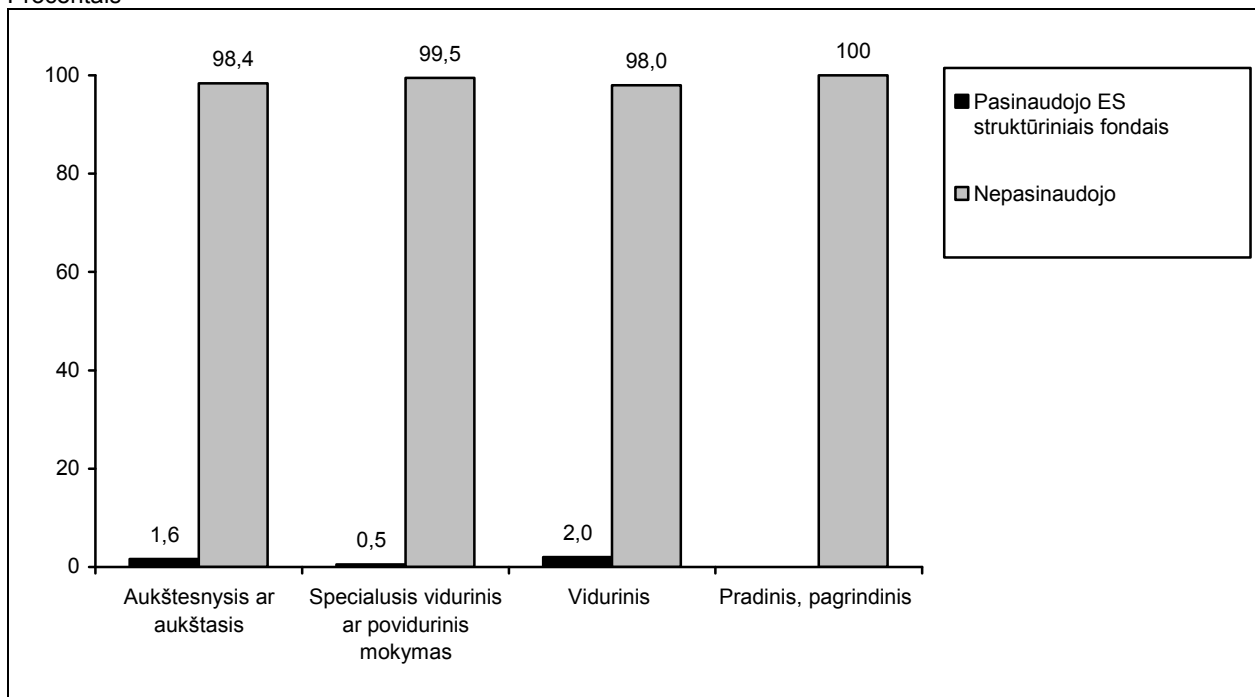
Procentais

Analizuojant duomenis apie pasinaudojimą struktūriniais fondais, paaiškėjo, kad daugiausia gavusiųjų paramą buvo tarp verslininkų, turinčių vidurinį, aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, – atitinkamai 2,0% ir 1,6%. Tarp verslininkų, turinčių tik pradinį, pagrindinį išsilavinimą, pasinaudojusiųjų ES struktūriniais fondais visai nebuvo.

121 diagrama. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal verslininkų išsilavinimą

Procentais

Siekiant išsiaiškinti, kokio dydžio įmonės pasinaudojo ES struktūrinių fondų teikiama parama, jos buvo sugrupuotos pagal darbuotojų skaičių. Duomenys parodė, kad gavusių paramą įmonių skaičius didėjo, didėjant darbuotojų skaičiui. Ši tendencija būdinga tiek vyrų, tiek moterų vadovaujamosioms įmonėms – daugiausia ES fondų paramą gavo moterų vadovaujamos įmonės, turinčios nuo 20 iki 49 darbuotojų (4,5%), o vyrų – įmonės, turinčios 50 ir daugiau darbuotojų (5,6%).

42 lentelė. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal darbuotojų skaičių

Procentais

Darbuotojų skaičius	Pasinaudojo			Nepasinaudojo		
	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
Iš viso	1,8	1,4	1,5	98,2	98,6	98,5
1	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0
2–9	1,6	1,1	1,3	98,4	98,9	98,7
10–19	2,3	1,5	1,7	97,7	98,5	98,3
20–49	4,5	2,7	3,1	95,5	97,3	96,9
50 ir daugiau	0,0	5,6	5,3	100,0	94,4	94,7

Kaip parodė tyrimo duomenys, pasinaudoti ES lėšomis galėjo tik nedidelė kai kurių apskričių įmonių dalis, o Alytaus, Marijampolės ir Utenos apskrityse tokių išvis nebuvo. Kiek geresnė padėtis buvo Telšių apskrityje – įmonių, gavusių negrąžinamą paramą iš struktūrinių fondų, buvo daugiausia (4,5%). Didžiausią gavusiųjų paramą dalį, sudarė šios apskrities moterys verslininkės – net 12,5% (vyrai – 2,8%).

43 lentelė. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal apskritis

Procentais

Apskritis	Pasinaudojo			Nepasinaudojo		
	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
Iš viso	1,8	1,4	1,5	98,2	98,6	98,5
Alytaus	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0
Kauno	2,3	2,8	2,7	97,7	97,2	97,3
Klaipėdos	0,0	0,9	0,6	100,0	99,1	99,4
Marijampolės	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0
Panevėžio	4,0	0,0	1,2	96,0	100,0	98,8
Šiaulių	0,0	2,8	2,3	100,0	97,2	97,7
Tauragės	7,7	0,0	3,1	92,3	100,0	96,9
Telšių	12,5	2,8	4,5	87,5	97,2	95,5
Utenos	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0
Vilniaus	0,9	1,0	1,0	99,1	99,0	99,0

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų, struktūriniais fondais daugiausia pasinaudojo viešbučiai ir restoranai, didmeninės ir mažmeninės prekybos bei apdirbamosios gamybos įmonės. Skirtingai nei vyrai verslininkai, dauguma moterų, gavusių paramą, vadovavo transporto ir apdirbamosios gamybos įmonėms. Tuo tarpu vyrai – viešbučiams ir restoranams, didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonėms.

44 lentelė. Pasinaudojimas ES struktūriniais fondais pagal veiklas

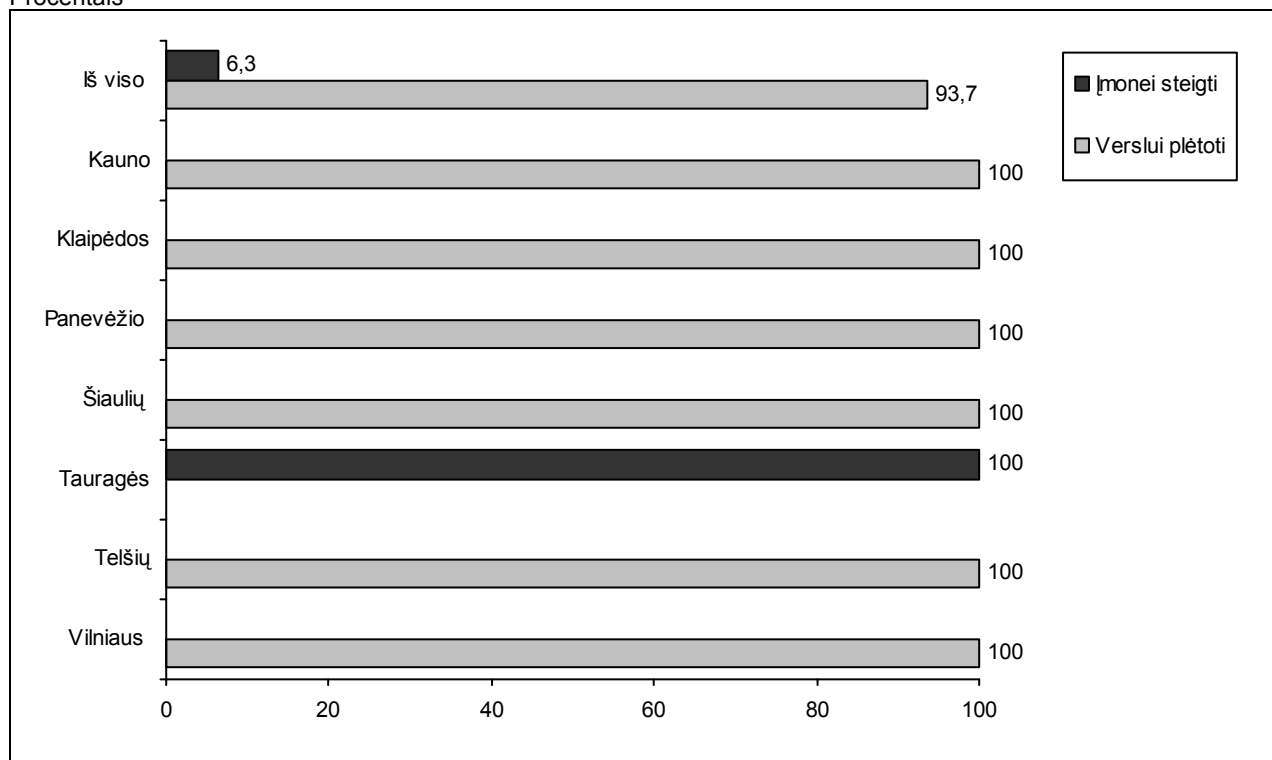
Procentais

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Pasinaudojo			Nepasinaudojo		
		Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
	Iš viso	1,8	1,4	1,5	98,2	98,6	98,5
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
D	Apdirbamoji gamyba	2,5	1,1	1,4	97,5	98,9	98,6
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
F	Statyba	0,0	1,1	1,0	100,0	98,9	99,0
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	1,8	2,0	2,0	98,2	98,0	98,0
H	Viešbučiai ir restoranai	2,7	4,2	3,3	97,3	95,8	96,7
I	Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	5,0	0,0	0,9	95,0	100,0	99,1
J	Finansinis tarpininkavimas	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	0,0	0,8	0,6	100,0	99,2	99,4
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti ne tik ES struktūrinių fondų panaudojimo mastą, bet ir kryptis. Duomenys parodė, kad absoliuti dauguma (93,7%), gavusiųjų paramą iš ES struktūrinių fondų, panaudojo ją verslo plėtrai ir tik 6,3% – naujai įmonei steigti. Analizuojant duomenis pagal apskritis, matyti, kad tik Tauragės SVV įmonės pasinaudojo ES parama naujoms įmonėms steigti, kitose apskrityse ji buvo skirta verslo plėtrai.

122 diagrama. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo kryptys pagal apskritis

Procentais

Daugumos Tauragės įmonių pasinaudojusių ES fondų parama įmonei steigti savininkės buvo moterys. Tuo tarpu, kitų apskričių įmonių savininkai – vyrai, panaudojo paramą verslo plėtrai.

45 lentelė. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo kryptys pagal apskritis ir verslininkų lytį

Procentais

Apskritis	Įmonei steigti			Verslui plėtoti		
	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso
Iš viso	20,0	0,0	6,3	80,0	100,0	93,7
Kauno	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0
Klaipėdos	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Panevėžio	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Šiaulių	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Tauragės	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
Telšių	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0
Vilniaus	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0

66,7% apdirbamosios gamybos, visos statybos, didmeninės ir mažmeninės prekybos, viešbučių ir restoranų, transporto, sandėliavimo ir ryšių, nekilnojamojo turto, nuomos ir kita verslo veikla užsiimančių įmonių, gavusių ES paramą, panaudojo ją verslo plėtrai, o 33,3% apdirbamosios gamybos įmonių – naujoms įmonėms steigti.

IŠVADOS

Vienas iš pagrindinių Lietuvos Respublikos Vyriausybės smulkaus ir vidutinio verslo įmonių politikos tikslų – ne tik sudaryti palankias sąlygas naujoms įmonėms steigti, bet ir didinti jau esamų sėkmingos veiklos bei jų konkurencingumo galimybes. Tai reikalauja iš valdymo institucijų, reguliariai nagrinėti dinamiškai kintančias verslo sąlygas bei jų poveikį rinkos dalyviams, numatyti būdus bei priemones tolesniam verslo sąlygų gerinimui. Antra vertus, Vyriausybei, įgyvendinant Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programą, svarbu palaikyti nuolatinį ryšį su šalies verslininkais, sužinoti verslininkų nuomonę apie šią dieną verslo aplinką, esančias problemas bei spręstinus klausimus, o jų pagrindu patikslinti, papildyti savo veiksmus, kad taikomos priemonės duotų didesnę efektą. 2006 m. sausio mėn. atliktas „SVV įmonių verslo sėkmės veiksniai“ tyrimas yra viena iš šio ryšio formų. Tyrimo objektu buvo pasirinktos 2002 m. susikūrusios, tyrimo metu veikusios įmonės, nuo įmonės egzistavimo pradžios valdomos to paties verslininko (įmonės savininko arba vieno iš savininkų, įsteigusią įmonę ir aktyviai dalyvavusių jos valdyme). Išsilaukusio penkerius metus rinkoje verslininko atsakymai suteikė svarbios informacijos apie SVV įmonių verslo sąlygas, verslo finansavimo šaltinius, priežastis, paskatinusias pradėti verslą, kliūtis ir riziką pirmaisiais veiklos metais, supažindino su verslo plėtros prognozėmis.

Apibendrinat tyrimo rezultatus reiktų išskirti esminius teiginius:

1. Tarp sėkmingų verslininkų moterų – vadovių dalis sudarė 25,8%, o vyrų – 74,2%. Tyrimo metu buvo pastebėtas įdomus reiškinys – žymiai prasiplėtė moterų veiklos sritys. Jei anksčiau statybos ir transporto veiklos buvo laikomos išimtinai vyriškais verslais, tai dabar šiose srityse, nors dar nedidele dalimi, tačiau gana sėkmingai verslininkauja ir moterys.

2. Sėkmingai penkis metus savo versle išsilaukę SVV įmonių vadovai – tai daugiausiai aktyvaus amžiaus žmonės, t. y. nuo 31 iki 49 metų (65,1%).

3. Dauguma verslininkų, steigdami savo įmonę, turėjo aukštesnįjį arba aukštąjį universitetinį išsilavinimą (67,4%). Mažesnėse įmonėse, turinčiose mažesnę darbuotojų skaičių, aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą turinčių verslininkų dalis buvo mažiausia, o turinčiųjų žemesnio lygio išsilavinimą dalis buvo didžiausia.

4. Ankstesnėje profesinėje veikloje 56,8%, verslininkų buvo įgiję vadybinių įgūdžių, t. y. buvę darbuotojai (ne įmonės vadovai), o 32,3 proc verslininkų – vyrų turėjo net tiesioginės patirties versle – buvo kitų įmonių vadovai. Likusią dalį sudaro buvę studentai (3,4%), oficialūs bedarbiai (3,8%) bei asmenys nedalyvavę darbo rinkoje ir neturėję mokamo darbo (7,4%).

Patirtis, įgyta buvusiose darbovietėse, tiek aukštas išsilavinimo lygis turėjo didelės įtakos verslo sėkmei. Tačiau negalima atmesti ir verslininko asmens savybių, nes kaip parodė tyrimo duomenys, net neturėjusieji aukštojo išsilavinimo ir anksčiau buvę bedarbiai, gana sėkmingai vadovavo savo įmonei, nors jų dalis tarp sėkmingų verslininkų buvo labai nedidelė, bet jų gebėjimas gerai orientuotis įvairiose situacijose, intuicija, imlumas informacijai, komunikabilumas ir didelis atkaklumas buvo jų verslo sėkmės garantas.

Tyrimo duomenų analizė išryškino svarbią tendenciją – didesnėms, turinčioms daugiau darbuotojų, įmonėms vadovavo daugiau patyrusių nei nepatyrusių verslininkų.

5. Net 71,1% verslininkų savas verslas buvo vienintelis pragyvenimo šaltinis, o trečdalis verslininkų, kurių tarpe dauguma iki 30 metų amžiaus ir turinčiųjų aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, sugebėjo suderinti vadovavimą savo verslui su papildomu darbu kitoje įmonėje.

6. Tyrimas parodė, kad verslininko išsilavinimas turėjo tiesioginės įtakos samdomojo darbo panaudojimui versle – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau verslininkų, turėjusių samdomų darbuotojų (68,3%), ir atvirkščiai – tarp pradinį, pagrindinį išsilavinimą turinčių verslininkų samdomus darbuotojus turėjusiųjų buvo mažiausia – 53,8%. Tarp skirtingo išsilavinimo verslininkų populiariausias įmonės dydis buvo su 2–9 darbuotojais.

7. Pagrindinė priežastis paskatinusi pradėti savo verslą, į kurį nurodė net 82,9% tyrime dalyvavusių verslininkų buvo „noras būti šeiminku pačiam sau“. Tačiau veiksmų įtaka tarp skirtingo amžiaus verslininkų buvo skirtinga – jaunas, iki 30 metų, žmonės į verslą atvedė „perspektyva uždirbti daugiau pinigų“ (89,5%) ir noras išbandyti save versle (83,0%), o 50 metų ir vyresnius verslininkus labiau nei kitų amžiaus grupių verslininkus veikė veiksnys, kad „vaikai pakankamai suaugę tam, kad galėtų įsteigti įmonę“ – jį nurodė 38,5% šios amžiaus grupės verslininkų.

8. Absoliuti dauguma įmonių (52,7) įsikūrė, panaudojus nuosavas, verslininko šeimos ar draugų santaupas. Ir 15,5% – panaudojus akcinį kapitalą. Bankų teikiama kreditais pasinaudojo tik nedidelė dalis verslininkų. Moterimis šiek tiek mažiau pasitikėjo bankai, todėl joms dažniau buvo suteiktos paskolos su užstatu nei be jo. Mažiau moterų nei vyrų pasinaudojo valdžios institucijų teikiama finansine parama (ES struktūrinių fondų lėšomis).

9. Svarbiausia ir didžiausia kliūtis steigiant įmonę buvo „tinkamų darbuotojų suradimas“. Ją, kaip svarbiausią pažymėjo net 75,7% verslininkų. Antroje vietoje (61,3%), verslininkų nuomone, pažymėti sunkumai, atsiradę vykdant teisinius / valstybinius / administracinius reikalavimus.

10. Kaip parodė tyrimo rezultatai, didžioji dalis – 61,7% įmonių buvo valdomos tik vieno įmonės steigėjo arba dabartinio įmonės savininko. Moterų tarpe šis procentas yra mažesnis (60,4%) nei vyrų (62,1%), bet tai yra todėl, kad populiarnesnė tarp moterų nei tarp vyrų kita įmonės valdymo forma – įmonės steigėjo arba dabartinio įmonės savininko kartu su kitu (-ais) asmeniu (-imis).

11. Analizuojant darbuotojų skaičiaus pokyčius nuo veiklos pradžios apskričių lygmenyje, išryškėjo labai ryškus darbuotojų skaičiaus augimas ne tik didžiuosiuose miestuose, bet ir periferijoje – Marijampolės apskrityje darbuotojų skaičius išaugo 137,1%, tuo tarpu, Vilniaus apskrityje – 128,2%. Didžiausias darbuotojų skaičiaus augimas buvo Kauno apskrityje – 155,8%, mažiausias – Telšių (66,0%).

12. SVV įmonės išsiskiria nedideliu darbuotojų skaičiumi ir nedidelia apyvartos apimtimi. Neišimtis ir tyrime dalyvavusios įmonės – vidutinė vienos sąlyginės įmonės metinė apyvarta buvo 705 tūkst. Lt. Didesnėse įmonėse, turinčiose daugiau darbuotojų, vidutinė apyvarta buvo didesnė, o mažose ir mikroįmonėse – pati mažiausia. Ši tendencija būdinga tiek moterų, tiek vyrų vadovaujamoms įmonėms. Didžiausias metinės apyvartos vidurkis teko vyrų vadovaujamoms įmonėms, turinčioms 50 ir daugiau darbuotojų – 3778 tūkst. Lt. Transporto, sandėliavimo ir ryšių, finansinio tarpininkavimo ir kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo veiklose, pirmauja moterys – jų vienos įmonės apyvartos vidurkis buvo didesnis nei vyrų vadovaujamose įmonėse.

13. Apyvartos dydį lemia ne tik produkcijos ar paslaugų užsakymų kiekis, bet ir pačių užsakovų skaičius. Kaip parodė tyrimo duomenys, net 71,4% įmonių, apyvartos apimtys priklausė nuo penkių ir daugiau užsakovų. Vieną užsakovą turėjo tik 9,1% įmonių. Šis santykis charakteringas tiek vyrams, tiek moterims.

14. Didžioji dalis (44,1%) verslininkų realizuoja savo gaminius ir teikia paslaugas vietoje, regioninėje rinkoje, tai yra – veiklos vykdymo vietoje, o 32,9% – tenkina šalies vartotojų poreikius. Tačiau net 23,0% verslininkų surado savo nišą tarptautinėje rinkoje, iš kurių 15,0% – Europos Sąjungos ir 7,9% – už jos ribų.

Realizavimo rinkų analizė verslininkų išsimokslinimo lygmenyje atskleidė esminę tendenciją – kuo aukštesnis buvo verslininkų išsimokslinimo lygis, tuo didesnė buvo tarptautinės rinkos reikšmė ir, tarp turinčių aukštesnį ar aukštą išsimokslinimą, ji buvo pati didžiausia – 24,5%.

15. Pagrindinis tiek vyrų tiek moterų tarpe verslo klausimais konsultavimosi šaltinis buvo „šeima ir draugai“. Čia verslo žinių sėmėsi 34,9% moterų ir 31,6% vyrų. Profesionalų patarimais daugiau naudojosi vyrai nei moterys – atitinkamai 22,6% ir 20,0%. Neturėjo galimybės gauti patarimų taip pat didesne dalis moterų – 8,3% (7,1% vyrų). Net 12,0% verslininkų teigė, kad jiems visai nereikėjo patarimų. Jų tarpe – 10,2% moterų ir 12,7% vyrų.

16. Inovacinėje veikloje dalyvavo 43,2% SVV įmonių. Šių įmonių vadovų nuomone sėkmę jų verslui užtikrino naujų gaminių gamyba, kokybiškų paslaugų teikimas, diegiant naujas technologijas bei taikant naujus vadybos ir rinkodaros metodus. Tarp dalyvavusių inovacinėje veikloje vyrų aktyvumas buvo šiek tiek didesnis nei moterų – atitinkamai 44,6% ir 38,9%. Naują prekę ar paslaugą (produkto inovacija) pristatė rinkai net 55,4% verslininkų. Iš jų 54,5% moterų ir 55,6% vyrų.

17. Absoliuti dauguma visų apskričių verslininkų naudojo informacinėmis technologijomis, jas buvo įdiegusios net 81,0% SVV įmonių. Mažesne dalimi nei vyrai informacinėmis technologijomis naudojo moterys – 72,4% (vyrai – 84,0%).

18. Didžiausios verslo plėtros kliūtys, į kurias nurodė daugiausiai verslininkų: pirmoje vietoje – kvalifikuotos darbo jėgos stoka, antroje – didėjančios personalo išlaikymo sąnaudos, trečioje – per mažas įmonės pelningumas. Tačiau moterų, turėjusių sunkumų susirandant kvalifikuotą darbo jėgą, dalis buvo šiek tiek mažesnė nei vyrų, labiau jas slėgė finansinės problemos – didėjančios personalo išlaikymo sąnaudos ir per mažas įmonės pelningumas.

19. Pagrindinis ir svarbiausias veiksnys, labiausiai trukdantis produkcijos arba paslaugų pardavimui, – per didelė konkurencija rinkoje. Šio veiksnio įtaką pajuto visos kasybos ir karjerų eksploatavimo įmonės, 77,2% – didmeninės ir mažmeninės prekybos ir 75,0% – finansinio tarpininkavimo įmonių. Mažiausiai konkurencija trukdė kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo veiklos (33,3%) bei nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo veiklos įmonėms (54,2%).

20. 56,9% verslininkų nuomone įmonės pelningumas buvo „patenkinamas“. Didesne dalimi nei vyrai šios nuomonės laikėsi moterys verslininkės – 65,0% (54,1% vyrų). Vyrai buvo optimistiškesni vertindami įmonės pelningumą „gerai“ (24,1%) ir „labai gerai“ (3,1%). Vyrams geriausiai sekėsi didmeninė ir mažmeninė prekyba – 32,1% veiklos pelningumą įvertino „gerai“ ir „labai gerai“, apdirbamoji gamyba – 21,7%, statyba – 14,0%. Moterims, geriau nei vyrams, sekėsi nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo veikloje (33,3%), transporto, sandėliavimo ir ryšių (13,3%) ir finansinio tarpininkavimo (8,9%).

21. Verslininkų strateginiai planai artimiausiems dvejiems metams buvo gana optimistiniai – net 85,5% verslininkų tikėjosi, kad įmonė liks tokia pati, kaip ir dabar. Tokią nuomonę didesne dalimi turėjo vyrai nei moterys – atitinkamai 85,7% ir 84,8%. Keisti savo įmonės teisinę formą ketino 2,8% verslininkų. Jungtis su viena ar keliomis įmonėmis ketino 4,8% verslininkų. Ir tik nedidelė jų dalis (6,8%) ketino parduoti ar tiesiog uždaryti savo įmonę, bet 1,6% iš jų ketino tai padaryti dėl kito verslo steigimo. Tokių ketinimų turėjo daugiau moterų nei vyrų.

22. Vienas iš esminių dalykų, išryškėjusių tyrimo metu, yra tas, kad visose apskrityse beveik pusė visų verslininkų, sugebėjusių išlaikyti savo verslą penkerius metus rinkoje, ateinančiais metais ketino didinti ne tik apyvartą, bet ir prekių bei paslaugų asortimentą. Moterys, didesne dalimi nei vyrai, buvo linkusios didinti gamybos apimtį, nedidinant

darbuotojų skaičiaus – 58,3% prieš 47,7%, o 9,9% moterų ketino net sumažinant jį. Tuo tarpu tokių ketinimų turėjusių vyrų verslininkų dalis sudarė 6,4%.

Ketinančių ateinančiais metais didinti darbuotojų skaičių daugiausiai buvo tarp statybos (57,7%), elektros, dujų ir vandens tiekimo (50,0%) ir finansinio tarpininkavimo (50,0%) veiklomis užsiimančių verslininkų.

23. Žvelgiant į kitų metų pelningumo prognozes visose apskrityse buvo pastebimas gana didelis verslininkų optimizmas – net 53,0% jų tikėjosi pelningumo padidėjimo, o 33,9% – stabilumo. Ir tik 13,0% manė, kad įmonės pelningumas kitais metais gali sumažėti.

24. Duomenys parodė, kad svarbiausias pelno paskirstymo prioritetas, į kurį nurodė 31,0% visų verslininkų – lėšų panaudojimas įmonės veiklai plėsti. Šis prioritetas buvo svaresnis vyrų tarpe – 31,7% (moterų – 28,9%). Antroje vietoje – ketinimai padidinti darbuotojų atlyginimus (25,2%). Tokių ketinimų turėjusių daugiau buvo moterų – 26,8% (vyrų – 24,6%). Ir trečioje vietoje – ketinimas pasamdyti daugiau darbuotojų (17,8%). Šį prioritetą pasirinko 18,3% vyrų ir 16,4% moterų. Tyrimo rezultatai išryškino dar vieną labai svarbų momentą, kad absoliuti dauguma verslininkų investuotų papildomas lėšas į savo verslą, ir tik 5,2% nurodė, kad padidintų savo atlyginimą ir 2,9% – sumažintų savo darbo laiką.

25. ES struktūriniais fondais pasinaudojo tik 1,5% įmonių. Moterų tarpe, tokių įmonių buvo 1,8%, o vyrų – 1,4%. Struktūriniais fondais daugiausiai pasinaudojo viešbučių ir restoranų, didmeninės ir mažmeninės prekybos bei apdirbamosios gamybos įmonės.

26. Suvedus atsakymus į klausimą, kokios paramos įmonių verslo plėtrai labiausiai reikėtų, paaiškėjo, kad 44,5% verslininkų reikalingiausia paramos verslui kryptis – mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms. Tokį ryškų akcentą, be abejo, lėmė ta aplinkybė, jog kasmet tyrimuose buvo apklausiamos būtent naujai įsikūrusios įmonės. Daug mažiau verslininkų kaip reikalingiausias paramos verslui formas nurodė lengvatinius kreditus (18,7%) ir mokesčių administravimo tobulinimą (12,7%).

Tyrimas „Verslo sėkmės veiksniai“ parodė augantį verslininkų ekonominį ir teisinį išprusimą, antra vertus, verslininkų apklausos duomenys rodo, kad valdžia ir verslininkai tuos pačius ekonominius reiškinius neretai vertina skirtingai. Vyriausybė įsitikinusi, jog laisvos prekybos sutartys, eksporto skatinimas, palankesnė muitų politika, smulkaus verslo rėmimas, kova su kontrabanda mažina įtampą ir konkurenciją vidaus rinkoje ir taip formuoja palankią verslui aplinką. Tačiau nemaža dalis verslininkų palankiomis laiko tik tokias sąlygas, kai duodami „lengvatiniai pinigai“ ir mažinami mokesčiai. Todėl pozicijų suartinimui reikės dar ne vienos diskusijos ir tyrimų. Tikimės, kad šis tyrimas padės geriau suprasti verslininkų ir valdžios pozicijas, suteiks papildomos informacijos rengiant ir vykdant Smulkaus ir vidutinio verslo programos priemones, padės valdymo struktūroms patikslinti Vyriausybės vykdomą SVV plėtros politiką.

* * *